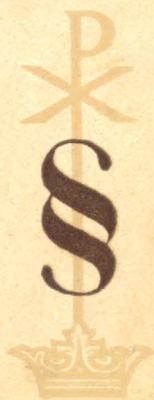

WÖHRMÜLLER O.S.B - EVETOVICS S.O.CIST.

KIRÁLYI TÖRVÉNY

KORDA RT. KIADÁSA
BUDAPEST

WÖHRMÜLLER BONIFÁC
BENCÉS APÁT:

A KIRÁLYI TÖRVÉNY

APRÓ FEJEZETEK A FELEBARÁTI SZERETETRŐL

FORDÍTOTTA:

DR. EVETOVICS KUNÓ S. O. CIST.

A VERSEK

ÁGOSTON JULIÁN MŰFORDÍTÁSAI

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST.

· NIHIL OBSTAT. DR. MARCUS DOMBI CENSOR. —
NO. 253/1935. IMPRIMI POTEST. ZIRCII, DIE 21.
APR. 1935. ADOLPHUS ABBAS DE ZIRC. — NIHIL
OBSTAT. DR. JULIUS CZAPIK CENS. DIOEC.
NO. 2615/1935. IMPRIMATUR. STRIGONII, DIE 17.
AUG. 1935. DR. JULIUS MACHOVICH VIC. GEN.

NYOMATOTT: KORDA R. I. NYOMDÁJÁBAN,
BUDAPEST, VIII, MÁRIA-UTCA 42.

A fordító előszava.

Egyetlen szó e „királyi törvény”: szeretet. De tág és mély e szó tartalma, mint a hatalmas, fölséges Isten élete. Megragyog benne Isten boldog örökkévalósága, a csillagokkal teleszórt mennybolt szépsége; szeretet az egész emberiség megváltója, s egyedüli kitöltője lesz a mennyország boldogságának. A földre szállt Üdvözítő fönséges életének tartalma is legrövidebben e szóban foglalható össze: szeretet.

Erről a szeretetről szól, e szeretetre hív e könyv. A magyar fordításnak is egyetlen célja: e szeretet gyarapítása, s ezáltal kis öröm- és boldogsághintés agyongyötört, szomorú világunkba. Sok feledett, eltemetett boldogságot akar feltámasztani; örömet akar hinteni elkeseredett arcokra, derűt feldúlt családi otthonokba, fényt a bűnverte lelkek sötétjébe. Aranyhidat akar verni a társadalmi osztályok közé: kolduskenyeret édessé tenni, a gazdagság aranyát szeretetté olvasztani. Az általános keresztény megújulás s az egyéni szép, gazdag élet kiformálásának legbiztosabb eszközét nyújtja: Krisztus szeretetét. A szépen munkálkodó „karitásznak” is mély alapot akar biztosítani a szeretet legigazibb szellemében. A szeretet parancsa nemcsak azt mondja: adj felebarátodnak! — Többet mond: s z e r e s d f e l e b a r á t o d a t!

A magyar szöveg gördülékenyebbé tételére itt-ott — az eredeti szöveg gondolatmenetét megőrizve —

néhány mondatot megváltoztattunk. Ugyanezt a célt szolgálja itt-ott egy-egy mondat elhagyása. Az utolsó fejezetet (Kleine Züge) elhagytuk, mert így a könyv befejezése zártabb. A szövegben idézett verseket rendtársam: Dr. Á g o s t o n J u l i á n fordította.

Eddig már angol, francia, olasz fordításban jelent meg a könyv; az eredeti német szöveget közel 50,000 példányban olvassák.

A SZERETET MÉLTÓSÁGA.

„A legnagyobb a szeretet.”

(1. Kor. 13, 13.)

Hasonló az ember az aranyásókhoz, akik vágyakozó szívvel kutatják, keresik az aranyat valahol fönn Alaska földjein. Az egyik talál is egy darabka aranyat: csöpp kis boldogságot. A másik hasonlóan csak szerény keveset, de a harmadik — a szerencse boldog gyermeke — a legnagyobbat találta meg valamennyiük között: most gazdag és boldog, irígyelheti mindenki. Pedig mi az a legnagyobb kincs, amit az ember e földön találhat? Szent Pál mondja meg: „A legnagyobb a szeretet.”

De nem mindig beszéltek így róla. A szeretet egyidős az emberiséggel és a paradicsom gyönyörű ékessége volt. A paradicsom kapuján kívül a legvadabb népek lelkében sem tűnt el egészen soha. Szűk kerektek közé szorítva, legyengítve, levonva a pusztá természet világába, élt mint hitvesi, gyermeki, rokon és baráti szeretet, mint részvét és természetes szívjóság; de értékének és méltóságának helyes ismerete kivesztett egészen. Megvetették, mint férfihez nem illő gyengeséget. Vergilius is ama szép helyen, ahol a bölcs békéjéről és nyugalmaról szól, többi jótulajdon-sága közé sorolja azt is, hogy a szenvedővel szemben nem érez soha részvétet. Mások elismerték ugyan a szeretet nemességét, de nem ismerték valóban királyi rangját. Többre becsülték a bölcseséget, igazságosságot, bátorságot, vitézséget, sőt a jámborságot és egyeneslelkűséget. A szeretet igazi nagysága az Ószövetségben sem bontakozott ki teljesen. De végre megjött

ideje, az idők teljessége: a szent este . . . nagycsütörtök . . . nagypéntek . . . az Újszövetség szóban-tettben adott isteni kinyilatkoztatása, és ekkor felragyogott a szeretet szépsége és nemessége és visszaállt méltóságának fönnsége, szent, égi primátusa.

Egy írástudó lépett egyszer az Üdvözítőhöz és megkérdezte: „Mester, melyik a legfőbb parancs?” Az Isten Fia így felelt: „Szeresd a te Uradat Istenedet . . . és felebarátodat!” (Mt. 22, 37. 39.)

S a szeretet hősi éneke, melyet a Mester megcsendített, hosszú századokon át továbbzengett legjobb tanítványainak ajakán. Péter inti az első keresztény hitközséget: „Mindenekelőtt pedig kölcsönös szeretettel legyetek egymás iránt!” (1. Pét. 4, 8.) A legenda őszbeborult Szent Jánosa, midőn az aggkor gyengesége elhalkította szavát, egyre csak ezt a kérést rebesgette: „Fiacskáim, szeressétek egymást!” És Szent Jakab lelkesült buzgalommal és ünnepélyességgel „*királyi törvénynek*” nevezi a felebaráti szeretet parancsát. (Jak. 2, 8.)

Krisztus szellemétől ihletve kéri Szent Pál is övét. „Mindezek fölött szeretetetek legyen” (Kol. 3, 14.), és megírta az első korinthusi levél csodás szépségű 13. fejezetét, amely e szavakban csendül ki: „Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, ez a három, ezek között a legnagyobb a szeretet.”

Ezer év után is halljuk e dicsőítő ének tovaengését. Eckehart mester hirdeti: „Ha valaki oly elragadtatásban volna, mint Szent Pál és tudomása volna oly szűkölködő embertársáról, aki egy kis levesre szorul, sokkal jobban becsülném, ha szeretetből lemondana az elragadtatás öröméről és még nagyobb szeretettel szolgálatára volna a szűkölködőnek.”

Ismeretes Assisi Szent Ferencnek, Perugiából Angyalos-Boldogasszony felé vivő úton, Leó testvérrel folytatott párbeszéde: „Ha testvéreink — kiált fel újra meg újra Szent Ferenc — a vakoknak visszaadnák szemük világát, ez még nem volna tökéletes öröm . . . És ha minden hitetlent megtérítenének . . . ha

az angyalok nyelvén szólhatnának és ismernék a csillagok útját és a gyógyfűvek hatását . . . jegyezd meg, hogy ebben sem áll a tökéletes boldogság." Midőn Leó testvér végül csodálkozva kérdezte: „Mondd Atyám, az Isten szerelmére kérlek, miben áll hát a tökéletes boldogság”, — így válaszolt Ferenc: „Ha Boldogasszony kolostorában a kapus kelletlenül és durván fogadna, mi pedig azt vidáman és szeretettel vennők, Leó testvér, Isten báránkjája, tudd meg, ebben áll a tökéletes öröml”

De ha az Úr és Isten szolgálói ilyen és hasonló szavakkal nem hirdették volna is a szeretet királyi méltóságát, magunknak is rá kellene jutnunk, hogy a szeretet a legnagyobb és a legértékesebb kincs, az erények királynéja. Vajjon versenyre kelhet-e vele nemességben és szépségben a mértékletesség? A mértékletesség csak az önfenntartás parancsa, a szeretet gondoskodik a felebarát javáról is. Vagy az igazságosság nemes, magasztos erénye? Nem, az igazságosság mérleget tart kezében, a szeretetnek nincs szüksége mérlegre. Az igazságosság csak annyit mond: add meg mindenkinek a magáét, a szeretet pedig így szól: add meg mindenkinek a magadét! Vagy tán a harcok fáradalmán dicsőült bátorság? Valóban, magasztos erény, mert sokat eltűr, de a szeretet is „mindent elvisel”, (1. Kor. 13, 7.) mindenen győzedelmeskedik; ezenfelül a cselekvés terére lép, dolgozik, alkot, terem. Vagy tán a bölcsesség mérhető össze vele, az életismerő gazdag tudás, a mélytűzű szemek és a magas homlok erénye. De ez sem; mert boldog lehet az ember akkor is, ha sem a természet titkos világát, sem az emberi élet mesterfogásait és fortélyait, sem az Isten titkait nem ismeri; de nem lehet boldog az olyan ember, akinek oly szegényes a szeretete, mint az együgyűnek tudása és bölcsesége. A tudomány és okosság csak a gondolatok tudatos, gyakran nagyon is öntudatos bölcsesége, a szeretet az egész ember öntudatlan bölcsesége.

A szeretet nemcsak a természetes erényeket múlja felül, de a természetfölötti erények egyike sem vitat-

hatja el tőle az elsőség pálmáját. Nagyobb a szeretet, mint a hit. A hit — égbetekintő, egetnyitó isteni erény. Altala az ember lelke az örök igazságokkal, Isten kifürkészhetetlen nagy titkaival telik meg! De a hitnél nagyobb a szeretet. A szeretet is „mindent hisz” (1. Kor. 13, 7.), magában foglalja a hitet a mennyei Atyában, az Üdvözítőben, a mindenség megszentelőjében, de még többet is jelent. A hitből fakadva a hit fölé emelkedik. Hasonlóképpen nagyobb a reménynél. Magában foglalja a reményt, „mindent remél” (1. Kor. 13, 7.) az Istentől és az emberektől, de nem szorítkozik a pusztá reményre, e reményben cselekszik is, és mások javát szolgálja. „Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, ez a három, ezek között a legnagyobb a szeretet.” (1. Kor. 13, 13.)

De miért e hosszú összehasonlítás és mérlegelés? Tulajdonképpen csak egyet kell fontolóra vennünk. Hogyan is hangzik a kereszténységnek legszűkebbre fogott, négy szóban kifejezett alapgondolata? „Isten maga a szeretet.” (1. Ján. 4, 8.) A kereszténység és annak minden alapténye, a megtestesülés és Krisztus kereszthalála világossá tették előttünk, hogy az emberi nyelv egyetlen szava sem közelíti meg jobban Isten kikutathatatlan lényegét, mint e kedves, bizalmas, rövid szócska: „szeretet”. Gyenge és fogyatékos szókincsünkben ez a szó a legjobb kifejezése Isten legbensőbb, titokzatos lényegének és életének. Isten, ki Jézus életében kinyilatkoztatta magát, elsősorban nem bölcsesség, igazságosság, sem örökkévalóság vagy mindenhatóság, hanem szeretet . . . szeretet, mely gondoskodik a verébről, liliumot öltöztet köntösbe, kereszthalált vállal az emberért, világot teremtő, fönntartó, boldogító, eget-földet átfogó szeretet. Ha a szeretet az az erény, amely magához Istenhez a legközelebbi rokoni kötelékkel fűződik, hogyne volna a legnagyobb, a legszebb, a legmagasztosabb és legértékesebb kincs e földön? Lehet más dolog még oly nagy és becses, még oly fönséges és szent, a legnagyobb érték azonban mindig az Istennel legszorosabban rokon szeretet marad.

A SZERETET LÉNYEGE.

„Mert szeretsz mindent.”

(Bölcs. 2, 25.)

Igen szép jelentése van annak, hogy a szent frigyre lépő házaspár aranygyűrűt fon egymás ujjára az Úr oltára előtt, mert a szeretet az élet aranya. De a földnek egy ércét sem próbálták oly sokféle utánzatban hamisítani, mint a szeretetnek aranyát. A legkülönbözőbb és legváltozatosabb dolgok viselik e magasztos, szent nevet. Beszélnek szeretetről együgyűek és bölcsek, bűnösök és szentek, szeretetről énekel az utcai verklis muzsikája és a fönséges dómok orgonája. Melyik lesz valójában az a szeretet, melyet a „legnagyobb” mondunk itt a földön?

Egyetlen jeltől az első szempillantásra észrevehető a különbség a hamis és az igaz, Istennel rokon szeretet között. Nietzsche arra figyelmeztet: „Nem szabad az embernek egy személyhez kötnie magát, még ha a legkedvesebb is. Minden személy egy börtön, sőt csak egy kis zug.” A filozófus ez intelmével a leglényegesebb pontra mutatott rá. A vonzalom és baráti érzület, amely csak egy, két vagy tizenkét személyre vagy csak egy népre, a félvilágra vagy akár az egész emberiségre szorítkozik, — minden szeretet, mely nem öleli fel az egész eget és földet: valami pusztán emberi, nagyon is emberi, nem az Istentől akart, Istennel rokon szeretet. Ez a szeretet, ha parányi emberszívben lakozik is, sohasem kicsiny, szűk korlátok közé szorított; kitágítja a szívet, lelket, és átfog mindent, ami létezik, Istent és világot, a csillagokat az égen, a csúszó-mászó férget az úton, embert és állatot, jókat

és rosszakat, barátot és ellenséget. Amit Isten szívé-
ről mond az írás, azt kellene mondani minden szere-
tettől áthatott emberről: „Mert szeretsz mindent.”

De hogyan lehetséges olyan szeretet, amely nem
egy kis körre szorítkozik, hanem az egész világmin-
denséget felöleli?

Minden igaz, az élet melegétől hevített szeretet
bizonyosfokú örömmel tölti el az embert az iránt, amit
szeret; az ember szereti édesanyját, menyasszonyát,
barátját, mert jóságukban, erényeikben, szépségükben
gyönyörűséget talál; szeretünk virágot, állatot, egy
képet, egy szonátát, mert a szívet örömmre hangolják.
De mivel nekünk egyszerűen mindent kell szeretnünk,
van-e a világ mindenegyres tárgyában ilyen szeretetre-
méltóság? Megvan-e főképp minden emberben, az
együgyűben is, a bűnösben is az a kiválóság, amely a
szívet megnyerheti?

Egy ismert költemény beszéli el, mint díszítgeti
a földönfutó öngyilkos sírját az öreg anyóka. A sírásó
odalép az asszonyhoz és csodálkozva kérdezi: „Vajjon
tett-e ez valami jót is életében?” A jó öreg azt vála-
szolta: „Amint idetemettetek, én csak arra gondol-
tam, hogy valaha neki is volt édesanyja.” Hasonlót,
sőt még szebbet lehet mondani minden emberről, min-
den teremtményről. Minden féregről, minden gyermek-
ről, minden bölcsről és eszelősről, a bűnösről is, amint
a szentekről állíthatjuk: ha semmi más jótulajdonsága
nem volna, van neki is atyja az égben, aki szereti,
övé a jó Isten, övé Isten szeretete. Minden teremtmény,
melyet Isten szeretete alkotott és fönntart, védelmez
és ápol, de különösképpen minden ember, legyen az
bárki és bármilyen, élvezi Isten végtelen szeretetét.
Minden ember felé nyújtotta vére és szeretete kely-
hét: „Igyatok ebből mindnyájan!” Minden ember felé
tárja ki vágyakozva, kiáradó szeretettel karjait:
„Jöjjetek hozzám mindnyájan!” Mindenki fölött ott
lebeg az örök szeretet galambja, és cseng a szó: „Ez
az én szerelmes fiam!” Amint a napsugár megaranyoz
mindent, földet és eget, felhőt és tengert, a leg-

szegényebb parti kunyhót, az útnak fáradt, porlepte vándorát, épúgy megragyo­ g minden teremtményen és minden emberen Isten szeretetének rájuk sugárzó fénye. Az a gondolat, hogy „Isten őt is szereti”, szemünkben minden embert csodás, habár csak a hit szemével látott szépséggel von körül, amelynek minden szépség előtt meg kell nyernie szívünket. Szent Ferenc szeretettel fordul nemcsak a vidám fecskéhez, az ártatlan báránkához, hanem a dühös farkashoz is, hisz ez is Isten teremtménye. S mikor Szent Erzsébet, Szent Margit áhitattal és elfogódott lélekkel közel­ ledtek a belpoklosok fekvőhelyéhez, s meg tudták csókolni genyes sebeiket, ugyancsak Isten szeretete volt az, ami emberi rútságot a dicsőség fényével övezett.

Szeretnünk kell mindent, amint Isten is szeret mindent, és mi szerethetünk mindent, amint Isten is szeret mindent. Az igaz, mindent átfogó szeretetnek egyáltalán nem lehet más alapelve. A pusztán természetes szeretet, minden úgynevezett filantrópia, amint valaki mondta, csak eretneksége az igazi szeretetnek. Minden szeretet, mely az embert csak az ember kedvéért szereti, káprázatos csalódás, hazug dolog. „Az emberek iránti absztrakt szeretetben”, mondja a lélekismerő Dosztojevszkij, „az ember majdnem mindig csak önmagát szereti.” És egy másik lélekismerő írja: „Minden úgynevezett emberszeretet ábránd és önámítás, ha nem gyökerezik Isten erős szeretetében. Mert ebben az esetben vagy csak azokat szereti, akik a leginkább szeretetreméltók, vagy azokat, akik őt is szeretik, — mindig feltűnő gyorsan készen arra, hogy szeretetét kisebbitse, vagy egészen abbahagyja, ha úgy látja, hogy e föltétel megszűnik. Vagy az emberszeretet csak olyan szebbfajta szó az elég hideg, általános jóindulat kifejezésére, valójában csak másokat nem zavaró magatartás, mint ahogyan a jóllakott ragadozók sem bántják környezetüket. Ilyen emberszeretet mellett milliók pusztulhatnak el évenként lelkileg vagy testileg, anélkül, hogy különösképen búsulna emiatt,

“vagy valami csekély nélkülözést vállalna magára.”
(Hilty, Für Schlaflose Nächte.)

Alapja és lényege minden igaz emberszeretetnek a vallás, az Istenben való hit s a szeretet iránta. Mivel oly erőtlén vallásosságunk, s nincs igazi, mélyen bensőséges vallásos lelkületünk, ezért oly kevés a valódi, mélyen átérzett szeretet bennünk. Csak a test homályos szemével nézünk a világba és nem a hit szemével, s ezért marad oly hideg és üres a szívünk. Naponként kellene ismételnünk reggeli imánkban, mint hitünk alapgondolatát és szeretetünk legfőbb indítóokát, e rövid credot: Ó Istenem, én hiszem, hogy „szeretsz mindent, ami van és semmit sem utálsz meg azokból, miket alkottál”. (Bölcs. 2, 25.)

A SZERETET NEME ÉS FOKA.

„Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!”

(Mt. 22, 39.)

A legtöbb embernek csak ez az egy szó: „felebarát” okoz nehézséget a felebaráti szeretet parancsában, ha úgy értelmezzük, amint az Üdvözítő: szeress mindenkit! Másoknak ismét nem esik nehezére, hogy jó lelkülettel legyenek minden emberrel szemben kivétel nélkül, de viszont fönnakadnak ezen a két nagyfontosságú, de gyakran figyelmen kívül hagyott szón: „mint tenmagadat”.

Ezt mondja e két szó: Felebaráti szereteted tökéletes tükörképe legyen önszeretetednek! Az önszeretnek azonban mindenekelőtt megvan az a kiválósága, hogy az elképzelhető legnagyobb fokban őszinte, komoly és hamisítatlan. Nem is hamisítható meg, mert még ha csupa hamisság és önámítás is az egész ember, önszeretete mindig igaz és ösztönös.

Amily igaz és valódi a természetes önszeretet, olyannak kell lennie Krisztus parancsa szerint a nemesebb felebaráti szeretetnek is. Csak félre minden szeretet-„pótlékkal”! — kiált Krisztus, emberek és népek e legkomolyabb és legőszintébb barátja és boldogítója, pótszerekkel elárasztott, konvencionális formákra és hazugságokra, látszatra és szemfényvesztésre beállított világunkba. Kérdezzétek magatoktól, a szeretet nem csalódás, vagy éppen önámítás-e bennetek! Kérdezzétek meg magatoktól, szent komolyság-e a barátságos arc és mosoly, melyet embertársatok felé mutattok; komoly-e a köszöntés, jókívánság és a

részvét szava, komoly-e minden szociális kívánság, nyilatkozat és megkezdett munka, vagy tán mindez csak máz, frázis és álarc?

Mivel az önszeretet, a felebaráti szeretet példaképe, teljesen mentes mindenféle csalfaságtól, ezért nem is tétlen. Tervezget, latolgat, munkálkodik és alkot, mindig mozgékony és tevékeny. Ily serényen kell a felebaráti szeretetnek is munkálkodnia. De hát mit tegyen? Halld csak, mit is mond az Úr? „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” Így hát felebaráti szeretetenednek pontosan ugyanazt kell tennie, amit önszereteted művel. Az önszeretet lesbenállva figyeli az emberi szív minden kis és nagy kívánságát, és rajta van, hogy a lehető leggyorsabban teljesítse; ügyel a szívben jelentkező ellenszenvre és aggodalmakra, s igyekszik számot vetni velük; észreveszi kedves énünk minden baját és siet orvoslására. Így kell a felebaráti szeretetnek is a szívek vágyát teljesítenie, aggodalmakat eloszlatnia, ellenszenvet figyelembe vennie, szükségletekkel számolnia, szomjúságot és éhséget csillapítania, mások becsületérzését kímélnie, gondokat elűzni, örömet szereznie, — csak avval a különbséggel, hogy a felebaráti szeretet mind ezt nem saját maga, hanem mások érdekében teszi. Minden kis és nagy dologban, a legkülönbözőbb helyzetekben és kétségek idején, igazodjék csak a felebaráti szeretet az önszeretethez. Csak azt kell állandóan kérdeznünk: mit tenne itt az önszeretet? Tapasztalni fogjuk, hogy a felebaráti szeretet semmiféle más iskolában nem fog elsajátítani gyengédebb figyelmet, nagyobb készséget, finomabb modort és nemesebb viselkedést, mint mostohatestvérének és ellenségének, az önszeretetnek iskolájában! Ezért találta ki már az ókor azt a mondát, hogy mindazt a szeretetet vagy fájdalmat, amelyben az ember mostani életében embertársait részesítette, maga fogja mások részéről tapasztalni egy másik életben, ha majd a lélek a legközelebbi alkalommal újra emberi testbe költözik. Az Öszövetség pedig ugyanezt a gondolatot ebben az egy-

szerü életszabályban fejezte ki: „Amit nem akarsz, hogy más neked cselekedjék, vigyázz, hogy te se cselekedd azt másnak sohasem!” (Tób. 4, 16.) Kicsiny, de nagy jelentőségű változtatással hasonlóan mondja az Újszövetség: „Mindazt tehát, amit akartok, hogy nektek cselekedjenek az emberek, ti is cselekedjétek nekik.” (Mt. 7, 12.)

A felebaráti szeretet így nem tévesztheti el tevékenységében és törekvésében a helyes irányt, ha iparkodik az önszeretettől megtanulni az emberszív vágyait és szükségleteit. Azt is megmondja az önszeretet, mily messzire kell a felebaráti szeretetnek ebben az irányban mennie: ép oly messze, mint az önszeretnek. „Szeresd felebarátodat, *mint t e n m a g a d a t!*” Vannak emberek, akik velük született kedveségből másokkal szemben figyelmesek és barátságosak, de csak addig, míg saját érdekeik mások érdekeivel nem ellenkeznek. Ezek szívesen adnak alamizsnát feleslegükből, jótékony alapítványt tesznek haláluk után fennmaradó vagyonukból, teljesítenek kívánságokat, ha egyéni vágyaikkal nem ellenkeznek, meghallgatnak kéréseket, melyek nekik kellemetlenséget nem okoznak, és szívesen megbocsátják azt, ami nekik fájdalmat nem okozott. De, mihelyt embertársuk java vagy baja nem fedi érdekeiket, véget ér jóságuk. Ezek valójában a jóság útján el sem indultak, bennük a szeretetnek gyenge, halvány árnyéka volt csak, s azt idővel teljesen elnyomja az egoizmus. Igaz, a szeretet parancsa nem követeli, hogy mindig és mindenütt mások érdekeit helyezzük saját érdekeink elé — hősi dolog volna, ha a felebarátot jobban szeretnők, mint sajátmagunkat, — másrészt azonban nem felelünk meg kielégítő módon Krisztus parancsának, ha felebarátunknak állandóan és mindig csak a második helyet juttatjuk. Meg kell tanulnunk, hogy felebarátunkat és énünket mindinkább egy vonalba helyezzük, és lassan époly gyakran töltsük be felebarátunk kívánságait, mint saját vágyainkat.

Mily hatalmas, világot újjáalakító erővé válnék

felebaráti szeretetünk, ha valóban egyenlő volna az önszeretettel. Az önszeretet irányítja az emberi sorsot, formálja a világot. Az önszeretet töltötte meg a világot kellemes virágos kertecskékkel, szemet elbűvölő nagy parkokkal, épített meghitt kis otthonokat és égbetörő palotákat, kereskedelmi utakat, csatornákat, gyárakat, áruházakat, a modern művészet, technika és tudomány legszebb alkotásait. A felebaráti szeretet műve ellenben igen szerény. Néhány kórházat, árvaházat és szegényházat állított bele e nyomorral teli világba, de a föld színét tulajdonképpen nem változtatta meg. A siralom völgye, amellyé egykor a paradicsom változott, még mindig vár megváltójára, arra a felebaráti szeretetre, amely oly nagy, mint az emberek önszeretete. Talán te is megmenthetsz, ha csak egy kis darabkát is ez eltemetett paradicsomból, enyhíthetsz legalább valamit a világ nyomorán.

Isten elvárja tőled, s így szól: „Szeresd felebarátodat, mint *tenmagadat!*”

A SZERETET GONDOLATAI.

„Vegyétek tehát magatokra, mint az Istennek szent és kedves választottjai, az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot, a szelidséget és a béketűrést!”

(Kol. 3, 12.)

Nagyon meglepő, de egyben igen találó P. Faber W. szellemes és gazdag emberismeretről tanúskodó megjegyzése. „A jóindulatú gondolat — mondja — ritkább, mint a jóindulatú szó és tett.” A megfigyelések mintha azt mutatnák, hogy nehezebb szerető gondolatokat táplálni, mint a szerető szavak, tettek terén kitűnni. De Isten nem elégszik meg a szó és tett szeretetével és figyelmeztet bennünket: „vegyétek magatokra, mint az Istennek választottjai, az irgalom indulatát, a jóságot, az alázatosságot, a szelidséget és a béketűrést!” Jóakaró gondolatok nélkül nincs is egyáltalában szeretet. A szeretettel telített gondolat a szeretet alapformája. A szeretet kezdő fokon nem valami külső, látható dolog, nem a kezek munkája, nem is pusztá szóbeszéd, hanem valami tisztán lelki, szellemi: — gondolat. Bármikép magyarázzuk is a szeretetet, akár örömnnek, gyönyörnek, akár jóindulatnak vagy váagnak vesszük, alapjában mindaz, amit szeretetnek nevezünk, tágabb értelemben véve gondolat, lelki élmény. Ez a gondolat aztán szerető tettekben, szavakban ölt formát, de a szavak, tettek lelke marad, s üdéséget, szépséget, életet és értéket varázsol beléjük. E gondolat a tulajdonképeni érték a szeretet legnagyobb tetteben is. Isten szemében is

ez ragyog meg szent fönségben az özvegyasszony filléradományában, a betegápoló nővérek virrasztásában, az életmentő hősi tettében. Mihelyt a szerető gondolat nem élteti, a halál, a bomlás csírája jelentkezik a szeretet minden szavában és tettében. S bármit beszél vagy tesz is az ember, ha nem telítik-hevítik jóindulatú gondolatok: szeretete üres, s ezért János apostol tanúsága szerint maga is „halálban” marad.

De a szerető gondolkodás, az „irgalom indulatának” megszerzésére irányuló törekvésünkben nem kell attól tartanunk, hogy bármely tett is elmarad, és csak ábrándokat kergetünk. Hol jó a szív, ott az ajak is mindig szeretettől beszédes és fürge a kéz. Volna csak lelkünk gazdagabb szerető gondolatokban, cselekvő szeretetünk is nagyobb volna; nem volnánk oly figyelmetlenek és gyengék, valahányszor jó tetre, jó szóra alkalom nyílik. A gondolat, kiált felénk a hidegen számító Amerika is, a gondolat erő. „Az erő, írja Trine egyik igen elterjedt könyvében, az erő, mely minden tettünk alapjául szolgál, a gondolat. Minden tettet gondolat előz meg. A gondolatok, amelyek most élénken élnek lelkedben, meghatározzák tetteidet, melyek később uralkodólag lépnek fel benned . . . ha akarod, hogy tetteidnek határozott verete legyen, nézz utána, mily irányú gondolatok töltik el most lelkedet!” Ha reggelente közömbös, önző gondolatok helyett a szeretet gondolatával lépnénk a nap munkájába, nem mennénk el észrevétlenül a koldus mellett, aki pár fillért vár tőlünk; nem mennénk el a szolgáló mellett néhány elismerő szó nélkül, ha rászolgált; nem feledkeznénk meg arról, hogy itt némi érzékenységre, amott valami kívánságra figyeljünk. Ha barátságtalan, bosszús gondolatok helyett kedves, szeretettől áthatott gondolatok fakadnának szívünkben, nem volnánk oly nehézkesek az önmehtagadásban, ha valaki kéréssel fordul hozzánk, vagy ha nem rokonszenves ember vár tőlünk barátságos szót. A gondolat erő, a gondolatok minden kor nagy erőforrásai és erőközpontjai. Amint a láthatatlan villanyáram ereje messzi téreket bevilá-

gít, hatalmas üzemeket hajt, dübörgő, súlyos kalapácsot lendít és gyorsvonalokat futtat, épúgy állította bele a világba a szerető gondolat pusztá ereje Páli Vince és Don Bosco hatalmas műveit. Sőt magának Istennek szerető szóban és tettben adott megnyilatkozásai, ígéretei, boldogságot, vigasztalást hirdető szózata, e világot létreszólító, az emberi lelket mennyországába fogadó szava, maga a megtestesülés, Krisztus kereszthalála — mindezek Isten szerető terveire, „az irgalom indulatára” nyúlnak vissza.

Szerető gondolatokra szüksége van a léleknek. Nem kemény, komor követelménye, de jóleső, kedves, örömet, áldástszerző szükséglete a léleknek. A szeretettől sugallt gondolat mindig a magunk öröme is. A lehangoltság és bosszúság, a szomorúság és fájdalom nem deríthető fel sem szórakozással, élvezettel, sem magasanjáró eszmefuttatásokkal és okoskodással, de enyhíthető a szeretet egyetlen gondolatával. A boldogság nem szerezhető meg világot rengető tettekkel, hatalmas gondolatokat görgető filozófiai eszmékkel, de könnyen elérhető röpké pillanat műveként a szeretet egy gondolata által. Véghezvihet valaki világot mozgató hatalmas tetteket, mint Napoleon és Kolumbus, lehetnek valakinek titkok mélyébe látó, nagyszerű víziói, mint a mélységekbe tekintő nagy gondolkodók meglátásai, nagy művészek ragyogó intuíciói: nem lesz boldog, ha egyúttal nem a szeretet adja meg ezeknek keretét. Az ellenkezője is áll: a beteg például, aki ugyancsak keveset lendíthet a világ során, vagy az egészen egyszerű, együgyű ember, ha mégoly csekély is a tudása, — ha derűs, jóságos gondolatok telítik a lelkét, boldog lehet mégis. Ez a titka annak, miért tehet boldoggá valaki másokat, míg maga boldogtalan. Sajátmagunkat hangoljuk vidám örömeire a jóindulatú, jóságot lehelő gondolatok által, s nem kevésbbé a körülünkben élő embereket is. Sosem marad rejtve az emberek előtt, hogy ily gondolatok éltetik bensőnket, ha kezünk nem mozdul is, ha néma marad is ajkunk. Talán leolvassák homlokunkról, szemünk-

ből, kiérzik a hang csengéséből, vagy tán a gondolatok ereje teszi, mely különös, titokzatos módon hat másokra; környezetünk sejti, érzi, észreveszi és örül nekik. Szeretettől áthatott gondolatok derűt és örömet sugároznak az emberek közé. Nincs szükség gazdagságra, mely pénzt szór szét az emberek között, az olyan szellemességre sem, mely tréfától és élctől sziporkázik. Boldoggá teheti az ember környezetét, csak szeretet hassa át lelkét.

Aztán meg, ha senki sem értesülne is a szerető gondolatoknak a szív mélyén elrejtett gyöngyeiről, és nem találna örömet bennük, valaki mégis látná és örülne nekik: a mindenható Isten, aki maga is a szeretet örök gondolata. A lelken, amelyben szerető gondolat él, visszatükröződik valamiképpen Isten szent lényegének örök csillagfénye. Az emberbaráti szerető gondolat Isten tükörképe az ember lelkében. Isten látja és örömet találja benne, és megáldja azt a lelket, mely úgy gondolkodik, mint örök mása. Így a szerető gondolat ezüstösen csobogó örömforrás, mely lelkünkön, embertársunk szívén keresztül egészen az örökkévalóságba, Isten szívébe csörgedezik át. Mégis kevesen vannak, akik magukra veszik „az irgalom indulatát”. Honnét van ez? Magyarázható talán abból, hogy a szerető gondolkozás és szerető érzület egyszerű, de nem épen könnyű kötelesség. Minden kezdet nehéz; nehéz minden szeretet első lépése, a szeretettel teli gondolat. A szerető gondolat legtöbbször nehezebb, mint a látszólag jóindulatú, de valójában szeretetnélküli szó vagy tett. A szerető gondolkodás, a léleknek e láthatatlan, csendes tevékenysége tiszta, világos látást követel. Bennünket ért sérelmek esetén például gyakran nehéz az önként feltörő emberi érzelmek diktálta ítélkezésünkben higgadtságunkat megőrizni. Egyáltalán nem könnyű feladat a mindennapi érintkezés folyamán az Istentől felállított alapelveknek lélekben való tiszta és világos szemmeltartása. Nem kis akaraterőre van szükség, hogy a gyűlölet, önzés, gyanakvás fellobbanó gondolatait s hasonló

gondolatokat megfélekezzük és megértő jóindulattá változtassuk. Keményen kell a lelket megedzeni, hogy jóindulattal teljék meg szívünk, s e jóindulatot meg is őrizzük.

Másrészt azonban — s ez bátorítson meg bennünket — mégis csak beszélhetünk a szerető gondolkodás bizonyos könnyedségéről is. Bensőnkben megnyilatkozó jóakaró gondolat mégis csak könnyebb, mint a valójában véghezvitt jócselekedet, mely a szerető gondolatot föltételezi, s ezenkívül még mindig különös nehézségek gördülhetnek eléje. Hogy az ember valamely szerető szolgálatot végrehajthasson, hol az emberek nemtetszésével és megnemértésével kell szembenéznünk, hol az eszközök hiányával kell számolnunk, hol pedig az emberektől való félelmünkkel és csüggedtségünkkel kell megküzdenünk. A környező világ nem a mi földünk, nem a mi kertünk, melyet tetszés szerint alakíthatunk — legföljebb csak egy kis sarkot hódíthat el, s művelhet meg belőle mindenki. Ám a lelkünk, igenis, a mi birodalmunk, a mi kertünk, amelybe tetszésszerint ültethetjük a szeretettel telített lelkület nemes rózsatöveit. Főkép az imádság és az elmélkedés óráiban, midőn a kegyelem, Isten égi kertésze, a legszívesebben csatlakozik hozzánk, irtogassuk a lélekből a keserű emlékeket és rossz hangulatokat, a kemény ítéleteket, a gyanakvás, neheztelés és egyenetlenség gondolatait, és plántáljuk ezek helyett a lélek televény talajába a szerető, nemes gondolkodást. De csendes óráinkban, magános útainkon is neveljük, ápoljuk e szerető gondolatokat, hogy szép kifejlődésükben jó illatuk elárassza az egész napot a késő éjtszakáig, életünk minden napját, a halálnak éjjelét is. Láttál-e már koporsóban nyugvó ember arcán oly vidítóan kedves, jóságos mosolyt, amely a halottas kamra komolysága ellenére is mintha egy szebb paradicsomi világba lendítené az embert? Ime, még a halott felett is körülöngött a jóindulatú gondolatok illata, mely egykor hosszú időn át betöltötte szívét.

A SZERETET SZAVAI.

„Beszélj és ne hallgass!”

(Jak. 19, 20.)

Úgy látszik, mintha a mennyei Atya a többi között ezt a megbízatást is adta volna Fiának: „Beszélj és ne hallgass!” Nem találkozik az Üdvözítővel szomorodó, akihez ne volna vigasztaló szava. Nem akad félénk lélek, akit fel ne bátorítana. Nem akad üldözött, aki oltalmat, nincs kérdés, amely biztató ígéretet ne kapna Tőle. Még a keresztfán is meleg szeretet szava száll ajkáról az egyik lator felé: „Ma velem leszel a paradicsomban!” Nem találkozunk-e naponta szomorúsággal sujtott, felizgatott kedélyű, gondok terhe alatt görnyedő, aggódó lelkű emberekkel, akikhez lehetne jóságos szavunk? Nem aláznak-e meg, nem támadnak-e, rántanak le embereket a mi jelenlétünkben — mi pedig hallgatunk? Nem él-e környezetünkben valaki, aki régen rászolgált az elismerő szóra — s mi megfeledkezünk róla? Bizony, gyakran hangozhatnak ajkunkról a jókívánság, kezdve a „jó reggelt” köszöntéstől, mellyel a szembejövőt üdvözöljük, ama jókíváнатig, mellyel embertársunkat sikere, kitüntetése alkalmával köszöntjük; mégis hidegek, ridegek maradunk.

Miért e nagy szűkszavúság? Oly nehéz talán a megfelelő szót megtalálni? — Nem kell ehhez sok gondolkodás és hosszas találgatás, sem nagy okosság és a beszédben való különös ügyesség. Nem kell mélyenjáró, szokatlan nagy bölcseséget tartalmazó szavaknak lenniök, amelyeket ilyenkor kimondunk, amelyekkel másokat vigasztalunk, köszöntünk vagy

védelvezünk. Magának Krisztus Urunknak vigasztaló, elismerő, boldogságot hirdető szavai is egyszerűek, keresetlenek. Az igazi szeretet, mindig megtalálja a helyes, tapintatos formát, s mivel a szeretet a legnagyobb bölcsesség, a legegyszerűbb szónak is mélységet, nemes föniséget ad. Amint kellő jóakarattal legtöbbször nem nehéz megtalálni a helyes, alkalmas, szerető szót, époly könnyű legtöbb esetben ki is mondani azt. Mi könnyebb néhány szó, egy-két mondat kimondásánál? A szerető tett, ha mégoly kicsiny is, nagyobb fáradsággal jár, mint a szeretet pusztá szava. Igaz, olykor-olykor akadályokkal is meg kell küzdenünk. Egyszer az ösztönös kényelemszeretettel, zárkózottsággal vagy önzéssel, amely csak saját java vagy baja érdekében nyitja meg ajkát. Máskor meg embertársunkkal szemben érzett némi ellenszenvet vagy régi kis neheztelést kell legyőznünk. Általában azonban ezek az akadályok mégis annyira jelentéktelenek, hogy igazat kell adni a bölcs embernek, aki azt mondta: a szerető szót könnyű kimondani, mégis csodás annak hatása.

Könnyen meglesz a hajlandóság bennünk arra, hogy csodáról beszéljünk, ha meggondoljuk, mily áldásos s mily boldogító az emberekre a szeretet könnyen kimondható szava. A könnyen röppenő szó fontosságán és hasznosságán kételkedhetnek egyesek, de az is bizonyos, hogy kevés dolog van a világon, ami oly kevésbe kerül, s aminek értéke mégis oly nagy lenne. Sok dolgot visznek végbe az emberek, ami ezerszer több gonddal jár, s félannyi áldást sem hoz, mint a szeretet egyetlen szava.

Vagy már egyáltalában gyanakvók vagyunk a szavakkal, a beszéddel szemben? Talán átérezzük, amit a nemes és szép szó egyik mestere mondott: „Szeretnék a beszédről egészen leszokni. Ha meggondolom, mennyi haszontalanság, henyeség, sőt mondhatnám, kirívó nyegleség található a beszédben, megdöbbenek a természet csendes komolyságától és hallgatagságától.” Talán már mi is régen rájutottunk

arra a szomorú tapasztalatra, hogy bizony az emberek szava többnyire nem használ semmit, hanem ellenkezőleg, sok jót akadályoz, ront, bomlaszt a világon, ami pedig teremt, hasznot nyújt és áldó hatással van a világra, a hallgatás szentélyéből kerül ki. De Isten minden bizonnyal nem az ember vesztére adta a beszéd adományát. Isten a szót mennybecsengő, mennybeható erőnek szánta, és Isten e szándékát teljesíti a szeretet minden szava. A szeretettől áthatott beszéd, mely természetesen nem folytonos fecsegésből áll, hanem mindig magában hordja a hallgatagság elemét is: teremtő, a jó munkálásában közreműködő, a világot gazdagító, a világra áldást-hintő erő. Míg más beszéd oly gyakran elkeseredett ellenségeskedést szül, és kiélesíti még jobban a félreértéseket: a szeretetnek egyetlen egyszerű szava elegendő olykor ahhoz, hogy tisztázza a kibogozhatatlan félreértéseket, meghozza a hosszú éveken át ellenségeskedésben élő embereknek szívük mélyén megkívánt kiengesztelődést. Elegendő arra, hogy eltüntesse a megokolt, vagy semmiképp meg nem magyarázható ellenszenvet, földerítse a kedvetlenséget. Szóval: a szeretet olyan harang csengő szava, mely elúzi lágy, tiszta hangjával a sötét szellemeket, s helyükbe előcsalogat minden jószellemet.

Elővarázsolja az öröm tündéreit. Amint az ezüstszavú kis harang csengő hangja messze száll, épúgy egyetlen szeretettől sugallt szó egész napon át örömmel zsongja körül az ember szívét. Még az elbúsult, sötét szíveket is. Mondj embertársadnak kedves, baráti szót, s látni fogod, hogy az öröm angyala vidámra deríti kedélyét. A szíveket összefűző hűség angyalát, a barátság szellemét is hívogatja e csengőszavú kis harang. Nem egy szoros, próbát-állt, a halálban is tartósnak bizonyult barátság származott egyetlen szerető szóból.

Végül mindenkinek között a legkedvesebbet, — magát a kegyelem angyalát, az isteni irgalom lélekmentő követét is hívogatja a szerető szó kis harangja. Semmi

más nem emelt ki, s a jövőben sem fog állandóan oly sok embert biztosabban kiemelni a bűnből, egyenetlenségből, eltéríteni a gonosztól, s vezetni megtérésre, megszentelésre és az örök üdvösség útjára, mint a szeretetből fakadó jó szó. Formálja a viasz-puha gyermeklelket, s megrendíti a megrögzött betörőt. A jó szó hatalmának rokon vonása van avval, aki isteni mindenhatóságában az „örök Ige”, s egyúttal hatalmas, világot formáló örök Tett. Szent János írja: „Kezdetben vala az Ige.” Más így írta ezt: „Kezdetben vala a Tett.” — Valójában e kettő: az Ige és Tett — egy. Isten örök szava és a földi ember szeretetből fakadó szava egyúttal mindig tett is.

A szeretetből fakadó szó áldólag hat kimondójára is. Gyakran szinte csodát művel benne. Künn a világban olykor talán az ilyen szerető szó első pillanatra látszólag egészen eredménytelenül hangzik el; de kimondójára nem marad üdvös hatás nélkül. Jó szavunk bármily igénytelen és szerény, örömmel tölt el magunkat is, ünnepi hangulat ömlik el tőle lelkünk legmélyén, aminőt nem nyújt az önszeretetnek semmimű szerzett előnye és élvezete. Még a legédesebb muzsika sem tudja oly vidámra hangolni, úgy megindítani, elragadni az emberi szívet, mint a felénk hangzó szerető szó csengése. Ez a sajátos öröm bizonynyal a kegyelem futára és rokona, ha ugyan nem maga a kegyelem, mely mindig ilyen alkalmakkor közeledik és érinti a lelket. De olvashatunk ily mondatot is: „Mihelyt szóra nyílik ajkunk, azt súgja valami bensőnkben, hogy égi kapuk zárulnak be valahol.” — Ez a mondás valóban igaz, midőn közönséges, köznapias szóbeszédről van szó. De épen az ellenkezője valóság, ha a szeretet szavával szól az ember embertársához. Mert ilyenkor nem zárulnak mennyei ajtók, hanem csendesesen, de mégis észrevehetően ki nyílnak, és a lélekbe mennyei öröm, égi kegyelem száll — sőt maga az örök Ige, maga az Isten. Ekkor teljesül újra a keresztyén léleknek adott titokzatos ígéret: „Bemegyek hozzá.” (Jel. 3, 20.) Majdnem

minden szerető szónak — pillanatra itt a földön, mindörökké a halál után: Isten érezhető közelsége a jutalma. „Szavaidból fognak igaznak találni.” (Mt. 12, 37.)

A szerető szó megdicsőíti, és isteni fénnel övezi az ember lelkét, de áldásából nem marad ki a test sem. Ama jóságos, kedves vonást rajzolja ki az emberi ajkak köré, mely egyes emberen önkénytelenül Krisztus fennkölt személyére emlékeztet. Külsőleg is hasonlóvá válhat a keresztény ember ahhoz, aki a szeretet testté vált Igéje volt.

Szól a tanítványoknak is a Mesterre vonatkoztatott mondat: „Beszélj és ne hallgass!”

A SZERETET TETTEI.

*„Fiacskáim! ne szeressünk szóval,
se nyelvvel, hanem cselekedettel
és igazsággal!”*

(1. Ján. 3, 18.)

Karosszékedben ülsz az esthomályban, s gondolataidba merülsz . . . — Azalatt künn, a világváros utcáin rohannak, . . . emberek, a jelen pillanatnak élő emberek, és mégis az örökkévalóság fiai. Apró kis gondok robotosai, mégis a hatalmas Isten gyermekei. Majdnem mindenki idegen, és mégis mindegyik testvéred . . . Ilyenkor talán szerető érzés fog el az emberek iránt: ellágyul szived, felkelsz, s jársz fel s alá szobádban . . . nyugtalanul . . . úgy érzed, mintha hívott volna valaki.

Mily hívogató szózat ez, mely a távolból füledbe, lelkedbe hatolt? Az emberiség kiáltó szava volt ez, mely szerető tetre hív, szerető tetre szólít fel. Olvasd talán ama modern könyvek egyikét-másikát, melyek oly könyörtelenül festik a föld legelhagyatottabb zugainak s a legsóbb néprétegeknek nyomorát, talán Rühle könyvét a „Proletár gyermekről”, vagy egy szociális tartalmú költeményt, Gorkij „Éjjeli menedékét”, vagy Hauptmann „Takácsait”. Vagy talán lapozgattál a való élet könyvében magad is, talán épen csak ma jártál egyik szegénynegyedben, manzardtetős, hideg szobában, a hajléktalanok odújában, s most lelkedben visszacseng még s mind erősebbé válik az „emberiség jajkiáltása”. A szenvedő emberiség mater dolorosa-ként mondhatja magáról: „Mint a tenger, oly nagy a fájdalom.” Mindeme

le nem csillapított éhség, didergő, hajléktalan mez-
telenség, megalázott emberi büszkeség, gondokba
temetett, szenvedésbe fojtott életöröm, minden nehéz
munkában felörlődő emberi erő, halálra gyengülő
egészség, a nyomor árnyékában fonnyadó emberiség
— hívogat, jajjal kiált . . . mit kér? Ó, nem frázisokat
és olcsó szavakat, nem puha érzélgést és hangulato-
kat. Szívesebben látja a pazarló dúsgazdag nyílt
önzését, mint némely alkalmi emberbarát szép szavak-
kal ékeskedő, de nem kevésbbé kegyetlen szeretetlen-
ségét. A világ nyomora szerető tettekért — vagy még
helyesebben — a tettek szeretetéért kiált.

De vajjon szükség van-e arra, hogy a szegénység
és nyomor mélyéről törjön fel zajos erővel a segít-
ségért való kiáltás, s mintegy a nyomor jogán köve-
teljen tőlünk szerető tetteket? Nem érez indítást
saját szívünk is ilyen tettekre, ha szeretet lakozik
bennünk? Caritas urget. Az igaz szeretet nem elég-
szik meg szép álmodozásokkal, szóbeszéddel. Mint
minden nemes erő, tevékenykedni, tettekben akar
megnyilatkozni. Már a mozgékony gyermek is valami-
képen foglalatostkodni kíván, a zseni szellemi ereje
alkotásra tör. A legnemesebb erőnek, a szeretetnek
is megvan az ösztönszerű vágya, hogy tegyen, segít-
sen, gyógyítson, szolgáljon, védjen, vigasztaljon. Ha
nem érezzük a szeretetnek e benső, tettrevágyó lendü-
letét, jele annak, hogy nincs bennünk szeretet. Ha
pedig érezzük, de nem követjük, akkor e szerető tette
sarkalló erőről is igaz a régi törvény: minden tétlen-
ségre kárhozottatott erő elkorcsosul. A tétlen, alvó
szeretet, haldokló szeretet. Az álom valóban testvére
a halálnak. Igaza van a bölcs lélekismerőnek: „Ha
nem akarod kialvását a szeretetnek, nem szabad abba-
hagynod a jócselekedetet.” (M. Ebner-Eschenbach.)

Az emberi nyomor mélyéről és szívünk belse-
jéből kicsendülő hanghoz harmadik is csatlakozik,
és bennünket tettere szólít: Isten szava. Isten, aki
nemcsak az örök szeretet, de az örök tett is, aki
öröktől fogva szüntelenül és fáradhatatlanul óv,

mindennel elhalmoz, életet ad minden lénynek, aki a táplálék után lihegő madárkát, az örök boldogság után sóvárgó embert kielégíti, akarja, hogy részt vegyünk lényéből fakadó munkájában. Ezer lehetőséget nyújt, hogy hozzá hasonlóan jól tegyünk, hogy munkatársaivá, igaz gyermekeivé váljunk. Számtalan esetben figyelmeztet bennünket e lehetőségek kihasználására. Az Ó- és Újszövetség tele van idevágó intelmekkel. Alig akad valami, amit jobban a lelkünkre kötne, mint a felebaráti szeretet, és pedig a tettben megnyilatkozó szeretet. Akarja, hogy „a vakok szeme, a bénák lába és a szegényeknek atyja” legyünk. Ez a sürgetés tetőpontját éri el a végítélet ecsetelésében, melyet — Isten Fia oly félelmetes erővel vázol a mennydörgésszerűen lesújtó isteni szózatban, melylyel a tétleneket fogja sujtani: „Távozzatok tőlem átkozottak — mert éheztem és nem adtatok ennem . . . , szomjúhoztam és nem adtatok nekem italt . . . , idegen voltam és nem fogadtatok be engem . . . , beteg és fogságban voltam, és nem látogattatok meg engem . . . ” (Mt. 25, 47. 43.) De sőt volt talán a szeretet isteni sürgetésének még megindítóbb módja is. Jézus, a vakok, betegek gyógyításában, halottak feltámasztásában, a bűnösök megtérítésében, szomorúak vigasztalásában kifejtett munkája után földi tartózkodása végén, térdenállva megmosta barátainak lábát, felkelt, s e szavakat mondotta: „Példát adtam nektek!”

A tette sarkalló isteni szeretet akkor áll elénk leghatalmasabb példával, midőn az Úr a szeretet utolsó nagy aktusaként a keresztre lép. Megértjük-e a kereszten szenvedő Üdvözítőt, megértjük-e, mit akar mondani a világnak?

A világ szegényei és nyomorultjai esdekelve fordulnak felénk, a szívünkben élő szeretet sürget, az égből Isten parancsa szól hozzánk: „Fiacskáim! ne szeressünk szóval, se nyelvvvel, hanem cselekedettel és igazsággal!”

SZERETETALKALMAK.

„Mit tegyünk?”

(Ján. 6, 28.)

Világosan, erős nyomatékkal írja Jakab apostol: „Aki tehát tudna jót tenni és nem tesz, az vétkezik.” (Jak. 4, 17.) De a tunya ember találékonysága ebben a mondatban is fedez még fel egy szót, amelyen meg tud vigasztalódni. Nemde így írja: „Aki . . . tudna jót tenni? Nos hát”, mondja a rest lélek, „én nem tudok. Mit is tegyek? Nem nyílik rá alkalom. Nem vagyok olyan gazdag, hogy nagyobb alamizsnát osztogathassak. Csodatévő sem vagyok, hogy betegeket gyógyíthassak. Egészségem sem olyan, hogy másokat kiszolgálhassak. Nincs alkalmam a szeretet gyakorlására; szegény, beteg, elhagyott, magányos ember vagyok . . .”

Kishitű, rövidlátó ember! Hát valóban így áll a dolog? Valóban nem adott volna a Teremtő az embernek semminemű alkalmat a szeretet gyakorlására? Vajjon Isten, az örök szeretet, a saját képére és hasonlatosságára teremtett emberek egyikétől is megvonta volna az alkalmat a szeretet gyakorlására? Már maga az élet, az örök szeretet ajándéka, bőséges alkalom a szeretetre. Való igaz: minden emberélet legédesebb kincse, hogy a gyöngéd szeretet bőséges alkalmává válhat. Nem derül fel egyetlen napunk sem, amelyen hajnalcsillagként valamely szeretet-alkalom ne váraoznék reánk az életben. Bár volna minden napnak esti csillaga, az ily alkalmatszülte szeretetnek kihasználása. Térdenállva mondhatjuk minden reggel: Mennyei Atyám, köszönöm neked ezt

az új napot, — a szerető jótett ez új alkalmát! De e köszönetnek nemes, komoly elhatározássá kell válnia, hogy reggeli imádságunkat, olyan ember, mint Nietzsche, meg ne szégyenítse tanácsával: „Minden napunkat a legjobban úgy kezdjük, ha felébredéskor arra gondolunk, tudnánk-e legalább egy embernek e napon örömet szerezni. Ha ez a szokott reggeli imádság pótlásaként megvalósulna, embertársaink e változásból sok jóhoz jutnának.”

De maradjunk csak, hangzik fel talán az ellenvetés, a nyers, rideg valóságnál! Nézzünk bele a való körülményekbe, melyekben az ember él! Hát jó, figyeljük meg csak pontosan e körülményeket, s látni fogjuk, mily nagy lehetőség és alkalom nyílik minden ember számára, hogy naponként jót tegyen másokkal. „Ha szabad volna — így ír egy ifjú leányzó naplójában — megkérdezném a jó Istentől: mit teszek? mit is tegyek? nem tudom! . . . Napjaim haszontalanul múlnak, és nem búsulok utánuk. Bárcsak tehetnék a napnak egy órájában is valami jót magammal vagy másokkal!” Néhány napra rá nyugodt percében újra elolvassa e sorokat, és ezt írja alá: „Istenem, mi könnyebb ennél? hiszen csak pohár vizet kell nyujtanom a szomjazónak!” (Holnstein, „Goldkörner”).

Minden nap alkalom a szeretetre — még ha szegény vagy is. Senki sem oly szegény, hogy másokkal szemben a szeretet gyakorlásában ne lehetne elég gazdag, ha nem is aranyban, ezüstben, de jó szóban, apró szolgálatokban, kedves figyelemben. Minden nap ad alkalmat a szeretetre — még ha elhagyott, magános ember vagy is. Senki sem áll anynyira egyedül, hogy napjában legalább egyszer ne találkozzék valakivel. De, mondja bölcsen valaki, senkivel sem találkozhatunk, — s ez Isten akarata is, — hogy ne tudnánk valamiképen segítségére lenni, néki jóleső kedvességet vagy örömet nyújtani. Alkalmat nyújt mindenegy nap a szeretetre — még ha beteg vagy is. Mily sok szeretetet tanúsított pl. egy női lélek, Emmy. Gihrl, ötven éven át tartó, ágy-

hoz láncoló betegségében. Mutathatsz megelégedett arcot, mondhatsz néhány hálás, elismerő szót, elnyomhatsz panaszt, nem terhelsz másokat. A beteg nemcsak sok szeretetet arathat, de mindig újra zsendülő szeretetet is vethet.

Mindenegy nap alkalom a szeretetre. És ha mégis elmúlnék csak egy nap is, amely szeretet gyakorlására alkalmat nem szolgáltatna, akkor erőszakkal kell belőle alkalmat kiragadni azáltal, hogy a nap utolsó perceit felhasználva, legalább kis imát végzek valakiért.

Csak egy nap nem nyújt alkalmat a szeretetre — a dies irae, Isten haragjának napja — vagy inkább az örök éjszaka, „midőn senki sem munkálkodhatik”. (Ján. 9, 4.) Aki nem használta ki e szeretetalkalmakat rövid földi életében, nem lesz alkalma a hosszú örökkévalóságban sem. A kárhozottak megrendítő szegénysége abban is megnyilvánul, hogy nem lesz többé alkalmuk szeretetre. Ha ledőlt a fa, nem hajthat levelet többé, virággal sem örvendeztetheti az ember szívét, gyümölcsöt sem hoz.

Ezt az örök kétségbeesést bizonyos fokban itt a földön is megtapasztalhatja az ember. Bár rendszerint adódik alkalom a szeretetre életünk utolsó leheletéig, mégis szeretetünk sok tárgya kidőlhet mellőlünk. Alkalom a szeretetre pl. minden ember, aki együtt él velünk: rokonok, munkatársak, szolgák és jóbarátok. De „el van határozva, hogy az emberek egyszer meghaljanak”. (Zsid. 9, 27.) Mily szomorú a sír ott künn a temetőben, vagy a koporsó a halottasházban, ha nemcsak kedves halottat, hanem vele együtt gyönyörű, de kiaknázatlan szeretetalkalmakat takar. Midőn a hírneves Carlyle felesége örökre lehúnyta szemét, futva sietett hozzá, letérdelt, megcsókolta hideg homlokát, s ami ez alkalommal leginkább megindította szívét, följegyzéseiben olvassuk: „Ó, sohsem tapasztalta meg igazán . . . mily nagyra becsültem, szerettem, csodáltam őt mindig. Ó, csak öt percem volna még, hogy mindent elmondhassak neked!”

Egy modern költőnél található e mondat: „Mindíg úgy van, és minden halottaságynál érezzük, hogy sokkal több szeretetet tanúsíthattunk volna.” A mai estén, midőn házukban mindenki nyugovóra tér, átmenve a szobákon gondoljunk talán arra, hogy minden itt-alvó már halott. Mily szemrehányást kellene tennünk magunknak az elmaradt tettek, nem teljesített szolgálatok, ki nem mondott szavak, a tétlen szeretet miatt! De nem, ez és amaz még nem halott; még szerethetjük őket. Mit tegyünk tehát, hogy velük szemben szeretetünket bebizonyítsuk? E kérdésre a feleletet tettben váltsuk valóra már másnap reggel. Munkálkodjatok, míg az élet világossága ragyog körül benneteket! „Ha jót tehettek, ne halogassátok!” (Szent Polikárp.)

SZIVNÉLKÜLI SZERETET.

„És osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására, . . . ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem!”

(1. Kor. 13, 3.)

Az első korinthusi levél híres tizenharmadik fejezetéből való mondat e töredéke sokkal komolyabb méltánylást érdemel, mint aminőben rendesen részesítik. Látszólag ellenmondást tartalmaz, a valóságban azonban mély értelme van. Azt mondja: amint van szeretet tettek nélkül, vannak szeretetművek is szeretet nélkül. Azt mondja: kioszthat valaki milliókat a szegények között, de szívében talán fillérnyi értékű szeretet sincsen. Tehet valaki igen sok jót, ha semmi jószág sem lakozik szívében. Rámutatott különben erre az igazságra már az ókorban Aiskhylos, midőn „szeretetlenküli szeretetről” beszélt.

Mennyi emberi gyöngeség használta fel a szeretet fénylő, angyali köntösét takarónak és álarcnak? Így elsősorban a gyávaság. Sőt Nietzsche, a felebaráti szeretetnek e gyanakvó lelkű boncolója azt állítja, hogy a gyávaság a legnagyobb alamizsnaosztogató. A gyávaság fél az emberek szóbeszédétől, a tömegek nyugtalanságától, a vezető, a magas rangú személyiségek nemtetszésétől, amelyet kiváltana a gazdagok leplezetlen fukarsága. Ezért, ha nehéz szívvel is, tesz valami jót és a szeretet kölcsönvett palástjával takarja lelkének felháborító zsugoriságát.

Különben gyávának mutatkozik az ember saját maga előtt is. Gazdag pompában élni, míg mások

szegénységben sorvadnak, suhogó selyemben jární, míg mások alig tudják meztelenségüket befedni, bőven megrakott asztaloknál lakmározni, míg ezrek szemében az éhség szikrázik — ez a kiáltó ellentét felébrszti olykor mély álmából a jobbik ént, hogy még egyszer felújítsa a régi figyelmeztető szót: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” Bár a gazdag pazarló még ekkor sem kerekedik fel, hogy e parancsot valóban teljesítse, zaklató jobbik énjétől való félelmében mégis meghajlik, s a szegénynek odavet néhány fillért, vagy hozzájárul kis összeggel az árva gyermekek karácsonyi szeretetadományához . . . Gyávaság a szeretet anygali ruhájában!

A haszonlesés, kapaszkodó törtetés, nagyragvágás, nyereségvágý és híúság is szívesen veszik kölcsön ezt a ruhát. Némely ember csak azért ölti magára a szeretet palástját, mert királyok és kormányfők szívesen tűznek rá rendjeleket. A szeretet égi fehér palástja az a ruha, melyben mások előtt, még a sajtó előtt is az ember legkönnyebben feltűnhetik. Ezért az üzletemberek számára is hasznothozó viselet, és pótol számukra egyéb reklámot. Akinek pedig multjában foltok mutatkoznak, s neki társadalmi nehézségeket okoznak — felveszi a szeretet köntösét, s ez sok bűnét betakarja.

A büszkeség és uralomvágý is fel szokta ölteti ezt a ruhát, mert valóban bizonyos fennkölt, majdnem isteni nimbuszt ad az embernek. A büszkeség sötét démona maga is kölcsönvette egyszer ezt a ragyogó öltönyt. Akkor, midőn e világ minden javát a szegény Üdvözítőnek akarta odaajándékozni. Egy finom lélekismerő ezt a megjegyzést fűzi ehhez: „Kevés a jótevő, aki az ördöghöz hasonlóan ne mondaná: ha leborulsz és imádsz engem . . .” Hogy tiszteljenek bennünket, hálások legyenek irántunk, hajlongjanak és csússzanak-másszanak előttünk, mint akik megmentők, sőt mint akik magasabb lények vagyunk — mindez semmi más módon jobban el nem érhető, mint a szeretet anygali öltözetében.

Hasonlóképen némelyek sportkosztümként viselik és értékelik a szeretet palástját. Mivel nem lehet állandóan teniszezni és lovagolni, az unalom átöltözik, és szegényeket gyámolító bálba megy — a szeretet palástja így báli ruha. Elmegy szegényeket felkaroló gyűlésre, vagy éppen — és ez a legrosszabb — ellátogat magukhoz a szegényekhez. Mozgás, változatosság is jár vele: a parfümillatos, meghitt otthon után a szegénységnek ez a lehelete, az otthoni liftenjárás után e lépcsőzugokban való botorkálás, telt arcok állandó nézése után éhező gyermekek látása. Így újra van érdekes anyag megbeszélésekre és gyűlésekre, s azonkívül élvezi a jótettnek felüdítő érzését is.

Sokan hordják így a szeretet palástját — és alatta nincsen szerető szív.

Másokat lehet ugyan csalódásba ringatni, de a szegények maguk érzik meg legjobban, hogy e palást alatt nem jóság rejtezik, hanem más valami. A szegényeknek különösen éles szemük és finom érzékük van ahhoz, hogy észrevegyék, vajjon valóban igaz szeretet vagy kendőzött önzés közeledik-e feléjük. És jaj, ha az önzés közeledését érzik. Az önzést szolgáló adományok megalázzák, felingerlik, elvadítják, hazugságra, szemérmertlenségre, követelődzésre viszik őket. Elfogadják az ajándékot, de gyűlölik az ajándékozót. Miért oly elégedetlenek e szegény tömegek a sok szeretet-tevékenység ellenére is? Azok gyűlölik legjobban a birtokos osztályokat, akik támogatásukban részesülnek. Miért villan ki a szegények szeméből némely jótékonyági ünnepség alkalmával egészen más valami, mint a szeretet öröme és a gyermeki hála? Amint Isten, az ember is így szól embertársához: Nem ajándékozat keresem, hanem — téged! A szociális kérdést nem a szeretet palástja oldja meg, hanem csak a szerető szív és kéz.

Természetesen Isten is átlát az álarcon, és ő sem elégszik meg a szeretet palástjával, a jóság pusztá „műveivel”, hanem csak igaz szeretettel és jóssággal. Nem annyira azt akarja, hogy támogassuk őt munká-

jában, hanem inkább azt, hogy osztozzunk az ő mélyen bensőséges, de természetesen a tevékenységre is mindig kész szeretetében. Bármily hathatósan szólít is fel az alamizsnaadásra, nem mulasztja el, hogy hozzá ne fűzze: „Aki adakozik, tegye egyszerűségben!” (Róm. 12, 8.) A szociális kötelesség királyi parancsát tulajdonképpen nem ebben a formában adta: „Adj felebarátodnak!” — hanem: „Szeresd felebarátodat!”

Eljön az idő, midőn Isten leveszi az álarcot, lerántja az emberről a szeretet kölcsönvett fátyolát. Az örökkévalóság menyegzői ruhájaként nem a szeretetet pótló fátyol, hanem csakis maga a szeretet fog szolgálni. Ne kelljen majd a szigorú, komoly Droste-Hülshoff szavaival felkiáltanunk:

Igazság fátylakat temet.

De jaj! — Nincs bennem szeretet!

Vizsgáljuk meg a szeretet jegyében kifejtett tevékenységünket, mielőtt a mindentlátó Isten meg nem ítél bennünket. Még a Mater Caritasnak is szüksége van olykor-olykor lelkiismeretvizsgálatra! Tagadjunk meg magunktól könyörtelen szigorúsággal mindent, ami a szeretet örve alatt akar érvényesülni, és mégsem szeretet! Tegyük inkább kevesebb jót, és legyen több jószág bennünk! Vessük le a „szeretet üres palástját”, és öltjük fel az apostol szavai szerint „az irgalom indulatát”, valódi, igaz jószággal telített szívet! Ez lesz majd a menyegzős ünnepi ruha, ebben akarunk annak szeméi elé lépni, aki maga az örök szeretet és örök igazság!

A SZERETET ELLENSÉGEI.

ÖNZÉS.

„Aki szereti életét, elveszíti azt.”
(Ján. 12, 25.)

A szeretet az emberi lélek várkastélyában a titokzatos királynő, Isten nemes sarjadéka, uralkodásra hivatott az emberi szívben. De igen gyakran csak a hamupipőke szerepét játssza. Mostohatestvérek serege törtet a helyére, s neki csak szerény kis zugot engednek. Sőt, s ez jellemző rájuk, goromba kíméletlenséggel igyekeznek, — gyakran teljes sikerrel, — az ember szívéből a szeretetet egészen kiszorítani. Bőven akad ily ellenfele, ellenlábasa a szeretetnek. Az ellenség vezére, az élen haladó, mindvégig kitartó, a legerősebb, legmakacsabb ellenfele a szeretetnek, az önzés. Különös figyelmeztetéssel óv bennünket tőle Krisztus.

„Aki szereti életét . . .” Kire vonatkozik ez? Vajjon arra-e, aki önmagát szereti? Nem, nem a természetes, önként feltörő, egészséges önszeretettől óv bennünket Isten. Hiszen ő maga oltotta azt az emberi szívbe, hogy az egész emberi élet lendítő erejévé váljék. E feszítő erőnek nagy feladatokat kell megoldania. Sokszor át kell segítenie az embert egyes holt-pontokon. Isten művébe való végzetes belenyúlás volna, — s tétlen nyugalmi helyzetet teremtenie mindenben, — ha az önszeretetet ki akarnók kapcsolni az ember életéből. A vallás minden bizonnyal nem akarja ezt. Ellenkezőleg, még fokozni is tudja, s akarja is fokozni az önszeretet lendítő erejét. Oly szépen és mélyértelműen senki sem beszél saját énről, mint a vallás. A vallás beszél lelkünk örök érté-

kérő és isteni szépségéről, s valóban csodálatos dolgot tud mondani a „testvértest” nemességéről és hivatásáról. Senki sem szereti magát oly bensőségesen és oly okos szeretettel, mint a hitében megvilágosult, öntudatos keresztény ember. Meleg szeretettel és duzzadó tetterővel gondol önmagára, *nagy stílusban* gondoskodik magáról.

De az önszeretet ösztöne — amint az egyáltalában sajátos törekvése, vagy inkább kilengése a bukott ember minden ösztönének — nem akar feladatainak határai között maradni, amelyeket a Teremtő szabott meg számára. Mindenkor tettekre szolgálat mellett önhatalmú uralom megszerzésére tör. Az önszeretet kezd önzéssé fajulni. Minden rangsorról megfeledkezik, és Isten s az embertársak érdekeit mögéje helyezi saját vágyainak és kényelmének, végül is mindenben csak egyet: sajátmagát keresi. Az önszeretet örül, hogy kis pontot jelent az emberi élet nagy hullámlásában; az önzés azonban tudatosan vagy öntudatlanul úgy érzi, hogy a mindenség középpontja, körülé kell mindennek forognia. Az önszeretet boldog, hogy Isten örök fönségének udvartartásához tarthatik, az önzés felkapaszkodik a trónra, és nem nyugszik, míg minden, Isten is az ő szolgálatára nem áll. Ha még oly hallatlannak minősítendő is a régi egoizmus egyik modern prófétájának szava, mégis sokan írták homlokukra, és sokaknak élete, törtétese, viselkedése beszédes megnyilatkozása e mondatnak: „Nem tűnök semmit magam felett!”

„Aki szereti életét . . .” Vajjon nem tartozunk-e mi is ezekhez? Nem felelünk-e gyorsan: „Nem, én nem tartozom közéjük!” Egy elmés francia mondja: „Az önzés minden nyelven beszél, és minden szerepben játszik; beszél az önzetlenség nyelvén is, és vállalja az önzetlen szerepét is.” Megbúvik az önzés minden mögött, ahol csak lehetséges. Sőt rendszerint nem is jár oly hangos léptekkel, hogy saját magunk meghallhatnók, és nem oly durván kíméletlen, hogy rövidlátó önismeretünk észrevegye. Gyakran oly finom,

hallgató, és úgy kendőzi magát, hogy csak szomszédunk veszi észre és érzi meg. Hogy önzők vagyunk-e, arról mindenekelőtt környezetünket kellene megkérdeznünk. Környezetünk meg tudja mondani és meg kell mondania, hogy kíméletlenek, igényesek, önfejtők, nagyravágók vagyunk-e. Ha kérdésünkre igennel válaszolnak, mit kell tennünk? Megmondja az Üdvözítő: „Aki szereti életét, elveszíti azt.” Elveszítjük mindenekelőtt legértékesebb kincsünket, amink van, ami Istennel rokon bennünk, a szeretetet. Nem lehetséges, hogy nappal és éjszaka egyszerre boruljon az égre; vagy a nap úzi el az éjjelt, vagy pedig az éj győzi le a napot. Az sem lehetséges, hogy igazi szeretet és önzés együtt lakjanak a lélekben. Vagy a szeretetnek kell legyőznie, lefognia, kiűznie az önzést, vagy az önzés hatalmasodik el, és szorítja ki a szeretetet a lélekből. A szeretet legföljebb csak névleg, és csak mint szomorú önámítás marad meg. Még sohasem ért el öregkort önző ember a nélkül, hogy a természettől és kegyelemtől ajándékkal kapott szeretete meg ne sínylette volna.

De a szeretettel együtt sok más üdvös dolog is pusztulásnak indul. A szeretettel együtt eltűnik a béke, a külső béke. Ki is szeretné az önző embert? Az önző összekap mindenkivel, féltékeny mindenkire. Ha az önzés hajlékot talál a lélekben, kivonul onnan a szeretettel együtt a belső béke is, mely mennyei üdelséggel árasztja el a szerető, önzetlen szívet. Az önző ember sosem nyugszik. Mindig törtetnie, hadakoznia, védekeznie, állandóan lesben állnia, gyanakodnia, összehasonlítani, mindig félnie, kételkednie kell. Sosem nyugodt, sosem érzi biztonságban magát, még önmagában sem bizik. Így az önző embernek alig marad valamije — s elvesztette e keveset is, ami még látszólag megmarad számára, az sem az övé többé. Rabszolga lett teljesen, fékevesztett ösztönének rabszolgája. A szeretet a benső szabadság nemes formája, az önzés pedig rabszolgaság, mint minden szenvedély, — már pedig ez valóban a „szenvedélyek szenved-

délye" és minden szenvedély „őstípusa". Mindíg szomorú látvány, ha valaki az önzés parancsszava elől még kicsiny dolgokban sem tud kitérni. A szép tehetséggel és adományokkal, világos értelemmel, szabad akaratral, erőt sugárzó kedéllyel megáldott ember — nem a magáé többé, önző szenvedélyek hatalma alatt áll, amelyeknek az oktalan állat is alá van vetve. Valóban, „aki szereti életét, elveszíti azt".

Hebbel költő panaszkodik egyik ifjúkori költeményében a lelkében felburjánzott önző szeretet zaklatásáról. De elégséges-e a pusztá panaszkodás? Nem, csak az megy be az önzetlenség mennyországába, aki erőszakot alkalmaz. Ha az önzés megkezdte a bennünk élő szeretet, jobbik énünk rabláncra-fűzését, rajta kell lennünk, hogy erőszakkal lazítsuk, széttépjük e kötelékeket, még ha fáj is. Naponként legalább egyszer valami módon egy kis fájdalmat kell okoznunk magunknak, hogy másokkal jót tegyünk — naponként legalább egyszer lazítanunk kell az önzés bilincsein, hogy ne szegjék szárnyát bennünk az Istenből sarjadt szabadon szárnyaló szeretetnek.

KAPZSISÁG.

„Őrizkedjetek minden kapzsiságtól!”

(Luk. 12, 15.)

Az örök szeretet óv bennünket a kapzsiságtól, mint a tolakodó idegentől, aki állandóan lesben áll, míg végül is sikerül valami ürügy alatt, vagy valamilyen álruhában a házba osonnia. Jól a szemébe kell néznünk e jövevénynek, hogy törbe ne ejtsen bennünket.

A kapzsiság hasonlít az üzleti érzékhez és takarékosághoz, s mégis egészen más valami. A kereseti lehetőségekben való találékonyság és a takarékoság bizonyos mértékben való megnyilatkozása a bennünk rejlő természetes, Istentől akart önszeretetünknek. Természettől kapott tulajdonságok ezek, hogy megélhetésünket, boldogulásunkat biztosítsuk. Kaptuk a közjó érdekében is, mert tulajdon és gazdagság nélkül a kultúrának állandóan a legalacsonyabb fokon kellett volna vesztegelnie és sohasem jöttek volna létre a művészet lélekemelő alkotásai, a tudomány áldáshintő munkái, nagyjelentőségű felfedezések, a technika, a kereskedelem és ipar üzemei. Az államférfiú, Gladstone a gazdagságot „A gazdagság evangéliuma” című írásában „a világ legnagyobb lendítő erejének” nevezte. De talán a kereseti érzéket inkább mondhatnók ilyen fontos hajtóerőnek, mely az emberi élet gépezetében nem hiányozhatik. Tehát magában véve még nem kell valami rossznak, talán Krisztustól megbélyegzett kapzsiságnak bélyegezni, ha valaki pénz, vagyon, sőt milliárdnyi vagyon szerzésére törekszik. A kapzsiság

természetesen ugyanarra a célra tör, de mások az indítóokai és eszközei. Gazdagság után tör álnok eszközökkel, kíméletlenül rombadönt existenciákat, tönkretesz versenytársakat, kizsákmányolja a munkást, és célként mindenben csak a hasznot, e tág lelki ismeretű bálványt ismeri el. Ezekkel az eszközökkel törekszik a kapzsi nemcsak az élet fenntartásához, emberi méltóságához illő tevékenység kifejtéséhez, vagy a közösség érdeke szempontjából valamiképen szükséges vagy hasznos javak megszerzésére, hanem ráteszi kezét mindenre, amit csak megkaparinthat. A gazdagság nála nem a célra vezető út, hanem minden út kizárólagos célja. Innen magyarázható olykor a szűkösködés, garasoskodás a legnagyobb bőség közepette is. Amikor Vanderbilt Kornél közel állt a halálhoz, s orvosa néhány nappal halála előtt pezsgőt rendelt számára, a 105 millió dollárnyi vagyon birtokosa barátságtalan arccal azt felelte: „Azt hiszem, szódavíz is megteszi talán.”

Némely ember azt *hiszi*, hogy neki mindig többre van szüksége; azonban e hiedelem a szenvedély ámitása, amely mindig többet és többet akar hatalmába keríteni. Ki ne gondolna ilyenkor a megrázó orosz elbeszélésre: „Mennyi földre van az embernek szüksége?” Pachom gazda azt gondolta, hogy nincs még elég földje. Egyszer a baskiroktól engedélyt kapott arra, hogy bizonyos ellenérték fejében annyi földet vehet birtokába, amennyit naplementéig be tud futni. El is indult. Gyors léptekkel lendül neki, siet, fut, mindjobban tágítja a kört. Ezt a darab földet szeretném még, . . . ezt a dombot. — Délután — este lesz, közeledik már a nap a látóhatár pereméhez. Utolsó, vad nekiiramodással diadallal fut Pachom a baskirok sátora elé, és — elterül a földön. „Ezt jól megcsináltad” kiáltanak feléje, „jó sok földet szereztél!” Előfut Pachom szolgája, hogy lábraállítsa urát. Pachom azonban már halott, s szájából vér patakzik. A szolga ásót vett elő, sírt ásott; pontosan olyan hosszút, mint

Pachom teste — három rőfnyit — és eltemette urát. Ennyi földre van szüksége az embernek!”

„Őrizkedjete minden kapzsiságtól”, a szeretet ez ősi ellenségétől! Mintha azt akarná Krisztus mondani: A kapzsiság nem szolgálja igaz javatokat; nem tesz gazdaggá, nem is ad semmit, csak kölcsönöz. Egy szép napon kihull kezeimből mindaz, amit a kapzsiság szerzett; ha már előbb nem, a halál napján. Még egy Rotschild és Morgan is szegény koldusként távozik a halál óráján, mint a szegény bolond hamvazószerda reggelén, miután farsang éjjelén kölcsönkapott királyi köntösben díszelgett. Gazdaggá csak az tesz bennünket, amit el nem veszíthetünk. Ezért szól minden zsugori embernek a Titkos Jelenések szava: „Mert azt mondod: gazdag vagyok . . . és nem tudod, hogy te vagy a nyomorult és szánalmas és szegény és vak és meztelen.” (Jel. 3, 17.)

A kapzsiság csak kölcsönöz, és pedig csak a legmagasabb kamatra ad kölcsönt: nagy uzsorás. Nemcsak vissza kell adnunk egyszer a kapott kölcsönt az utolsó fillérig, de elveszi az embertől mindazt, amije csak volt, az életnek igaz, való gazdagságát, a lélek aranyát. Elrabolja tőle a felebaráti szeretet arany kincsét. Akit kapzsiság vezet, nem igen tanúsít már embertársa iránt sem figyelmet, sem részvétet, sem bőkezűséget, sem bárminémű szeretetet többé; mindezek csak útjában állanak gazdagság után való törtetésének. Isten iránti szeretetét is odaveti prédául — nem szolgálhat az ember két úrnak, Istennek és a mammonnak; az egyiket gyűlölnie kell, ha a másikat szereti: „Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atyának szeretete.” (1. Ján. 2, 15.) De az Isten iránti szeretettel együtt elveszíti magát Istent is. A kapzsi istentelen: üressé vált benne a lélek Isten-lakta hajléka, elvesztette azt, aki egyedül vonja be oly bőven az igaz szeretet aranyló erezetével a teremtet világ minden lényét. Nyomorultul áll az ilyen élete alkonyán; de önmaga ásta lelkének sírját. Könnyelműségének áldozata, aki minden kincsét, javát eltéko-

zolta. Régen felismerte az emberiség, mily végzetes következményekkel jár a kapzsiság. Régi idők termelték ki a mondást az „arany átkáról” és az „arany-éhségről”, s ma is gyakran értesülünk arról, mint eshetik vissza szegénységbe, süllyedhet nyomorba, hogyan pusztulhat éhen valaki összezsugorgatott nagy vagyona mellett is. Mindenki előtt Krisztus ismerte fel, mondja O. Wilde, hogy a gazdagság nagyobb tragédia, mint a szegénység. Midőn az Üdvözítő a gazdag ifjút felszólítja: „Add el, amid vagyon és oszd el a szegényeknek!” (Mt. 19, 21.), nem a szegények nehéz helyzetére gondol, hanem az ifjú lelkére, a szeretetreméltó lélekre, mely szenved a gazdagság súlya alatt. Valóban, nem annyira az emberek iránti szeretetre utal az Üdvözítő, hanem önszeretetünkre irányul figyelmeztető szava: „Őrizkedjete minden kapzsiságtól!”

HARAG.

„Legyen minden ember . . . késedelmes a haragra. Mert a férfiú nem cselekszi Isten igazságát!”

(Jak. 19, 20.)

Sokan ismerik Nagy Sándor macedón királynak és barátjának történetét. Udvari lakomáján felingerelte a gúnyos beszéd, felpattant, kiragadta egyik testőr kezéből a lándzsát és hirtelen haragjában leszúrta barátját, élete megmentőjét, Clitust, s egyúttal örökre kioltotta a régi, hűséges barátság lángját is. A harag már azért is ellensége a szeretetnek, mert ellensége az igazságnak. „Nem cselekszi Isten igazságát.”

A harag egy percnek örületében a kedély heves felindulása, mely fájdalmat okozni, törni-zúzni akar. Nem aggályoskodik, nem fontolja meg, hogy midőn öklével csapkod vagy rombol, tulajdonképen kárt okoz. Szétzúz élettelen tárgyakat, melyek természetesen soha semmiféle zavarnak nem okozói, és senkinek útjában nem állnak, hanem legfőljebb a felindulás ártatlan, alkalmoszerű tárgyai lehetnek. Embereket bántalmaz és sért, akik a legcsekélyebb mértékben sem hibásak, legfőljebb annyiban, hogy éppen a haragra gerjedt ember közelében vannak. Vagy pedig legalább is sokkal keményebben sujt le rájuk, mint ahogyan megérdemelnék. A harag sohasem mérlegel, nem kutatja, mily súlyos jogtalanság esett valakin, hanem rögtön ártó fegyver után nyúl. Ritkán bánik az ember igazságtalanabbul embertársával, mint a harag állapotában. Még azok az emberek is, kik külön-

ben a legcsekélyebb mértékben sem akarnak másoknak fájdalmat okozni, akik a jogot és jogtalanságot mindig aranymérleggel szokták lemérni — a harag indulatában oly fájón igazságtalanok, oly durvák és kegyetlenek tudnak lenni, mintha egészen kicserélték volna őket. — „A harag nem cselekszi az igazságot.”

Az apostol hozzáfűzi még: nem cselekszi „Isten” igazságát. A haragvó ember minden durvasága és szeretetlensége szembehelyezkedés Isten szeretetével is. A csapás, mellyel a haragvó mást arcul üt, a sértés, mellyel embertársa szívében fájdalmat okoz, Isten arcát is éri, Isten szívébe is belenyilallik. Általában minden fájdalom, melyet embertársunknak okozunk, bántja Isten föntségét is. A haragnál hozzájárul ehhez még egy mélyebb, lelki összefüggés is, amelyet az emberek ritkán látnak tisztán. Ha az ember megkérdezné a haragvót: Tulajdonképen kire haragszol? Erre az élettelen, összebogozott csomóra? erre az oktalan állatra? erre az ártatlan emberre? — azt kell felelnie: alapjában véve nem ezekre — hisz ezek nem okai bosszankodásomnak. Ha az ember tovább kérdezné: Vajjon hát akkor kire? Ki is intézi s irányítja a dolgok sorát a világban? Ezt kellene felelnie: Isten! Tulajdonképen Isten ellen irányul a harag, de mivel nem merné megtenni, hogy kezét fel-emelje ellene, másoknak, embereknek és egyéb tárgyaknak kell lakolniok helyette. A harag, hacsak félig tudatosan is, igazságtalanság Istennel szemben, aki az örök Jóság. „A férfiú haragja nem cselekszi Isten igazságát.”

Minden igazságtalanság azonban Isten büntető haragját váltja ki. A bűnhődés már a harag pillanatában kezdődik. A zilált arc elárulja, hogy a haragvó szenved belsejében. Tobzódása hasonlít a beteg görcsös vonaglásához, és mennyi bajt és gyötrelmet szerez magának azonkívül! Lerombolja szép napok békéjét, a legkedvesebb embereket sérti meg, tönkretesz nemes, régi barátságot, elkeseredett ellenségeket szerez mindenfelé, sérelmeket szór, amelyekért újra

csak bocsánatot kell kérnie. A megszegyenülések hosszú sora zúdul reá, útját vágja több hasznos dolognak, és beszennyezi, megfosztja jellemét a tiszteletnek oly nagy kincsétől. Egész életén át kell az embernek bánnia és siratnia bűnét, amelyet a harag egyetlen percében követett el. Mily keserű lesz a bánkódás majd ott túl az örökkévalóságban! A Szentírás szól olykor Isten haragjáról, és valami borzalmasnak kell lennie, amit avval jelez, hogy rettenetes, mint a vajúdo világmindenség orkánjainak zúgása és leomló egek mennydörgése. A Titkos Jelenések könyvében olvasható: „És . . . a hét angyalnak hét aranycsészét adott, telve az örökkön-örökké élő Isten haragjával.” (Jel. 15, 7.) E könyv más helyén találjuk: „És mindnyájan a hegyek barlangjaiba és köszikláái közé rejtőzének és így szólnak a hegyeknek és a köszikláknak: Essetek reánk és rejtsetek el minket . . . a Bárány haragja elől Mert érkezett az Ő haragjának nagy napja; és ki képes megállni?” (Jel. 6, 15—17.) Bizony, ki tud majd megállni? A haragvók semmiképen sem; látni fogják Isten haragját. A szentekről mondja az írás: „Boldogok a szelídek.” (Mt. 5, 4.) Velük szemben Isten „jó és szelíd” lesz. (Zsolt. 85, 5.)

Megértjük már minden bizonnyal, mért óv bennünket az apostol a haragtól. De figyeljük meg, nem azt mondja: Sohase haragudjatok!, hanem mindenki „késedelmes legyen a haragra!” Van megengedett harag is, amely „Isten igazságát cselekszi”, olyan harag, amely magának Isten igazságos haragjának bizonyos mértékben való megvillanása. Ha csak akkor haragszik valaki, ha az emberek nyilvánvaló nagy vétéséről van szó, és ha az ember Isten haragjának eszközeként csak oly mértékben büntet, amint a vétés megérdemli, akkor mondhatjuk valóban, hogy a harag megengedett, sőt magának Istennek haragja az, amely az ember lelkében fellobban. De vigyázzunk: Nagyon könnyen csalódhatunk mások bűnösségének nagyságán, főképp, mikor nem Isten, hanem saját érdekeink ellen vét embertársunk, s így haragunkkal megsért-

hetjük az igazságot és a szeretetet. „Legyen minden ember . . . késedelmes a haragra!”

Tudjuk, hogy a haragban való lassúságot már a pogányok életbölcseége is megkívánta, és a gyakorlati életben azt a szabályt ajánlotta, hogy mindenki számoljon magában egy darabig, mielőtt haragjában valamit mond vagy tesz. A sértésekről is igaz a fizikai törvény: a távolság arányában gyengül erejük. Még alkalmasabb, ha a várakozás e perceit, pillanatait rövid imával töltjük ki, vagy Isten felé irányítjuk tekintetünket. Az örök Szeretetre vetett tekintet biztosan lecsendesíti és elcsitítja a haragot. Az örökkévalóságba vetett tekintet megvilágítja e földi élet minden harcának, bántalmának igazán kicsi voltát. E haragban való késedelmezés perceire, amelyekben követjük az apostoli intő szót, találó a vers szava:

Kinek az idő, mint az öröklét
S az öröklét csak pillanat,
Az minden küszködéstől
— Szabad.

BOSSZÚVÁGY.

*„Ki bosszút akar állni, az Úr áll
bosszút rajta és ugyancsak meg-
tartja bűneit.”*

(Sir. 28, 1.)

A hirtelen harag fergeteg. Pillanatok alatt beborítja az eget, és sötétség, zuhogó zápor és csattogó mennydörgés között száguld el fölöttünk; de aztán csakhamar újra békés, barátságos ég derül reánk. A bosszúvágó azonban súlyos, nehéz felhő. Sötéten, vészjóslóan emelkedik, s órák, vagy éppen napok hosszat lebeg felettünk, elsötétíti az eget, itt-ott távoli dörgés szavát hallatja, és ha talán nem is lecsapó villámok kirobbanásával, de minden pillanatban halállal, pusztulással fenyeget.

Pedig az ilyen felhők sem ritkák az emberi élet egén. Ha megsértettek bennünket, tanácsainkat, véleményünket nem méltatták kellő figyelemre, vagy talán jogtalanságot követtek el velünk szemben, a szívre könnyen keserű, sötét harag borúja száll, s a duzzogó lélek mélyéből távoli mennydörgésként fel-feltör a vágy, bár érné valamely sikertelenség, megaláztatás, bántalom, csapás a sértegetőt, és keserű megbánás árán ismerné be hibáját. Kisebb önuralommal rendelkező és alacsonyabb erkölcsi felfogású egyéneknek ez az elektromos feszültség a legrövidebb úton egyszerűen úgy oldódik fel, hogy a hibát rögtön megtorlás követi, és a sértegetőre mért fájdalommal maguk igyekeznek bosszút állni. Finomabb gondolkozású emberek nem fognak talán ennyire megfélemezni magukról, de szívük mélyén reménykedve várják, hogy a dolog ter-

mészetes folyása, a világban érvényesülő igazságosság vagy talán a dolgok természetes rendjét irányító Isten maga fog bosszút állni rajtuk. Nem, nem bosszú, csak az igazságosság vezérli őket, gondolják. Ami lelkük mélyéről előtör, az csak természetes felkiáltása az igazság után szomjazó emberi léleknek, a lélek természetes igazságösztöne. Valójában azonban csak torz-alakja annak az igazságérzetnek, mely egykor az embernek, az igazságos Isten képmásának adatott, amely azonban a bűnbeesést követő lelki összeomlás folytán majdnem ellenkezőjébe csapott át. Végso okában csak egoizmus az, a szeretet régi ellensége, amely az igazság köpenyében bosszúért kiált. Majdnem mindig csak akkor halljuk a lélek e kiáltó szavát, ha minket ér a félreértés, ha minket csapnak be, sértenek, károsítanak meg, míg ha másokat ér a félreismerés és csalódás, rendszerint csendben, békében maradunk. Az önzésnek e haragja nem az igazság, hanem a bosszú után vágyakozik . . . közönséges „bosszúvágy ez”.

Kevesen vannak különben, akik a bosszúvágyban nem ismerik fel az önzés szellemét, ha az igazságra való törekvés takarója alá rejtik is azt. Legtöbbször csalódik a bosszúvágyó maga is. Az emberek is megérzik, hangjából kiérzik az egoizmust. Isten annál jobban felismeri azt, és meg is bünteti.

Ha csak tudatlanság volna ez, mint a mennydörgés fiainak egészen ártatlan, de helytelen fölfogása és jószándékú türelmetlensége, akik tüzet kértek az égből, akkor Isten azáltal terelne a helyes útra és oktatna ki bennünket a jóra, hogy nem hallgatja meg kérésünket. De, — amint ez rendesen történik — ha maga az önzés és bosszúvágy kiált az igazságosság után, Isten avval bünteti, hogy meghallgatja e kiáltást. Aki az igazság után kiáltozott, vagy éppen azt gondolta, hogy segítségével diadalra kell juttatnia az igazságot, rajta fog érvényesülni az igazság. Bár Isten nagyon is irgalmas, az ilyen ember könyörtelen szigorával fog találkozni. Akinek nem tetszik, hogy Isten feledi, és megbocsátja a bűnöket, annak — amint a

Szentírás félelmetes szava mondja — „megtartja bűneit”. „Aki bosszút akar állni, az Űr áll bosszút rajta.”

Ne kiáltozzunk oly hangosan Isten igazsága után, mert jaj lenne nekünk, ha a felébresztett isteni igazság felkelne, s fellépne a világ ellen! Teljes erőnkől újra csak Isten irgalmáért esedeznénk! Fojtsuk el magunkban a bosszú hangját, örüljünk, hogy Isten igazságossága lassú léptű itt a földön, irgalma pedig gyors. Boldog, aki megnyugszik benne. Mikor ártatlan türelmetlenséggel megkérdezték az Údvözítőt: „Te vagy-e az eljövendő vagy mást várjunk?” az örök Igazság így válaszolt: „Boldog az, aki bennem meg nem botránkozik!” (Mt. 11, 3. és 6.)

NEHEZTELÉS.

„Ha haragusztok is, ne vétkezzetek: a nap ne nyugodjék le haragotok fölött!”

(Ef. 4, 26.)

A nap leáldozott a látóhatáron. A fényes nappali világosság és a nap zajos lármája együtt távoznak a föld színéről. Meg-megvillannak az első csillagok. A keskeny, szende fényű félhold halkán, lassan lejt az ezüstös felhők között, és beragyogja a hallgató tornyokat, az elcsöndesült utcákat. Csend, béke honol az égen és a földön! — De mégsem, belül ezer meg ezer emberszívben visszamarad a csendes béke ellensége, s éppen az éjtszaka óráiban marad leginkább ébren az emberben: a neheztelés.

A neheztelés valóban ellensége a szeretetnek. Bár nem gondol arra, mint a harag vagy bosszúvágy, hogy sebeket üssön az emberek szívére vagy fájdalmat okozzon. Tartózkodó, hallgatólag finomsággal megvonul inkább a lélek mélyén, s itt bús, kesernyés emlékezéseibe, gondolataiba merül. A szív mélyén lappangó szeretetet sem akarja kiűzni. Csak azt akarja, hogy kifelé barátságos szóban, kedves tekintetben vagy jótettben meg ne nyilvánuljon. Felteszi magában, hogy hidegen, hallgatólagon meg el egyes emberek mellett. Ám, ha az emberi szívben a szeretet teljesen elzárkózik, könnyen ki is hal. Ezért a neheztelés is ellensége a szeretetnek, mégpedig olyan ellensége, amely gyakran nemes szívekbe is be tudja fészkelni magát. E neheztelésre való hajlandóság annak a vágnak utolsó maradványa, amely az isteni igaz-

ságosság torzképeként minden embernek bizonyos mértékben a természettől kapott sajátja, vagy olykor átmenetül szolgál a nemtelen, bűnös emberi harag és Isten nemes, igazságos haragja között. Megesik, hogy nemesszívű ember is, akit valamely durva, bárdolatlan egyén félreismerése, hálátlansága vagy igazságtalansága súlyosan megsértett, bár keserűség nélkül, de fájó érzéssel szabad utat enged magányában a szomorú visszaemlékezésnek, és engedi vérezni frissen sajgó sebeit. Az ilyen neheztelés megnyilatkozásában nincs egyáltalán semmi kivetni való, semmi bűn. De bármikép álljon is a dolog, a nap elmúltával Isten akarata és parancsa szerint érjen véget a neheztelés és töprengés, mert ha nem is akarnók, mégis csak ellensége a szeretetnek.

„A nap ne nyugodjék le haragotok felett!” Isten nem akarja, hogy a sebek mindig vérezzenek. Az éjtszaka leplét arra adta, hogy gyógyulást hozzon a sebekre, melyeket a nappal ejtett rajtunk. Engedjük, hadd teljesítse az éjtszaka Istentől kapott e hivatását. Ne szaggasd fel újra a sebeket, ne ismételd többé a sértő szót, mellyel illettek, ne gondold mások ocsmányságára, melyről ma tudomást szereztél. — Nézd, amint az éjtszaka sötét takarója, Isten végtelen irgalmához hasonlóan minden ocsmányságot beföd, — takarjon be minden rútságot a te emlékezetedben is, és feledd el! Figyeld csak meg, e jóindulatú feledni akarás leszálló alkonyatában mintha már a csillagos ég minden békéje és öröme ragyogna fel lelkedben! Semmi sem édesebb és jólesőbb, mint a mindig újra megbocsátó szeretet. És lelked csillagfényes éjjelében egyik szép csillag különös örömmel és szépséggel ragyogja feléd sugarát, a gondolat: Isten szeretete íme újra fokozódott irántam, nagyon szeret engem.

Aludjatok, pihenjete! /
Elmult a nap, nincs semmi zaj;
Virraszt az Isten-szeretet,
És betakar.

Ne engedd lenyugodni a napot szívedbe rejtett haragod fölött! Nem tudod, hogy a lenyugvó nap nem a te bántalmazód életének örökre lehanyatló napja-e. Neki is meg kell egyszer halnia, és ki tudja, talán ezen az éjtszakán, talán a te neheztelésedtől kísérve. Mily keserű érzés, ha előző este nem bocsátunk meg embertársunknak, és másnap reggel haláláról értesülünk! Egyszerre oly kicsinyesnek tűnnek fel mind a sérelmek, s az ember könnyű szívvel megbocsátaná azokat, de most már nem teheti többé, s nehéz súlyként hurcolja egész életén át. Egy hírneves ember hasonlót tapasztalt, és mély megrendüléssel írta le néhány nappal hitvese halála után e szavakat: „Vakok és süketek vagyunk. Vedd jól fontolóra, ha van még élőlény, akit szeretsz: ne várakozz, míg a halál el nem oszlatja pillanatnyi nézeteltérések csekélyke kis porfelhőit, s míg végül is szomorú bánkódásunkban minden oly világosan és szépen áll előttünk, amikor már késő!”

„A nap ne nyugodjék le haragotok felett!” Tekints bele a napba, talán utoljára ragyog meg benne a szemed. Talán e lehanyatló nap életednek utolsó napja! Midőn a nap újra kél, talán már a koporsóban nyugszol, s aki felölti rád a halottas ruhát, és akik imára kulcsolják kezedet, azokkal szemben táplálsz haragot és neheztelő szívvel léptél át az örökkévalóság küszöbén Isten színe elé. Várhatod így, hogy Isten ne forduljon haraggal feléd, s hogy a sebeket, melyeket szíven ejtettél, s a bűnöket, melyekkel megbántottad őt, elfeledi? Csak akkor szűnik meg Isten haragja, ha a nap leszálltával a te szívedben sem maradt neheztelés, s csak így világosodik meg haláloed éjtszakáján az örök isteni szeretet csillaggal teleszórt égboltja, s így nem hiába rebegette a haldokló ajak az imát: „Uram . . . maradj velem, az este már leszállt . . . és a nap . . . már lehanyatlott.”

ELLENSZENV.

„Tisztítsátok meg szíveteket!”

(Jak. 4, 8.)

Az ellenszenv látszólag csak a szív finom rezdülése, valójában mégis oly hatalmas erő, hogy gyakran legyűri az ember szívében élő tiszteletreméltó szeretetet is. Megtörténhetik, hogy valakinek természetadta ajándékként jó szíve van, s a vallás mélyéből fakadó, mindent átfogó szeretet lakozik benne, s mégsem tudja annyira vinni, hogy környezete egyik-másik egészen ártatlan tagjának őszinte, barátságos szót tudjon mondani. Az ellenszenv hatalma bűvös varázsként tartja vissza ettől.

Honnan tör elő e titokzatos erő, mely elvonja arcunkról a derűt, ajkunkról a szót, szívünkben a melegséget? E kérdésre bőven akad ilyesfajta felelet: Istenem, ez vagy az a rossz tulajdonság az oka ennek, és teszi elviselhetetlenné számomra ezt az embert. A hiúság, az önzés, a nagyizálás, asszonyi finnyáskodás, ez a nem őszinte kapaszkodás és hízélgés egész lényemmel ellenkezik. Csakhogy olyan emberekkel szemben is érezhet az ember ilyen ellenszenvet, akik ugyanazon hibákban leledzenek, mint saját magunk. Még legjobb barátaink között is akadhatnak olyanok, akik ugyanabban az elviselhetetlen, vagy még nagyobb hibában szenvednek, mégis szeretettel, hűséggel csügünk rajtuk s zárjuk őket szívünkbe. Végül egyéb ismerőseink között is minden bizonnyal akad egy-kettő, akiknek viselkedésében ugyanaz a fogyatékoság tapasztalható, s ez nem hangol le, és nem izgat fel bennünket. Így hát nem mondhatjuk, hogy a

bennünk támadt ellenszenv mélyebb oka embertársunk külső vagy belső fogyatékoságában rejlik. Nagyobb joggal állíthatnók, hogy a bennünk uralkodó ellenszenv saját hibáinkra vezetendő vissza. Lehet félreértés, nem találjuk némely ember megértésének kulcsát, mely mélyen rejtett jótulajdonait s jellemének mélyebb, titkos rúgóit előttünk megfejtene. De ez a megoldás is csak részben helyes, mert a bennünk fellépő ellenszenvnek igen gyakran elsősorban nem lelki, hanem fizikai oka van. Amint megmagyarázhatatlan ellenszenvet vagy vonzalmat érzünk egyes élettelen tárgyak iránt, melynek okát csak testi, főképp idegéletünk titokzatos működésében találhatjuk, hasonló forrásból ered az a hatalmas erővel feltörő hullám is, amely az ember lelkét ellenszenvvel vagy vonzalommal tölti el egyes emberekkel szemben. Az ellenszenv igen gyakran a lélek tiszta világának elhomályosodása és idegrendszerünkben kiváltódó hullámzások okozzák. Nem kell megijednünk, ha érezzük, hogy lelkünkön ily hullámok csapnak át. Nem mindig bűn, ha a lelket ily ingerek hulláma lepi el, — de bűnné lesz, ha engedünk neki, s hagyjuk, hogy akadálytalanul ide-oda rángathasson bennünket. Isten akarata, hogy lelkünknek ilyen és hasonló szennyes áradattól ellepett paradicsomát legalább bizonyos mértékben hajdani szépségében és békéjében visszaállítsuk. Gátat kell emelnünk, más irányban kell levezetnünk, el kell torlaszolniunk e földalatti forrásokból előtörő érzelmeket és szenvedélyeket. Csak a szeretetnek tisztavízű, a világ mind a négy tája felé szertefutó patakja árassza el a lelket. „Tisztítsátok meg szíveteket.”

Első feladatképen rajtaleszünk minden erőnkkel, hogy szívünk ellenszenvét szándékosan és tudatosan kifelé ne nyilvánítsuk. Az, aki ellen irányul, szemünk pillantásából, beszédünk hanglejtéséből, önkénytelen tartózkodó magatartásunkból e nélkül is elég világosan és fájón fogja kiérezni ellenszenvünket. Csak az önuralom mesterének sikerül az ellenszenvet teljesen

úgy elrejtene, hogy semmi sem sejthető belőle. Az ilyen művészetet azonban tán sohasem fogjuk tökéletesen elsajátítani. — De nincs is rá szükség. Ha ellenszenvünk tudatos kimutatásától elszoktunk, helyesebben cselekszünk, ha nem arra törekszünk, hogy az ellenszenvet csak tökéletesen titkoljuk, hanem inkább arra, hogy teljesen legyőzzük. Ez bizonyára könnyebben sikerül, mintsem gondolnók, ha ebben a nevelésművészet rég bevált módszerét alkalmazzuk, mely a rosszat nem a rossznak elnyomásával szorítja háttérbe, hanem a jó irányában kifejtett tevékenység erősítésével és fokozásával. Lelkünket nemcsak ily ellenszenv és lehangoltság tisztátalan vizei járják át, hanem az isteni szeretet hulláma is. Ne azon fáradozunk túlságosan, hogy e sötét szenvedélyek, indulatok patakvizét eltorlaszoljuk, a szeretetet sértő ítéleteket, gondolatokat, vágyakat visszafojtsuk, vagy lelkünk-ből kivessük; — inkább a szeretet hullámát duzzasszuk fel erősen sodró árrá, hogy kilépve medréből, minden szennyest hullámot eltávoztasson. Így a szeretet árja emelkedni fog, ha minden ellenszenv ellenére jót teszünk annak, akivel szemben ellenszenvet érzünk. Ha pedig tudta nélkül is gyakran elejét vágjuk felmerülő nehézségnek, bosszúságnak, ha észrevétlenül örömet szerzünk vagy szívességet tanúsítunk neki, vagy pedig legalábbis következetesen imáinkba foglaljuk egyideig, akkor lassan-lassan csökkennie kell az ellenszenvnek. Ekkor majd megtisztul a szív a szeretet kristályos árájától, és az ellenszenv lassan, csendben, észrevétlenül vonzalommá finomul.

GYŰLÖLET.

„Aki . . . gyűlöli testvérét, az a sötétségben van.”

(1. Ján. 2, 11.)

„Aki gyűlöli testvérét . . .” Mi a gyűlölet? Vannak emberek, akik még feltehetik e kérdést? Akadnak még emberek, akiknek szívét gyűlölet nem járta át? Boldog teremtményei Istennek!

Mi a gyűlölet? Midőn a süketnéma és vak Keller Helén tanítónőjének tenyerébe ezt a kérdést írta: szeretet? . . . mi a szeretet? az háromszor egymásután megcsókolta homlokán . . . , de a gyermek mégsem értette meg. Hogyan tudná akkor az ember, az örök, végtelen szeretet gyermeke megérteni, mi a gyűlölet? Mégis — ez a világ egyik legsötétebb, legszomorítóbb valósága — idő múltával megismerjük e szó értelmét, s csak nagyon kevesen vannak, akik e kérdésre adott feleletet sohasem élik át lelkükben.

Mi a gyűlölet? Valami komor, titokzatos dolog. Nem egy a szeretetlenséggel, ellenszenvvel, haraggal, nehezteléssel vagy bosszúvágygal. A gyűlölet együtt lehet ezekkel az érzelmekkel, de maga mindezeknél rútabb. A szeretetlenség hiánya valaminek, aminek meg kellene lennie, de a gyűlölet még ocsmányabb: jelenléte annak, aminek hiányoznia kellene. Az ellenszenv önként feltörő s félig tudatos megnyilatkozás, a gyűlölet teljesen tudatos és szándékos. A harag hamar múló, a gyűlölet makacsul kitartó. A bosszúvágy Istentől belénk oltott jó ösztönünk eltorzítása; a gyűlölet tagadása minden nemes és égi jónak. Az ellenszenv, szeretetlenség, harag és bosszúvágy

ártanak a szeretetnek, gyengítik fényét, és lassan ki is oltják; a gyűlölet azonban egy csapásra kioltja a szeretetet. Visszája, teljes ellentéte a szeretetnek. A szeretet akarja a világot, és ezért helyeslőleg veszi tudomásul, formálja, alakítja, fenntartja és hordozza a semmiség örvénye felett. A gyűlölet az ellenkezőt akarja: tagadni, a lehetőség szerint elpusztítani, a megsemmisülés örvényébe szeretne taszítani mindent, ami létezik. Első pillanatra talán túlzásnak látszik ez a megállapítás, de ha valaki a gyűlölet legbensőbb lényegét és szándékát felismerte, tudja, hogy a józan, egyszerű igazságot írja meg a szeretett tanítvány: „Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos.” (1. Ján. 3, 15.) A gyűlölködő nem akarja ugyan kezét vérrel bemocskolni; de lelke mintha vérfoltos lenne, és ha hatalmában állana a mindenhatóság egy szavának kimondása, túlharsogná Istennek az emberi életet létrehívó FIAT (legyen) szavát, és elejét venné egy PEREAT-tal (pusztuljon). De mindenhatósága csak a szeretetnek van.

„Aki testvérét gyűlöli . . .” Hideg lehelet lengi körül e szöveget, a fénytelen mélységek, az örök sötétség lehelete. Az apostol érezte meg ezt igazán, s ezért fűzte hozzá: „Aki testvérét gyűlöli, az sötétségben van.” Ahol Isten van, ott világosság is van, „aki engem szeret, — mondja az apostol — nem jár sötétben.” (Ján. 8, 12.) A gyűlölet azonban, mint a szeretet ellensége, ellensége Isten országának is, és ezért ellentéte a világosság birodalmának is. A gyűlölet szelleme a sötétség szelleme. Aki belép birodalmába, sötétségben van, az Istentől való eltávolodás legborzasztóbb, legszomorúbb sötétjében. Sötétség környezi, sötétség járja át, vakká lesz. Szeme elborult a sötétségtől, és bolyong a sötétben. Talán számtalan utat jár meg, olyan utakat is, melyek másokat közelebb visznek az Istenhez: ellátogat a szegényekhez, imádkozik is, eljár a templomba, a tabernákulum elé, de mégsem jut közelebb a világossághoz, míg a gyűlölet rabja. Nap-nap után, évek során át mindig csak sötétségben bolyong,

— messze távol Istentől. Hová fog végre is eljutni? Maga sem tudja. Azt hiszi talán, hogy az örök világosság felé halad. De a sötétségből csak sötétségbe esik, a „külső sötétségre“, a gyűlölet örök birodalmába. Ha pedig odajutott, tágra nyílik szeme — de csak a sötétséget látja újra, melyben egész életét töltötte. Míg koporsójánál imádkozzák: „Az örök világosság fényeskedjék neki“, — míg saját lelke a sötétség mélyeiből a magasba kiált, s koldusként világosságért könyörög, az igazság angyala megismétli az ítélet szavát: „Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos. És ti tudjátok, hogy egy gyilkosnak sincs magában maradó örök élete.“ (1. Ján. 3, 15.)

A gyűlölet szelleme és a sötétség, mely egykor Saul lelkére borult, az idő folyamán egyszer majdnem mindenkit megkörnyékez, hogy mindent sötétséggel elárasztó hatalmába ejtsen. Amikor az önként támadt ellenszenvnek, vagy valamely sértésből eredő lehangoltságnak utat nyitunk lelkünk ajtaján, velük együtt beoson a gyűlölet is; hatalma alá akarja hajtani a lelket, és ki akarja oltani a lélek örök világosságát, a szeretet mécsesét. Ekkor aztán nagyobb erővel kell nekilátni a küzdelemnek e szellem ellen, mint avval szemben, aki szemünk világától akarna megfosztani! Bármily hatalmas erővel lép is fel a mélység bukott angyala, a világosság gyermekét nem ejtheti hatalmába, hacsak önként nem veti magát karjaiba.

IRIGYSÉG.

„A sátán irigysége.”
(Bölcs. 2, 24.)

Nincs a boldogságnak virágos kertje, ha még oly kicsiny és szerény is, ha még oly féltő gonddal rejtgetik is, melynek már ajtajánál nem leselkednék az irigykedő szeme és nem sandítana mérget lövelő pillantással a legszebb rózsaszálra, a legszebb virágra. Künn a falun az egyik a másiknak földje miatt bosszankodik, ha kissé nagyobb és jobban termő az övé-nél; kisvárosban sóvár szemmel tekint az irigység a polgármester hivatalára, vagy a polgármesterné szép ruhájára. Nagyvárosban sötét arc figyel a gazdagok fogatát, áruházait, palotáit, és nem jó érzéssel hallja a tapsot, melyben a nagy sikereket arató művészek vagy szónokok részesülnek. Abrahám a Santa Clara az irigységnek e rendkívüli elterjedtségéről a maga sajátos módján ezeket mondja: „Malta szigetén nincsenek kígyók, Szardiniában nem található farkas, Németországban hiába keresünk krokodilt, Tusciában nincsenek varjak, Hellespontusban nem látható kutya, Izland szigetén nincsen mérges állat, de nincs a világnak egyetlen helye, ahol irigység nem tanyázna.” — Mért nincsen ilyen hely? Mert csak ritkán akad szív is, melyben legalább az irigységre való kísértés fel nem támadna. Az az egyik legnagyobb megaláztatás nemeslelkű emberek számára, ha még ők is tapasztalják itt-ott, mint gerjedezen bennük is az irigység, s mint törekszik szemüket elhomályosítani, szívüket megmérgezni.

De hogyan is jutott az emberi szívbe? Vajjon csak túlkapása-e egy ösztönnek, melyet Isten keze

plántált az emberi szívbe, amelynek csak a jót kellene szolgálnia, s amint ez más emberi gyarlóságoknál történik, csak túlzásba hajtvá válik bűnné? Épen az irigységnek az emberek között, sőt még az állatok világában is tapasztalható oly nagy elterjedtsége teszi bizonyos mértékben valószínűvé e gondolatot. — De a valóságban az irigység semminémű életcél nem szolgál a természetben, soha és a legcsekélyebb mértékben sincs jótékony hatással, és ezért nem is lehetséges, hogy a Teremtő oltotta volna bele teremtményébe, főként saját képmásába, az emberi szívbe. Az irigységnek csak démoni eredete lehet. Csak rossz szellem vethette el ezt a gázt az emberi szívbe Isten jó vetése közé. Az irigység lényén valóban észlelhető valami démoni. Mintha az irigység betűi mögül a sötétlelkű testvérgyilkos Kain arcának elvetemült tekintete villogna fel, kit Isten örökre megbélyegzett homlokán. Sőt mintha magának a gonoszléleknek gyűlölete és a boldogtalanság keserűségéről tanúskodó, s keserű boldogtalanságot keltő arca meredezne elő e betűkből. Egészen más arc ez, mint az az angyali tekintet, isteni világosság, mely e szóból „szeretet” ragyog felénk. A szeretet örül a jónak, bárhol talál is reá, az irigység szenved miatta, fáj szívének és szemének a boldogság látása. A szeretet adni, az irigység inkább elvenni szeretne. A szeretet épít, az irigység rombol. A szeretet az állítás, az irigység a tagadás szelleme. A szeretet segít az ínségeseknek, vigasztalja a szomorkodókat, és a világban minden rosszat jóra akar fordítani. Hasonlít a rózsabokorhoz, mely a nehéz, sötét talaj fölé ragyogó színpompa derűjét s kellemes illatot varázsol. Az irigység ellenben a világban található kevés, szegényes boldogságot is, e szerény kicsi jót, melyre a sok nyomor közepette rábukkan, gonoszossággá, szenvedéssé, fájdalommá akarja változtatni. Az irigység mérges cserje, mely a napsugárt és az égnek harmatcseppjét maró méreggá változtatja. Így az irigység mindenben, egész gondolkozásában, érzésében, vágyaiban és cselekvésében szöges ellentéte a szeretetnek.

Éppen ez a szembehelyezkedés a szeretet nemességével és örök szépségével teszi oly gyűlöletessé az irigységet, hogy szégyenkeznie, bujkálnia kell az egész világ előtt. Nagy joggal mondta egyszer egy éleselméjű ember: „Az ember kérkedik olykor éretlenségével, sőt súlyos büntetést érdemlő hibáival is; az irigység félnék és meghunyászkodó bűn, amelyet az ember sohasem mer piacra vetni.” De a szeretetnek tökéletes ellentéte lévén, nemcsak külsőleg lesz gyűlöletessé az irigység, gyűlöletes az legbensőbb lényegében is. Ha az irigység a szeretet ellentéte, akkor teljes mértékben szembehelyezkedik Istennel is, mert Isten maga a szeretet. Ha az irigység az isteni, Istennel rokon kapcsolatban álló szeretetnek ellentéte, akkor bizonyára lényé legmélyén istentelen, kereszténytelen, pogány, sőt démoni elemet tartalmaz. A vetés, melyet a gonoszlélek vetett, s amelynek gyökérzete körülfonja és fogvatartja az emberi szívet, valóban nem a nemesnek és a jónak magvetése, nemcsak ártalmatlan pusztá gaz, hanem veszélyt rejtő, titokzatos gonoszság, az örök gyűlölet és irigység szellemének, magának a sátánnak szívéből és kezéből elhintett mag.

Démoni az irigység lényegében is, démoni hatásaiban is. Mennyi vizályt és fájdalmat, mennyi békétlenséget, harcot, elkeseredést, pletykát, ellenségeskedést, üldözést, jogtalanságot, sőt véres bűncselekményt idézett elő a világban az irigység! Csak az emberiség első halottaira gondolunk. Ábel megborzadására, midőn látta, mint emeli fel testvére irigységtől eltorzult arccal gyilkos kezét, és csap le rá; Éva fájdalmára, midőn gyermeke vértől borítva hevert lábai előtt. Vagy gondolunk az emésztő fájdalomra, mellyel Saul király sötét irigysége az ifjú Dávid életét elkeserítette. De az irigység emberfeletti, démoni hatásának legnagyobb megnyilvánulását magunk is átéltük mindnyájan a nagy világháborúban. A sok széttagosított emberi boldogság és emberélet, a szétrombolt városok és jajkiáltással teli kórházak, a tömegsírok milliónyi halottja — jórészen az irigység műve,

mely nem nézhette jó szemmel a feltörekvő idegen népek fejlődését, fellendülő életét. Irigység. Mily szürke szó, és mily borzalmas az ereje; egész világot csalfa mámorba ejtő, megmérgező hatása van. De az embergyilkos háború csak kis töredéke az irigység sátáni pusztításának. Hiszen az irigység hozta be a halált Istennek földi kertjébe! Földünk a halál táborhelye, melyen naponként mintegy százezer ember lehel ki lelkét, emberi holttestemek sírkertje, amely már sok milliárd halottat rejt egymás mellé és fölé temetve, s mindez az irigység műve. „A halál pedig a sátán irigységéből jött a világba.” (Bölcs. 2, 24.) Sőt még sötétebben és borzalmasabban nyilvánul meg az irigység műve a világban, ha arra gondolunk, hogy a halottak között nemcsak emberek vannak, hanem maga az Isten is. Az irigység közvetlen áldozataként halt meg a Szentírás kifejezett szavai szerint: Krisztus, örökké áldott Üdvözítőnk is!

Az irigység titokzatos és szörnyű volta akkor világlik ki igazán, ha meggondoljuk, miért is ontja mindezt a tengernyi bajt a világba. Az érzéki öröm kedvéért történik ez csak, mint a tisztátalanság szenvedélyében, vagy az arany kedvéért, mint az uzsorában és rablásban, vagy a becsület kedvéért, mint a gőgben? Nem, nincs mindebből semmi sem benne. Az irigység az egyetlen szenvedély, mely kizárólag csak szenvedést szül. „Putredo ossium invidia” — mondja a Szentírás. „Tetemek rothadása az irigység.” (Péld. 14, 30.) Egyedüli haszna: kegyetlen órák, sötét napok, elkeseredett élet, halomra hordott gyötrellem. E gyötrellem emlékeztet a másvilág igazságosztására, ahol minden bűn önmagában kapja meg közvetlenül bűnhődését, és egészen világossá válik, hogy az irigység az emberi boldogság megrontója. Az irigység e gyötrelme nem az Istentől akart nemes fájdalom, amely más szent örömmel párosulhat, hanem az örök kárhozat tüzének égető, kínzó, gyötrő szikrája. Vigyázzunk, hogy e szikra ne robbanjon ki számunkra az örök kárhozat lángjával. Lehetséges-e, hogy az ember,

akinek egész lényét átjárta-szötte az irigység, valaha is bejusson Isten boldogságába? Ismeretes ama szentnek legendája, aki az égből a kárhozat mélységére letekintve, ott látta édesanyját is. Addig nem nyugodott, míg egy angyal le nem szállhatott a kárhozat mélyére, hogy felvigye a mennybe a szentnek anyját. De amint az angyal az asszonyt megfogta, hogy a magasba emelje, sorsának osztályosai közül többen beléje fogództak, hogy vele együtt mennybe vitessenek. De lám, amint észrevette, hogy mások is közelebb jutnak a mennyei világossághoz, az irigységtől ösztönözve letaszította őket a mélységbe. Közben azonban maga is elengedte az angyal kezét, és a szent belátta, hogy az irigy nem részesülhet Isten örök életében és szeretetében.

KÁRÖRÖM.

„A szeretet . . . nem örvend a gonoszságnak.“

(1. Kor. 13, 6.)

A lélek birodalmában mindig látunk egy fogyatékosságot az irígység mellett. Oly különös természetű és rideg, mint az irígység, csak míg az irígység bizonyos fájdalom, ez a gyarlóság fölveszi az öröm nevét: ez a káröröm.

A káröröm oly ízig-vérig hasonló az irígységhez, hogy első pillanatra az irígység testvérének nevezhetnők. Valóban egy a forrása mind a kettőnek. Sem az irígység, sem a káröröm nem származhatik a mennyei Atyától. Nem származhatik a végtelen Bölcseségtől, mert mindig csak balgáságot, haszontalanságot visz bele az emberi életbe. Nem eredhet a végtelen jóságos Istentől, aki csak a jónak örvend. Annak köszöni inkább létét, akinek az örök kárhozat mélységében más öröme nincsen, mint épen a káröröm. Nem ismer más nevetést, csak a gúnykacajt. Csak akkor nevet, ha a boldog ember boldogtalanná, a gazdag szegénnyé, a tisztalelkű erkölcstelenné válik. A gonosz lélek a szülője. Miután Isten saját képmására megalkotta az embert, és belénk sugározta örömét, megpróbálkozott a gonosz lélek is, hogy saját hasonlatosságára formálja át az embert, és mással együtt lelkünkbe ültette az irígységet és a kárörömet is, az ő sajátos örömét. Amint az irígység és káröröm egyek eredetük szerint, egyek lényegükben is. Ha az irígység bizonyos vonatkozásban inkább aktív jelleget ölt, a káröröm inkább passzív jellegű. Az irígységet inkább férfias vonás

jellemzi, a káröröm nőies gyengeséget árul el, mégis legbensőbb lényegükben teljesen egyek. Sátáni lelkületnek, a teljes szeretetlenségnek gyermekei. Azért járhat könnyen mind a kettő ugyanazon ajtón ki és be, s ahol az egyik helyet talál, otthonosan érzi magát a másik is. Hosszú időn keresztül nézegetett át a kereskedő irigy, sötét szemmel szomszédjának virágzó üzletére. De ím, mindjobban felderül az arca és ragyog az örömtől, mert irigyelt szomszédjának bukásán gyönyörködhetik: az irigység helyet készített a kárörömnek. A művész, aki állandóan búsul mások sikerei miatt, az asszony, akit bosszant mások szépsége, a romlott jellemű ember, akit felingerel mások lelkiismeretessége, — mennyire örülnek mindezek, mihelyt irigyelt embertársukat sikertelenség, boldogtalanság, balszerencse éri! Igenis, van káröröm, mely nem más, mint bosszúvágy és gonoszság, mégis általában a káröröm csak más formája az irigységnek.

Mivel az irigységet és kárörömet lényeges rokoni kötelék fűzi egymáshoz, ugyanaz a bűnhődése is mindkettőnek. Ha a káröröm az öröm nevét vette is fel, nem érdemli meg azt. Az öröm álarcát veszi fel, mosolyog, ujjong, ünnepel, de mégsem vidám. Midőn a legenda szerint a világ különböző örömei találkozóra jöttek össze, — egyet kitaszítottak körükből: a kárörömet. Nem is öröm az, inkább fájdalom: hamis a harang hangja, olyan, mint a repedt érc csengése, mint a megtört szív szava. Nem vidám és nem vidámít fel; csak nagyobb meghasonlást, zavart és nyugtalanságot kelt a lélekben. Sírhat valaki keservesen kezekbe temetett arccal, és zokoghat úgy, hogy csaknem a szíve szakad meg, a lélek legmélyén mégsem oly boldogtalan és meghasonlott, mint az, aki másnak boldogtalanságán hangosan kacag. A nemes fájdalomban majdnem mindig ott van vigasztól Isten közelségének félig tudatos megérzése, az ily csúnya örömben pedig ott rejlik Istentől való bűnös eltávolodásunk büntető érzete, fenyegető előérzete annak, hogy minden jóból és minden szeretetből kiesünk, sőt maga

Isten is örökre elhagy bennünket. Minél elkeseredettebb és teljesebb a káröröm, annál világosabbá válik ez az Istentől való benső elhagyottság. Lám, a legnagyobb kárörvendőnek, az örök mélységek kárörvendőjének sokszor nagyobb és ezer éven át tartó öröme sem tette derüesebbé és könnyebbé szívét, — sorsa a legnehezebb, a legkeservesebb.

Az irigységnek és kárörömnek egy az eredete, lényege, büntetése, — egy az orvossága is. Jó emberismerő mondja: „Mások kiváló tulajdonságaival szemben nincs más orvosság, mint a szeretet.” Amit az irigységről mond, igaz a kárörömről is. Csak a szeretet szoríthatja ki szívedből az irigységet és a kárörömet. Hívd segítségül, ha e gyűlöletes testvérpár feltolakszik benned! Hadd ilyenkor, tegyen valami jót a szeretet, bármily csekélységet is. — Engedd, hadd kulcsolja legalább imára kezét, hadd mondjon rövidke fohászt, talán így: Uram, érzem, mint ébredez bennem az irigység embertársam boldogsága miatt; — de kérelek, tartsd meg őt boldogságában, — sőt növelj még jobban örömét! Derüljön boldogság hitvesére, gyermekeire, viruljon fel üzlete, legyen művészetének sikere! Vagy talán így: Uram, örülni kezd szívem felebarátom szerencsétlenségén, de, Uram, segítsd meg bajában, távoztasd el tőle a megaláztatást és szomorúságot, szabadítsd meg minden bajtól, vess ki lelkemből minden kárörömet, mely téged megszorít. Az ilyen kis fohász, melyet adott alkalommal mindenki mindig és könnyen elmondhat — a kezét imára kulcsoló szeretet — az a gesztus, amely az irigység és káröröm hatalmát megtöri. A szeretet erősebb, mint a halál — erősebb annál is, aki a halált a világba hozta, erősebb az irigységnél és testvérénél, a kárörömnél is.

GONOSZSÁG.

*„Levetvén . . . minden gonosz-
ságot.”*

(1. Pét. 2, 1.)

A gonoszság az emberi szívnek legkülönösebb indulata. Szöges ellentéte a jóságnak. A gonoszság örömét találja abban, hogy másoknak fájdalmat okoz, másokat megaláz, — zavart kelt. Nemcsak arra szorítkozik, hogy azoknak okozzon fájdalmat, akik másokat is bántalmaznak; a gonoszság általánosabb s ezért ocsmányabb, mint a bosszúvágy. A gyűlölet legrútabb megnyilvánulása. A közönséges gyűlöletben is van sötét vonás, de a gonoszság valósággal ördögi. A gyűlölet gyakran csak gondolat- és érzelmvilágunk körére szorítkozik, a gonoszság tettekben tör ki. Azt hihetné az ember, hogy ily veszedelmes gyűlölet csak kevesekben, az egészen elvetemült emberekben jelentkezik; pedig a gonoszság sokkal jobban elterjedt az emberek között, mint első pillanatra látszik. Megsejti ezt, aki a Szentírásban kissé jártas. Nem figyelmezteti-e feltűnő gyakran az Újszövetség az ifjú, virágzó keresztény egyházközségeket: Vessetek le minden gonoszságot!? Aki az emberi életbe kissé betekintett, nem fogja magát könnyen csalódásokba ringatni; jól tudja, mily elterjedt bűn a gonoszság. Nemde már a kis gyermek örömét leli abban, hogy letépdesi a virágot, nem hagyja nyugton a kicsi, ártatlan madárfiókát, kinozza az állatokat? A felnőttek között nem a gonoszság műve-e a gyakori durva szó, újságciikk, árulkodás, besúgás, elmérgesedett ellenségeskedés és gúnyolódás?

Honnan e megalázó lelki állapot, amely az emberi szívek órák, napok hosszát, sőt egész életen keresztül megmérgezi? Egyeseknél talán szomorú tapasztalatokból és csalódásokból fejlődött ki. Talán hosszú időn át ártatlan lélekkel csak jót akart és jót tett az embereknek, — de semmi jót sem kapott érte. Megtapasztalta az emberek hálátlanságát, megismerte minden rosszaságukat, és elkeseredés, embergyűlölet szállta meg lelkét, s örömét találta abban, hogy az ilyfajta emberférget megtapossa, hogy megtörje derekát. Geibel így beszélteti Tiberiusát:

Még ifjú voltam, bíztam csillagomban,
emberben hittem. Ifjú álmaim
elfonnyadtak, s a belső gyászos kín
minden valónak a magvára dobban.
Semmiben sem volt folt nélkül magasság,
féreg ült benn: a nagy tettek mögül
önzés vigyorgott: szívem megkövült.
Szeretet, erény — csak látszat s hazugság!
S lettem olyan, mint ők, akiknek féke
ijesztés csak, hát ijesztettem én is.
Csatát kezdtem velük, — és nem volt soha béke —,
élveztem jajszavuk, és kínuk lett a bérem.
Mindennap térdig gázoltam a vérben.

Sok ember kedély- és érzésvilágát azonban a gonoszság mérgével telített gyűlölet itatja át nemcsak az emberek iránt, hanem általában az egész világ iránt. Míg mások paradicsomban élnek, neki nyomorban és szegénységben kell sínylődnie. Míg mások e világban, mint vásári bódében ujjongnak, kurjongatnak, ő nyomorában és fájdalmában hangos jajkiáltásban szeretne kitörni. Igazságtalannak és gyűlöletesnek tűnik fel szemében a világ, s feszülő vágyat érez lelkében, hogy bárhol és bárkin is megbosszulja magát.

A tagadásnak szelleme vagyok,
és joggal; mert ami megszületett,
csak erre jó: újra semmi lehet.
Jobb lenne, ha meg sem születnék.
Bűn és zavar — akárhogy is nevezzék —,
másképp, de csak a rossz neve:
ez az én lelkelem eleme. (Goethe.)

Amely szívben világgyűlölet él, ott majdnem mindig helyet talál az Isten-gyűlölet is. Aki meghasonlott a világgal, akár megvallja, akár nem, meghasonlott Istennel is.

Az Isten-gyűlölet pedig, amely a gonoszlelkű ember bensejében tudatosan vagy öntudatlanul gerjedez, azt sejteti, hogy az nemcsak pusztán emberi gyengeség és gyarlóság, hanem valamely természetfeletti, Istennel szembehelyezkedő ellenséges hatalom műve. Itt érzünk leginkább belső indítást arra, hogy a „homo iniquusra”, a „gonosz lélekre” emlékezzünk, akiről a Szentírás beszél, Isten ellenségére, aki Isten teremtet világának felforgatására és eltorzítására tör. Csak a sátán, a gonoszság szülöttje indíthatja az embert arra, hogy örüljön, ha más szenved, ha felebarátja bűnbe, örök kárhozatba esik. Csak az az erő működhetik itt közre, „mely mindig rosszat akar”, a gonosz szellem, akinek abban van egyetlen öröme, hogy az emberiséget az élet útjáról lecsalogassa és a végpusztulás jajkiáltását hallhassa.

E szellem hatalma alá veti magát az ember, amíg túri maga fölött a gonoszság uralmát. Közben pedig Istentől messze világok választják el. Isten a jóság. Mindazt, amit a teremtés hat napjának nagy művében mindenhatósága alkotott, ápolja, óvja, anyai gyengédséggel, atyai szeretettel. Isten szereti a zavartalan béke ölen viruló virágot, a fészkeből kihullott madárfiókat, mely hevesen dobogó szívvel a földön hever, szereti méginkább a szegény, együgyű, törékeny, nehezen küszködő embert, szereti, s nem akarja, hogy baj érje őket. Isten nem ismer semmiféle gonoszságot — „Szeretet az Isten és aki szeretetben marad, Istennel marad és az Isten őbenne.” (1. Ján. 4, 16.) A gonosz lélek elpártolt, — eltávolodott Istentől. Miért tennők Istent ellenségünké? „Nem tudsz nagy dolgot véghezvinni, és most kicsiny dolgokon kezded?” szól Faust Mephistóhoz. A kicsinyeskedés a gonoszságnak ismertető jele: érzi, hogy nem tud nagy dolgokat véghezvinni, és ezért törekszik az emberek boldogságát

kicsiny dolgokban megzavarni. De még a kicsiny, sőt a legkisebb dolgokban sem tud a gonoszság a világban valamit elérni az örök, jóságos Isten akarata ellen. Amit elér: a fájó sebeket, a megzavart harmóniát, az okozott kárt Isten különös szeretettel jóra fordítja. Meddőség jelzi útját, sikertelenség, csalódás az osztályrésze a világban. A gonoszság az az erő, mely mindig a rosszat akarja, s akaratlanul is állandóan jót eredményez.

Ezért mindnyájan, akik az élet asztalánál első vagy utolsó helyet foglalunk el, „üljünk . . . ünnepet, de ne a régi kovással, sem a rosszaság és gonoszság kovásával, hanem egyenes lelkület és igazság kovásztalanságával.” (1. Kor. 5, 8.)

ÉRZÉKISÉG.

„Az érzékiek Lélek nélkül valók.”
(Júd. 19.)

Némelyek szerint nem csekélyebb dolog az érzékiség, mint maga a szeretet. Sokan tartják az érzékire irányuló szeretetet legalább is a szeretet egy részének, a szeretet testi megnyilvánulásának. Maga Plátó a szeretetről írt figyelemreméltó könyvében, a Symposiumban mindig csak az erosról, az érzéki szeretetről beszélt. Igazában pedig az érzékiség ellensége, sőt gyakran gyilkosa a szeretetnek, s azért is veszélyesebb, mert sokban utánozza az igazi szeretetet.

Az érzékiség jó adag önzés. Az érzékiség, az érzéki szeretet a testből indul ki, a test pedig csupa önzés. Csak a léleknek, Isten hasonmásának és gyermekének lehet igazán szeretete. Egy érzék sem akar valaha adni valamit, csak venni, elragadni és magának lefoglalni akar. Az érzékiség is csak arra törekszik, hogy a maga számára szerezzen s birtokba vegyen. Vágyaiban a legszenvedélyesebb, a követelődzésben és a dolgok megszerzésében a legkíméletlenebb. Nem törődik avval, hogy a világnak legfinomabb leheletét, illatát mérgezi meg, hogy a lélek leggyengédebb, legszentebb boldogságát, más emberélet minden nyugalmat, becsületét, minden örömét tönkre teszi. Csak viharos szenvedélyessége kirobbanásában kell megfigyelnünk, hogy megismerjük legbensőbb lényegét. Úgy beszél és úgy viselkedik ugyan, mint a szeretet, de hatása a gyűlöleté. Ilyenkor tüstént kész arra, hogy letegye a szeretet szavát és álarcát, hogy gyűlöletben és kegyetlenségben mutassa be magát. Az a

történet, amelyet a Biblia Amnon és Thamarról mond el, bizonyítja ezt. „Utána azonban Amnon felette nagy gyűlöletre gerjede iránta, úgy hogy nagyobb volt a gyűlölet, amellyel gyűlölte, mint a szeretet, amellyel azelőtt szerette. Mondá azért néki Amnon: Kelj fel s eredj!” (2. Kir. 13, 15.)

Igaz, az érzékiség nem nyilvánítja mindig ily módon legbensőbb lényegét, sőt legtöbbször az érzékies ember sincs ennek tudatában. De akár nyíltan vagy burkoltan, akár szenvedélyesen vagy gyengéden lép is fel az érzékiség, sosem lesz más, mint önzés. Az „érzékiek Lélek nélkül valók”, nincs bennük Isten Lelke, az igaz, önzetlen szeretet szelleme.

Mivel nem igazi szeretet, nem is növeli és erősíti azt a szeretetet, amellyel párosul, hanem csak hevesebbé és tüzeesebbé teszi, de egyúttal gyengíti, kisebbíti, s hamar múlóvá teszi. Megrabolja és kisebbíti a szeretetnek nagy, nemes erejét, mely önzetlenül alkot és terem és hű a végletekig. Hűség átszellemült szeretet nélkül alig képzelhető el. Az érzékiségnek nyomát sem találjuk olyan emberekből, akik igazán önzetlenül és hűségesen szeretnek. Elsősorban Krisztus mondhatta el magáról: „Nagyobb szeretete senkinek sincs.” (Ján. 15, 13.) S a szeretet legnagyobb hőse ment volt az érzékiség minden leheletétől. Csak Renannak jutott a szerep, hogy másképp lássa és rajzolja annak jellemét, aki e szót mondta Húsvét reggelén: „Ne illess engem!” (Ján. 20, 17.) Szokrateszről írják, hogy lélekkel szerette barátait, pedig Krisztus előtt alig szentelte magát valaki nála jobban a nép javának. Az érzéki fölé emelkedő, a „lelkek” szeretete volt az ifjú Dávidnak az a párját ritkító, nemes szeretete, melyet barátja halálát sirató énekében így fejezett ki: „Fájlallak, testvérem, Jonatás, oly kedves voltál nekem, szeretetem nagyobb volt irántad, mint szeretetem feleségem iránt. Mint az anya szereti egyetlen fiát, úgy szeretlek én téged!” (2. Kir. 1, 26.) Éppen az ilyen tiszta lelkeknek, mint Jézus és Lázár, Dávid és Jonatás lelkének gyengéd szeretete bizonyítja a leg-

szebben az igazságot: „A tiszta emberek fogékonyabbak a barátság iránt, mint azok, kiket a világ szennye már megérintett. A harmatcseppek is könnyebben összefolynak a virágok kelyhén, mint a porlepte országúton.”

Ha mindjárt kezdetben, vagy idő teltével testvéri szeretetünkbe érzékiség vegyül, komoly munkába kerül, hogy a lélek szeretetét, a szeretet szellemét e salaktól megtisztítsuk. Ebben az esetben állandóan védekeznünk kell minden ellen, amire az érzékiség ingerel bennünket. Mindíg tisztábbá, átlátszóbbá, komolyabbá kell a szeretetnek válnia. Csak így érhetjük el, hogy a lélekben megfogant szeretet ne csapjon át testiségbe, és ne merüljön ki abban. Még annak a szeretetnek is, amely lényegénél és természetes céljánál fogva érzéki lehet, a jegyesi és hitvestársi szeretetnek is mindjobban lelkivé kell válnia, és azoknak, akik egy testté lesznek (1. Móz. 2, 24.), mindinkább egy szívvé, lélekké (Ap. Csel. 4, 32.) kell összeforrniok. Csak ahol lélek van, ott van élet; ahonnan eltűnt a lélek, ott halál és enyészet áll be.

A SZERETET ADO MÁNYAI.

FIGYELMESSÉG.

*„Amit nem akarsz, hogy más
neked cselekedjék, vigyázz, te se
cselekedd azt másnak sohasem.”
„A lélek szeretetében szolgáljatok
egymásnak!”*

(Tób. 4, 16.)

Mily egyszerű, józan szabály! És mily józan erény, amelynek zsinórmértéke e szabály: a figyelmes-ség erénye! A hétköznapiak és kicsiségek erénye. Mivel a figyelmes ember tudja, mily kellemetlen, ha az ember nyugalma megzavarják, értékes idejét meg-rabolják, kényes, megalázó dolgokban kérdezzetnek, ezért lassú, csendes a lépte, ha közelében pihen valaki, kerüli a zajt a betegszoba közelében, elrejtí leke mé-lyén lehangoltságát, elhallgatja azt, ami súlyos aggo-dalmat kelthet, óvatos a beszédben, kerüli a tréfát, amelyet más nem tud elviselni, s kerüli a lehetőség szerint a mulhatatlanul szükséges dolgokon kívül mind-azt, ami másoknak több munkát, gondot, kiadást, vagy nehézséget okozna.

Valóban egyszerű és mégis igaz erény, — mert igaz szeretet. A szeretet a magunk énjének mások énjével való fölcserélése. A figyelmes ember ezt a cserét valóra váltja. Amint az ember önmagára, épúgy gondol a figyelmes ember felebarátjára. Amit kerülendőnek tart mások részére, azt maga is kerüli. A legvilágosabb és legegyszerűbb módon válik nyilván-valóvá e mondat igazsága: „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” Nem is a legcsekélyebb az erények között, hanem nagy, tiszteletet parancsoló erény.

Igaz, rendszerint csak kicsinységekben, apró dolgok elhagyásában nyilvánul meg. — Nem ápol sebeket, nem ad nagy összegeket jótékony célokra, nem kockáztat életet, — de gyakran nehezebbek az ember számára a kicsiségek, mint a hősi tettek. Kis dolgok elhagyása nehezebb, mint nagy teljesítmények véghezvitele. Ha e kicsiségek csakugyan oly csekélyek és könnyűek lennének is, nagyjelentőségűvé válnak azáltal, hogy a figyelmesség nemcsak itt-ott, hanem majdnem állandóan gyakorolja azokat. Ha e látszólag kicsiny dolgoknak csak fillérnyi értékük lenne is, végső összegükben a szeretet e fillérei, melyeket egy hosszú élet hintett el, sok arannyal — valósággal királyi adománnyal — érnek fel. E szépségéből bizonyára semmit sem veszít előttünk a figyelmesség erénye azáltal, hogy egyszerű eszközökkel, észrevétlenül dolgozik és munkálkodik. Ellenkezőleg, ez csak emeli értékét és szépségét. A szeretet királynője jelenik meg benne legszerényebben és legegyszerűbb ruhájában. Oly egyszerű öltözetben, hogy csak kevesen ismerik fel a figyelmesség erényében. Aki felebarátjának alamizsnát ad, vagy neki szívességet tesz, vagy valamely sértést megbocsát, hála, szeretet, csodálat lesz a jutalma érte. Aki azonban figyelmet gyakorol, ritkán hall dicséretet és elismerést. Mert a figyelmes emberek, főképp, ha már egyszer mestereivé válnak a figyelmeseknek, úgy tudják gyakorolni azt, hogy bár erényük sok ember javát szolgálja, mégis csak kevesen veszik észre. A figyelmesség nem „rentabilis” erény. Természetesen Valaki látja, hallja és majd meg is jutalmazza a ki nem mondott szavakat, a visszafojtott megjegyzéseket és célozgatásokat, az elnyomott vágyakat, lehalkított lépteket . . . Ő majd figyelemmel lesz egyszer a mi gyengeségeinkre és vágyainkra is. Ha lelkünk az utolsó órában a zsoltárossal könyörög: „Tekints reám és irgalmazz nekem!” (Zsolt. 24, 16.), akkor ítélete egyetlen nagy figyelem lesz. Avval szemben pedig, aki ritkán tudta magában elnyomni a szót, Isten sem fogja visszafojtani szavát. Rá fog

mutatni az ilyen ember multjára, gyengeségeire, hibáira, az egész világ előtt fogja megszegyeníteni nagy lelki nyomorában. Az ítélet óráján szívesebben venné az ilyen ember, ha nem dobolta volna feltűnéskeltő jótékonyosságát, s helyette csak a figyelmesség egyszerű, szerény erényét gyakorolta volna.

Szükség van a figyelmességre a magunk, felebarátunk, általában a közjó érdekében is. A legnagyobb bajt és szenvedést talán nem elemi csapások, betegségek, áradások és hasonló veszedelmek zúdították a világra, hanem igenis az emberek kíméletlensége egymás iránt. Ennek számlájára írandó a töménytelen koldusbotra-jutás, megaláztatás, sértegetés, viszálykodás, pörösködés és háborúskodás. Mit használunk az emberiségnek, ha itt cseppnyi boldogságot ültetünk, amott meg sok másét durván letapossuk. Ha hetenként egyszer kellemes órát szerzünk valakinek, de ennek fejében százszor is megkeserítjük boldog perceit. Mit ér, ha a ház asszonya szolgálait fényes ajándékokkal lepi meg a szent estén, miután kíméletlen szeszélyével és durvaságával számtalan estén keserítette őket. Mit használna, ha a fősvénysége miatt gyűlölt, öreg Pierre Girard, a nagy szerencséjével dolgozó amerikaiak egyike, végrendeletében sok jótékony adománnyal és alapítvánnyal lepné meg a világot, miután számtalan embert döntött nyomorba egész életén át részvétet nem ismerő, kíméletlen üzleti fogásaival?

Szeretete csak annak van, áldást csak az hint maga körül, akinek ez az alapelve: Sohasem akarok másnak szándékosan fájdalmat okozni.

SZÍVESSÉG.

*„A lélek szeretetében szolgálja-
tok egymásnak!”*

(Gal. 5, 13.)

Génuai Szent Katalin egyszer Istentől oly benső intelmet kapott, amely a legszebb és legvilágosabb magyarázatát adja az apostol szavainak: „Leányom, — szólt Isten hozzá — sose halljam e szót: akarom — vagy nem akarom. Sose mentegesd magad, ha szívességre kérnek. Légy rajta, hogy mások akaratát mindig teljesítsd.”

Sose mentegesd magad!

A nemes szív nem fut menekülve,
Akaratát a másokéhoz szabja!

(Dante, Purg. 33, 130.)

Vajjon mi sugallja a mentegetődzéseket, melyekkel megtagadjuk a szívességekéréseket és megkerüljük a szerető szolgálatot? Először is bizonyos fukarkodás az idővel. Oly sok a dolgunk, nincs időnk, hogy ezt vagy azt a kérést teljesítsük, ezt a kis utat megtegyük, hogy valakit meglátogassunk, valamely kéziratot át-olvassunk; nincsen negyedórányi elveszteni való időnk. Pedig gyakran megesik, hogy akik idő hiányában most ezt a kérést, hitük szerint jogosan, visszautasították, fél órával később sokkal több időt vesztenek, fecsérelnek el, mint amennyibe a kérés teljesítése került volna. De mégha valaki életének negyed óráját sem akarná elveszteni, még az ilyennek is oda-mondhatjuk: „Sose mentegesd magad, ha szívességre kérnek!” A kérés teljesítésére áldozott negyedóra

nem veszteség. A szerető szolgálatra áldozott negyed-óra életünk legjobban gyümölcsöző, legjobban felhasznált ideje. Hogy halálos ágyadon boldogságot hoz-e neked az idő, melyet tudományra, könyvírásra és olvasásra, üzleti utakra vagy irodai munkára használtál fel, nem tudom. De azt tudom, hogy örömmel gondolsz majd arra az időre, melyet szívességek teljesítésére fordítottál, és akkor majd nagyon szeretnéd, ha mások kérésének teljesítésére még több időt szenteltél volna. Szent Alfonz fogadalmat tett, hogy semmit sem akar idejéből elvesztegetni, mégsem vonakodott soha a kérések teljesítésétől, amikor csak tehette; sőt épen így teljesítette fogadalmát.

Mikor azt hisszük, hogy nincs időnk, — a kérés visszautasításának valójában más, mélyebben rejlő oka van, amely különben is gyakran csábít a kért szíveség megtagadására. Nagyon kényelmetlen, kellemetlen, kínos, megalázó volna számunkra, áldozatba kerülne felebarátunk kérésének teljesítése. De hol van akkor a szeretet, ha csak olyan szívességet teszünk, mely semminémű áldozatunkba nem kerül? A szeretet más-kép gondolkodik és cselekszik. Vonakodol, hogy kissé könnyíts felebarátod munkáján, mert nagyon fáradt vagy? Nézd az örök szeretet nem vonakodott magára venni a nehéz keresztet, pedig milyen fáradt volt nagypéntek reggelén. Nem tudod rászánni magad, hogy megszorult felebarátod ügyében „pár lépést tégy”, mert ez nagyon kínos számodra. Nézd, Isten szeretete nem borzadt vissza a legfájdalmasabb, a legmegalázóbb úttól sem, a keresztútól, végig Jeruzsálem utcáin. Visszautasítod a kérést, mert talán kedves kis tervedet keresztezné? Krisztus lemondott érted istenközelségének legnagyobb, legforróbb vágyáról. Ne gondold, hogy az igazi szeretetnek csak szikrája is él benned, ha borzadoszol a szívesség gyakorlásától, mikor ez áldozatba kerül. Jó, jó, de az embert annyira kihasználják, mihelyt hajlandóságot mutat szívességtételre! — Az ember végül is mindenkinek inasa, rabszolgája lesz! Hát ez valóban oly megvetendő

dolog? Nem jutottak-e a jó lelkek, akiket olykor nagyon is kihasználtak, épen emiatt legnagyobb jutalmakhoz; az önzésen és a szeszélyen való fönséges győzelemhez, nagy benső szabadsághoz, és Krisztus követésének bizonyossága szerint még nagyobb lelki békéhez? Nem lett-e magas erkölcsi méltóság jutalma azoknak, akik odaadó jóságukkal mindenki cselédjévé, rabszolgájává alázkodtak? Nem lesz kisebb az ember, ha meghajol, hogy mások sarusziját megoldja! Semmit sem veszített nagyságából Marcus Aurelius császár, midőn halála után naplójában e szavakat olvasták: „Légy mindig, bármi módon is az emberek szolgálátára! Ez legyen egyetlen gyönyörűséged!” — Ellenkezőleg: aki meghajlik mások kedvéért, nagyobb lesz ezáltal, „aki pedig első akar lenni köztetek, rabszolgája lesz mindenkinek.” (Mk. 10, 44.) Vajjon Ő, aki tökéletes módon az volt közöttünk, „aki szolgál”, nem a legnagyobb-e az emberek között? Királyi, isteni vonás a kérések teljesítése.

Örökre jelentős lenne ez a komoly, szilárd elhatározásunk: igaz ok nélkül senki kérését sem utasítjuk vissza. Mindnyájunk szívéből és ajkáról tör fel kérés, sok kérés Istenhez. Kinek kérését teljesíti majdan Isten, ha nem azokét, akik maguk is sok kérést teljesítettek?

ELŐZÉKENYSÉG.

„Mielőtt még kiáltanának, én már hallom.“

(Lz. 65, 24.)

A szíves készségnek egyik faja az előzékenység. Vagyis tulajdonképen több ez, mint szívesség. A szívesség kéréseket teljesít, az előzékenység vágyakat, óhajtasokat elégít ki; az előzékenység nem vár, míg embertársunk kimondja kérését, maga találja ki szíve titkos vágyát, figyelő szeme észreveszi szükségleteit, és szíves készséggel teljesíti ki nem mondott kéréseit.

Ezért tisztábbak indítóokai. A szívesség is fakadhat, sőt kell is tiszta, igaz szeretetből fakadnia; de ilyen tiszta szeretet gyakrabban található az előzékenységben. Ha felebarátunk elénktárt kérését teljesítjük, gyakran kizárólag vagy legalább is részben csak azért tesszük, mert nem szeretnők, ha udvariatlanoknak, ridegeknek tűnnénk fel, vagy mivel más akaratának heves zaklatása elől nem tudunk kitérni, vagy mivel a kellemetlen kéregetőktől így szabadulhatunk leggyorsabban. Ám az előzékenységben ez nem zavarja a szeretet tisztaságát. Maga a szeretet sugall neki kedves gondolatokat, adja tudtára mások vágyait és ostromolva kéri, hogy teljesítse azokat. Itt egyedül a szeretet kér, és ugyancsak a szeretet teljesíti a kérést, — koldus és adakozó egyúttal.

Ahol pedig tisztább a szeretet, ott az eredmény is nagyobb. Az előzékenység sokkal gazdagabban ontja az örömet, mint testvére a szívesség. Figyeljük csak meg egyszer, mily vidám és kedves öröm ragyog

fel az ember arcán, midőn az előzékenység munkába lép. Még a komorsággal árnyékolt homlokon, a szomorúságtól elhomályosult szemekben is meg tudja ragyogtatni egyszerre a gyermeki öröm napsugarát. Örömet szerez embertársunknak, mert vágyait teljesíti, mint a szívesség, de még fokozza a kiáradó örömet a meglepetés mozzanatával. Eljárásának váratlan, meglepő volta teszi, hogy még szerény kicsinységekkel is nagy örömet tud kelteni az emberekben. Ajándékai akár kicsinyek, akár nagyok, mindig igaz ajándékok. Az ajándék, szívesség, amelyet kérés erőszakol ki, gyakran nem ajándék már többé; már megadták az árát, olykor drágán, nagyon drágán. Nem szabad elfelednünk, hogy a kérés nehéz, megalázó. Nemcsak az adománynak van ára, hanem a kérésnek is. Nem egy esetben százszor olcsóbb az ajándékozó adománya, mint a segítségért folyamódó kérelme. Mindenesetre csaknem minden ajándék veszít teljes értékéből, ha kérni kell, s így veszít örömet keltő hatásából is. Ellenben mily osztatlan örömet áraszt az előzékenység mindabban, amit tesz vagy ajándékozik!

Tiszta az indítóok, nagy az ajándéku adott öröm, és — bőséges a reánk háruló áldás! A szeretet birodalmának régi törvénye: minél tisztább a szeretet, annál gazdagabb a földi és a mennyei áldás. Minél többet ajándékozik valaki, annál többet szerez vele. Az előzékenység isteni jutalmáról csak ezt az egyet említsük meg különösképen: legszebb kincsünket, szeretetünket teszi éberré, fürgévé, mozgékonyvá. A paradicsom boldog világából kiesett embernek minden jó hajlama meggyengült. Álomkór sorvasztja szeretetét is, s e sorvadástól nem óvja meg az sem, ha itt-ott kéregető koldus keltegeti, ébresztgeti azt, rimánkodó szóval. Ha e kéréseknek kelletlenül eleget tesz is, újra csak visszaesik veszedelmes lagymatagságába, a régi álomkórba.

Csak egy dolog menti meg ettől, ha saját ösztönzéséből törekszik arra, hogy mindig jót tegyen, ha

folyton arra gondol, mikép szerezhette valakinek örömet; ha arra törekszik, mikép tudja fürkésző szemmel mások vágyát kiolvasni, mások szükségleteit felfedezni, ha vidám, áldozatos lélekkel hajlik meg, hogy itt valamely akadályt eltávolítson az útból, ha ügyes kézzel meglepetést szerez másoknak, s ha minden kérés nélkül is sietve tesz „lépéseket” és „eljár” mások ügyében, szóval, ha előzékeny. Gondolatai így mindig frissek maradnak, szeme tiszta, kezé-lába fürge, lelke éber: „boldog az, aki virraszt!” (Jel. 16, 15.)

De még egyet nem szabad elhallgatnunk, midőn az előzékenység dicséretét zengjük: szépségét. Jean Paul így ír elbájoló szépségéről: „Finom érzésű egyének mások apró szükségleteivel szemben tanúsított szinte isteni figyelmességükkel, mások legtitkosabb vágyainak fölfedezésével, saját kívánságaik állandó feláldozásával, szíves szolgálataikkal elbűvölik az embert, s e szolgálatoknak összefutó selyem-szálai erősebben és amellet gyengédebben fonják körül a szívet, mint egyetlen nagy jótettnek életet fenntartó, szorítókötele.” E magasztaló dicséretben a legfinomabb szó: „isteni figyelmesség”. Az előzékenység szépségében valóban van valami Istenre emlékeztető. Isten a legtöbb és legnagyobb jótéteményét kérés nélkül adja nekünk embereknek. Már régen, mielőtt imára kulcsolódott volna kezünk, megteremtett, megváltott, megszentelt bennünket. „Ebben áll a szeretet, . . . mivel Ő előbb szeretett minket.” (1. Ján. 4, 10.) Bizony, sokkal előbb, mielőtt a szegény ember egyáltalán létezett! Öröktől fogva kiválasztotta övéit és örök dicsőséget adott nekik. Angyalai imádják ezt az előlegezett kegyelmét s irgalmát és így kiáltanak: „Eléje siettél boldogító áldással, fejére drágaköből koronát helyeztél!” (Zsolt. 20, 4.) Ha vágyódsz az isteni szép után, íme, itt közel áll hozzád, s könnyen elérhető: légy szíves örömmel előzékeny embertársaddal szemben.

SEGÍTÉS A BAJBAN.

„Segíts rajtunk!”

(Ap. Csel. 16, 9.)

Gyermekkoromban láttam egyszer egy asszonyt, akinek ruhája vigyázatlanságból lángot fogott. Égő ruhában az utcára rohant és segítségért kiáltozott. Oly hasítóan éles, velőtrázó volt sikoltása, hogy egész életemen át lelkemben fog csengeni.

Pedig e segélykiáltás mégis csak egy volt ezek és milliók közül. Millió beteg ajka esdekel az éjszakában, jöjjön valaki, igazítsa meg párnájukat, adjon korty vizet. Millió koldus álldogál a népek országútjain, és kér alamizsnát az általmenőktől. Ezer és ezer ember kiált megriadt madárként és könyörög segítségért, szabadulásért, mert a ragadozó halálmadár hirtelen lecsapni készül rájuk. Mindeme segélykiáltások adják a nyomor hatalmas akkordját, mely szüntelenül reszket a légben körülöttünk.

De nem, nemcsak ezek! Van néma nyomor is. Van szegénység, amely nem mer szólni semmit. Van lelki kín, amely nem talál szavakat. Van veszélybe sodort élet, mely sohasem kiálthat segítségért. Ám még ez a nyomor is esdekel segítség után. A vak, aki botjával tapogatja ki az utat a házak során, a gyermek, aki sírva keresi az utcán elvesztett filléreit, az öreg, gyámoltalan, agyonfárasztott cseléd, az öreg néni, aki nehéz, erejét meghaladó terhet vonszol a lépcsőkön felfelé, a kételkedő és nyomottkedélyű ember, aki sötét arccal jár-ke, Krisztus, aki súlyos keresztje alatt ismételten a földre esik, — mindezek nem szólnak egy szót sem, mégis cseng felénk némán

kiáltó szavuk: „Segítség!” Nagy a nyomor, s ezerféle a baj e siralom völgyében, — s ez mind segítség után kiált. Épen e látszólag néma nyomor segélykiáltása adja meg igazán e földi szenvedés viharzó, egészen az egekig ható erejét. Magát Istent és angyalait is megindítja. Az embernek van halló érzéke, hogy a beteg suttogását, a szegények könyörgését, a haldoklónak hívó szavát felfogja. De, sőt megvan az érzékszerve arra is, hogy a csendes nyomor szavát, a néma szenvedés segélykiáltásait is meghallja: a részvét. A részvét az emberi szív titkos kamrája, amelyben a földi nyomor néma és hangos panasza még gyermek számára is érthetővé válik e szóban: segíts rajtunk! A részvét nem engedi, hogy érzéketlenül haladjunk el a nyomor előtt; minden alkalommal figyelmeztet bennünket: segíts!

E hívó szózat az emberben hivatás. Azért vagyunk a világon, hogy segítségére legyünk egymásnak. Nagyön hatathós módon véste egy apa gyermekeinek emlékezetébe ezt az igazságot, amint azt O. Funke lelkész ifjúsági visszaemlékezéseiben elbeszéli. Az apa egyszer gyermekeivel sétált, s beszélgetés közben öreg, megrokkant asszonyt láttak az úton. Hiába próbálkozott, nem tudta a köteg rözsét vállára emelni. A fiúk kíváncsiskodva, meredt szemmel néztek feléje. Erre apjuk arcul ütötte őket, s azután odament és segítette az asszonyt. Aztán megkérdezte az elképedt fiúkat: „Tudjátok-e, mivégre vagytok a világon?” Semmi válasz. „Hát megmondom én: azért vagyunk a világon, hogy egymásnak segítsünk. Ha ezt nem teszitek, elviselhetetlenné válik az élet.”

Mily szép hivatás ez, melyet e segítségre hívó szózat kelteget bennünk! Figyelmeztet, hogy orvossá kell lennünk, aki sebeket hegeszt, fájdalmat csillapít, haldoklót ment meg. Figyelmeztet, hogy pappá legyünk, aki lelki fájdalmakat csitít, vallomásokat hallgat meg, kétségeket oszlat. Figyelmeztet, hogy Istenhez hasonlóan égi hivatást töltsünk be. „Istentől függ ugyanis a segítség.” — (2. Krón. 25, 8.) mondja az Ószövetség.

Szentírás. Isten irgalmassága szüntelenül azon fáradozik, hogy az emberi nyomort, a nap-nap után halomra gyűlt szenvedést enyhítse és felszikkassza, mint a napsugár a vízőzön maradványát felszárította, s hogy visszavarázsolja azt a korszakot, midőn minden földi nyomor mennyei örömmé változik. — Elsősorban Isten teljesíti az emberiségnek minden nyelven feléje szálló segélykiáltásait. A törvény: „Kövesd Isten példáját” mondja szépen a filozófus, azt jelenti: „Segíts, ahol segíteni tudsz!” Isten munkatársa minden ember, aki megteszi a magáét, hogy enyhítse a világ nyomorát. Kiki a legszebb hivatást ismerte így fel és találta meg, amelyet Isten az embernek szánt. „Légy mindig résen — segítségre készen!” — ez Isten fiainak hivatása!

Ha e segítő hivatást nem teljesítjük, vagy követni nem akarjuk, nem nézhetünk Isten arcába, aki különös szeretettel nevezi magát „Segítőnek”. Nem merénk magunk sem a jövőben valaha hozzá folyamodni segítségért. A mi segélykiáltásunkra is talán nemmel felelne, — a mi könyörgő szavunkat is, amely nyomorúságunkból szüntelenül száll a Teremtő felé, s nehéz órákban fokozott erővel tör ki, s utolsó órákban reszkető kiáltássá erősödik — fegyelmelen kívül hagyná. Ez az Isten átka az elkárhozottakon: „Nem lesz, ki segítsen téged.” (5. Móz. 28, 31.) Örökkéartó segélykiáltás tör fel a mélységből, s elvész a nagy űrben!

ALAMIZSNA.

*„Aki birja e világ javait és
szűkölködni látja testvéreit és el-
zárja előle szívét: hogyan marad
meg abban az Isten szeretete?”
(1. Ján. 3, 17.)*

Ugyanakkor, mikor Morgan milliárdok ura, akadnak emberek, kiknek a napi kenyérre valójuk sincs meg. A szegénység és gazdagság közötti nagy szakadék ősidőktől fogva megvolt és örök időkre megmarad a világban. E hatalmas ellentét fölé folyton próbálnak új meg új hidakat verni. Mindig újabb szociális alkotásokkal, különösen nagy, átfogó szociális törvényhozással akarják e két világot összekötni — és ez helyes — csak nem szabad a szükséghidat, amelyet már régtől fogva megépített a szeretet, s amely hosszú időn át egyetlen összekötő kapocs volt a két szembenálló sziklapart fölött, nem szabad az alamizsna által vert hidat teljesen pusztulásra hagyni. Egyesek önkéntes alamizsnája most is, a jövőben is a szeretetnek olyan útja marad, amelynek sohasem szabad egészen kihalttá válnia. Az ember óvatosabban jár most ezen az úton, mint a régebbi időben. Szívesebben munkát ad a szegényeknek, mint pénzt. Inkább megelőzi a szegénységet, így nem kell már kiemelni belőle. Inkább igazságot szolgáltat a munkásoknak, munkájának megfelelő bérhez juttatja. A testi egészséget, életet, a családot fenyegető veszélyeket a szociális helyzet és egészségügy javításával csökkenti, hogy ne kelljen alamizsnát adnia a már elszegényedett, kiéhezett és a munkától kimerült embereknek. Mégis

lesznek mindig olyan körülmények, mikor a gazdag és a szegény közötti ellentétet csak úgy tudjuk kiegyenlíteni, hogy a gazdag az alamizsna által vert hídon át érintkezik a szegénységgel. Szívük benső sugallata idejében figyelmezteti a föld javainak birtokosait; csak ne zárják be szívük ajtaját, midőn az szívesen megnyílik. Nem szabad elzárniok szívüket avval a kitérő válasszal, hogy hát a szociális viszonyok már régtől fogva ilyenek, s azokat nem forgathatjuk fel. Nem kell mindennek úgy maradnia, amint most van. Isten szelleme nem a tespedés szelleme, e szellem örökké alkotó és formáló erő. Isten szelleme akar forradalmakat — de helyes értelemben vett forradalmakat. A szeretet szelleme újjá akarja alakítani, jobbá akarja tenni a világot, s feltétlen akarata, hogy ne maradjon hiú, pusztá frázis a mondat: „A föld napról-napra mindjobban mennyországgá változik át.” Ne zárja el szívét senki avval a kifogással, hogy szegénységnek mindig kell lennie a földön. Igaz, szegénység lesz mindig, de nem kell ily n a g y szegénységnek lennie. Erősen csökkennie kell a szegénységnek a világban, mindenekelőtt oly mértékben, amely mértékben azt te csökkentheted. Van éhező gyermek, akinek darabka kenyeret adhatsz, akad beteg, akit ápolhatsz, találsz munkanélküli embert, akit kereset-hez juttathatsz: rajta, segíts, segíts és örvendj, ha a szegénység kegyetlen zsarnokságát legalább valamiben is enyhítheted. Ne nyugtassuk meg magunkat avval a gondolattal sem, hogy a szegények már beletörődtek helyzetükbe, hozzászoktak az egyszerű étkezéshez, a szűk lakáshoz, a kopott ruhához, — jobbat nem is tudnak már elviselni. Igaz, a szegénynek nincsenek olyan igényei, mint a jobbmódúnak, különben szegénységük elviselhetetlen volna, mégis érzik az éhséget, ruhátlanságot, a tél hidegét, a szűkös lakást s a gazdagok keményszívűségét.

Nem fáj úgy semmi szenvedés,
szerelmesen turbékoló,
minő ruhátlannak téli szél,

mint meztelen lábnak a hó.
Minden álmodó szívfájdalmatok
semmi — s mindig vann benn' öröm —;
fájdalom ez: éhezve, fogvacogva
ágyat vetni a hideg kövön.

(Ada Christen.)

Végül ne tartson vissza bennünket az a gondolat sem, hogy az alamizsna megrontja, megbízhatatlanná, hazuggá, becstelenné, munkakerülővé teszi a szegényeket. Az alamizsnaadás, mondja Fichte, lélekvásár. Az alamizsnának is meglehetnek a maga veszéiyei, de ha vannak veszélyek, el kell távolítanunk azokat, és meg kell küzdenünk velük. Épen a keresztény szellemenben adott alamizsna földi nyomort is enyhít, meg az anyai szív nemes szeretetével fényt is derít a nyomorban szenvedő világ áldozataira. Ez nem lélekvásár, hanem a lélek megváltása. Menjünk át az alamizsna által épült hídon a szegénység sötét partjaira, s vigyük oda javaink egy részét. A mi javaink egy részét? Az apostol beszél a „világ javairól”. E merész, idegenül hangzó kifejezéssel azt jelzi, amit saját tulajdonunknak nevezünk. Mintha azt akarná mondani, adj abból, amid van — hiszen nem a tiéd. Az apostol bizonyára nem akarja evvel azt mondani, amit később e szállóigével fejeztek ki, hogy a „magántulajdon rablás”. De észrevehetően az a gondolat lebeg lelke előtt, hogy a mi úgynevezett tulajdonunk mégsem egészen és korlátlanul a miénk. Mélyebb keresztény lelkeknek állandóan megvolt az érzésük, hogy e földi világ javai, idegen, Istentől csak kölcsönadott javak. Azokat nekünk Isten akarata szerint kell használnunk és megosztanunk. Ezt az érzést foglalta szavakba Assisi Szent Ferenc sajátos közvetlenségével. Egy alkalommal engedélyt kért, hogy egy asszonynak köntöst és tizenkét darab kenyeret adjon. Így szólt a kolostor gárdiánjához: „Gvárdián testvér, adjuk vissza az idegen javakat.” A magántulajdont nem lehet egyszerűen lopásnak minősíteni, de van sok tulajdon, mely jogtalan javakat képvisel, mert Isten

akarata ellenére visszavonja magát a szegényektől. Aki ily javak birtokában van, époly kevésbe veszi Isten akaratát, mint a tolvaj és rabló. Így fog teljesülni nem egy gazdagon a szó, melyet sosem vonatkoztatott magára: „Sem tolvajok, . . . sem rablók nem fogják bírni Isten országát.” (1. Kor. 6, 10.) A gazdag pazarlók rablókkal és tolvajokkal együtt vettetik az örökös szegénység, éhség, szomjúság, meztelenség országába. Ha majd a másvilágon azok, akik a földön sohasem léptek az alamizsna által vert hídra, és nem találták meg az utat a szegény Lázárhoz, kit az angyalok Ábrahám kebelébe vittek fel, így kiáltanak fel hozzá: Jöjj, és mártsd meg ujjadat vízbe, és illesd ajkamat csepp kis nedvességgel! Ekkor a távolból visszacseng majd: Oly nagy a szakadék közöttünk, s nem vezet fölötte semmiféle híd.

Bárcsak jártak volna gyakran és buzgón az alamizsna által vert hídon. Földi javakat — kincseket, melyeket a moly és rozsdá megemészt, „a harag gyűjtéseit” (Jak. 5, 3.) viszi át a gazdag a Szentírás szerint ezen a hídon; igaz aranyat, „drágagyöngyöt”, égi javakat hoz azon vissza. Emberekre hulló áldást visz át, és Isten áldásával tér vissza. Kenyér, ruha, pénz jut át a szegényekhez, benső szabadságot, szent örömet, boldog békét, igazi testvéri szeretetet kap cserébe. Joggal mondhatta egy szent: nem az a gazdag, akinck sok java van, hanem aki sokat ajándékozik. Az alamizsna által vert hídon át vezet a világ arannyal kirakott országútja.

VIGASZ.

„Bátorítsátok a félénk szívűeket!”

(1. Tessz. 5, 14.)

Ha a szeretet már semmit sem tehet, semmiféle segítséget, tanácsot, alamizsnát nem adhat, egyet legalább még mindig nyújthat: vigaszt. Ha valaki letört lélekkel áll szeretteinek koporsója előtt, megtört reményeinek sírjánál, vagy életörömeinek romjain: akkor akad a szeretetnek alkalma vigasznyújtásra.

Vigasz! — éreztük-e már valaha, mit jelent megvigasztalódni? Sötétség járta át egészen a lelket, sehol arasznyi fénysugár. Mint az éjtszaka egymásra tornyosuló felhői, csak fájó gondolatok sötétlenek, kavarnak bennünk. Mint a mindent betakaró, ólom-súllyal nehezedő sötétség, nyomasztó lehangoltság vesz körül bennünket, amelyben fényrevágó, örömsóvárgó lelkünk úgy érezte, mintha halottas szemfedő alatt kellene elsorvadnia. Éjtszaka volt:

Messze az ég itt, s mély van ott, —
mért nem ragyogtok csillagok?

(C. F. Meyer.)

De ím, egy gondolat fénye villan — talán az irgalmas Isten sugallta, talán részvevő ember ajkáról röppent felénk — egy gondolat ragyog át a lelken, derűsebb gondolat, amely átoksújtotta helyzetünkben valahonnan fakadó áldásra, szerencsétlenségünkben valami boldogságra, reményre, szenvedésünk elmúlására, közelgő öröme, barátaink részvételére, valamely bekövetkező viszontlátásra vagy más hasonlóra irányítja lelkünket. Apró csillag halvány fénye villant

meg a sötétségben. Sugára kezdetben gyengén világít éjtszakánkban. Meg-megvillan, el-eltűnik, de nem végleg, ím egyre nyugodtabban hinti fényét, biztosabban, fénylőbben ragyog. Újabb gondolat fénye is villan, a harmadiké s talán a negyediké is — a sötétség varázsa megtörik, lelkünk bánatába az öröm aranysugára vegyül — megvigasztalódtunk. Amint kiegyenesedik lábunk, amelyen térdelve, küszködve imádkoztunk, vagy amint rátekintünk kisírt, de a boldogságtól felragyogó szemmel vigasztaló jóbarátunkra, majdnem az az érzésünk, hogy a fájdalom után a vigasztalódás a legszebb és legmélyebb öröm a világon, a legsajátosabb boldogsága az embernek e siralom völgyében. A sötét éjtszakában felragyogó csillagok szinte szebbek, igazabbak, mint a vakítóan fénylő, világító nap-sugár.

Embert vigasztalni — valóban angyali, szent szolgálat, de egyúttal szent kötelesség is. Isten, akit a Szentírás „minden vigasztalás Istenének” nevez, s aki magáról mondja: „mint akit anyja becéz, úgy vigasztallak meg én titeket!” (Iz. 66, 13.), Isten akarja, hogy az emberek és angyalok segítőtársai legyenek e mondat valóraváltásában: „Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást találnak.” (Mt. 5, 5.) A mennyei Atya angyalt küldött, hogy a mindhalálig szomorú Krisztust megerősítse; így küld bennünket is, hogy megvigasztaljuk szomorkodó gyermekeit.

Isten világosan buzdít bennünket a Szentírásban: „Bátorítsátok a félénk szívűeket!” De ha nem is buzdítana a Szentírás, adódnék e vigasztaló hivatás magából a szeretet általános parancsából is. Nem teljesítené igazán e parancsot, aki minden vigasztaló szó nélkül hagyja ott a halál gyötrelmében küszködő haldoklót, aki vigasztaló szó nélkül hagyja a kétségbeesésben töprengő embert, aki biztató, bátorító szó nélkül nézi a megtört ember zokogását, aki nem talál barátságos szót félreismeret embertársa számára emésztő bűjában, aki engedi, hogy kereszt alatt roskadozó ember menjen el mellette s Veronikához

hasonlóan nem nyujt kendőt feléje izzadt homloka letörlésére. Akiben nincs még a vigasztaló akarata, nincs benne Isten szelleme, nincs benne szeretet sem.

Azonban nem szabad elfelednünk: a vigasztalás nemcsak szent szolgálat és kötelesség, hanem szent művészet is. Nem minden ember tud minden esetben másokat megvigasztalni. Az ügyetlenül alkalmazott vigasztalás csak fokozza a kint, csak mélyíti a benső meghasonlást, s így csak még növeli az elhagyatottság lehangoló érzését. Mi szükséges ahhoz, hogy vigasztalni tudjunk? Mindenekelőtt részvételi szív; pusztán levelekkel és szóbeszéddel nem tudunk írt csepegtetni az emberek szívére, ha még oly szép, vigasztaló gondolatokat és kifejezéseket tartalmaznak is. Ami csak a tollról vagy az ajakról pattan le, nem hat el embertársunk szívéhez. Van egy régi mondás, melyet különösen részvétlátogatáskor kellene állandóan szem előtt tartani: *cor ad cor loquitur*. Csak a szív szólhat, csak a szívnek szabad a szívhez szólni. Az ellenkezője is igaz: ha részvét szól a szívből, gyakran csak néhány szót kell ejtenünk, hogy megnyihassuk mások fájdalmát. Mily jótékonyan hat néhány egyszerű szó is ilyenkor. Természetesen a lágy, puha szív is el tudja olykor rontani dolgát, ha nem igaz szavakkal közeledik, és túlfélénken nyúl a szomorúság ejtette sebekhez. Egy édesanya azt írta unokája halálakor fiának. „Sosem türtem a vigasztaló szót, mert kevés ember tudja magát beleélni a szomorkodók helyzetébe.” E szavakban, ha túlzottak is, van némi igazság. A jóindulat, a lágy szív még nem elegendő, oda mások bajainak megértése is kell. Mást megérteni azonban az tud, aki maga is szenvedett, s talán ugyanazt a keresztet hordozta, mint szenvedő embertársa, vagy pedig már különben sokat átélt a világ tengernyi bajából. A legjobb, legtapintatosabb, legügyesebb vigasztalók azok, akik maguk is már sokat szenvedtek az életben. Ezért a nők rendszerint jobban tudnak vigasztalni, mint a férfiak. „Mint akit anyja becéz, úgy vigasztallak.” Ezért van a sok szenvedésen át-

esett embereknek oly vigasztaló hatásuk a szomor-
kodókra. Ilyen volt például a Viterboban 1913 pün-
kösdjén meghalt Frey Benedicta nővér. Cellája a
szenvedőknek és szomorkodóknak menedékhelye volt,
ahonnan mindig megvigasztalódva távoztak. Ötven
éven át kellett szegénynek emésztő fájdalmak között
ágyban feküdnie. De nem osztozott-e a szenvedésben
Krisztus is, minden vigasztalás kútfeje, aki állandóan
aggódó szívvel és a világ bűnein érzett szomorúsággal
járta útjait. Evvel a szenvedéssel fordította magához
a vigasztalásra szorult emberi szívet, evvel kényszerít-
ette hódolatra a világot. „A legszomorúbb vigasztalt
meg mindenkit.” (Kierkegaard.) Miksa osztrák főher-
cegnek, a később szerencsétlenül járt mexikói császár-
nak naplójában található e szomorú leírás: „Ma halt
meg egy matróz a hajón. Érezvén a halál közeledtét,
aggodalom és félelem szállta meg lelkét és kérte,
hogy imádkozzék vele valaki. Az orvos érdeklődött
a tiszteknél és a legénységnél, de mindnyájan vissza-
utasították.” Mily szomorú, hogy akadnak emberek,
keresztények, kiknek „a vigasztalás fiainak” kellene
lenniök, s mégsem akarnak és nem tudnak vigasz-
talni. Amint Krisztus, a legnagyobb vigasztaló, aki
gyakran mondta ki a „ne sírj” szót, nem maradt
vigasztalás nélkül a fájdalom legsötétebb perceiben,
úgy mindazok, kik szívesen vigasztalták a szomorú-
akat, biztonnal látni fogják a fájdalom éjjelében a
vigasztalás földeregő, csillagfényes egét. Boldogok a
szomorkodók, — s a másokat megvigasztalók, mert
Isten megvigasztalja majd őket.

BÉKE.

*„Boldogok a békességesek, mert
ők Isten fiainak fognak hivatni.”
(Mt. 5, 9.)*

Béke . . . mi minden csendül meg e világos, tiszta bájjal övezett, kedves szóban? Lelki béke, emberi béke, világ-béke, Isten békéje! Mi minden cseng együtt felhangzó szavában? Mindnyájunknak kedélyvilága, az angyalok lelke, magának Istennek szíve.

Szép a béke. Oly kedves a kép, amint a gyermek imába merülve szinte látható módon a béke szent világába átröppen. Szép látvány a kicsi gyermek, amint a nyugodt szendergés karjai közt pihen, és álmában mosolygó arcáról édes béke lehelete árad. Kedves jelenség, midőn apa, anya és gyermekek együtt ülnek meghitt családi szobában, midőn a szomszédok békésen csevegnek egymással a kerítésen át, vagy midőn nagy nemzetek is békés versenyre kelnek a munkában, az előrehaladásban. Szép künn a májusi pompában álló, reggeli harmatban viruló mező, amint fürgén szökdelő, vidám őzikék futkosnak rajta, körben derűs égbolt hajlik a mezők fölé, s ünnepi harangok békésen csengő szava tölt be mindent. Szép a természet békéje. De mily szép lehet a természetfölötti béke, az örök béke, mely csendes, soha-nem-szűnő ünnepként él Isten szívében!

Szép a béke, mint a ragyogó égbolt, és szükséges, mint a mindennapi kenyér. „A béke”, mondja egy középkori szónok, „az a kincs, amely után az egész világ vágyódik . . . A madár a levegőben, a hal a víz hullámaiban, az állat az erdőben, a féreg a föld mé-

lyén s minden teremtmény, melyet Isten alkotott, sóvárog a béke után . . . s mindazt, amit az ember kíván, vagy tesz, nem másért, csak a béke érdekében cselekszi." A fájdalom panaszszava tör fel a magasba, amíg háború veszélye dúl az országban, s megkondul minden harang, ha a béke újra helyreáll. Feldúlt az ember arca, elakad munkája, nyomorúság az élete; olyan az ember, mint akit minden jószellem, Istennek minden áldása elhagyott volna, ha nincs békéje önmagával, Istennel vagy embertársaival. De felderül arca, erőre kap lelke, és életöröm tölti el szívét, s Isten angyalainak közelségét érzi, ha újra béke lengi körül. Melyik a legnagyobb fájdalom, amelyet Isten az embernek kiszabott? Az örökös nyugtalanság! Mi a legnagyobb boldogság, melyet számunkra készített? Az örök béke, „amely minden képzeletet fölülmúl”, „Jeruzsálem” a neve az örök hazának, melyet Isten gyermekei számára készített, „a béke városa”.

Ha pedig a béke oly nagy áldás az emberekre, a szeretet nem hagyhatja, s nem is akarja figyelmen kívül hagyni. Nem kis gonddal fogja ápolni a békét másokkal, s nem fogja azt feldúltni. Akinek a lelkében szeretet él, féltő gonddal ügyel arra, hogy embertársa békéjét meg ne zavarja. Inkább lemond némi csekélyke jogáról, meghajlik mások kívánsága előtt, elvisel kisebb sértést, engedi nyomtalanul elröppenni az igazságtalan szót, lemond az utolsó szó jogáról, csak-hogy ily csekélységekben viszály ne támadjon, s ne dúlja fel naphosszat vagy csak rövid órára is más ember szívét, vagy a család életét. Nem akarja elriasztani Isten angyalát, és hallgat. Békét hagy másoknak, s békét élvez maga is. Boldogok a békességek! Becsülje és szeresse őket mindenki, és tartsa Isten gyermekeinek. A szerető lelkű ember még kevésbé fogja mások békéjét megzavarni, ha semmi érdeke nem fűződik hozzá. Ha észreveszi, hogy valaki önző módon kihasználja embertársát, nem fog ennek örülni, de nem is fogja egyiket a másik ellen uszítani. Ha pedig hallja, mint szól le valaki másokat

távollétükben, nem fogja a hallottakat a sértettnek besúgni. Ocsmány dolog az önzés és a szeretetlen szószátyárkodás, de még csúnyább két embertársunk békéjének földülése, s az amúgyis annyira megbomlott világban újabb lelkek felkavarása. Mily jóleső nekünk is oly emberek társasága, akikről tudjuk, hogy szavukkal, beszédükkel sohasem zavarják meg békénket. „Boldogok a békességesek . . .”

De még nem merítettük ki e szó teljes értelmét. A mondat, melyet Krisztus e boldogság dicsőítésében használ, nemcsak azokra mutat rá, akik békességesek és békés hajlamúak, akik tehát nem zavarják meg mások békéjét, hanem azokra is, akik a béke hírnökei, a béke szerzői. A keresztény szeretetnek épen ez egyik legszebb feladata. Ha valamely embertársunk meghasonlott Istennel, van-e szebb műve a szeretetnek, mint az ilyennek Istennel újra való kiengesztelése. A háborgó világ békét talál a keresztény szeretet ölében. Szent Katalin korának szenvedélyektől és ellenségeskedésektől fűtött napjaiban futva járt várerődtől várerődig, egyik városból a másikba, hogy az egymással harcban álló népet, egyazon haza polgárait egymással megbékítse. Reménytelen helyzetekben hívták segítségül s ő ment, szólt és győzött. Természetesen ehhez nem elég a jóakarat; sok okosság és tapintat is kell hozzá. Nem mindig sikerül az ellenségeskedés várát az első rohamra bevenni. A szeretet szent diplomáciájához kell akkor folyamodni. Hogy valaki békét hintsen maga körül, saját magában is békét kell hordoznia. Minél nagyobb béke tölti el az ember szívét, annál hathatósabb békehintő működése is. Nem szóval teremti békét, önként árad ez belőle. Így áradt Sziénai Szent Katalinból, így áradt Assisi Szent Ferencből is, akinek megszokott mondása volt e köszöntés: „Az Úr békéje veled!”, és akinek meleg, erős békevágtyól telített szíve a legmegrögzöttebb ellenségeket is békés ölelésben fűzte újra egybe. Ki tagadná meg az ilyen embertől az „Isten gyermeke” nevet? De magunk is, bár gyarlóságunk következtében nem tudunk a béke

ily hathatós apostolaivá válni, — ha erőnkhez mértén itt-ott megbékítünk néhány embert, s közelebb hozzuk őket egymáshoz, hasonlóképen a mennyei Atya igaz gyermekei vagyunk, s az Üdvözítő „boldog” jelzője lesz a mi jutalmunk is. Nem hiába fog imádkozni sírunk fölött az, akit mi békítettünk ki, nem hiába fordul e könyörgéssel a mennyei Atyához: „adj, Uram, örök nyugodalmat neki!”

ÖRÖM.

„A ti örömetek teljes legyen!”

(Ján. 15, 11.)

Ismét Mesterünk szava. Erejéhez mérten mindenkinek érvényre kell juttatnia ezeket a maga körében, aki komolyan járja Krisztus útjait. Minden szeretet állandó vágya, hogy örömet árasszon, örömet hintsen.

„Öröm” — szüksége van rá az embereknek. Ha nem is épen a búskomorság sötét éjszakája nehezedik rájuk, mégis igen gyakran letompítja, megzavarja valami az emberek benső örömét. Egyszer valamely szerencsétlenség, vagy más fenyegető veszély, máskor a pusztá lehangozottság, vagy nyomasztó érzés is, amely tudatosan vagy öntudatlanul befészkei magát a lélek legbensőbb rejtekébe. Árnyék borult a földre, felhő sötét árnyéka nehezedett az ember kedélyére, amióta elhagyta a paradicsomot. Az emberiség egészen különös módon újra az örömtelenség betege a mai időkben, és nem tudja elűzni, sem titkolni ősi fájdalmát semmiféle szórakozás, mámoros ünneplés. Ezért van szüksége öröme, mindenekelőtt öröme! Nem több tudományra, fejlettebb technikára, vagy ügyesebb politikára, hanem mindenekelőtt több öröme, több világosságra! Joggal írta korunk egy hírneves embere: „Minden nagy és halhatatlan érték között, melyre az embernek törnie kell, — mégis csak legszebb feladat marad: másoknak örömet szerezni.”

Több világosságot, több örömet! Minden igaz szeretet azt sürgeti, hogy az ember meghallja a léleknek ez öröme vágyó sóhaját; különben egyáltalában nem volna szeretet, nem volna az örök isteni szeretet-

nek édes gyermeke. Mily fönséges az öröm, amely Isten szeretetéből árad a világra. Nem elégszik meg avval, hogy teremtményeinek éppen csak a szükségéset, csak a darab száraz kenyeret nyújtsa, ezenfelül örömmel is kedveskedik, örömet örömsre halmoz. — Figyeljük csak meg: mindenegyes napunkba sugároz-tat kis örömet. A tágas nagy természet minden pazar szépsége, a mező tarka virágától, amelynek láttán gyönyörűségében felujjong a kicsi gyermek, egészen a mennybolt tejútjáig, amelynek fönségével nem tudnak eltelni a kutatók, — mindez a szépség nem más, mint Isten szándéka szerint nekünk terített öröm. Főkép Istennek hozzánk leereszkedő közelsége, kezdve attól a csendes boldogságtól, melyet a kicsi gyermek érez lelkében áhítatos esti imájában, a diadalmas örömig, amelyet a mennyben a szeráfok élveznek, mely után napról-napra ezer és ezer emberi lélek epedve vágyódik a halál órájában: mindezt az örömet Isten készítette teremtményei számára. Minden szeretet, — legfőkép Isten szeretete s annak édes gyermeke és tükrömása az emberi szeretet is — az a boldogság, amelyről azt olvastam: Hasonlít a lenyugvó naphoz, mely pazarul ontja és hinti sugarát a tenger tükrére, s akkor érzi gazdagsága teljét, ha a legszegényebb halász is sugarával aranyozott evezővel szeli a hullámokat.

„A ti örömetek teljes legyen!” Mikép válthatjuk valóra e szavakat? Honnan lophatjuk bele az örömet más emberek szívébe? Ne gondoljuk, hogy oly nagy nekifeszülés kell hozzá, s hogy oly sokba kerül. Rendszerint csekélyke az ára: kis jóakarát, kis utánjárás, vagy egyszerű kézmozdulat, vagy jókedvre hangoló könyv, amelyet kölcsön adunk, néhány barátságos szó, ártatlan tréfa, egy dal, melyet elénekelünk, elmuzsikálunk másnak, vagy gyakran már a barátságos, mások felé derűt hintő mosoly is elég. Az örökkévalóságban csodálkozni fogunk, ha majdan felismerjük, mily szép örömörszágot teremthettünk volna a földön magunk körül: csupa apróságokkal.

Nincs kizárva ebből az egyszerű szegény nénike, a munkás, a cselédleány sem, még a kicsi gyermek is lehet ily örömök terjesztője. Emerson beszéli el „Kísérletei” egyikében: Egy júliusi napon utitársaival együtt lehangoltan és álmosan utazott az omnibuszon. A poros levegő ólomsúllyal nehezedett az emberekre. Egyik állomásnál szőke fiatalasszony lépett a kocsiba hároméves aranyhajú, kékszemű, derűsugárzó kicsi lánykájával. Alig foglalták el az egyik sarokban helyüket, egyszerre megváltozott a légkör. A kicsi gyermek boldogan kandikált ki az ablakon és minden lehető fölfedezésnél felujjongott örömben. Anyja meg szeretettel tartotta kezében, és türelemmel oktatta. Mindkettőjükből friss életkedv és derű sugárzott; mindenki őket nézte, élénk figyelemmel és érdeklődéssel ülték körül őket, s mosolyra derültek az arcok. Midőn kiszálltak — mondja Emerson, — csendben megköszöntem jószágukat, mellyel megajándékoztak bennünket.

Epen ez az utóbbi példa tanít arra, hogy előbb saját magunknak kell az öröm birtokában lennünk, hogy másoknak is ajándékozhasunk. Krisztus szívében is — minden tragikum és szomorúság ellenére, melyet magára vállalt, — szent öröm élt; a mennyei Atya szívében pedig minden boldogság szülőforrása és mérhetetlen tengere lakozik. Ezért hangzik Isten ajkáról a szó az emberek felé: az én örömem legyen bennetek! Nekünk is ezt kell mondanunk embertársainknak. Vallásunk, az igazi öröm vallása könnyen rásegít bennünket. Hangoljuk örömeire lelkünket már reggeli imánkban. Gyűjtsük össze Istenben élvezett minden békénket és örömünket s így induljunk a nap munkájába és az emberek közé. Isten szívére simulva merítsük előbb az Ő szívéből azt az örömet, amelynek szívünkön át más emberek szívébe kell áradnia! Isten tiszta szent öröme lakozzék bennünk, s áradjon tovább embertársaink szívébe!

LÉLEKÁPOLÁS.

„A szeretet épít.“

(1. Kor. 8, 1.)

Midőn az Úr egyszer Genezáreth-taván keresztül Kafarnaumba érkezett, egy köszvényes embert hoztak elébe, akinek rokkant lába, kízó gyötrelme a megtestesített nyomor képét mutatta. De az Úr más nyomort is felfedezett benne. Láta lelkének betegségét és baját, s bizalmán megindulva, e mindenható szó hagyta el ajkát: „Vigasztalódjál, fiam — megbocsáttatnak a te bűneid!” Napjainkban is a sok külső mellett, sok a belső nyomor is: sok a beteg, kialvó hit, tört remény, letiport szeretet, kétely, tévedés, bűn, szenvedély, erőszakosan elnyomott lelkiismeret. Effajta nyomor mellett sem mehet el szeretetünk bekötött szemmel.

Ellenkezőleg, amint egy nemeslelkű asszony mondotta: „Minden szeretetnek a lelke a lélek szeretete.” Mi volt tulajdonképen az oka annak, hogy az Üdvözítő a köszvényesnek nem azt mondta: „Kelj fel és járj”, hanem: „Megbocsáttatnak a te bűneid”? Mélyebbre pillantó szeme látta meg épen, hogy a lélek nyomora sürgősebb segítségre szorul, mint a testé. Nemcsak azt látta és hallotta, miként kulcsolta össze könyörögve kezét, s kiáltott gyógyulás után a beteg test, hanem azt is, hogy a lélek is hasonlóan esdőleg emelte fel kezét, s még hangosabban könyörgött segítségért. Mert jobban szenved a lélek nyomorának terhe alatt, mint a test. A kenyér után vágyó, le nem csillapított éhség kisebb baj, mint az Isten után

epedő, ki nem elégített éhség. A szomjúság a testi fel-frissülés után kevésbé kínoz, mint az epedés az örökélet vizei után. A test betegsége és sorvadása, ha még oly fájó is, kisebb baj, mint a lélek sorvadása. A testileg szenvedő ember még boldog lehet, ha a lélek egészséges, — de a lelkileg beteg sohasem lehet boldog, ha testileg mégoly jól érzi is magát. Az ilyen ember borzalmas szerencsétlenségére csak akkor döbbenünk rá, ha jövőjére gondolunk. A testében szenvedő ember ágyánál még mindig megvan a vigasztaló tudat, hogy végül is csak jönnie kell a legjóságosabb orvosnak, a halálnak, s akkor mindennek vége szakad. Ellenben a bűnös nyomora a halállal nem jut végére, csak akkor kezdődik igazán. Ekkor kezdenek csak nyiladozni, kitörni a beteg lelkének eddig rejtett fekélyei és betegségei, akkor kezdi érezni fájdalmát gyógyíthatatlan, égbe-kiáltó nyomorában. Igaz, most a földön a bűnös ember nem érzi állandóan betegségét, s nem hallja vagy nem érti halhatatlan lelkének segítségért kiáltó szavát. De nem szánszalomraméltóbb-e bizonyos tekintetben az a beteg, aki tele életkedvvel és reménnyel néz szembe a halállal?

Ha hatalmunkban állna a segítségnyújtás, minden bizonnyal egy órát sem késnénk, hogy előbb nyujtsunk segítséget az ilyennek, mint az olyan betegnek, aki ismeri baját.

De nemcsak a bűnösnek teszünk kedves, szerető szolgálatot, ha a bűn nyomorából kiszabadítjuk, s így Isten felé és az örök boldogság felé egyengetjük útját, hanem Istennek is, aki látszólag a bűnöstől igen távol áll, a valóságban mégis oly közel van hozzá, hogy a bűnös felkarolásával Isten érdekét is szolgáljuk. Isten a bűnös embert is saját képére és hasonlatosságára alkotta, őt is megszentelte, és e tiszta, elragadóan szép Isten-képmást most a bűn bemocskolta, eltorzította, megszenteltelenítette és meggyalázta. Nem is nézhetünk tétlenül Istennek valamely meggyalázott képére, legyen az országútmenti kereszt vagy más hasonló kép. Ösztön-

zést kell éreznünk arra, hogy a lehetőség szerint megtisztítsuk azt s méltóságába visszaállítsuk. Egy leánykáról beszélük, aki később a szentség magas fokára emelkedett, a háznak egyik zugában összetört, porral, pókhálóval belepett feszületet talált. Amint rátekintett, könnyekre fakadt, és addig nem nyugodott, míg a feszületet meg nem tisztították. Az Istent szerető lelkületnek ily természetes megnyilatkozó érzülete indítson bennünket is arra, hogy Istennek a bűnös ember lelkében megszenteltetett képét tisztára mossuk. Itt, hol Isten képének a legszebb fenségben kell tündökölnie, épen itt, ahol Isten maga alkotta meg saját képmását, és ahol ezért a legkisebb torzítás is különös szégyent hoz Istenre, ne menj el érzéketlenül, — itt segíts, ha segíteni tudsz.

Valóban, ha kissé még mélyebben hatolunk bele vallásunk gondolatvilágába s a kinyilatkoztatás értelmébe, még értékesebbnek tűnik fel a szolgálat, melyet a bűnös emberrel szemben tanusítunk. A bűnösben nemcsak Isten képmása, az ember szenved, hanem bizonyos értelemben maga az Isten is. Isten minden emberben lakozik, — a bűnös emberben mintegy legyőzötten, megkötözötten, bántalmazottként keresztfeszítettként. (Zsid. 6, 6.) Nagyszerűbb szolgálat az ilyen bűnös megtérítése, mint Simon és Veronika tette, akik az Üdvözítőt megvigasztalni igen, de megszabadítani nem tudták. Fönségesebb Nikodémus és arimathei József cselekedeténél, akik az Üdvözítőt a keresztről leemelhették, de csak miután már kiszenvedett. Valóban dicső, semmi máshoz nem hasonlítható dolgot visz végbe az ember, midőn a bűnöst Istenhez visszavezeti, s így a bűnnek keresztfáján, a bűnös szívében szenvedő Istennek kezéből és lábából a szegeket kihúzza, fejéből a töviseket kiszedi, s a hosszú időn át bántalmazott Üdvözítőt keresztféről szeretettel leemeli.

Fönséges Isten-szolgálat ez, de egyúttal saját magunknak tett szép szolgálat is. Mint az örökkévalóság gyermekeiben, él bennünk a vágy, hogy az örökkévalóságért is dolgozzunk valamit, a hétköznapi

robotja nem elégít ki bennünket; valami nagyot, örök-
értékűt szeretnénk tenni. E lelkünk mélyéből fakadó
vágyunk teljesül, ha a lelkek megmentésének munká-
jában közreműködünk. Egyetlen lélek megmentése
maradandóbb és értékesebb mű Michelangelo szobor-
alkotásainál és Dante verseinél; valóban olyan örök
értékű tett, aminőt csak maga az örökkévaló Isten visz
véghez. Régi idők szavából csendül ki az az igazság,
hogy az isteni értékek közül is legtetszőbb dolog Isten-
nek: az emberek lelke üdvösségéért való közreműkö-
dés. Aki csak egy lelket mentett is meg, igazán nem
kell félnie a szemrehányástól, hogy életét könnyelműen
eltékozolta. Aranyshájú Szent János írja: Nem tudom
hinni, hogy üdvözülhet az olyan ember, aki soha vala-
mely embertársa üdvével nem törődött. A lelkek buzgó
ápolójáról pedig maga a Szentírás mondja: „Testvéreim!
ha valaki közületek eltéved az igazságtól és valaki
megtéríti őt, tudja meg, hogy aki a bűnöst visszatéríti
téves újáról, megmenti annak lelkét a haláltól, és be-
takarja saját bűneinek sokaságát.” (Jak. 5, 19. 20.)

Nincs ugyan birtokunkban, mint Krisztusnak, a
mindenhatóság szava, hogy a bűnöst a bűn nyomorá-
ból kiszabadítsuk, de van nekünk is néhány erős sza-
vunk. Megvan a „jó szó” hatalma. Az okosan, szere-
tettel alkalmazott jó szónak gyakran csodás, égi ereje
van e nyersességgel teli világban. Rendelkezésünkre áll
a jó példának néma, de mégis oly sokatmondó és
hathatós beszéde is, mely hasonlóképen nem egyszer
művelt már csodákat. Végül miénk az imádság hatal-
mas, világot megváltó, eget ostromló szava. Élünk vele
úgy, mint Krisztus Urunk. Mert mi is az életünk? Faber
oly szépen felel e kérdésre: „Missió arra a feladatra,
hogy a világ minden elérhető zugába eljussunk, és
ismét megnyerjük e szerencsétlen világot az Istentől
számára készített boldogságnak.”

IMÁDSÁG.

*„Mindenekelőtt arra kérlek tehát,
tartassanak könyörgések, imád-
ságok, esedezések s hálaadások
minden emberért.”*

(Tim. 2, 1.)

Pogány ember mondta: sok embernek kellene szégyenkeznie, ha mások hallhatnák imáit. E mondás még a kereszténység idejében sem vesztette el egészen igazát. Imádságunkban rendszeren csak az önzés beszél. Én, irántam, nekem, engem — e szócskákban tömörül imádságunk minden buzgósága. Hogy Isten javakban részesítsen, hogy mások áldozata árán a bajtól megóvjon, ez imádságunk minden mondanivalója. Még ha az ima nem is ilyen önzésnek a kifejezője, hanem csak a jogos önszeretetnek megnyilvánulása, az emberi szívnek fájdalmában és szenvedésében való önkéntelen felkiáltása, még akkor is csak az a szép és fölemelő, ha benne, a természetes, világi javakat szem előtt tartó önszeretettel együtt a természetfeletti hit és remény is megszólal. Egészen szép és a földiek fölé emelkedő csak akkor lesz az imádság, ha e hithez és reményhez a szeretet is hozzájárul. A szeretet pedig mások javát is kéri Istentől, *másokért* is imádkozik. Az ilyen imádság miatt nem kell szégyenkeznie senkinek. Ha van szépség szenvedő embertársunknak alamizsna útján való felkarolásában, sebeinek ápolásában, szomorúságának megvigasztalásában, van szépség abban is, ha másokért imádkozunk. Szép és megkapó az ilyen ima az emberek szemében, s mindenkinek megindul a szíve, ha tudomást szerez róla. Szép és elragadó az angyalok

szemében, akik örömmel viszik az ilyen imát az Isten elé. Szép és jóleső Isten szemében is, öröme telik abban, ha a messze távolban a gyermek imájában édesanyjára gondol, vagy ha az ember embertársa nyomorán érzett részvétből hajtja meg előtte térdét. Csak egy imádság van, mely szebb a felebaráti szeretetből fakadó imádságnál: az Isten szeretetéből fakadó imádság, a lelkesült dicsőítő himnusz, mellyel az angyalok zengik Isten dicséretét az egész örökkévalóságon át s az emberek lelkéből fakadó hódoló és hála-imádság, melyben nyomorúságuk közepett is alázatos lélekkel borulnak le Isten szeretete előtt.

Épen mivel ilyen szép a közbenjáró imádság, áldás-fakasztó ereje is nagy. Csodás hatalmú erőnek ígérete fűződik a Krisztus nevében végzett imádsághoz. A Krisztus nevében és szellemében végzett imádságban pedig minden bizonnal szeretet, felebaráti szeretet csendül meg. Nem egyszer művelt már csodát a világban, gyógyított meg betegeket, derített fel szomorú szíveket, támasztott fel halottakat. A közbenjáró imádság lelket megrendítő és megborzongató ereje hatotta át Szent Monika szívét is azon emlékezetes éjtszakán, mikor hosszú tévelygése után végre az atyai házba, az Egyházba visszatért fiát maga mellett látta. Évek hosszú során át hulló könnyek közt szüntelenül imádkozott érte, s közben egyszer a prófétai megnyugtatót hallotta: ily sok könny gyermeke nem veszhetik el. Most biztos tudatban ujjongott lelke: a te fiad él! Napjainkban is nem egy anya hallja gyermekéről, akinek megtéréseért hosszú éveken át imádkozott: fiad ismét letérdelt a gyóntatószékben. Igaz, nem minden közbenjáró imádság teljesül. Az Üdvözítőnek sokszor kellene ismételnie, amit egyszer már mondott az anyai közbenjáró kérésre: Nem tudjátok, mit kértek! De ha valóban üdvös dolgot kérünk, oly nagy az imádság ereje, hogy a legmesszebb távolba is elhat. A hívés és a gyermekek imája angyalként járt a háború alatt a nyugati harcterek felé, angyalszárnyakon repült kelet véres hómezői felé, s felkutatta azt is, akinek látszólag

teljesen elhagyatva, elfeledve a harctér valamely magányos zugában, vagy beomlott odújában kellett volna meghalnia, és gyámolította, vigasztalta, s megkönnyítette elhagyatottsága nehéz óráját. A közbenjáró imádság angyala még a holtak birodalmába is leszáll, és vigaszt, segítséget, megkönnyebbülést visz a szegény, elhagyott lelkeknek: csöpp vizet szomjazó ajkukra, szikrányi világosságot Istent kereső szemüknek, vizet valami keveset Isten közelségéből az ég után forrón vágyódó lelkeknek. Sőt, azok sem vonhatják ki magukat a közbenjáró imádság titkos hatása alól, akik, bár távolabb állnak tőlünk, mint a halottak, bár köztünk élnek, de akiket tengernyi gonoszság, félreértés vagy harag választ el tőlünk, s ezért meg nem közelíthetők semmiféle szerető, kérő, intő, tanácsadó szóval. Nyomukban jár és nem hagyja el őket. A legszegényebb, a leggyengébb ember is nagyot tehet ily közbenjáró imádság által, s ha a szegény ember imáján kívül semmi mást nem adhat másnak, máris sokat adott, s ha az együgyű kicsi gyermek semmi mást nem tehet atyjáért, kulcsolja össze kezét esténként, s imádkozzék: így is sokat tett érte.

Az ellenkezője is igaz. Ha minden mást megtesz is valaki felebarátjáért, de nem csatolja mindahhoz jótekonny imádságát, talán keveset tett. A másért való imádság nemcsak hasznos, hanem szükséges is. Ami jót csak teszünk vagy mondunk felebarátunknak, csak Isten áldásával lesz tökéletes. Nélküle fáradozásunk — gyakran szinte átokként — csak zavart idéz elő, és kárt okoz, vagy legalább is csak haszontalan vagy félmunka marad. Imádságunkban tesszük fel igazán fáradozásainkra a siker koronáját. Évekkel ezelőtt, hosszú időn át fáradozott egy jámborlelkű püspök a kereszténységtől eltávolodott, hírneves Lutoszlawszki professzor megtérítésén. Leveleket írogatott, megbeszéléseket folytatott, de minden fáradozásával csak azt érte el, hogy a hitetlen még szilárdabban és nyugodtabban megmaradt világnézete mellett. Miután így mindent megtett, arra szorítkozott csak a lelkek üdvét buzgón

felkaroló főpásztor, hogy legalább naponként imádkozott eltévedt fiáért. Imádkozott, hűséggel imádkozott. — És íme, egy napon hirtelen, mindenki számára szinte csodaként, váratlanul megérett a professzor elhatározása, hogy haza, — hitéhez visszatér. Jézus a legjobb főpásztor, a lelkek legbuzgóbb ápolója és jótevője is jónak látta, hogy a megváltás művét kérő imádsággal koronázza meg. Miután a világot lába nyomával megszentelte, tanításával kioktatta, fönséges példájával boldogította, még imádkozott is az emberiségért. Az utolsó vacsora termében így szól mennyei Atyjához: „Imádkozom értük, akiket nekem adtál.” Még a kereszten is imádkozott ellenségeiért. Krisztus megváltói tevékenysége a közbenjáró imádságban csendül ki, és kérő imádságként zeng tova egészen a világ végezetéig. Ezért Krisztus tanítványának sem szabad megfélemlenie a közbenjáró imádságról, ha jót akar tenni a világban. Ha az anya boldoggá akarja tenni gyermekeit a földön és a másvilágon, szalézi Szent Ferenc tanácsa szerint ne csak Istenről beszéljen gyakran gyermekeinek, hanem még gyakrabban beszéljen Istennel gyermekeiről; aki hűségét akarja bizonyítani a megholtak iránt, tegye sírjukra a közbenjáró imádság örökzöld koszorúját. Szépen fogta fel a nemes Gordon generális is a közbenjáró imádság szükségességét. „Imádkozom mindig — írja egyik levelében — azokért az emberekért, akikhez megyek.” „Ez ad nekem — csodálatos módon nagy befolyást és erőt.” Mily hálások lesznek majd embertársaink, ha túl az örökkévalóságban megtudják, hogy imádkoztunk értük csendben, hűséggel!

MEGBECSÜLÉS.

„Te pedig miért ítélted meg testvéreidet? Te meg miért veted meg testvéreidet? Hiszen mindnyájan odaállunk majd Krisztus ítélőszéke elé.”

(Róm. 14, 10.)

Vita tárgya lehet, vajjon másnak megbecsülése a szeretetnek vagy pedig a pusztá igazságosságnak adománya-e. Bizonyos az, hogy mások megvetése bűn a szeretet ellen, s hitünk szerint sose fogunk felebarátunknak „teljes igazságot” szolgáltatni, ha semmi szeretet sincs bennünk iránta.

Mikor az ember megvet valakit, úgy jár el, mintha a bíró fóruma elé idézne valakit, és pálcát törne fölötte. Vajjon megvetheti-e az ember embertársát? Pálcát törhet-e mások becsülete fölött? Késztessen bennünket meggondolásra mindenekelőtt ez az igazság: Isten maga nem veti meg az embert, míg e földön él. Nem mintha Isten szeme nem venné észre a rosszat, a megvetendőt az emberekben. Isten, aki a „szívet és a veséket vizsgálja”, élesebben lát, mint bárki más; észreveszi a rosszat a látszólagos igazságosság takarója alatt is, amely az ő szemében csak „tisztátlan ruha”. (Iz. 64, 6.) Isten nem is olyan jóságos szívű, hogy a megvetendőt meg ne tudná vetni, s nem akarja azt megvetni. Nem mentegeti a jellemteleneket és a gonoszokat betegség, tévedés, együgyűség és gyöngeség ürügye alatt, kíméletlenül eltaszítja magától és kivetí őket szájából — de csak túl az örökkévalóságban, s nem már e földi életben. Amíg az ember a földön él, nem látja erre

elérkezettnek az időt, mert amíg dobog az ember szíve, az emberi gyarlóság, megvetendő gyöngeség mellett is ott ragyog rajta állandóan Isten megváltó jósága. Amíg csak él, magán hordja, legalább is némi fokban, a Teremtő szeretetének reásugárzó fényét, Üdvözítőjének vérét és a Szentlélek kegyelmét. Mindaddig mégis van mindenkiben még némi kis jóság, a jónak és isteni-nek halvány nyoma, és ki tudhatja, hogy e cseppnyi maradék, a jónak utolsó silány kis magja nem fog-e talán még az utolsó órában kicsirázni, kihajtani, és nem hoz-e még gyümölcsöt. Nem ismétlődött-e meg sok lélekben a jobb latornak, Zacheusnak, Mária Magdolnának a sorsa? A világ megvetette őket, s eltaszította magától, mostohán bánt velük, — az Úr azonban teljesítette a szót: „Ne vesd el — mert áldás az.” (Iz. 65, 8.) Majd csak az örökkévalóságban, miután a jóság utolsó kis magva is összezúzódik, a szőlő cseppnyi nedvessége is kiszárad, csak akkor, ha Isten minden szeretete, vére, kegyelme tehetetlennek bizonyul az ily rossz emberben, s ezért meg is fosztja tőle, csak akkor tartja Isten elérkezettnek az időt arra, hogy megvonja végkép megbecsülését s pálcát törjön fölötte. De, amíg Isten ily sokat vár ítéletével, mi oly hamar készek vagyunk arra, hogy elintézzük, elítéljük embertársunkat, s elbánjunk vele. A fölséges Isten még mindig vár, mi pedig könnyen kimondjuk: nem tudjuk többé becsülni ezt az embert. Isten még mindig kezében tartja a pálcát, mi már rég összetörtük. Isten állja a Szentírás szavát: „Van . . . ideje a megőrzésnek és ideje az elvesztésnek” (Préd. 3, 6.), de mi nem igazodunk utána.

De ha már most az életben elérkeznék az ideje, hogy valamely embertársunk lelki nyomorúságát elítéljük, vajjon épen nekünk kell-e ezt megtennünk? Magunk is tele vagyunk nyomorúsággal, tán nem épen hasonló gyarlósággal, de mégis tele emberi gyöngeséggel. Minél mélyebben tekint valaki a világba és önmagába, annál inkább megtalálja az iszapot lelke mélyén, annál inkább jut abba a lelki hangulatba,

amely mélyenjáró szellemekben sohasem hiányzik, bármily legyen is különben gondolkodása: a spernere seipsum, az önmegvetés hangulatába. E hangulatban imádkozta el Dávid a Miserere-zsoltárt: „Ime, gonosz-ságban fogantattam, És bűnökben fogant engem az én anyám.” (Zsolt. 50, 7.) Ilyen hangulatban mondja magát olyan ember, mint Szent Pál „a világ söpredékének”. (1 Kor. 4, 13.) Ilyen lelki hangulatban kiáltotta egykor a magát bűnösnek valló Baudelaire az ég felé: „Uram, adj erőt és bátorságot, hogy undor nélkül tekinthessek testemre és lelkemre!” Maga Goethe írja: „Minél jobban öregszem, annál inkább szelídebb vagyok. Egyetlen hibát sem látok, amelyet én is el nem követtem volna.” Így teremti meg az önismeret azt az egyenlő nívót az emberek között, amely minden igaz szeretetnek első föltétele, és amely minden szeretetlen ítélet-től távol tart bennünket. Ha egyszer jól megismertük magunkat, nem lesz kedvünk arra, hogy mások felett pálcát törjünk. Mert ha megtennénk, az lenne az érzésünk, mintha felettünk hangzott volna el az ítélet, s mintha a pálca darabjaival, melyek ropogva hullanak a földre, saját magunk becsülete zúzódott volna össze. Kínzó fájdalmak közt jutna eszünkbe az örök bíró szava: „Ne ítéljetek, hogy meg ne ítéltessetek!” (Mt. 7, 1.)

BIZALOM.

„A szeretet nem gondol rosszat.”
(1 Kor. 13, 5.)

A bizalom egyik leggyengédebb és legédesebb ajándéka a szeretetnek. „A legelső dolog a szeretetben a finom érzület mások iránt, és a legfőbb: az egymással szemben táplált bizalom.” A bizalom, az ártatlan jóhiszeműség, nagy és érett szeretetnek ismerető jele.

A szeretet nem gondol semmi rosszat, s nem is akar semmiféle rosszra gondolni. Mert finom érzéssel és ösztönösen megsejti, vagy saját tapasztalatából tudja, mily jóleső az előlegezett bizalom. Felüdíti és örömmel tölti el az embert. Ellenben mennyire a lélek mélyéig ható fájdalmat okoz a jogtalanul táplált bizalmatlanság. Aki embertársa erkölcsi értékét lekicsinyli, lelke legbensőbb rúgóit félreismeri, szándékait félreérti, hamis gyanúsítással és igaztalan vádaskodással kínozza, oly fájdalmat rak vállaira, amely a legkeservesebb szenvedések egyike a világon. Avval a fájdalommal sujtja, amely egykor oly kegyetlenül vérezte és gyötörte a Bárányt, a megtestesült ártatlanságot. Az alaptalan gyanúsítás — ebből az egy bűnből fakad bizonyos értelemben nagypéntek minden fájdalma — nem egy nagypénteknek lett már okozója. E fájdalmat nem igen enyhíti az a körülmény, hogy a gyanakvó a maga mentségére bűnösségünk állítólagos megnyilvánulására, nyomokra, jelekre hivatkozik, amelyek félrevezették. Fájdalmasan érzett sérelmünkben azt válaszoljuk: „S mindezek ellenére is hogyan gondolhattál felőlem ilyesmit?” De csak ne hozna a gyanú-

sítás más egyéb bajt embertársunkra, mint a sérelemnek ezt az érzetét! Azonban a gyanúsítás nemcsak sért, hanem valósággal rosszra csábít. Rosszabbá teszi embertársunkat. A bizalmatlanság, és pedig nemcsak az alaptalan, de olykor a jogos bizalmatlanság is — bűvös erőként — a mélységek felé vonzza az embert. Felebarátunkat az a tudat, hogy ezt vagy azt a bűnt rójuk fel neki, gyakran szinte mágikus erővel csábítja a további rosszra és süllyeszti még egy fokkal mélyebbre. A bizalom azonban a magasból fakadó erő, s a magasságok felé lendít, amint a napsugár is a Nap felé vonzza a virágot. A bizalomban, még a nem egészen megalapozott bizalomban is, hatalmas ösztönző erő rejlik arra, hogy tegyük a jót, hogy feljebb hágjunk egy fokkal s hogy rászolgáljunk a bizalomra. A bizalom az emberiség számára egyik legnagyobb gyógy-pedagógiai erő. Jobbaknak kell tartanunk az embereket, hogy jobbakká tegyük őket. Mindezt tudja, vagy legalább is érzi a szeretet, az emberiségnek nagy barátja, orvosa és gyámolítója. Ezért nem akar semmi rosszat gondolni. Teljes tudatában van annak, hogy a bizalom csalódással is végződhetik, s hogy ezzel a legértékesebb ajándékával is visszaélhetnek. De azt is tudja, hogy a bizalmatlanság is époly gyakran, sőt egész biztosan sokkal gyakrabban ejt törbe bennünket még akkor is, ha látszólag mellette kezeskedik minden jel és bizonyíték. Ha már egyszer e tévedésekkel teli világban nem lehetünk meg csalódás nélkül, jobbnak látja, hogy inkább bizalommal ajándékozza meg az arra méltatlant, amivel senkinek fájdalmat nem okoz, mintsem jogtalanul bizalmatlansággal sujtson valakit és további rosszra csábítsa.

De a szeretet nem is tétovázik hosszasan az ily választásban. A szeretet tulajdonképpen nem tud rosszat gondolni, azért is *kell* bizalommal lennie. Mit is jelent a jóhiszeműség? Nem azt, hogy Parsifalhoz hasonlóan tiszta bolondként megy az ember az életen át, s útjában minden figyelmeztetés, aggodalom és tapasztalat ellenére mindenkiben és mindenben meg-

bízik. Ahol a rosszat sejtő félelem mérlegserpenyője komoly aggodalmak és okok súlya alatt lefelé billen, a szeretet ugyan még ott is jót remél és jót kíván, s jóhiszeműségét szívének egyik rejtékében megőrzi, de — bár nehezen és szomorúan — bizalmával mégis tartózkodó lesz. Valahányszor azonban a jó és a rossz vélekedés serpenyői határozatlanul fel-le ingadoznak, a szeretet mindig a jobbik véleményhez pártol, sőt e mellé kell is állania.

A szeretet hisz a jóban, mert maga is jó. Ha valaki másnak a szemébe néz, meglátja benne saját tükörképét; így tükröződik vissza barátunk lelkében a mi lelkünk is. Aki maga tiszta, jóindulatú, és álnokság, csalfaság nincsen benne, hajlandó mindenkit tiszta, nemes és jószándékú embernek tartani. Aztán a szeretet nemcsak azért nem gondol rosszat, mert maga semmiféle rosszat nem ismer, hanem mert nem is tűr semmiféle gonosztságot. Régi igazság: aki valamit kíván, könnyen hisz is abban. Embertársainkról alkotott véleményünk saját lelkünknek, vágyainknak tükörképe. Könnyen ad hitelt a rossznak a világban az, aki örömét találja abban, hogy mindenütt a piszkot, szennyet, ocsmányságot, gyalázatot kutatgassa s akinek szeme és szíve fáj, ha sok szépet és jót kell tapasztalnia. A szerető szemnek azonban nem fáj a jónak és szépnek látása: örül a jónak, mert azt a szeretethez legbensőbb rokonság fűzi. Ezért is látja meg mindenütt a jót, s a jó embereket. Igaz, hogy közben nem ritkán kijátsszák, megcsalják és kárt okoznak neki, amit a gyanakodás elkerült volna. Mindezek ellenére nagyobb életbölcse-ség van a bizalomban, mint a gyanakodásban. A gyanú túlbuzgó őr, aki nemcsak elriasztja a tolvajokat, hanem urának nyugodalmát is felveri. „Nunquam requiescit” — mondja szent Benedek regúlájában a gyanakvóról. — Sohasem nyugszik meg. A gyanúsítás egyformán megrabolja az ember külső és belső békéjét. A gyanakvót nem szeretik, állandóan harcban áll, és senki-nél sem talál bizalomra. Szóval a gyanakvó lelkület nem tesz boldoggá. A bizalom pedig — mily édes

kincse annak is, aki bizalommal ajándékoz meg más! Megnyugtatja az idegeket, felfrissíti, a boldogság örömével tölti el az ember kedélyét, tavaszi szellőként békét lehel a lélekbe, és vidámsággal árasztja el. Bizalom, szeretet, barátság lesz a jutalma, s ha bizalmunkban csalódtunk is, minden fájdalom mellett is még mindig boldogabbak vagyunk, mintha azt tapasztalnók, hogy valakit jogtalanul meggyanúsítottunk. Vess bizalmat — és boldogságot aratsz!

TISZTELET.

*„Legyetek a tisztelet dolgában
egymást megelőzők!”*

(Róm. 12, 10.)

Ha a megbecsülést, amelyet embertársunkkal szemben táplálunk, nem rejtjük el szívünkben, hanem tudatosan, vagy öntudatlanul kifejezésre is juttatjuk, avval a szóval nevezhetjük, amelyet az apostol használ a rómaiakhoz írt levelében (12, 10.): „tisztelet”. Komoly parancs hangján követeli Szent Pál, hogy felebarátunkkal szemben tiszteletet tanúsítsunk.

Mit is érne embertársunk megbecsülése, ha azt valamikép értésére nem adnánk? Csak az állíthatja, aki az emberi lelket nem ismeri, hogy a becsület és gyalázat, a megbecsülés és megalázás, a szerető figyelem és sértegetés pusztán csak üresen csengő szavak, levegőverdesés. Csak az ilyen állíthatja, hogy az ember közömbös lehet azíránt, hogyan gondolkoznak róla az emberek, és milyen szóval közlelnek feléje. A valóságban nem akad ember, aki ezt csakugyan közömbösen venné. Minden kis sértő szó, minden gúny és gyalázkodás szűrő tövis, s durva arculcsapás fájdalmával hat az emberre — sőt az igazán gonoszszándékú sértés felér a szívbemártott tör fájdalmával is. Éget, a vonaglásig megrendít, egész lényében megremegteti az embert, s gyakran könnyekre fakasztja még a férfit is. Beteggé tesz, az életörömet rabolja el. Már nem egy ember vetett véget életének, mert azt hitte, hogy szégyent vallva és becsületét veszítve nem élhet tovább. Aki tapasztalta már valaha a súlyos sérelem maró, életkedvet emésztő keserű-

ségét, könnyen megérti, miért helyezi Krisztus a sértetőt majdnem egyvonalba a gyilkossal. „Hallottátok” — így szól egy alkalommal — „hogymondott a régieknek: Ne ölj; aki pedig öl, méltó az ítéletre. Én pedig mondom nektek . . . aki meg azt mondja atyja fiának: raka (semmirekellő), méltó a főtörvényszékrel!” (Mt. 5, 21.) — Amily fájdalmat okoz a megvetés, époly jólesik a megbecsülés és udvariasság minden embernek. A megbecsülés, amelyben mások bennünket szóval, vagy tettel részesítenek, valóságos életöröm számunkra, az élet egyik legnagyobb boldogsága. Mily boldog a gyermek, aki tudja, hogy szülei, nevelői megbecsülik munkáját; boldog a fiatalember, az ifjú leányzó, akihez az őszinte nagyrabecsülés megnyilatkozásával közeledünk, a szolgáló, akivel udvariasan bánunk.

De ez nem elég! Embertársunk részéről az őszinte megbecsülés nemcsak jóleső számunkra, hanem egyben elengedhetetlenül szükséges is. A megbecsülés, a dicsérő szó, az elismerés az embert a jóban valósággal megerősíti, a jobbra, nemesebbre ösztönzi, minden jó hajlamába életet önt, új erőre kelti, a magasba lendíti. A megbecsülés hiánya ellenben nemcsak a kedélyre, hanem az egész emberre, gondolkozására, akaratára is valamiképen nyomasztó, zavaró, lesújtó hatással van. Hogy az egyes ember erkölcsi életét a közösség érdekeivel és akaratával és saját szent akaratával összhangzásba hozza, Isten beleplántálta az emberbe az egész életén uralkodó erőként a becsületérzést, amelynek a lelki és erkölcsi életre oly nagy jelentősége van, mint pl. az egyensúlyérzéknek a testi életre. A bukástól kell megóvnia bennünket.

Mivel az embernek szüksége van a megbecsülésre, minden népnél és minden időben voltak az emberiségnek bizonyos formái és módjai, amelyekkel annak kifejezést adtak. Az arabnak, a hindunak, kínainak meg a műveletlen négernek, a tibetinek is, az európaiak is meg van a maga illemtana, udvariassági szabálykönyve. Amazoknak talán csak néhány fejezetben,

emezeknek ezernyi komplikált és részletekbemenő kis szabályokban. A köszöntést, a vendégszeretetet, a bajban és örömben való osztozást, az élet minden jelenségét szabályozzák az egyes népeknél ily előírások. A szeretet e szabályokat nem forgatta fel, és nem szüntette meg, hanem fölvette saját törvénykönyvébe: „Tisztelet dolgában legyetek egymást megelőzők!” A szeretet azonban mégis változtatott valamit az udvariasság e szabályain. Kiszélesítette azokat. Az „egymást” szócška megérdemli, hogy figyelemre méltassuk. Nemcsak a rangban felettünk állókkal szemben kell tiszteletet tanúsítanunk, nem is csak az egyenrangúakkal szemben, hanem „egyik a másikával” szemben, a legalacsonyabb sorsúakkal szemben is: a tisztelet minden embernek kijár, senki abból ki nem zárható. A cseléddel, a műveltség alacsonyabb fokán álló emberrel, a szegénnyel szemben alkalmazhatjuk ugyan az udvariasság más és más formáit, de udvariasaknak kell lennünk a ház utolsó szolgájával, az ajtónk előtt álló legszegényebb koldussal, a legeggyűzőbb analfabétával szemben is.

A szeretet az udvariasság szabályát nemcsak kiegészítette és általánosította, hanem lelket is öntött beléje, mélyebb tartalmat adott neki. E szónak „tisztelet” mélyebb és gazdagabb csengése van, mint az udvariasság szónak. A megbecsülés ércének csengéséből több hangzik ki belőle. A keresztény ugyanis nemcsak az embert látja embertársában, — hanem Isten gyermekét, Krisztus testvérét, sőt bizonyos értelemben magát Istent is. Nem egészen jogtalanul mondja egy modern keresztény: „Úgy kell tennünk, mint egyik keleti szekta, le kell térdelnünk minden ember elé abban a tudatban, hogy Isten lakozik benne, ha nem is külsőleg, de legalább lélekben.” Szent Erzsébetről beszélnek, hogy mindig áhítattal csókolta a belpoklosok sebeit.

A tisztelet több az udvariasságnál! Annál is inkább több, mert a szeretet ezüstje is tisztábban csendül meg benne, mint az udvariasság hétköznapi szavában. Tisztelet — emlékeztet bennünket a gyermek,

a tanítvány, az angyal benső, szeretettel teli, hódolatos lelkületére. Szeretet csendül ki e szóból: „előzzetek meg egymást”, amely lágyabban hangzik, mint a pusztá figyelmeztetés: „Legyetek tisztelettel egymással szemben!” Mindezek fölött bevezetésképen ez intelem elé helyezi oda az apostol a másik buzdítást: „Ami a testvéri szeretetet illeti, legyetek egymás iránt gyengéddek!” (Róm. 12, 10.) Így tulajdonképen minden udvariasságnak „a szív udvariasságának kellene lennie”, amelyről Goethe nyilatkozik egy ízben. Szerinte nincs az udvariasságnak oly külső megnyilatkozása, amelynek mélyebb erkölcsi alapja ne volna. E véleményéhez valóban csatlakozhatunk. Csakhogy épen ily külső formák és megnyilatkozások váltak az idők folyamán mégis lélek nélkülivé, üressé. Így van aztán udvariassága a hagyományos szokásnak, sőt még a gyűlöletnek, megvetésnek, irigységnek vagy a közömbösségnek is megvan a sajátos udvariassága. Egyesek dicsekednek is, hogy mesterei ezeknek. A szeretet azonban a külső formákat megbecsülő tisztelettel, sőt még azonfelül jóindulattal s mindent átfogó jósággal lelkesíti meg. A szeretetnek senkivel szemben sincs szüksége hazugságra, senkitől sem várja a köszöntést, hanem megelőz mindenkit.

Társadalmi életünknek átítatása a szerető tisztelet e szellemével nem kis lelki kultúrába, önnevelésbe kerül. Nem egészen igaz e közmondás első része: „Az udvariasság kevésbe kerül, de sok hasznót hajt.” Bizonynal sokkal találóbb e második mondat: Az udvariasság, a keresztény udvariasság sok hasznót hajt. Az olajat adja, amely nélkül az emberi társadalom hatalmas gépezetének kerekei igen hamar áttüzesednek. Megkönnyíti az emberek együttélését, és sok vidám órát szerez. Megszerzi az embereknek azt a kölcsönös szeretetet, amelyet nélküle semmi erényünkkel, tettünkkel, adományunkkal és érdemeinkkel sem tudnánk megszerezni. Olyan befolyást biztosít az emberekre, amilyenhez semmiféle diplomácia és semmiféle erőszakoskodás nem juttat bennünket, szóval: a legnemesebb

és a legboldogítóbb életművészet remekbe készült megnyilatkozása. A vidám baráti köszöntésnek, bárki felé irányítsuk is azt, visszhangja kél a földön és az égben egyaránt.

DICSÉRET.

„Dicsérlek titeket.“

(1. Kor. 11, 2.)

Vannak emberek, akik némi dicsekvéssel vallják elvüknek: Én nem dicsérek soha senkit. Bármikép vélekedjenek is mások ennek az elvnek jogosultságáról, mégsem hallgatom el, hogy Szent Pál nem vallotta ezt a felfogást, amint ezt a korinthusiakhoz írt első levelében (11, 2.) is tanítja. Krisztusnak sem volt ez elve. Mily bensőséges, finom érzülettel telített s példaszzerű dicsérettel jutalmazta meg egykor bátor és megvilágosodott lelkű apostolát, midőn Péter hitvalló szavára ezeket mondta: „Boldog vagy Simon, Jónás fia! Mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az Én Atyám, ki mennyekben vagy. Én is mondom tehát neked, hogy te Péter vagy és erre a kösziklára fogom építeni egyházamat.“ (Mt. 16, 17. 18.)

A dicséret is a szeretet megnyilatkozása. A dicséret ajándék, mely örömet szerez másnak. Isten maga alkotta meg így az emberi szívet, mégpedig ugyanabból az okból, amely miatt a megvetéstől való félelmet is beléplántálta. Még az olyan emberek szívében is, akik a jót bizonyára nem a dicséret kedvéért teszik, akaratlan derűt és örömet fakaszt, ha jóindulatukat, törekvéseiket és munkáikat elismerik, s dicsérettel adóznak értük. Amint a gyermek örvend az anya, a tanító dicsérő szavának, úgy örül a katona is a tisztjétől kapott dicséretnek, a hadvezér a király kitüntető elismerésének, a király a közvélemény elismerő megnyilatkozásának. Sok tekintetben jogosultak egy emberismerőnek szavai: „A szeretet legkisebb köteles-

sége, hogy részvétellel legyen másokkal szemben, a legnagyobb, hogy dicséretben részesítsen. Mert vannak sokan, akik bármily mélyre süllyedtek is, nem akarnak részvétet tűrni maguk iránt, ellenben minden ember, bármily magas polcra hágott is, szívesen veszi az elismerő szót." Csak egészen kevés az olyan ember, aki Ignácához, az apostol tanítványához hasonlóan beszél és érez: „Aki dicsér, ostoroz engem." A dicséret tehát nemes, komoly, érett megfontolású emberek számára is szívet gyönyörködtető, mert benne nemcsak az emberek elismerésének és megbecsülésének visszhangját hallják, hanem magasabb lénynek hangját is, Istennek dicsérő szavát. A benső szózatot, amely nem mulasztja el, hogy az embernek minden, még legtitkosabb kicsi jótettét is dicsérettel jutalmazza s elismeréssel övezze, Istennek lelkiismeretünkben felhangzó szavát csak még erősíti és fokozza, határozottabbá teszi, és újabb hangsúlyt ad neki az a dicséret, amelyben komoly és jó ember részesít bennünket, Mily szép, nagy és szent öröm: hallani a nagy erkölcsi világrendben a kedves visszhangot, mellyel maga Isten dicsér bennünket! Boldog vagy Simon, igazán boldog, mert maga a teremtető Isten dicsért téged. Az öröm pedig erős szárnyat ad további jótettek bátor lendületéhez. Korunk egy ismert pedagógusa mondja a gyermek neveléséről: „A tulajdonképeni etikai ráhatásokat egyes alkalmoszerű cselekedetekhez kell fűzni, midőn a tanuló valami jót, lelkiismeretes munkát végzett és emelkedett hangulatban érzi magát." Nemcsak a gyermekek nevelésére, hanem a felnőttek befolyásolására is érvényes ez a pszichológiai vezető gondolat. A dicséret hivatása, hogy Isten országában építő erő legyen, és sok szegény lelket átvezessen az örök boldogság honába. A dicséret is lehet apostoli munka s azzá is kell lennie. A dicséret bátorságot önt az emberbe, a hallgatás elcsüggeszti. Mily sokan akadtak el a jóság magasba lendülő útján, vagy tértek újra vissza az első, nagy fáradtsággal elért magaslatról a régi hibák kényelmi világába, — mert senki sem találta érdemes-

nek a fáradságra, hogy első kísérletüket, első sikerüket elismerő szóval jutalmazták.

Igaz, a dicséret el is ronthatja az embert, hiúvá, lustává teheti, de csak a jelentéktelen, felületes embereket. Ha valakit elkapatnak a dicsérő szavak, biztos mértékjelzője ez az illető jelentéktelenségének. Persze a dicsérő szavak is legtöbbször jelentéktelen és felületes emberek ajkáról hangzottak el ilyen esetben. Minden dicséretünkben sejtessük meg azt is, hogy akit dicsérünk, nem a saját erejéből, hanem Isten segítségével vitte véghez a jót. Embertársunk dicsérete legyen valamiképen Isten dicsérete is. Ez hangzik ki szépen az Údvözítő szavaiból is, midőn Péterhez így szólt: „Nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én Atyám, ki mennyekben vagyon.”

Az Údvözítő azután még mást is hozzáfűzött, ami a dicsérettel járó veszélyeket mérsékli. A tanítvány tekintetét nemcsak fölfelé, hanem előre, a jövőbe is irányította, azokra a dolgokra, melyek még reá várnak, a nagyobb kötelességre, melyet még teljesítenie kell. „És erre a kösziklára fogom építeni egyházamat.” Az okosan szerető lélek mindig könnyen tud dicséretével oly célra mutatni, amely megóvjá a dicséretben részesült embert attól, hogy az elismerés babérain végleg elpihenjen. Általában az olyan dicséret, amely nem fecsegő és hízelgő ember ajkáról, hanem a jóságban megállapodott ember szívéből fakad, önkénytelenül kerüli a vele járó veszélyt, s természeténél fogva finom pedagógiai érzék van benne.

Ezért a dicsérettel való fukarkodás hibának minősíthető, s fogyatékoszágra vezethető vissza. A szűkmarkúság rendszerint bizonyos részvétlenségből és renyheségből fakad. Az embert nem érdekli másnak előhaladása, erőfeszítése, kivívott győzelme, nem örül az örvendezővel, sőt talán csúnya irigység némítja el ajkát. Gyakran oka az emberi szív hiányos ismerete is. Azt gondolják, hogy az ember minden erőfeszítés és nehézség nélkül géphez hasonlóan végzi kötelességét, s ezért nincs szüksége bátorításra és elismerő szóra.

De hallgass csak: „Egyik legszebb örömtől fosztja meg magát az ember a részvétlenség által: attól az örömtől, amely megadja más munkájának jutalmát.” (Ruskin.) Aztán nem történhetik-e meg, hogy végül talán Isten ajka is elnémul majd abban az órában, midőn a dicséret e boldogító szavát várjuk tőle: „Te jó, hűséges szolga . . . menj be Atyád örömébe!”

FEDDÉS.

„Feddj minden türelemmel!”

(2. Tim. 4, 2.)

Nemcsak a dicséret lehet szerető szolgálat, — és kell is, hogy azzá legyen — hanem az ellentétje, a feddés is. A feddés is fakadhat szeretetből. Lehet a szeretet műve. Igaz, a szeretet nehezen tesz olyasmit, ami különben a szeretetlenség dolga, de vannak esetek, midőn magának tartozik vele, hogy felebarátját korholja, feddje és rendreutasítsa. Ha legkedvesebb eszközeivel, biztatással és bátorítással nem ért célt, akkor a feddés útjára kell lépnie. Minden szeretet ösforrása, maga Isten sem rettent vissza attól, hogy ne használjon saját maga s a bűnös érdekében feddő szavakat. Megfeddette Kafarnaumot és Jeruzsálemet, korholta apostolait, magát Pétert is. A világ kezdetétől fogva nem történt, a világ végéig sohasem fog előfordulni jogtalanság, melyet ne érne Isten feddő szava a lelkiismeret visszhangjában. Így szeretetünknek sem szabad visszariadnia attól, hogy az embereket, ha egyáltalában van szavunk hozzájuk, feddésben is részesítsük. Nem egy embert, aki életében sohasem akart a feddő szóval élni, s aki ezért talán különösképen barátságosnak és kedvesnek tűnt fel, szeretetlenséggel vádol meg az Isten, s mint „ugatni nem tudó néma kutyaikat” (Iz. 56, 10.) megbünteti.

„Feddj!” inti ezért az apostol is tanítványát, Timotheust, de jól figyeljük meg, amit hozzáfűz: „Feddj minden türelemmel!” Nem szabad sietnünk a korholással, fontoljuk meg előbb kissé, vajjon célt érünk-e vele? Vannak emberek, akik minden kicsinységért

ócsárolni akarnak másokat, s mint mondani szokták, ágyúkkal lövöldöznek verebekre. Következménye az lesz, hogy a feddés elveszíti hatását, vagy talán éppen az ellenkezőjébe csap át. Találóa mondja az író az ilyen emberről: „A mindennapi korholás és szidás által kilopod a szegény ember szívéből minden bátorságát!” Fontoljuk meg előbb, vajjon csak épen a feddással javíthatjuk-e meg embertársunkat? Csöpp mézzel több legyet fog az ember, mint egész hordó ecettel. Mily gyakran vezetne inkább javuláshoz a barátságos, okos szó, mint a feddés, korholás! A feddésnek nem szabad renyheségből származnia, amely annyira sem fárad, hogy a nevelést szolgáló eszközök között szétnézzen. A feddés a nevelő számára rövid, rendszerint a legrövidebb, de nem a legszebb és legbiztosabb út a cél elérésére. A nemeslelkű ember nem riad vissza attól, hogy kerülő utat keressen, amely biztosabban célhoz vezet. A nagy jezsuita misszionárius, Anchietta József, sohasem élt a feddés eszközével, mielőtt kétszer-háromszor Istenhez nem fordult tanácsért. „Örömmel adott dicséret, lassan osztott feddés: ez az igazi nemesség!”

A szeretetnek is könnyebben jut hely feddő szavunkban, ha nem sietjük el azt. Legyünk higgadtak a feddésben, és legyen sok szeretet benne. Nagy szeretet legyen az indítóoka. Nem szabad ingerültségből fakadnia. Gyakran nem azért korholjuk embertársunkat, mert ő rossz, hanem azért, mert mi vagyunk rosszak. Ha mást ócsárlunk, nem mindig embertársunk hibái bosszantanak bennünket, hanem ellenkezőleg, öntudatlanul is majdnem örülünk nekik, mert bennük alkalmas tárgyra akadunk, hogy bosszúságunkat kitöltsük. Kemény szigorból, mások megkínzásának vágyából sem szabad erednie a feddésnek. Pedig ez is igen gyakran előfordul. Csupán ez az alapja némely ember egész napi zsémbeskedésének alattvalóival szemben. Még kevésbé lehet a lélekben táplált kevélység a feddés szülője. Nem szabad embertársunk hibáit csak azért folyvást szem előtt tartanunk, mert állandóan

saját jellemünknek jó tulajdonaira gondolunk. „Gyáva vagy!” — igen gyakran nem jelent mást, mint: „Én bátor vagyok!” A feddés csak szeretetből fakadhat. A feddés, mely máshonnan ered, nem talál Isten szemében igazolást.

Ha szeretet a feddés forrása, bizonyosan nem tagadja meg szülőforrását egész megnyilatkozásában, szavában, hangja csengésében. Nem fog sértéssé, bántássá fajulni. Durva, goromba szó ne hagyja el szeretőlelkű ember ajkát. Amit egy nevelő a gyerekekről mondott, még inkább vonatkozik a felnőttekre: „A folyton szidalmazó szónak nincsen semmi nevelő értéke, nem erősítik a jóban az iskolás gyermeket, sőt nem is alázzák meg; elnyomott, de annál ádázabb gyűlöletre ingerlik a nevelő ellen, akinek hasonló szóval nem vághat vissza.” (Weiner: Weg zum Herzen des Schülers.)

Ha felnőttek rontanak egymásra gyalázkodó szóval, annyira emberhez nem illő jelenet tárul elénk, hogy az angyalok is elfordítják arcukat. Szerető szívből fakadó és a szeretet módján adott feddésnek több az eredménye is. A szeretet hangjának csengése, akár a dicséret lágy hangnemében, akár a feddés kemény tónusában csendül is meg, csak viszontszeretetet ébreszt másokban.

ÁRTATLAN TRÉFA.

„Ne gúnyolj senkit sem.”
(Sir. 7, 12.)

Az ártatlan tréfa a szeretet adománya. Fűszerezi a társas életet, vidám órákat szerez, derűt lop az ember kedélyébe, mosollyal űzi el a búskomorságot, és közelebb hoz egymáshoz olyan embereket, akik között az ellentét más eszközökkel nem volna áthidalható. De jaj, ha a tréfa jótéteményére valakinek, még a legeggyűgyűbb embernek is rá kell fizetnie; jaj, ha a tréfa gúnná válik!

A gúnyolódó emberek, akikkel a társas életben mindenütt találkozunk, alapjában nem mindig rossz jellemek. Az ilyenek talán az emberi életbe különösen éles szemmel tekintő emberek csupán, s így jobban észreveszik mások gyengéit, nevetséges oldalait, melyekkel sajnos, tele van az emberi élet. „Mások jellemének elemzésére irányuló tehetségünkre, — mondja a nagy lélekismerő P. Faber, — úgy kell tekintenünk, mint félelmetes lehetőségre, hogy általa nagyfokú szeretetlenségbe eshetünk . . . összes szellemi adományaink közül ez kezelhető a legnehezebben, mert nagyon nehéz olyasmit elérni vele, ami valamilyen módon is szolgálja Isten dicsőségét.” Még rosszabb és veszedelmesebb, ha vele még szellemes, tréfás társalgási készség is párosul. „A zseniben — mondja ugyancsak P. Faber, — van valami tövishez hasonló: metsző él, gyorsaság, finomság, pajkosság, szűrő fájdalom és méreg!” A szellemesség adománya félelmetes gúnyolódókká teszi még a legjobb szándékú embereket is, akik pedig egyáltalában nem akarnak másnak fájdal-

mat okozni. De a gúnyolódás nemcsak különös szellemi adottságból ered, hanem inkább a nem egészen szerencsés kedélyvilág mélyéből. Kígyó a gúny, és szívesen kúszik elő az összetört boldogság sötét romjai mögül. Azok az emberek, akik borús ifjúságot éltek át, vagy akiket nagy csalódások és veszteségek értek, könnyebben éreznek ösztönzést a gúnyolódásra. Mert tört szívét hordoznak magukban, önkénytelenül üzi őket az irigység, hogy másoknak fájdalmat okozzanak. Inkább szájalomra, mint elítélésre méltók az ilyenek.

Van még egy harmadik forrása is a gúnynak: a rosszakarat. Innen fakad a gúnyolódás ösatyjának gonoszsága, melyet egy modern költő találóan ecsetel: „Forrón pirosló ajka izzott a gúnytól, mintha harsányan és boldogan kacagna mások boldogtalanságán. Elfonnyadva görnyed össze a mezők füve előtt. Rideg halál borul azokra a helyekre, hol e hűvös idegennek a lába megpihent. Mert sátán a neve!” A gúnynak ilyen szava volt a kígyó szava, amely előtt fonnyadva, hervadva konyult le a paradicsom virága: „Olyanok lesztek, mint az Isten.” (Gen. 3, 5.) Hozzá hasonló emberek is vannak, akik tudatos gonoszsággal mártják embertestvérük szívébe a gúny hegyes, mérgezett törét, hogy fájdalmas sebet ejtsenek rajta gyűlöletből, bosszúvágyból, irigységből, kárörömből, ördögi lelkületből és tajtékozó pokoli dühből!

Ha a gúnyolódás nem is ily ocsmány dolog, mégis hallgassunk a figyelmeztető szóra: „Ne gúnyolj ki senkit!” Minden gúny fáj. Minden gúny gyarapítja a világ fájdalmát, azt a keserű fájdalmat, melyet az isteni Mester ízelt meg utolsó napjaiban. Mivel minden, amit felebarátunknak teszünk, úgy fogható fel, mintha magának Krisztusnak tettük volna, azért minden ember, aki gúnnal sebzi más szívét, még a védtelen gyermek vagy az együgyű idióta szívét is, azok közé sorozható, akik egykor királyi paláttal övezték az Úr vállait, s a gúny jogarát adták kezébe, s így kiáltottak feléje: „Üdvözlégy, zsidók királya!” (Mt.

27, 29.) Kit nem rettent vissza a gondolat, hogy olyan társaságnak legyen tagja, kik Istent gúnyolták!

Isten nem tűr gúnyt magával szemben. Borzalmas módon büntette meg azokat, akik a töviskoszorús és keresztre feszített Údvözítőt megcsúfolták. A kereszt megcsúfolása egy emberöltővel később visszaszállt magukra, Jeruzsálem gúnyolódó lakóira.

Azok közül, akik a város pusztulása idején Jeruzsálem kapui előtt a kereszten függtek, talán sokan gondoltak a gúnyos szavakra, melyeket a megfeszített Údvözítő felé kiáltottak: „Szállj le a keresztről!” (Mt. 27, 40.)

Még ma is megkapja a gúnyolódó büntetését. Kezdődik az a megvetéssel az emberek részéről. Az az ember, aki betekintett az elmésség és élc nemzetének életébe, la Bruyère mondta egyszer: „Ritka eset, hogy az élcvadász megbecsülést szerezzen magának. Az emberek meghallgatják, nevetnek is vele együtt — de nem tisztelik és nem szeretik.” Hogy is szerethetné az Isten, ha majd az örökkévalóságban szeme elé kerül. Amint gyarlóságból, vagy rosszindulatból származott a gúny, Isten vagy rövid vagy hosszú fájdalom árán tisztítja meg a lelket, míg meg nem szabadul a gúnyos vonástól, mely holtában arcára rajzolódott, — vagy amint a Szentírás oly borzalmasan ecseteli, Isten is „kineveti őket”, s gúnyos kacajjal a kárhozat mélyébe taszítja. Így szól az Úr: „Nevetség és igen nagy csúfság tárgyává leszel.” (Ez. 23, 32.)

HALLGATÁS.

*„Ha valaki szavában nem hibáz,
az tökéletes férfiú.“*

(Jak. 3, 2.)

Savonarola figyelmeztet arra, hogy be kellene járnunk emberi világunk minden pontját, a szemekhez, fülekhez, a nyelvhez, kezekhez, lábakhoz kellene járulnunk, és prédikálnunk kellene nekik. Ha a szeretet e tanácsot követni akarja, akkor különösen a nyelvénél fog hosszasan időzni, és ennél az állomásnál fog hatásos beszédet mondani. Inteni fogja, hogy nagy szeretettel beszéljen a felebarátról, és még inkább arra igyekszik rábírni, hogy különös szeretettel — hallgasson.

1.

A szeretet így szól a nyelvhez: Ne beszélj felebarátod hibáiról, ha nem fedi is már homály, hanem ismeri már azokat az egész világ! Beteges tünetként él az emberekben az ösztön, hogy mások hibáiról beszéljenek. Órákhosszat tudnak együtt ülni férfiak, és szapulgatnak, kritizálnak, vitatkoznak előljárókról, hivatali kollégákról. Órákhosszat tudnak elbeszélgetni asszonyok, egymással hadilábon álló asszonyok és „barátnők”, s az ily beszédnek soha vége nem szakad. Sőt már a gyermekek beszédjében is jelentékeny szerepe van az ilyen beszédanyagnak. Vajjon a szórakozás vágya ösztönöz-e bennünket mások hibáinak hánytorgatására? Bizony az effajta szórakozás senkit a világon föl nem üdíthet, boldoggá nem tehet. Boldogabban

ment volna haza az ember, ha felebarátjáról valami jót mondott volna, vagy legalább is gyarlóságairól hallgatott volna. A szeretettől sugallt hallgatásnak és a jóságos szavaknak olyan a hatásuk, mintha tisztább atmoszférában fellelegezne az ember. Vagy talán felebarátunk érdeke indít arra, hogy hibáit elpanaszoljuk? Ha szeretet élne bennünk, örülnénk, ha embertársunkon valami jót látunk, róla valami jót mondhatunk. „A szeretet nem örvend a gonoszságnak, de együtt örvend az igazsággal.” (1. Kor. 13, 6.) Szépen szemlélteti egy keleti nép Krisztus-legendája e mondatot: „Az Úr egy izben az úton emberekkel találkozott, akik hangos fecsegés között egy döglött kutya körül álldögáltak. Az egyik kopottas bundájáról, a másik kellemtelen szagáról, a harmadik egyéb csúfságáról tudott valamit mondani. Az Üdvözítő hozzájuk lépett, ránézett az elpusztult állatra, és így szólt: „Nézzétek csak szép fogait!”

Rendszerint csak az irigység, gyűlölet és szeretetlenség árasztja el kritikával a világot. Ami gonzságból ered, nem is vezet jóra. Vajjon a tengernyi gáncsoskodás, szóáradat, mely nap-nap után, évről-évre porfelhőként vesz körül bennünket, hozott-e csak némi javulást is. Igaz, a nyilvános kritika sok jót termelt és sok rosszat háritott el, de a magánbeszéd kritikája, az érdekelt fél hátamögötti beszéd semmiben sem vált soha hasznára a világnak. Még sohasem lett senki jobbá általa, de rosszabbá igen. Elsősorban maga az ócsárló és gáncsoskodó: minden szava lerakódó por, melynek növekvő rétegei lassanként legdrágább kincsét, a testvéri szeretetet oltják ki benne. Ismétleten lepattan egy darab szeretetéből az ilyfajta beszéd által, s talán eszébe jutnak Kempis Tamás szavai: „Amikor csak az emberek között jártam, mindig mint rosszabb ember tértem haza.” Azok is rosszabbá válnak, akik az ilyen beszédet szívesen hallgatták. Ha pedig, mint ez gyakran megtörténik, az ócsároltnak füléhez is eljut valami, annak is csak még nagyobb elkeseredés lopózik szívébe. A szeretetlen kritika e

veszedelmes szokása, ez a porfelhő, amely nap-nap után közénk ereszkedik, nemcsak egyes emberek társi szeretetét fojtja el, hanem kiöli azt az egész keresztény társadalomban általában. Aki végigjárja a szalónokat s keresztény világunk munkás tanyáit, keserű fájdalommal szeretné megismételni a szót, mely valaha igaz volt: „Nézzétek, hogyan szeretik egymást!”

Hogyan fogják majd a gáncsvetők és fecsegők egykor az Isten előtt megállni helyüket, ha egyszer átjutnak az örökkévalóságba minden dőreségükkel, gyöngeségükkel és gyarlóságukkal. Mily nagy lesz majd sóvárgásuk, hogy Isten hallgasson mindezekről. Hogyan fogunk remegni a gondolattól, hogy most ő kezd majd beszélni és bírálni. Pedig meg fog szólalni, megkezdi félelmetes kritikáját, ha a földön mi nem tudtuk elnyomni magunkban a kritikát embertársunkról. Igaz az ellenkezője is: ha hallgattunk, Isten is hallgatni fog. Ha a rossz helyett szívesen beszéltünk a világban tapasztalható jóról, akkor abban az órában Isten is szívesen fog beszélni lelkünk jótulajdonairól — bármily szerény és csekély volt is az. Mily könnyű lehetett az ítélet órája P. Anchietának, akinek jelenlétében nem volt szabad szólni mások hibáiról.

A nemes Gordon generális bölcsen írja: „Amít mondhatok, ennyi: kerüld a világot és a balga, kicsinyes fecsegést más emberekről!” Figyelemreméltó Hilty tanácsa is: „Hagyd abba egészen egy darabig kísérletképen az ócsárlást; bátoríts a jóra, és erőd szerint támogasd mindenütt a jót, s ügyet se vess a közönségesre, a rosszra és a mulékony dologra. Talán eljutsz ezen az úton a nyugodt élethez. Igen gyakran ezen múlik minden.”

2.

Mások hibáinak hánytorgatása, akár konyhai pletyka és szalónfecsegés, akár diplomatikus és politikai szókeverés vagy irodalmi szócsata jegyében történik is, különös módon csúnya és minden keresztény

szeretet lényegével ellenkezik, ha általa felebarátunk nem ismert, hanem eddig rejtett hibáival foglalkozunk.

Ekkor válik megszólássá. Becsületében rövidítjük meg ezáltal embertársunkat. Akinek hibáit elbeszéled, az az emberek megbecsülésében egy fokkal mélyebbre süllyedt. A becsület pedig nagy kincsünk! Kisebb lehet a szeretetlenség, ha valakit arcul ütünk, vagy külső javaiban megrövidítünk, mintha csak kis mértékben is becsületében megsértünk, mert ezen az ember valami titokzatos ösztönből gyakran jobban csüng, mint bármely más földi javakon. E szeretetlenségnek az a szomorú velejárója, hogy többé nem tehető jóvá. A lopott aranyat vissza lehet adni, a kimondott rágalmat vissza lehet vonni, — de a megszólást nem lehet többé visszaszívni. A letiport vagy megcsonkított becsület csonkán, vagy holtan marad a porondon.

A világ holttetemekkel borított csatamező, kioltott emberbecsület tömege borítja. Az irigység műve ez, amely a tekintélyt, hírnevet sajnálja embertársától. Mivel az irigy érzi, hogy a becsület dolgában alacsonyabb fokon áll, embertársát is meg akarja fosztani attól. Mellette lépked a második kaszás, az emberek becsületének másik halálosztó réme: a gyűlölet. A gyűlöletnek legbensőbb lényéből fakadó vágya, hogy másokat sebezzen s tönkre tegyen. Örömmel ragadja meg az alkalmakat, hogy gyűlölt ellenfelén fájó sebet ejtsen, a becsületén ejtett sebet kegyetlen kézzel felszakítsa, s legalább erkölcsileg halottá tegye. Azonban igen gyakran gyilkosa mások becsületének a fecsegés is. Pedig magábanvéve sokkal ártatlanabb. Vannak emberek, akik titkot őrizni egyáltalán nem tudnak. Ezek a hallgatás nemes művészetét sohasem gyakorolták. Nincs nyugtuk addig, míg előbb csak apránként és burkoltan, majd lassanként egészen nyíltan ki nem teregetik embertársuk vagy a véletlen által rájuk bízott titkot. Egy régi költő említ egy ilyen embert, aki a titok súlyának terhe alatt csak úgy tudott magán könnyíteni, hogy a szabadban gödrött ásott, és abba suttofta bele titkát. Bárcsak az ilyen dolgokat a titok-

tartás pecsétje alatt mindig a pusztá anyaföldre bízónk, és senki másra, akinek a szíve is egészen olyan, mint a „törött edény”. (Sir. 21, 17.) Még ha saját magunknál is megbízhatóbbak volnának az emberek, mégis hallgassunk!

Titkos gondolatod ne közöld sohasem a baráttal;
titkod tartsa meg ő, míg te magad szeged?

(Herder.)

Bármily nevetséges is magábanvéve a fecsegő ember gyengesége, mégis komollyá lesz, mihelyt mások érdekeit károsítja, s különösen akkor, ha más becsületén esik sérelem. A vele járó következmények miatt a legártatlanabb emberi gyöngeség is vétkes cselekménnyé válhatik. A fecsegés is. Mihelyt más ember gyalázatát teregeti ki, már nem megmosolyogni való dolog, hanem megérdemli felháborodásunkat, és nemcsak a mi felháborodásunkat! Mindnyájan számítunk rá, hogy az irgalmas Isten lelkünk sebeit és fekélyeit, amelyeket egész életünkben csak ő maga ismert, majdan betakarja örökké hallgató irgalmával. Mily jóleső már most is minden gyónás után az a tudat, hogy bevallott gyarlóságainkat gyónási pecsét alá helyeztük, s szégyenünket az örökké hallgató Isten elé tártuk. Az lesz csak jóleső igazán, ha majd egykor Isten hallgatása mintegy tömegsírba temet, takar be mindent, mindent! De e jótékony hallgatásban nem részesül mindenki. A halál és ítélet napján nem egy ember fog szégyenkezni az egész világ színe előtt. „Az Úr . . . a sötétség titkait is megvilágítja!” (1. Kor. 4, 5.) „És látám a halottakat, a nagyokat és a kicsinyeket a trón előtt állni; és könyvek nyittatának ki . . .” (Jel. 20, 12.) Akkor majd szeretnének egyesek szégyenükben a föld alá süllyedni, s a hegyeknek így kiáltanak: „Szakadjatok ránk!” és a halmoknak: „Takarjatok el minket!” (Luk. 23, 30.) Valóban, Isten is nyilvánosságra tudja hozni titkait, s meg is teszi. Hogy is meri az olyan remélni, hogy Isten hallgatni fog, aki soha hallgatni nem tudott. Nem várhatja az isteni irgalmasság gyónási

pecsétjét, aki maga sem őrizte meg a gyónási pecsét szent titka alá rejtve felebarátja hibáit. Őrizkedjünk hát embertársunk hibáinak szimatolgatásától. A méhek, mondja egy keleti közmondás, a mézet keresik fel, a legyek ellenben a sebeket . . .

Ha mégis megismertük embertársunk lelki nyomorát, ássuk azt el szeretetünk mély sírjába. Ne nyissuk meg szükség nélkül mások szeme előtt e sirt. „A szeretet minden hibát beföd.” (Példb. 10, 12.) Fontoljuk meg előbb, amit mondani akarunk. Embertársunk rejtett hibájának elmondása előtt háromszor is kérdezze magától az ember: Miért? mi célból?

3.

Bármily rút dolog is embertársunk megszólása, mégis ártatlan és becsületes dolognak tűnik fel, ha a nyelv harmadik bűnével, a rágalmazással hasonlítjuk össze, melyet a szerető lelkű embernek messze kerülnie kell.

A világosság és a kenyér már az Ószövetségben jelképei voltak Istennek, aki legbensőbb lényegében igazság és szeretet. A rágalom az igazságot és a szeretetet, s ezáltal Isten legbensőbb lényegét tagadja meg. Sérti az igazságot, mert a valóságban el nem követett bűnöket kürtöl világgá az emberről. A megszóló másnak valóban elkövetett, de rejtett hibáit beszéli ki, a rágalmazó azonban teljesen valótlan dolgokat mond másról. Így sérti egyúttal a szeretetet is, mert felebarátját nem a drágán szerzett becsületének érdemtelen foszlányaitól rabolja meg, hanem abban a becsületében rövidíti meg, melyet erkölcsi magatartásával, törekvésével maga vívott ki magának. Ha bűn a szeretet ellen a szegény napszámos embernek csekély, verejtékes arccal szerzett vagyonkájának elrablása vagy a szegényasszony fáradtsággal megművelt kertecskéjének dévajsból eredő vagy gonoszszándékú elpusztítása, akkor súlyosabb bűn a szeretet ellen, ha a csekélyke becsületet is, melyet az ember kiérdemelt

magának, kisebbiti, vagy tönkre teszi valaki: „Többet ér a jó név nagy gazdagságnál.” (Példb. 22, 1.) A kár pedig, amelyet a rágalom okoz, rendszerint nem tehető jóvá többé. A szó, amelyet négy szemközt ejtettünk, egy hét alatt nagy utat tesz meg. Már nem éred utól, ha csak napok múlva akarod visszavonni. A tázaságban elhangzott mondat szétfut a világtájak minden irányába, s minden újabb fellobbanása csillagok módjára szerteszóródik, s lehetetlenné válik még útirányának a felfedezése is, még kevésbé érhető el végállomása. Tehetetlen itt a rágalmazó is, a rágalmazott is. A földön élő leggaládabb rágalmazók egyike kárörömmel állapította meg: „Semper aliquid haeret! — mindig tapad valami!”

Láttál-e már olyan embert, aki egész életén át kétségbeesett, és mégis mindig hiábavaló küzdelmet vívott a jelleméhez tapadó rágalom ellen? Újra meg újra köréje csavarodik a rágalom kígyója, ki-kinő újra a hazugság hidra-feje. Természetesen a rágalom kígyója a rágalmazót is körülfonja és szorongatja. Fenyegeti a társadalom részéről való megvetés, ha kiderül, hogy hazudott. A régi rómaiak C (Calumniator, rágalmazó) betűt sütöttek a leleplezett rágalmazó homlokára. Hát erre nincs szükség. A leleplezett rágalmazó homlokán ott van a bélyeg. A rágalmazás kétszeres erővel nehezedik „a hazugság titkos nyomorával” a vétkező lelkére. A hazug, főképp a rágalmazó, később veszi csak észre, mily nehéz terhet rakott magára. Tapasztalat igazolja, hogy egy hazugság húsz másikat von maga után. De még ha a leleplezéstől való aggodalom nem volna is, a rágalom mégis megőrzi kígyó természetét, amely a hazug embert más veszéllyel fenyegeti — az örök halál veszedelmével. A legrútabb rágalom is csak társadalmilag teszi tönkre, teszi halottá az embert, magára a rágalmazóra azonban végül is örök halált hoz, halált Isten és minden jó ember szemében. Isten gyűlöli a „hazug nyelvet”. (Példb. 6, 17.) „Uram, ki lakhatik sátradban? Ki tartózkodhatik szent hegyeden? . . . ki igazat gondol szívében . . . Embertársa

gyalázásának hitelt nem ad!" (Zsolt. 14, 1. 3.) A rágal-mazó csak hősi tettel kerülheti el sorsát: Vonja vissza a rágalmat, akik előtt súlyosan megsértette mások jó hírnevét. Ehhez azonban talán nincs sem ereje, sem bátorsága. Nagyon lealázó ugyan saját magunknak hazug bűnősként való kiszolgáltatása, főképp, ha rang és tisztelet övez bennünket, azonban ez az egyedüli eszköz arra, hogy a kígyótól megszabaduljunk, mely hatalmas öleléssel örök pusztulással fenyeget.

Van valami ördögi vonás e bűnben, amely egy-formán ellensége az isteni szeretetnek és igazságosság-nak s az emberi boldogságnak. Van mélyebb értelme annak, hogy a gonosz szellem különös szeretettel ezt a nevet hordja „diabolus” (rágalmazó). Mégis: nem egyúttal valami „emberi” is, ha elterjedtségére gondolunk? Már Szent Jakab szükségét érezte, hogy az első idők keresztényeit így intse: „Ne rágalmazzatok egymást — testvéreim!” (Jak. 4, 11.) Szent Bernát is jó-nak tartotta, hogy a középkori kolostorok lakóinak prédikáljon e bűnről. E régi kígyó-vétek a mi keresztény társadalmunkban is tovább él, ha nem is leg-nyersebb alakjában, de mégis él a való hibák túlzásában, nagyításában, a kétes, bizonytalan dolgoknak határo-zott állításában, a csak sejtető, hallgatag, s mégis sokat-mondó mosolyban, amely mások kiváló tulajdonságai-nak említésekor megjelenik az arcon, s végül abban a beszédmódban, amely rágalmaz s egyúttal elhárítja magától a rágalmazás vádját. Az igazi keresztény lélek biztos ismertető jele, hogy közelségét, környezetét csak az igazság légköre övezi s nem engedi, hogy a még legkeresettebb, legkényesebb társadalmi formulák is felkavarják azt. Csak ahol igazság van, ott van csak szeretet is, — s ahol szeretet uralkodik, ott van a kereszténység.

EMBEREK.

A FELEBARÁT.

„Szeressed felebarátodat!”

(Márk 12, 31.)

Arra a kérdésre, ki a mi felebarátunk, az isteni Mester az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszéddel válaszol. E példabeszéd értelme a következő mondatban foglalható össze: „Felebarátaink (Nächsten) még azok is, akik legtávolabb állnak tőlünk.”

Csak kicsiny embercsoport áll hozzánk közel, parányi része a másfélmilliárdot számláló emberek tömegének. A többi mind távol áll tőlünk. Távol állnak mindazok az ismeretlen emberek, akik az utcán elmennek mellettünk. Távol állnak mindazok, akik képzettségük, rangjuk és gazdagságuk miatt felettünk, vagy alattunk vannak. Távol esnek tőlünk népünk milliói, akik városunk falain kívül róják az élet útját. Távol a szomszédos népek milliói, akikkel nem köt össze a közös nyelv csengése. Távol vannak tőlünk végül azok az ember-milliók, akik Európán kívül Tibet fennsíkjain, vagy Amerika óriási városaiban, Afrika szegényes falvaiban és az óceánok szigetein élnek és halnak meg úgy, hogy valaha is láttuk volna őket. Mégis, ha ezer mérföldnyi széles tengerek s még nagyobb távolságok és elűtő tulajdonságok választanak is el tőlük, mióta Krisztus járt a földön, senki sem állhat távol a másiktól, közel kell állnunk egymáshoz: felebarátokká kell válnunk. Krisztus e szót, melyet oly szűkre fogott a zsidó nép érzéke, hatalmas erővel szétfeszítette, oly tágga, mindent átfogóvá tette, aminő az Ő szíve volt.

Az Ószövetségből kihangzó isteni szót „szeresd felebarátodat” új tartalommal telítette meg: „Szeresd azokat is, akik legtávolabb állnak tőled.” Szereteted-

nek át kell lépnie házad küszöbén, szűkös körödnön, falud határán, vagy városod falain, át kell lépnie országod határkövére, és el kell jutnia a messze távolba, a széles nagyvilágba. Nemcsak gondolatban és érzésben! Van sok szeretet az emberekben távoleső embertársaik iránt, de csak elméletben; a munkásokat vagy idegen törzsek fiait felebarátnak nevezik, de nem közelítenek feléjük. Pedig volnának eszközök e távolságok áthidalására. Ha nem juthat is az ember egyesek közelébe, megközelíthetők összességükben. Azok az emberek, akik hatalmas erőfeszítéssel végre megszüntették Amerikában a rabszolgaságot, vagy nagy áldozatot hoztak a keresztény missziók felállításában, vagy akik népnevelő intézmények, árvaházak, védtelen emberek számára menedékházak építésében közreműködtek, szerették a legtávolabb álló embereket is. Minél közelebb jutunk embertársunkhoz, annál közelebb jutunk Istenhez. Amíg a távolság köde elzárja tőlünk az embereket, Isten is messze van tőlünk, oly távol, mint aki ezer Sirius-csillag távolságban lakik a mennyben felettünk. De mihelyt egy kicsit is közeledünk a tőlünk távolálló emberekhez, mindinkább teljesül szívünk régi vágya, mely így imádkozik: „Közelebb hozzád, Istenem!”

Szeresd felebarátodat. Felebarátod a legtávolabb álló, a legidegenebb ember is. De nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy elsősorban és kizárólag nem a tőlünk távolálló emberek a mi felebarátaink. Krisztus nem azért jött, hogy a felebaráti szeretet törvényét felfüggeszse és megfordítsa, s hogy a tőlünk távoleső emberek szeretetével pótolja; azért jött, hogy a felebaráti szeretet törvényét teljesítse, és a tőlünk távolálló emberek szeretetével kiegészítse és kibővítse, s hogy nevében és tartalmában is megszilárdítsa és megerősítse. A keresztény szeretetnek nem szabad a távollévőket kizárnia, még kevésbé a hozzánk közel s a legközelebb állókat: a családtagokat, a ház szolgaszemélyzetét, hivataltársainkat és polgártársainkat. Egyáltalában nincs keresztény szeretet abban a távolállóknak gondozásában egészen elmerülő asszonyban, akinek

fiacskája e naív, de annyira megsemmisítő mondatot ejtette ki: „Oh, anyám, bárcsak én is elhagyatott gyermek lehetnék!” Nem egy szolgáló ajkán tört fel a panaszos sóhaj a háziasszony fősvény, kemény uralma miatt, aki minden gondolatát és munkáját a szociális ügynek szenteli. Míg az ilyenekhez a távolállók közelebb jutnak, eltávolodnak tőlük azok, akik közelükben élnek. A keresztény szeretetnek azonban a közelállókat nemcsak olyan mértékben kell felkarolnia, mint a tőlünk távolabb állókat, hanem éppen ezekkel szemben kell elsősorban és mindenekelőtt megnyilvánulnia. A szeretetnek mindenkit fel kell karolnia, de nem szabad és nem kell mindenkivel szemben egyformának lennie. Különböző egyénnel szemben más és más lesz a szeretet az érzelem erősségében és a meghozott áldozat módjában és nagyságában, amint a világosság, erő és melegség is azokkal szemben érvényesíti hatását a legjobban, akik szószerint legközelebb állanak hozzá. Az angol közmondás fejezi ki a nem mindenütt érvényesülő, de mégis kétségtelen igazságot: Charity begins at home, a szeretetnek „otthon” kell kezdődnie. Szalézi Szent Ferenc is hangsúlyozza: „Azok közül, akik a „felebarát” fogalmi-körébe tartoznak, senki sem tarthat inkább számot e névre, mint lakótársaink.” Itt kell kezdődnie tehát minden szeretetnek, bár nem szabad itt végződnie is. A természetes hajlam, mely az embert általában vérrokonaihoz, házanépéhez, polgártársaihoz vonzza, nemde mintegy Isten kopogtatása szívének ajtaján, amely figyelmeztet: Itt kezdődjék szereteted, itt lobogjon fel legerősebben. Bár a mindennapi érintkezés sok akadályt gördít szeretetünk elé, mégis őket kell szeretnünk elsősorban. Nekik van legtöbb joguk felebaráti szeretetünkre, mert ők állnak legközelebb hozzánk.

FÉRJ ÉS FELESÉG.

„Ti férjek szeressétek feleségeket, mikép Krisztus is szerette az Egyházat!”

(Ef. 5, 25.)

Talán e szó hallatára: házasság, némely emberen hideg borzongás fut végig. Hisz évenként csak Németországban majdnem 20.000 házasságot bontanak fel hivatalosan, s hány hideg, szeretetnélküli házasság lehet még ezen felül! Pedig a szeretet tűzének sehol sem kellene oly lánggal lobognia, mint az otthon meghitt szentélyében, a férj és feleség között.

Ezt kívánja a házasság lényege. A házasság annak a frigynek neve, amely két embert a közelállók között is a legközelebb hoz egymáshoz. Még maga az anya és gyermek, jóbarát és jóbarát, fiú és leánytestvér sem állhatnak oly közel egymáshoz. Együtt dobogott valaha az anya és gyermek szíve; egyazon vér lüktet a testvérek ereiben, egy szív és egy lélek köti össze a jóbarátokat, de a férj és feleség egyek mindenben, egyek minden dologban. „S lesznek ketten egy testben.” (Gen. 2, 24.) Az oltár előtt elhangzó „igen”-nek teremtő ereje és jelentősége van. Kettőből egy lényt, egy nevet, egy életet formál. Ha valakinek, a házasságban legbensőbb frigyre lépő feleknek szól Isten parancsa: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!”

Isten és a természet e törvényével való szembehelyezkedés mindig kegyetlenül megbosszulja magát. Szeretetnélküli házasságok boldogtalan házasságok. Rokoni kapcsolatban van e boldogtalanság avval a lelki kinnal és gyötrelemmel, amelyet a magával meg-

hasonlott, nyugtalan lelkű ember hordoz magában. Övezze bár fény és szerencse, előkelő név és gazdagság — ha a szeretet hiányzik, hiányik az öröm is. Még ha az ily házaselektnek gyermekük is van, ha e nagy és legszébb érték birtokában vannak is, még ez a gazdagság sem teszi őket boldoggá, ha szeretetük nincsen. Ellenben a szeretetnek hiánya, a szülőkkel együtt, az ily ártatlan teremtetést is boldogtalanná teszi. Ha a gyermek olyan házban nő fel, ahol a szülőket nem élteti szent, bensőséges szeretet, úgy jár, mint az a növény, mely barátságtalan, hideg, napot sohasem látó zugban tengeli életét: nehezen bontakozik ki, korai fonnyadás, belső bajok csirája oltja ki életét. A boldogtalanságnak árnyéka, a férj és feleség legszorosabb közösségéből, az egész emberiségre kivetődik. A család az a sejt, amelyből az emberiség organizmusa épül, a kis családban előforduló szeretetlenség megérzik az emberiség nagy közösségében is. Mert a szeretetlenség a sejtnak tulajdonképeni betegsége, a szeretet pedig egészségét szolgálja. Ha beteg a sejt, vele együtt szenved a szervezet; de ha egészséges a sejt, viruló erőre lendül az egész szervezet. De nem minden házastársi szeretet jelent egészséges légkört. Mindazon nyilatkozatok között, amelyeket a hitvestársi szeretetről írtak és elmondottak, Szent Pál apostol utal a legmélyebb igazságra: „Ti férjek” írja az efezusiakhoz „szeressétek feleségeteket, miként Krisztus is szerette az Egyházat.” Csak ahol Krisztusnak ez az Egyház-iránti szeretete szolgál példaképül a házastársi szeretetnek, csak ott található igazi, magára a házasságra és az egész emberiségre áldást hintő szeretet a férj és feleség között. Krisztusnak Egyháza iránti szeretete pedig a legtisztább, a legigazibb szeretet. A férj és feleség közötti szeretet gyakran csak az önzésnek egyik formája. Addig boldogok és csak addig szeretik egymást, míg a szeretet áldozatot nem követel. Attól a naptól fogva pedig, amelyen egyéni kényelmüket és kielégülésüket nem találják meg többé, elfakul a szeretet is. Ámde Krisztus nem ezért jött Egyházába, hogy maga legyen boldoggá, hanem, hogy

Egyházát tegye boldoggá — élethossziglan tartó áldozattal, lemondással és szolgálattal. Ezernyi áldozat, lemondás, egymás figyelmes kiszolgálása s kölcsönös odaajándékozása, ez az igazi hitvestársi szeretet.

Az ily szeretet aztán önkénytelenül hűséges is lesz. „Mindhalálíg szerette övéit”, mondja a Szentírás Krisztus Urunkról. Mindhalálíg kell tartania a szeretetnek a férj és feleség között. Nemcsak az első remények és örömek befejeztéig, hanem minden kísértésen, minden nehézségen át, egészen a sírig. Mily szép jelenség az az emberpár, a két hitvestárs, akik késő öregkorban is oly bensőséggel csüngnek egymáson és tartanak ki egymás mellett, akiknél az öregség hófehér színe alatt még az ifjú napok régi, szép hevülete lobog: ez valóban keresztény szeretet, krisztusi szeretet! — Krisztus csak egy Egyházat választott és csak egy Egyházat szeretett. Egyedül övé volt szívének végtelen szeretete. Így a férj és feleség sem oszthatja meg a szeretetét senki mással. Számukra, akik eggyé lettek, Krisztus és az Egyház, a férj és feleség számára minden más lény idegen test; az idegen test pedig nem részesíthető oly szeretetben, mint saját testünk és vérünk. Mivel a házasság oly mélyen nyúlik bele az emberi életbe, és az egyik embert a másikkal nemcsak külsőleg, hanem bensőleg is oly szorosan fűzi s olvasztja össze, e szeretetnek a halál után is osztatlanul meg kell maradnia. A régi idők egyik szentje, Macrina, a két szellemóriás, Szent Vazul és nyssai Szent Gergely testvére mondja e figyelemreméltó, mélyértelmű szavakat: „A természet szerint csak egyszeri házasság van, amint egy születés és egy halál.”

Azonban nem említettük még a legfontosabbat, aminek döntő jelentősége van: Krisztus szeretete Egyháza iránt lelki szeretet volt — egy testet alkotnak, de Krisztus mindenekelőtt Egyházának lelkét szerette. Így a férj és feleség is elsősorban egymás lelkét szeresse, és a testben is a lélek tükröképét és kifejezését. A szeretet nem maradhat hosszú időn át hűséges, önzetlen és osztatlan, ha nem a lelkeknek a szeretete. Ahol a test szeretete a lényeg, ingataggá válik az alap: mert

a legszebb test szépsége is elfonnyad, mint a mezők füve. Hűtlenség üti fel fejét, mert a testi szépség soknak adatott és soknak egyformán jutott osztályrészül, csak a léleknek van egészen sajátos szépsége. Előbújik az önzés, mert a test szeretete arra ösztönöz, hogy mástól elvegyen, a lélek szépsége arra sarkal, hogy másoknak adjon.

Krisztus szeretetéhez hasonlóan a házastársi szeretet is a legszebb, de egyúttal a legnehezebb teljesítmények közé tartozik. Nagy önvizsgálatra van szükség a házasság előtt, a házasságban szüntelen önmegtagadásra, mindig mély vallásos érzületre, sok kegyelemre. Azért rendelte el az Egyház, hogy a jegyespár az oltár lépcsőjén kösse meg a szeretet frigyét, és mintegy az Üdvözítő szívéből vigyék haza kegyelmi nászajándékként szeretetének szikráját.

GYERMEKEK.

„Gyermekeiket kedveljék!”
(Tit. 2, 4.)

A Bibliából, a népek régi dalaiból, minden nemzet irodalmából kicsendül az apai és anyai szeretet dicsőítő himnusza, s mégsem található meg minden apai és anyai szívben. Ha ritkán akad is kőszívű apa és anya, mégis sok apa és anya szívében nincsen igazi szülői szeretet. Az igazi szülői szeretet, az áldott apai és anyai jószág sok áldozatot kíván. Meg kell harcolni érte, mint minden nagy és nemes dologért, noha az erre való hajlandóság csíráját a természet minden anyai és atyai szívbe beleoltotta.

Hogy a szülők igaz szeretettel szeressék gyermekeiket, olyan szeretettel, „mint önmagukat”, követeli már saját énjük is. A gyermek ennek az ének egy darabja. Bizonyos értelemben ők ennek az ének jövője is. A gyermekek őrzik meg továbbra a szülők nevét e mulandó világban, sőt többet a pusztá névnél. Folytatói a szülőknek külső megjelenésükben, arcvonásaikban és kiváló külső tulajdonaikban, továbbá a lélek erényeiben, szellemi adományaikban, jellemvonásaikban és érzelmi világuk alaptermészetében is; így válnak ők a szülők további énjévé. Ezért saját énjük iránti szeretetüknek a gyermekek iránti szeretetükben kell visszatükröződnie.

Igazi szülői szeretetre int nemcsak a szülőknek, hanem az egész emberiségnek az érdeke is. Az apai szeretetről is igaz, amit Smiles az anyai szeretetről mondott: „Az anyai szeretet az emberi nem látható gondviselője!” A férj és feleség egymás iránti szeretete

a népek s az egész emberiség létreszólítója, az apai és anyai szeretet pedig a gondviselője.

Nélküle a házastársi szeretet gyümölcse, a gyermek nem maradhat fenn; nem az apának és anyának pusztá léte az emberi nem gondviselője, hanem — amint Smiles nagyon helyesen mondja, — az anyai szeretet. Az emberi élet sajátos berendezése, amely megsejteti az örök szeretettel való rokonságát, megköveteli, hogy a kicsi emberteremtés élete első korszakát a szeretetnek oly meleg, napsugaras légkörében töltsse, aminőben későbbi életében soha többé nem részesülhet. E meleg szeretet és a kemény atyai és anyai kéz nélkül a gyermek szíve vagy megkeményedik, vagy elpuhul. Midőn I. Napoleon egy asszonytól azt kérdezte, miért terem oly rossz gyümölcsöt a francia nevelés, így válaszolt: „Sire, nincsenek anyák!” Azt is mondhatta volna, nincs igazi anyai szeretet. Saját énünk, népünk és fajunk érdekénél még nagyobb érdek is van, amely a szülőket a gyermekek iránti szeretetre sarkalja: Isten érdeke. A Teremtő szent akarata, hogy a rigópár teljes odaadással táplálja, óvja és szárnyára bocsássa kicsinyke csupasz fiókáit. Méginkább akarja Isten, hogy az emberi szülők meleg szeretettel neveljék, ápolják és védjék gyermekeiket. A gyermek több, mint a kicsinyke madár, nemcsak teremtménye Istennek, hanem képmása, gyermeke, a végtelen Isten örök dicsőségére alkotott, Isten halálával megváltott lélekkel megáldott lény. A szülői szeretet nélkül Isten kedves gyermeke elpusztul, elvész. Ezért a szülői szeretet minden fogyatékosága bűn nemcsak saját lényünkkel és az emberiséggel szemben, hanem bűn az Isten szívében élő szeretet ellen is. Az apa és anya Isten helyettesei és Istentől kapott javak gondozói. Az apa és anya szívében igaz, bensőséges szeretetnek kell élnie, amint igaz és szent szeretet él Isten szívében is. Legyen a szülői szeretet Isten lángoló szívének szikrája. Evvel már megmondtuk, hogy nem minden szülői szeretet elégíti ki Istent. Az emberi szív természetes szeretetének meg kell nemesülnie, istenivé kell válnia. Ez az igaz, a vallásban megdicső-

ült és elmélyült szülői szeretet, nem az ösztönös, szenvedélyektől elhomályosult, pogány szeretet, mely szinte csak más formája az önzésnek. Oly szomorú jelenség, midőn a fiatal asszony nem azért vágyakozik gyermek után, hogy neki valamit, sőt mindent odaadjon, hanem azért, hogy ő kapjon benne valamit. A szeszély óráiban a kis babának cicomázása, dédelgetése, csókolgatása nem mutatja még, hogy a szívben anyai szeretet él; de igenis anyai szeretetre vall a zsenge ember-sarjadéknak saját életének legszebb javaival, saját vérének, erejének, saját boldogságának megosztásával való életresegítése. „Anyának lenni” írja egy modern könyv „jelenti: apró lihegések, kicsi szív könnyű dobogásának figyelését; jelenti, hogy élesszeművé kell válni, mint az erdő vadjának minden veszéllyel szemben; jelenti a bátorságot a magános csöndben, minő a férfi bátorsága a hangos harci zajban, jelent vérig menő áldozatot a virrasztásban, éhség elviselésében, a szeretetben, a munkában képességein fölül való emelkedését, azonban mindenekelőtt gondoskodást; anyának lenni jelenti: a gondokban boldogságát találni.” Nem tartozik azonban az anya jó tulajdonságaihoz, hogy nélkülözhetlenné teszi magát és szomorkodik, ha az ifjú sarj nem simul többé egészen a törzshöz, hanem szabadságra, önállóságra tör. Ez is önzés volna. Az anyai szeretethez tartozik az is, hogy a gyermeket úgy készítse elő az életre, hogy azok a szülőkről ugyan meg ne feledkezzenek, de őket igenis nélkülözzhessék. Az igazi szülői szeretet szemében a gyermek egyéniségében, szabadságában tiszteletreméltó lény. Ezért nem fog avval az érzékenykedő vonzalommal feléje közeledni, mely az ifjút még fejlettebb korában is csókkal halmozza el, s alacsonyítja le, hanem avval a komolysággal, amellyel a lélek halhatatlanságának fönnsége tölt el bennünket.

Nem fogja minden erejét a gyermek testi és földi életének szentelni s ezáltal elkényeztetni, hanem a lélek szépségét és egészségét, Istenben való életét, a gyermek örök jövőjét fogja mindenekelőtt nagyra becsülni

és megvédeni. Nem az lesz legnagyobb gondja, hogy a gyermeknek e földön fáradság- és gondnélküli paradicsomot teremtsen. Inkább örködjék angyalként a paradicsom fölött, amelyet Isten a lélekbe már beleplántált. A szülői szeretet e kerubja a villogó kardot is forgatni fogja: komolyan parancsol, büntet és kényszerít. Bár nem szívesen nyúl e kard után, de az igazi szeretet éppen abban mutatkozik, hogy megteszi azt is, ami nehezebbre esik. Ahol nincs önmegtagadás, nincs ott szeretet, szülői szeretet sincsen, amelynek legelsősorban Isten áldozatos, atyai szeretetét kell tükröznie.

SZÜLŐK.

„Tiszteld atyádat és anyádat!”
(Ex. 20, 12.)

Mily bensőséggel símul a kicsi gyermek édes-
anyja kebelére; — mily kedvesen, mily rajongással fonó-
dik az édesapa nyaka köré! A kicsinyek szeretete a
szülőkkel szemben mindig bájos, azonban, sajnos, csak
múló jelenség. Pedig a szülők iránti szeretetnek érc-
nél maradandóbbnak, kipusztíthatatlannak kellene
lennie a világban.

Hisz örökre megmarad az igazság, hogy valaha
szüleinkkel egyek voltunk, s hogy mindig életüknek
egy darabja vagyunk és maradunk. Ezért kell ennek
az élet kezdetén fennálló közösségnek a későbbi élet-
ben legalább az egymás iránti szeretetben továbbra
is fennmaradnia. Mennyire természetellenes volna e
velük összefűző egységről való megfélelkezés, meg-
tanít rá egy rövidke pillantás az állatvilágba, melyből
régí és újabb írók oly nagyszámban merítenek szemlé-
letes példákat a szülői szeretetről. Pl. Lessing beszéli
el, minő gyengédséggel vonszolja két patkány a harma-
dikát a darab kalácshoz. Midőn a másik kettőt el-
riasztotta onnan, észrevette, hogy a harmadik, a másik
kettőnek vak anyja volt.

Soha nem múló jogcím szeretetünkre továbbá
mindaz, ami jót, kedveset csak tettek szüleink értünk
az életben. Minden csepp verejték, amely édesatyánk,
fönntartónk arcáról értünk lehullott, minden ránc a
homlokán, hajának minden ősz szála, melyek gond-
jairól tanúskodnak, figyelmeztetés számunkra, hogy
szeressük őket, szeressük őket jobban, mint bármely

más embert. Hát mit mondjunk az édesanyai szeretetről?! Édesanyánk hány kedves tette, áldozata szövi át kezdettől fogva életünk folyását: hány gondban átvirrasztott éjszaka, gonddal barázdázott nap, mennyi fáradság, szolgamunka, megalázkodás és lemondás!? És a jutalom? Az anyák kórusa mondja korunk egyik költőjénél:

Verejtékkal és könnyel
és csurranó vércsöppel
adjuk a gyermeket ennek a földnek,
vigyázásra tanítjuk
és magunk nem vigyázunk, —
végül is magukat jobban szeretik, mint minket.

Valóban, az anyai szeretet, minden önzés ellenére, mely rendszerint hozzátapad, még mindig óriási a gyermek szeretetével szemben. Még nemesebb lelkű pogányok is érezték és megvetették a gyermeknek a szülők iránti hálátlanságát. Coriolanus vagy az ifjabb Plinius neve halhatatlan himnusz „a derék férfiú”-ról, aki az édesanyjával szemben hasonlót hasonlóval, szeretetet szeretettel fizet. Nálunk, keresztényeknél azonban az édesapának és anyának ezen kívül még egy harmadik, soha nem múló jogcíme is van a szeretetre gyermekei részéről. Ők Isten helyettesei a földön. Az Istent megillető szeretetnek egy részével nekik is tartozunk. A Szentírás lapjain ezért találjuk gyakran az intelmet, hogy a gyermekek szüleiket tiszteljék és szeressék. Így hirdette a második tábla is, ahol Isten felebarátaink jogairól kezd beszélni, mindjárt az Isten-tisztelet parancsa után, első törvényként: „Atyádat és anyádat tiszteljed!”

Istennek épen e parancsban használt szava utal arra, hogy a gyermek szeretetének szülei iránt mily különös tulajdonsággal kell rendelkeznie: tisztelettől áthatott szeretetnek kell lennie. Amit a pusztá gyermeke sejtve érez, midőn az anya sátorába lépve, leveti saruit lábáról, ezt kell nekünk egész világosan tudnunk, hogy az apa és az anya, bármily egyszerű sorban élnek is, mindig többek, mint mi; ők Istennek, a királyok-királynak helyettesei.

„Anyámat még egyszer látni, látni akarom!”
 És akkor fölfődte arcát a halál . . .
 „Hogyan? . . . Hiszen volt koronája,
 s szemem sosem látta? —
 hajábatűzőtt arany koronája . . .”
 „Tudod-é, hogy királynő volt anyád?”
 — Hajamat tépem s csókolom nyomát.
 Miért, miért nem láttam sohasem,
 hogy királynő volt az anyám!
 — Könnyel sírom be lábanyomát.

(Leo Sternberg.)

Mint királlyal és királynővel — kell velük érintkeznünk hanghordozásban, gyengéik elviselésében, a velük való érintkezésünk minden megnyilvánulásában. Kedvesen emlékezett meg egy alkalommal Johann van Werth édesanyja méltóságáról. Nem szégyelte az egyszerű, félénk parasztasszonyt asztalánál a tisztelet minden jelével elhalmozni és tisztjeinek bemutatni, akik a maguk részéről szintén nagy tisztelettel vették körül.

Az ily hódoló tisztelet aranykeretéből kell aztán az igazi szeretet drágakövének előragyogni: annak az örömeknek, mely mindig jóindulattal és tettekre készen áll rendelkezésükre. Nem érzelmes szavakban és még érzelmesebb csókhalmozásban kell nyilatkoznia e szeretetnek, hanem csak abban a józan, titkos törekvésben, hogy a lehetőség szerint távol tartsuk a szülőktől a gondot, munkát, kiadásokat, hogy mindig kedvesebb napokat, órákat vagy negyedórákat szerezzünk nekik, s hogy teljesítsük egyre csendesebben, halkabban dobogó szívünk kívánságát a lehetőség és illendőség szerint. Akkor is ilyen szeretet szellemében kell engedelmeskednünk szüleinknek, midőn már elröppentek az ifjú gyermekek. Droste, — aki különben a gyermeki szeretet megtestesítője volt, — midőn már jelentős költői hírneve volt, oly engedelmes volt anyjának, mint a kicsi gyermek. Megkezdett versét is abbahagyta édesanyja hívó szavára, s így nem egy jó gondolattól kellett megválnia. A szeretet még a halál után is megteszi a szülők akaratát, s minden szülőnek azt a sírfeliratot szánja, amely Párizs egyik temetőjében olvasható:

„Isten veled, anyám! Fiad mindvégig engedelmes marad irántad!” Minden áldozat szeretetnek jele, — de saját akaratunk fölládozása igen gyakran a legnagyobb, de ezért a legszebb áldozat is.

Az ilyen szeretet nem marad sokáig jutalom nélkül. Amint a szeretetlenség büntetéseként az anyának, apának, sőt magának Istennek kimondott, vagy elhallgatott átka nehezedik a gyermek életére, s amint a lelkiismeret szemrehányásokkal kínozza, — a szerencsétlen Paul Verlaine ecseteli ezt kíméletlenül, — s végül aláássa, összezúzza boldogságát, épúgy lesz az igazi bensőséges szeretetnek finoman érző viszontszeretet a jutalma, míg a szülők élnek, haláluk után pedig szinte csodás hatású áldásuk. Ez az áldás már a koporsó láttán minden fájdalomában is édes vigasszal és boldog visszaemlékezéssel tölti el a gyermek szívét, egész életen át „otthont épít”, sikereket hoz, balszerencsét távoztat, s végül utolsó óráinkban is örökdő, gyámolító angyalként lebeg fölöttünk. Ekkor az égből még egyszer felénk csendül az anyai szeretet bölcsődala, s álomba ringatóan zeng felénk az ének. „Tiszteld atyádat és és anyádat, hogy hosszúéletű légy a földön!”

TESTVÉREK.

*„Ime, mily jó és mily gyönyörű-
séges, ha együtt laknak a test-
vérek!”*

(Zsolt. 132, 1.)

Ismered Martin Greif: „Panaszos dal” balladájá-
nak vissza-visszacsengő sorait:

Megölt a bátyám a berekben,
elvette virágomat, amit én
leltem az erdő hűvösén,
s azt mondta, övé, amit én szedtem.

E panaszos ének hangja végigvonul az egész em-
beri történelmen. Már az első testvérpár közül az idő-
sebbik leterítette kisebb testvérét; aztán hallunk tovább
Ézsauról, aki gyűlölte Jákobot az atyai áldás miatt,
József testvéreiről, akik eladták gyermek-öccsüket,
Achimelechről, aki testvére vérében gázol, farkassze-
met néző, harcban álló testvérekről, borzalmas testvér-
tragédiákról minden népnél. Minden időben s minde-
nünnen fülünkbe cseng a testvérharc és civódás zaja.
Mennyire másként kellene ennek lennie. A testvérek-
nek egészen különös szeretettel kellene egymás iránt
viseltetniök: „Ime, mily jó és mily gyönyörűséges, ha
együtt laknak a testvérek!”

Csak ez felel meg a természetnek, erre ösztönöz
velünk született hajlamunk és a természet törvénye.
A testvérek egymásközi természetes viszonyát már a
régiek hasonlították az ember két keze, lába, két sze-
me között fennálló kapcsolathoz. Kettő-kettő van belő-
lük, de lényegükben, működésükben, mégis bizonyos
egységet alkotnak. A testvérek között nemcsak egy-

két testi és lelki rokonvonás van: egyazon szülői ház, közös eredet fűzi őket össze. Sőt nem egy dologban, a legbensőbb lényegben is egyeznek: egy forrásból ered vérük, húsup, csontjuk, s ezért az emberek sokaságában mégis csak bizonyos szerves egységet alkotnak. Ennek az egységnek, mint általában az organizmusnak, nem szabad felbomlania és szétesnie; a vér és a szív természetes vonzalmának kell azt összetartania. Ezért tartják ősidőktől fogva a fiú- és leánytestvér közötti lelki kapcsolatot minden szeretet mintaképének, amint ezt egyes népmesék, népmondák oly szépen és kedvesen ecsetelik. E szó: „testvéri szeretet” az ember szókincsében, sőt Isten beszédében is minden őszinte, odaadó vonzalom kifejezője lett. Épen mivel a testvéri szeretet oly természetes megnyilatkozás, azért tűnt fel kezdettől fogva a testvérgyűlölet természetellenes, borzalmas dolognak. Azok a népek is, melyek e szavakat „kaini bélyeg” és „kaini átok” és Isten szavát: „Őcséd vérének szava hozzám kiált a földről” (Gen. 4, 10.) nem ismerték, félve kerülték, és irtózáttal gondoltak a testvér-gyűlöletre, mint természetünkkel ellenkező és átoksujtotta dologra.

„Ime, mily jó . . .” mily jó más értemben is; jó az ember lelkületének kifejlődésére. Igaz, nem egészen könnyű a természettől parancsolt testvéri szeretetnek egész életén át való csorbíttatlan megtartása. A testvérek is, sőt épen ők, akik oly szorosan együtt élnek, megszokottá, hétköznapivá válnak egymásnak. Életük egymás előtt játszódik le, jól ismerik egymás gyengéit, érdekeik nem egyszer kereszteződnek. Ezért könnyen támad a veszély, hogy mindinkább elidegenednek egymástól; önzés, féltékenység, félreértések, szélső, túlkapás, megaláztatás, figyelmetlenség a testvérek között sokkal veszélyesebbek, mint egyebütt, mert, amint egy régi emberismerő állítja, minden szeretet könnyebben helyreállítható, mint a komolyan megszakított testvéri szeretet. Másfelől a testvéreknek, akik nemcsak egymás gyengéit, hanem jótulajdonságait is ismerik, s akiket a vér hatalma egymáshoz mégis csak erősebben

vonz, amíg lélekben komoly elhidegülés be nem következett, mindig könnyebb az összes gátló és zavaró körülmények elhárítása, s a régi szeretetben való egybeolvadás. Épen a testvérek együttléte válhatik legjobb iskolává, s kell is azzá válnia, a későbbi szociális élet számára, amely oly sok figyelmet, elnézést, engedékenységet, nagylelkúséget és segítőkészséget, „testvéri szeretetet” követel az embertől. Aki a testvéri szeretetet ápolja és gyakorolja, arra az útra lépett, amelyen a legkönnyebben és a leggyorsabban érheti el az emberszeretet, a „testvérszeretet” nagy erényét.

Nézd, „mily jó”, de „mily gyönyörűséges is”, mily megindító és szívetvidító, ha a testvérek összetartanak, egyetértenek! Ha még sokkal nagyobb nehézséggel járna is a testvéri szeretet virágának fagytól, kártól való megóvása, mégis meg kellene hozni ezt az áldozatot, mert ez a virág egész házat, egész szívet, az egész életet tölti meg az öröm illatával. A testvérek békés, szerető együttléte már az ifjú élet gyenge tavaszában, a tulajdonképeni gyermekkorban hint vidám derűt, amelyet más úton hiába próbálnánk megszerezni a gyermek számára. Nem szerez neki több örömet semmiféle játszótárs vagy pajtás, semmiféle játékszer, mint a testvéröcsi vagy húgocskája. A közös kalandok és játékok sok közös örömet fakasztanak bennük, s ezek a késő öregkorban is boldogan mosolygó visszaemlékezésekben élednek fel újra bennük. A gyermekkor boldogságánál érettebb, komolyabb örömmel ajándékoz meg bennünket a testvéri szeretet a fejlettebb, serdültebb korban, s a későbbi életben. Sajátságos viszony fejlődik ki a testvérek között, midőn már kilépnek a gyermekévekből. Bizonyos fokban tartózkodó magatartás jellemzi a formában, amely külsőleg hideg, szűkszavú, olykor szinte kissé nyers megnyilatkozású; bizonyos mértékben érdekeik is elütnek egymástól, melyeknek rendszerint függetlenül kell kifejlődniök, és így eltávolodniök egymástól. De keblükben mégis egy szív dobog; a lélek mélyén érzik és tudják, hogy kölcsönös, őszinte jóindulat köti őket össze állandóan s föltétlen

szolgálatkézség szükség esetén. Ez számukra nyugalmat és biztosságot teremt az élet zavaró körülményei és kockázatai között; „erős város a testvér, kit testvére megsegít”. (Példb. 18, 19.) Ez a boldogsága a teremészetes, egész életen át tartó testvéri szeretetnek; Plutarchos mondta: e boldogságot, testvéri szeretetet tekinti a legnagyobb hálát érdemlő ajándéknak az összes javak közül, melyeket a sors számára juttatott.

A fiú- és leánytestvér közötti odaadó szeretetből fakadó boldogság más, mélyebb módon nyilatkozik meg a gyermekévek után. Talán e földi élet leggyengédebb és legnemesebb boldogsága ez a szeretet; a férfi és a női lélek közötti barátság boldogsága. Ilyen benső, mély s mégis minden érzékiség nélküli és tiszta barátságot sehol sem találunk másutt a világban

Testvérek, férfi egy, másik a lány:
szent kapocs kettejük között, —
hübbeket semmiféle aranylánc
e földön össze nem kötött.

(P. Heyse.)

Az ifjú leányzó fitestvéreben felleli a férfiúi nagyságot, amelyre a női lélek szívesen tekint fel büszke csodálattal; megtalálja azt a férfias erőt, melyhez oda-símulhat, felismeri a férfi szükségleteit, melyeknek istápolása és ápolása szíve vágya. A fiú pedig nőtestvéreben megtalálja a nőies tisztaságot, amely előtt a férfi lélek tisztelettel hajlik meg, megtalálja a jóleső női finomságot és figyelmet, a női léleknek minden kicsiségre kiterjedő gondoskodását, gyengédségét és gyengeségét, melyet oly szívesen vesz férfiereje védőszárnyai alá. Ez a férfi és női lélek egymást kiegészítő nagy találkozása, amint azt a Teremtő a teremtés hajnalán elgondolta, a paradicsomi boldogság, az Édenkert megmentett kicsi szigete. Valóban élete kertjének nem kis boldogságától esik el, aki e szeretetet nem gyakorolta és nem ápolta. Oly nemes és szép szeretet ez, hogy a szellemi élet hősei, clairvauxi szent Bernát és Pascal is ápolták azt. Oly szent szeretet ez, hogy egyszer maga Krisztus csodával állította helyre, midőn

a halál a testvér-boldogság fehér rózsáját leszakította. A sírányozó Máriának mondta hajdan: „Fel fog támadni testvéred.” (Ján. 11, 23.)

Ime lásd, mily jó és mily gyönyörűséges az Isten szemében is, ha egyetértés uralkodik a testvérek között!

JÓBARÁTOK.

„Az igazi barátnak nincsen mása.“
(Sir. 6, 15.)

Ha a testvérek közötti köteles szeretetről beszélünk, szólnunk kell arról a szeretetről is, mellyel a jóbarátnak tartozunk; mert a jóbarát testvér, — rokon, lélekben testvér.

Mily csodás gyengédséggel, mily szépen világítja meg a baráti szeretet ébredését és lényegét a Szentírás e versszaka: „Ekkor, amikor befejezte Saullal való beszédét, történék az, hogy Jonathás lelke egybeforradt Dávid lelkével és Jonathás úgy megszerette őt, mint a saját lelkét. (1 Kir. 18, 1.)

A barátság kétségtelenül a **lelkek** valóságos, habár mélyen rejlő rokonságán alapul. Aristoteles mondja: „A barátság lelke a teljes hasonlatosság.“ Ha a jóbarátok sok dologban: korban, gazdagságban, állásban, képzettségben, temperamentumban, tehetségben, sőt egyes jellemvonásban még annyira különbözhetnek is egymástól; legbensőbb lényegükben egybeillő tulajdonságukkal kell rendelkezniök. A **lelki** hasonlóság, melyet a szív gyakran megérez, mielőtt az ész felismerné, adja meg alapját annak, ami a másban talált örömet, az együttlét és találkozás örömét is önkénytelenül felidézi. „A jóbarát második énem, neki pedig én vagyok második énje.“ Két egyénnek egybekapcsolódása ez, és nem megkötése, vagy épen megcsorbitása az egyénnek. Valósággal megkettőzése az életnek, kétszeresére felfokozott életerőt ad minden ellenállással szemben. „Jaj a magánosnak“ (Préd. 4, 10.) mondja a Szentírás. „Jobb tehát, ha ketten vannak

együtt, mintha egy van egyedül, mert társaságukból hasznuk van." (Préd. 4, 9.) Nemcsak a harcban, politikai, gazdasági, szellemi küzdelemben kettőzi meg erőnket a hűségesen mellettünk álló jóbarát, hanem akkor is, ha lelkünk elé gördülő akadályokat és nehézségeket kell legyőznünk. Ha valaki előtt kiönthetjük szívünk keserűségét, ha a kétségbeesés óráiban más is mellettünk áll, ha az olajfákhegyi szenvedések éjtszakáján jóbarátunk is velünk virraszt, velünk szenved, — felére csökken minden fájdalmunk. Viszont a barátság kétszeresére fokozza boldogságunkat az öröm óráiban. Sokkal szebb a vidék, ha ketten nézik, szebb a jövő, ha ketten néznek belé, és boldogabb az emlékezés, ha mással együtt tekinthetünk vissza a múltba. „Négy szemben" — mondja Heyse, — „szebben tükröződik a világ, mint két szemben." Pathetikusabb, de époly igaz Schiller szava:

Minden szerencse fölött ott áll a barát;
Szívével előbb szüli a szerencsét,
aztán megosztva éég növeli.

Ezért csak balga ember zárkózik el a barátság elől, és tagadja meg szívétől a barátkozás vágyát. „Az ostobának nincsen barátja." (Sir. 20, 17.) A barátság e csodás mivoltából adódnak a baráti életet irányító szabályok és kötelezettségek. Mivel teljesen *lelki* rokonságon alapul, s ebben van nemességének legelőkelőbb vonása, minden tisztasága és gyengédsége mellett a férfias komolyság bélyegét kell magán hordania. Nem ölelkezésekben fog megnyilvánulni, nem is más külsőségek, mulandó dolgok kötik le elsősorban; mindezt csak azért szereti, mert az örök lelki értékek visszatükröződései. A legkisebb érzékiségnek belevegyítése nem növeli, tágitja, inkább csorbitja, gyöngíti a barátság életét. A jóbarátok között is van határa a kölcsönös bizalomnak. Mert amint Nietzsche mondja „ha igen bizalmas közelségben élünk valakivel, úgy járunk el, mintha értékes rézmetszetet állandóan csupasz ujjal fogdosnánk. Egy szép napon már

csak rossz, piszkos papírdarab marad kezünkben. Más ember lelke is a benne való folytonos vájkálás által végre is kopottassá válik: legalább is ilyennek tűnik fel előttünk a végén. Eredeti vonásait és szépségét nem látjuk többé viszont." E szavak „nem látjuk többé viszont”, annyiban szorúlnak javításra, hogy a nagyon bizalmas érintkezés gyakran elhidegüléshez vezet, melynek legyőzése után — ha az ember diadal-maskodik rajta — a jóbarát lelke eredeti üdeségében újra felragyog. A megjegyzés „csak ne nagyon bizalmasan” nem annyira az érintkezés gyakoriságára vonatkozik, inkább annak közelségére és nyíltságára. A kétszínűségnek és hazugságnak még a lehelete sem férhet meg a jóbarátok között; a jóbarát a jóbaráttól elvárhatja s el is kell várnia, hogy szívének vonzalma s az ajkáról elhangzó szó feltétlen igaz legyen, mindamellett sincs szükség arra, hogy szívük legbensőbb, legelrejtettebb titkait boncolgassák és egymás előtt kitergezzék. Ne kutassunk olyan titkok után, amely csak a magunk és Isten ügye, olyan dolgok és élmények után, melyeket Isten pecsétje őriz.

Ne legyen a barátság érzékies és túlságosan bizalmas, de önző se legyen! A barátság idővel oly mélyre süllyedhet, hogy végül igazolódik rajta ama francia írónak túlzóan általánosító szava, „amit az emberek barátságnak neveznek, csak cimboraság, kölcsönös érdekek kímélése, apró kedvességek cserejátéka, olyan érintkezés, amelyben az önszeretet mindig valami hasznot vár”. Sőt oly mélyre süllyedhet, hogy ráillik Seneca még keményebb ítélete: „Nem barátság, hanem üzlet.” Ezért nem arra törekszik csak, hogy kapjon barátjától, hanem legyen rajta, hogy fájdalmát is megossza, vele együtt örvendjen. Főképp ez utóbbi, a közös öröm és nem a részvét teszi az embert jóbaráttá. Kedves gondja lesz, hogy olyan szívességet tanúsítson, vagy nagyobb áldozatot hozzon, amely nem vár viszontszolgálatra. Mutassuk meg baráti lelkületünket akkor is, ha a jóbarát félreért, megsért bennünket, ha szeszélyességével kellemetlenné válik. A barátság

lelki értékeket is nyújtson, amelyeknél méginkább távol áll a viszonzószolgálat gondolata. A jóbarát nem elégszik meg avval, hogy csak elnéző társ legyen, komoly áldozatra kész ápolója, gondozója lesz a léleknek is. A barátságnak csodásan szép jelenete tárul elénk Chopin végóráiban. Így mondják el: Néhány nappal halála előtt egyik barátja ment el hozzá s így szólt: „Ma van testvérem halálának napja — teljesítenéd-e ma egy kérésemet?” „Bármit kívánsz, megteszem neked.” — „Ajándékozd nekem lelkedet!” „Értelek; vedd hát!” Ekkor térdreborult a jóbarát és Istenhez fohászkodott: „Vedd azt te egyedül magadhoz.” Erre feszületet vett elő, és odanyújtotta Chopinnek: „Hiszel-e?” „Hiszek!” — Szemét a feszületre szegezve sűrűn hulló könnyek között gyónt meg a mester. Négy nappal később meghalt; végórájában e szavak hangzottak ajkán: „A boldogság forrásánál vagyok!”

Ilyen mély barátságot azonban nem táplálhatunk sok emberrel szemben; nem lehetünk sok ember számára „tisztá légkör, elzárt magány, kenyér és orvosság”, nem válhatunk sok ember második énjévé. A sokfelé megosztott barátság mindig sekélyessé válik. A kevesek között azonban egynek nem szabad hiányoznia; a legjobb s mindvégig kitartó jóbarátnak, Istennek. Isten akar jóbarátunk lenni: „Már nem mondalak benneteket szolgálknak, . . . hanem barátaimnak mondottalak titeket.” (Ján. 15, 15.) Barátunkká, sőt baráti körünk központjává kell tennünk. Főképp az Isten iránti szeretet s a benne való hit forrassza egységbe a baráti szíveket. „Csak akkor igazi a barátság” — imádkozott hajdan Szent Ágoston, „ha te fűzöd annak szálait”. Istennel kötött barátságunk olyan lesz, mint Isten maga: mély, bensőséges, örök.

SZOLGÁLATTEVŐK.

*„Aki nagyobb köztetek, legyen,
mint a kisebb és aki előljáró,
mint a szolgáló!”*

(Luk. 22, 26.)

A szolgálók térben oly közel állnak hozzánk, mint a testvérek; a távolságot tekintve valóban „felebarátaink”, de érzésben egész világ választ el tőlük, és mélyen alantas a ház szolgaszemélyzetének, az üzlet alkalmazottjainak, a vállalat munkásainak a helyzete. Rendszerint annál kevésbé becsüljük meg őket, minél közelebb állnak hozzánk térbelileg. Ezért van, hogy lélekben a szolgaszemélyzet áll legtávolabb a ház uraitól. Már ez maga figyelmeztet arra, hogy a cseléd- és munkáskérdés nemcsak politikai bölcsesség és nemzetgazdaság kérdése, hanem a keresztény szeretetnek is problémája: mikép kell rendezni az uralkodó osztálynak az alkalmazottak sokkal nagyobb számú tömegéhez való viszonyát. Krisztus e szociális kérdést az utolsó vacsorán mondott szavaival oldja meg: „Aki előljáró, — legyen mint a szolgáló!”

A keresztény gondolatvilág nem ismer távolságot, vagy oly kiemelkedő különbséget az úr és szolga között. A szolga nem kisebb uránál. A szolga is, az úr is egyaránt Isten teremtménye s a Magasságbelinek szolgálja. Már az Ószövetségben kérdi Jób: „Nem az teremtett-e engem a méhben, ki amaszt is alkotta?” (Jób 31, 15.) Az Újszövetség pedig a „szolgaembert” Isten gyermekévé magasztalta fel, de e nemességet egyformán megadta szolgának és úrnak; mindkettőjüket együtt emelte egy fokkal magasabbra. Ezért a

keresztény módon gondolkodó ember számára egyetlen ok sincs arra, hogy a munkás alantas helyzetéről beszéljen, de igenis talál okot arra, hogy az előbbi fölé emelje. Nemde Krisztus mondta: „Mert aki mindnyájakok között legkisebb, az a legnagyobb”? (Luk. 9, 48.) A jótévő magasabban áll annál, aki a jótéteményt, a szolgálatot elfogadja, s boldogítóbb dolog adni, mint kapni. Mily jótéteményt jelent az uralkodó osztály számára a szolgáltók munkája. Mennyi kellemetlen, egyhangú, szellemtelen munkától szabadítanak meg, mennyi kényelmet, a kultúra hány vívmányát biztosítják nekünk az üzemek és gyárak munkásai, a szegény szolgáltó cselédek és asszonyok milliói. Mekkora lehetőséget nyújtanak számunkra szellemi értékek művelésére és élvezetére! Mindezek, ha majd a földi életből eltávoznak, egyszerű életmódjuk és munkájuk ellenére azt az öntudatot vihetik magukkal, hogy életükben az emberiség jótévői voltak. Ez az öntudat nem igen van meg jogosan más társadalmi osztály minden tagjában. És a „jótévő” megtisztelő címet nem veszítik el a néhány fillér miatt, amelyet munkájuk ellenértékeképen kapnak. Az a bér az élet fenntartásához szükséges összegen felül alig juttat többet nekik. Alacsonyosságukat, függőségüket és megaláztatásukat még csak növeli. Ez a név: „az emberiség jótévői” körülragyogja e nagy, sötét, névtelen tömeget, ha a földi fénysugár nem övezi is őket, s épúgy az emberi élet magaslatain járnak, mint más emberek. A hírneves Meunier modern művészete ragadta meg e nehéz munkássornak nemességét, erkölcsi szépségét és nagyságát, és próbálta azt vászonra vetni. Kétezer évvel ezelőtt maga Isten sokkal elragadóbb formában adott ennek kifejezést, midőn Szent Fia maga osztozott a munkás sorsában egész földi életében. Valóban nem látjuk-e őt szolgáorban, amint az utolsó vacsorán tanítványainak megmossa lábait. „Én vagyok köztetek”, így szól az uralkodó osztályhoz, „mint aki szolgál”. (Luk. 22, 27.) Levetette méltóságának föntségét, szolgakötényt öltött, — s mégis e pillanatban is isteni méltó-

ság fénye ragyogja körül, most tán még jobban, mint bármikor azelőtt.

Nem arról van itt szó, hogy nem szabad gőgös arccal lenézni a szolgaszemélyzetet, nem is arról, hogy esetleg csak immel-ámmal ereszkedjünk le hozzájuk, hanem Krisztus szaváról: „Aki előljáró, — legyen mint a szolgáló!” Arra szólít fel itt bennünket, hogy a szolgasorban dolgozó emberekhez mintegy fölemelkedjünk, az ő magaslatuk fokára lépjünk. Amint ők kiszolgálhatnak bennünket, épúgy kell nekünk is olyanoknak lennünk velük szemben, „mint a szolgáltók”. Mi is szolgálhatunk nekik azáltal, hogy a szükségeset és még a szükségesnél is többet nyújtunk nekik. Nem a szeretet szelleme érvényesül, ha a munkásoknak, szolgáltóknak, mint valami gépeknek, csak annyit adunk, amennyire épen szükségük van ahhoz, hogy tovább dolgozhassanak. Az élet súlyos terhének viseléséért, amelyet másokért hordanak vállukon, ellenértéként nemcsak azt kell megkapniok, mire az étel, ital, lakás, ruházat és felüdülés biztosítására szükségük van, hanem annyit, hogy megfelelő részük legyen a földi élet szép örömeiben, az élet ünnepi hangulatában is. Ámde, még az élet fenntartásához szükséges javak birtokába sem jutnak egészen. A munkások átlagos életkora egyharmaddal, sőt annál is kisebb más, jobb körülmények között élő néposztályok életkoránál. (L. „Krankheit und soziale Lage“ Mosse und Tugendreich, München 1913.) Ez az igazság már eléggé figyelmezteti a munkaadók lelkiismeretét, hogy jobban segítsenek a munkásokon, és többet nyújtsanak nekik, hogy őket is jobban kiszolgálják. Nem elégedhetnek meg avval, hogy a szerződésekben és tarifákban kikötött béreket és kedvezményeket nyújtsák nekik, az egyéb hasznot és vagyont pedig lelkiismereti aggodalmak nélkül élvezzék. A munkásnak meg kell tennie kötelességét, de a munkaadónak, — amint Ebner Eschenbach oly szépen mondja, — kötelességén felül is kell tennie valamit.

E szó „szolgálni” többet jelent a pusztá segítség-

nél és haszonnyújtásnál. Van benne alázat, tisztelet és szerető lelkület is. Az a lelkület van benne, mely az utolsó vacsorán térdre készítette Krisztust tizenkét apostola előtt. A nagylelkű, mélyen, nemesen érző ember számára nem lesz idegen és szokatlan, hogy ily lelkülettel legyen alattvalóinak emberi és szociális méltóságával szemben. Mily kedves egyszerűséggel írta Michelangelo szolgájának halálakor egyik barátjának: „Értesült Urbino szolgám haláláról, amely számomra nagy és isteni jótétemény, de nagy szerencsétlenség is: jótétemény, mert ez a becsületes ember, aki egész életemen át ápolt, halálában nemcsak meghalni tanított meg, hanem arra is, hogy vágyakozzam a halál után . . . lényem legnagyobb része már utána ment; ami megmaradt, csak kín és szenvedés.” A hidegebben számító gyakorlati életben természetesen nem vihető keresztül, hogy az alattvalóknak egészen értékükre adjuk, hogy mi nem állunk magasabb polcon, mint ők, sőt még alacsonyabb fokon állóknak tartjuk magunkat. Hiányzik bennük az érettebb belátás ahhoz, hogy káros következmények nélkül a szokásos fogalmak ilyennemű átértékelését gyakorlati valóságban megértsék, és így ritkán lesz lehetséges és tanácsos is, hogy bizalmaskodó, barátkozó hangon érintkezzünk velük. Majdnem mindig szükség lesz arra, hogy külsőleg bizonyos távolság válasszon el bennünket, és velük szemben a parancsoló és feljebbvaló hangján érintkezzünk. Az sem kerülhető el olykor, hogy erélyesen ne figyelmeztessük őket kötelességükre, s hogy mulasztásaikat, kötelességük elhanyagolását kemény szóval szemükre ne hányjuk. De a figyelmeztetés ily esetekben se történjék szeretetlenül és gögösen. A velük szemben tisztelettel adozó lelkület halkán kihangzó szava az ily parancsban, vagy rendreutasításban is kiérezhető legyen. Egy, a munkáséletet vizsgáló körkérdésre adott válaszokból összeállított könyvben (Die Arbeiter Frage, von Levenstein) szó van arról a lelki elnyomottságról is, amely a dolgozó osztályra nehezedik. Ilyen munkásoktól származó hozzászólások közül

egyik legnyugodtabb és legegyszerűbb a következő: „Ha legalább csak megbecsülésben részesülne az ember, — de a gyáros még csak köszöntésemet sem fogadja.” Mily sok cselédleány, alantasabb alkalmazott és munkás szava csendül ki e panaszból! De ennek nem volna szabad így lennie. Ha a félreértések e világában egészen szabadon nem nyilvánítható is a szolgálgaemberekkel szemben táplált tisztelő szeretet, teljesen mégsem leplezhető, nem is szabad hiányoznia. Megkívánja ezt a kereszténység szelleme, — Krisztus igaz követése.

SZEGÉNYEK.

*„Ismerem szegénységedet —
gazdag vagy!”* (Jel. 2, 9.)

Sok embernek komoly nehézséggel jár a szegények iránti szeretet. Már szegényes külsejük, foszladozó, nem rájuk szabott, sokszor piszkos ruhájuk láttán valósággal visszaborzadnak tőlük. Aztán meg az élet szenvedéseitől barázdázott arcuk barátságtalan kifejezése, jellemük, lényükből kiáradó erőszakosságuk, nyerseségük és gyakori képmutatásuk miatt visszariadnak tőlük. Mégis alapjában véve nem nehezebb a szeretet gyakorlása a szegényekkel szemben, mint a gazdagokkal szemben. A szegényben is, a gazdagban is egyaránt található értékes nemesérc és értéktelen salak: szegénység és gazdagság. Csakhogy a gazdagon a nemes és kellemes legnagyobb részben már fölszínre jutott, a rossz pedig a lélek mélyén majdnem teljesen rejtve maradt. A szegényen azonban különösen a visszatisztító jelleg ütözködik ki elsősorban, a nemes tartalom ellenben a lélek mélyén vonul meg, s a felületes szem nem veszi észre. Pedig nem is csekély szépség és kedvesség, sőt mélyenjáró gondolkozás fedezhető fel a szegény emberben. Első gazdag kincse: emberi méltósága. Igaz, a szegény embernek nem igen van módja ruházkodásra és cifrázkodásra. Dehát az ember, mégha szegény Lázár volna is, nem ér-e többet a ruhánál, ha „byssus” és „bíbor” volna is az? Kétszeresen szép és tiszteletreméltó a szegénynek emberi mivolta, mert ez nála oly egyszerűen, leplezetlenül jelenik meg. A szegényben nem temetkezik az „ember” drága ruhákba, nem rejtőzik nehéz drágakövek és nagy címek mögé. Mindezek nem fojtják el, és nem feledtetik egészen emberi mivoltát, hanem természetes nyíltságában, egy-

szerűségében áll előttünk. Aki a gazdagot tiszteli és a szegényt megveti, nem tiszteli-e nyilvánvalóan csak a ruhát, drágaköveket s az értékpapírokat? Nem barbár-e az ilyen, nem hódol-e bálványoknak? Ferguson joggal mondja „Az Evangélium demokráciája” (Evangeliem der Demokratie) c. könyvében: „Ha megveted a legjelentéktelenebb embert is, megvetsz minden emberi és isteni értéket, és szíved mulandó és értéktelen dolgokon csüng.” Vajjon azok a javak, melyeket a szegényben nélkülözünk, mindig igazi javak, érdemekkel szerzett kincsek-e mindig? Sok gazdag van olyan javak birtokában, melyeket nem maga szerzett. A szegény ember, akinek a föld javaiból kevés, vagy semmije sincs, nem hordoz magán semmit ama kiáltó jogtalanságból, amely sok földi gazdagsághoz tapad. Amit magán hord, és amit magára fordít, azt rendszeren arcának veritékével szerezte meg. Saját munkájából él, nem más emberek munkájából. Ha a szegények részben és ideig-óráig a gazdagok alamizsnájából élnek is, az összes szegények mégis kevesebbet köszönnek a gazdagoknak, mint a gazdagok a szegényeknek. Csodálkozással beszélnek olykor a szegények büszkeségéről; de a büszkeség talán nem is egészen alaptalan.

Amint a bejáró asszonynak kopottas, foszladozó, de saját munkájával szerzett ruhája tiszteletreméltóbb lehet némely vagyonos hölgy díszes öltözeténél, úgy a ruha alatt dobogó szív is, a szegénynek jelleme is nemesebb lehet, mint a gazdagé. Bizonyos: a szegény gyakran erőszakos, szerénytelen, önző; mindez nyomorúságának járuléka. De ugyanaz a nyomor jellemét is gazdagabbá, mélyebbé teszi. A szenvedés jobban megértette vele e szavakat: „éhség”, „gond”, „szégyen”, „fájdalom”, s puhább és áldozatosabb szívet adott neki. A látszólag annyira önző szegény szívesen megosztja társával azt a keveset, amije van. A szegény özvegyasszony, aki minden szegénysége mellett utolsó fillérért elajándékozza, nem gazdag-e szép lelkületben? De ez gyakran nem egyetlen kincse, csak belépő a

szegény ember lelkének rejtett kincstárába. Mily hősies bátorság és kitartás él az ilyen emberben, mily türelem nyomora helyes értelmezésében és felhasználásában, mily alázat, melyet a becsületérvzés hiányának, mily kétségbeesésig védekező akaraterő, melyet tala-kodásnak magyarázunk! Még egy gazdag kincse van, ösidöktől fogva a szegényeknél talált legbiztosabb ott-hont és menedéket a vallás. A szükség a szegény em-bert megóvta attól, hogy szívét a földi javakhoz lán-colja, hogy túlhajtott fönnhézázással vagy kielégült jól-lakottsággal a földi örömöket élvezze, s a földi élvezet-ek közepett megfedeledkezzék Istenről és az égi dolgok-ról. A szenvedés megtanította az imádságra, rákényszerít-te az élet józan élvezetére, a másvilág boldogabb éle-tére irányította tekintetét, s keserű óráiban már-már a teljes kétségbeesés idején, nem egyszer üzte-hajtotta ellenállhatatlan hatalommal az örökkévaló Isten szívéhez. Így hát igaza van általában a költőnek, midőn mondja:

Aki hit és erkölcs után kutat,
kérdje a kunyhót s falukat!
(Fr. W. Weber.)

„Krisztus követésében” olvashatjuk az ide is illő szót: „Külsőleg sínylődtek, belsőleg azonban felüdítette őket Isten kegyelme.”

De evvel már eljutottunk a szegény ember leg-nagyobb, legfőnségesebb gazdagságához, Isten iránti különös szeretetéhez. Mert a szegény ember hite és imádságra való készsége nemcsak saját akaratának és a lélektani törvényeknek folyománya, hanem elsősor-ban Isten különös kegyelméből és kitüntető figyelméből származó adomány. Isten, aki a tiszta emberit, az alázatos egyszerűséget szereti, s minden büszkeséget és öntetszeglést gyűlöl, egészen különös szeretettel van a szegények iránt. A szegények egyenesen „a jó Isten” barátai. „Halljátok, szeretett testvéreim, — kérdi a szociális lelkű apostol, — nemde az e világon szegé-nyeket választotta ki Isten, hogy gazdagok legyenek a hitben és örökösei amaz országnak, melyet Isten az

öt szeretőknek ígért?" (Jak. 2, 5.) Valóban, úgy szeretete Isten a szegény embereket, hogy földre szálltakkor az ő sorsukat választotta magának. A régiek sejtése: az ember nem tudja, nem jön-e egyszer Isten szegény ember képében közénk, valóra vált, s evvel végleg megszűnt minden jogosultság arra, hogy „turpis egestas”-ról, „szégyenletes szegénység”-ről beszéljünk. „Ki elnyomja a szegényt, gyalázattal illeti annak Teremtőjét.” (Példb. 14, 31.) „Ismerem szegénységedet — gazdag vagy!” Így beszél a kereszténység a szegényről. Mily jogtalan a világ megszokott, felületes ítélkezése. Sajátosan heves szóval veti ezt Jakab apostol a világ szemére: „Mert ha belép a ti gyülekezetetekbe valamely férfiú aranygyűrűvel, fényes öltözetben, belép pedig egy szegény is piszkos ruhában s ti arra figyeltetek, aki drága ruhába van öltözve s azt mondjátok neki: Te ülj ide kényelmesen; a szegénynek pedig azt mondjátok: Te állj meg ott, vagy ülj lábam zsámolya alá: nemde ítélték magatokban és gonosz gondolkodású bírakká lettetek?” (Jak. 2, 2—4.) Legyünk hát igazságosak, s ne engedjünk helyet a szegényekkel való érintkezésünkben semmiféle megvetésnek sem gondolatainkban, sem szívünkben, sem beszédmódunkban. Legyünk igazságosak a szegényekkel való közvetlen érintkezésben. Ne kerüljük el őket, s ne riadjunk vissza tőlük! Mély érzésű keresztény lelkek mindig nagy örömet találtak abban, hogy inkább a szegényekkel érintkezhettek, s nem a gazdagokkal. Érintkezzünk velük avval a szerető megbecsüléssel, melyet épen a szegények érdemelnek meg. Szent Erzsébetről beszélük, hogy mindig igaz áhítattal lépte át a szegények küszöbét. Hasonlót mondanak egy modern hölgyről, Swet-schine asszonyról is. Igaz keresztény lelkületének legszébb igazolására halálakor egy szegény így kiáltott fel: „Többre becsülte a szegény embert, mint a fejedelmet!” Egy amerikai írta nemrég: „Manapság égető szükség van arra, hogy újra zengjünk a szegénység és a szegények dicséretét, s a feléjük zengő himnusz: a gyakorlati keresztény élet legyen.”

GAZDAGOK.

„Ne gyalázd a gazdagot!”

(Példb. 10, 20.)

Gazdagok! Szegény emberek ajkán e szóból csüggeteg, reménytelen vágy lehelete árad mások boldogsága után, s egyúttal rendszerint szemrehányó szeretetlenség e boldogság birtokosaival szemben. Forró vágyakozással tekintget a szegények serege a gazdagság ligeteibe, de hideg szeretetlenséggel azokra, akik e kertben boldogan járnak-kelnek. Az ellenkezőjének kellene történnie. Maga a gazdag ember többet ér, mint a vagyona.

Épöly emberszív lüktet a gazdagban, mint a szegényben. A szív az emberi társadalom minden osztályában egyformán jó és rossz. Ha a gazdagok a gazdagság ligeteinek falain kívül állának, hasonlóképen alázatos, hajlékony szívű, az örökkévalóságban hívő emberek volnának, mint a falakon kívül álló szegények. A szegények pedig, ha az úgynevezett felső tízezer boldog csoportjához tartoznának, általában épöly meg nem értők, keményszívűek és döllyősek volnának, mint azok, akiknek e hibát most felróják. Igazolják ezt különösen azok, akiket a forgandó szerencse valamely titkos ajtón keresztül váratlanul e paradicsomba juttatott, és a büszke márványlépcsőkön felvezetett. Akiket a szerencse így felszínre vet, rendszerint igen rövid idő múlva nemcsak magukévá teszik társaik hibáit és bűneit, hanem a tapasztalat szerint nem ritkán felül is múlják őket. Csak a legnagyobb bölcsesség hártja el régi mondás szerint — „az aranynak átkát”. Nagyon nehezen kerülheti el az ember, hogy

az aranynak fénye el ne kápráztassa, mámorba ne ejtse, gőgössé, fennhéjázóvá ne tegye. Hősi akarat kell ahhoz, hogy vonzó erejével a földiekhez ne láncolja, hanem inkább ezektől felszabadítsa. Különösen nehéz eltalálni és megtartani azt a határvonalat, amely a gazdagság megengedett nemes élvezetét a meg nem engedett fényűzéstől elválasztja. E nehézségekről ne feledkezzenek meg azok, akik kívül állnak, és oly könnyen hajlanak arra, hogy a távolból megítéljék és elítéljék a „gazdagokat”. Az ilyen ítélet már azért sem jogos, mert nem minden gazdag emberhez tapad a gazdagság minden bűne. Ha nehéz is az arany átkának megtörése, vannak mégis sokan a gazdagok közül, akik vallásosságból és emberbaráti érzületből legalább részben megtörték a pénz hatalmát, vagy igyekeznek legalább részben ezt megtenni. Bőven akad jótevő, bőkezű lélek közöttük, akiknek nem volt könnyű vagyónuk tetemes részéről lemondani, — s talán még bőkezűebbek is volnának, ha jóakaratak elhintett magva nem termett volna oly sok hálátlanságot. Sokban megvan a szegények iránti igazán megértő testvéri érzület is, s még jobban is kifejezésre juttatnák azt, ha nem volnának már kellemetlen tapasztalataik. Sokan élnek közülük józanul és takarékosan, — s még takarékosabban élnének, ha nem kellene tartaniok a gazdagok és a szegények megszóló beszédétől. Nemcsak koldusruhás szegények voltak szentek; mindig dobogott szent szív arannyal szőtt ruha alatt is az idők folyamán.

De a gazdagokat rendszerint nem hibáik miatt illetik szeretetlenséggel, hanem elsősorban jó sorsuk miatt. Ez a gazdagokkal szemben táplált szeretetlenség rendszerint nem más, mint irigység, mégpedig oktalan irigység. Bolondság a gazdagság irigylése, mert minden földi vagyon, kincs és gazdagság mulandó. Nem fog sokáig tartani. Akik akkora irigységtől kísérve jártak-keltek a gazdagság berkeiben, kétszeresen nehezen búcsúznak majd gazdagságuktól, kincseiktől. Koporsóba teszik, s egymás után kivíszik őket is e paradicsomból, — hacsak a szerencse szeszélyes játéka bosszús

kedvében már előbb nem veti őket a szegénység birodalmába. De amíg benne élnek sem boldogok annyira, mint azt a kívülálló naív szeme látja. Semmiféle gazdagság sem elég nagy arra, hogy az emberi szív minden megkívánt örömét megadja; mert az ember vágya mindig magasabbra tör, mindig több és több kell neki ebből a világból, de a „folyók mind a tengerbe ömlenek, s a tenger mégsem árad meg . . . A dolgok megannyian fárasztanak, . . . a szem nem tud jóllakni látással, s a fül nem tud betelni hallással”. (Préd. 1, 7—8.) Még kevésbbé elég nagy a gazdagság arra, hogy az emberi szív minden fájdalmát elhárítsa, ezeket pedig épen a gazdagok rejtik el féltő gonddal mások szeme elől. Mint valami csúfos teherre tekint némely boldogtalan „boldog” megcsodált és megirigyelt gazdagságára, és Salamonnal mondja: „Csupa hiúság, minden csak hiúság!” (Préd. 1, 2.) De ha feltesszük is, hogy az ilyen rossz értelemben vett „gazdag”, sokpénzü pazarló, nagyon jól és boldogan érezné magát gazdagsága birtokában, nem állunk-e ekkor igazán a legborzalmasabb tragédia előtt? Minél nagyobb a ma és holnap közötti ellentét, annál nagyobb az ember szerencsétlensége. Pedig képzelhető-e nagyobb ellentét, mintha valakit máról-holnapra kitesznek a földi gazdagság berkeiből, és az örök szegénység boldogtalan sivatagjába taszítják, s a rövid földi dőzsölés, tivornya után örök éhségre, szomjúságra, meztelenségre kárhoztatják. E gazdagok — nemde a világ legszegényebbjai, végtelenül szegényebbek a nyomorult Lázárnál. Ne álldogálj a gazdagság berkei előtt, s ne tekintgess sanda szemmel a gazdagokra; menj tovább és gondold meg, hogy a földön csak szegény ember él!

URALKODÓ ELEM.

„Az Úr Krisztusnak szolgáljatok!”
(Kol. 3, 24.)

Ismeretes a rabszolgázadás a régi római birodalomban. Ősi szenvedély vulkánja tört fel hirtelen a mélyből, s izzó gyűlölet lávája hömpölygött mindent elpusztítva négy római hadseregen keresztül a birodalom urainak városa, Róma felé. Csak Crassusnak és Pompeiusnak sikerült a lázadást levernie. Ezrével függtek kereszten a rabszolgák a régi Via Appián; ez volt a befejezés. De mégsem. A meg nem nyugvó régi gyűlölet Vezuvja tovább morajlik a századok folyamán; tovább háborog a gyűlölet a gyáros munkásaiban és a kereskedő alkalmazottaiban, a szolgaszemélyzetben, — a modern, szelidebb rabszolgaság embereiben. A pusztá hatalom sohasem vált ki szeretetet; de ellenszenvet, ellenszegülést, gyűlöletet annál többet! A vallás azonban szeretettel fordul e szegény emberek millióihoz, akiknek bensejében fel-fellobban a gyűlölet és lázongás régi lángja, és szelíd nyugalommal figyelmezteti őket: „szolgáljatok”, végezzétek kemény munkátokat, teljesítétek kötelességteket, viseljétek ígátokat! E szó „szolgáljatok” a vallás nyelvén nem annyit jelent: „nyugodjatok bele a megmásíthatatlanba — gondoljátok, erre vagytok kárhoztatva, — minden erőszak, ellenszegülés és vonakodás sorsotok rabszolga járomszalagját még csak fájdalmasabban vágja hústokba!” Ha a Szentírás a felháborodott szívű szolganéphez így kiált „szolgáljatok!”, nem azt akarja mondani: „Maradjatok, amik voltatok, leigázott, a társadalmi rendből kivetett rabszolgák!”, hanem ezt: „tegyétek meg, amit eddig tette-

tek, és dolgozzatok, de tegyétek meg úgy, hogy ti más emberek, méltóságban és nemességben uraitokkal egyenrangú szabad emberek legyetek: „amit tesztek, mindent szívből cselekedjetek!„ (Kol. 3, 23.) A szeretet az úrban is „felebarátot“ lát, és az emberek kiszolgáltatásában és a hétköznapi egyszerű munkateljesítményében csak alkalmat emberbaráti szolgálat és felebaráti szeretet gyakorlására. Ilyen szeretet szellemének kell a szolgasorsban lévőket megváltania külső alárendeltségük megváltoztatása nélkül: viszont leigázni sem hagyja őket. Az emberbaráti szeretet e szellemének kell őket szabaddá tennie, s egyúttal meghagynia őket alárendeltségükben.

Ez a szellem még oly előljáróban is észrevételi a „felebarátot“, aki szolganépét ellenségként kezeli. Ily emberbaráti szeretet-szellem ép a megálázó, nyomasztó, rabszolgamunkát ékesíti fel a büszkeség és szabadság díszével: avatja az ellenség szeretetévé.

A szolgasorsban lévő nép életét és szenvedését a szeretet még szebb magasságba: a mindennapi, élethossziglani Isten-szolgálat magasságába emelheti. A szeretet szelleme az előljárókban nemcsak a hatalom birtokosát látja, hanem a felebarátot, sőt annál is többet: látja benne magának Istennek, Krisztusnak akaratát. Maga Isten helyezte a dolgozók mindegyikét a szolgasorba, s adta neki e szolgálatot élethivatásul. Nyilván maga az Isten akarja, hogy a munkás nap-nap után a gyárba menjen, és itt egyszerű, nehéz napi munkáját elvégezze; Isten akarja, hogy a kereskedő kisebb alkalmazottai naponként sok órát töltsenek a kiárúsító polc mögött, és az üzletvezető parancsa szerintszáraz, egyhangú munkájukat teljesítsék; Isten akarja, hogy a szolgaszemélyzet munkája közben olykor a dorgáló és szidalmazó szót elviselje. Ily gondolatokban foglalta össze, és magasztalta fel Szent Pál a szolgasorsban lévők szociális helyzetét. „Amit tesztek“, mondja kora rabszolga-világának, „mindent szívből cselekedjetek, mintha az Úrnak és nem embereknek tennétek! . . . Az Úr Krisztusnak szolgáljatok!“ Mily fölséges dolog

volna, ha napjaink dolgozó népe, főképp a munkásvilág ily gondolatokkal töltekeznék, és ily gondolatok hatnák át, lelkesítenék munkáját. Így a jelenkor minden lázas-ütemű munkája a hatalmas gyári műhelyekben és irodákban, a bányák mély tárnáiban és magas kohóiban, ahol kalapácsok csattogása, kerek zakatolása közben ezer és ezer ember dolgozik és fárad néhány ember felügyelete és vezetése alatt, egyetlen fölemelő közös Isten-szolgá-lattá válnék.

De ha e látomás a maga egészében soha teljesülni nem fog, legalább az egyes munkás megteheti, hogy napi munkáját egyszerűségében is nemes, Isten-szolgá-lattá avatja. Az emberi szolgálatból, a munkássorból Isten munkásának s szolgájának magasságába emelked-hetik. Nem az emberektől vállaira rakott ígát fog látni többé munkájában, hanem úgy tekint magára, mint „Krisztus megbilincseltyére”. (Fil. 1.) Krisztus bilincsei és láncai azonban nem vágnak bele az ember húsába, nem sebeznek, nem keserítik el az embert, „mert az én igám — mondja ő maga, édes s az én terhem könnyű!” (Mt. 11, 30.) Aki felismeri, hogy szolgasorsá-ban nem a szükség kemény parancsának, vagy a ki-zsákmányoló önkényének, hanem Isten bölcs és szerető akaratának veti magát alá, annak nem lesz nehéz a gyűlöletet, a sötét haragot és szívének rabszolgamódra fellobogó lázadozását elnyomni, s türelemmel és sze-retettel magához az Isten-emberhez hasonlóvá, olyanná válnia, „mint aki szolgál”. (Luk. 22, 27.)

KELLEMETLEN EMBEREK.

*„Hordozzátok egymásnak terhét
s így teljesíteni fogjátok Krisztus
törvényét.”*

(Gal. 6, 2.)

Mindenütt akadunk olyan emberekre, akik nincsenek ellenséges lelkülettel velünk szemben, s általában nem is rossz emberek, de mégis terhünkre vannak. Mit tegyünk az ilyenekkel, akik lelki-testi gyarlóságaikkal, kíváncsiságukkal, fecsegésükkel, hirtelenkedő, szeles modorukkal, vagy kényelmes lassúságukkal, aggályosságukkal, vagy felületességükkel, magadicsekvésükkel és kétségbeeső sírángozásukkal, magukkal szemben táplált bizalmatlanságukkal, tapintatlanságukkal, vagy túlzó udvariasságukkal, akarat-gyengeségükkel, feledékenységükkel, vagy nagyothallásukkal gyakran próbára teszik idegeinket! Az apostol mondja: „Hordozzátok egymásnak terhét — s így teljesíteni fogjátok Krisztus törvényét.” „A szeretet türelmes.” (Kor. 13, 4.)

Egészen finoman és gyengéden, s mégis világosan jelzi az apostol az egyik okot, miért kell türelemmel lennünk a kellemetlen emberekkel szemben. Szent Pál nem azt írja: „Hordozzátok *másoknak* terhét!”, hanem „hordozzátok *egymásnak* terhét!” Szent Pál apostol e szavakban finoman adja tudtunkra, hogy nemcsak felebarátunknak, hanem becézett énünknek is vannak kellemetlen tulajdonságai. Jó, hogy erre figyelmeztet bennünket; magunk nem könnyen gondolunk erre, mert nem érezzük azt a terhet, melyet mások vállaira rakunk. Azonban annál jobban érzik ezt mások; de talán nem teszik szóvá, finom tapintattal és szeretettel

hallgatnak róla, s eltűrik. Így fizessünk mi is, így kell fizetnünk nekünk is, hasonlót hasonlóval, türelmet türelemmel, s így kell elviselnünk mások alkalmatlankodását, kellemetlenkedését is! Tartsunk olykor lelkiismeretvizsgálatot, vajjon nincs-e a mi magatartásunkban, törekvéseinkben, cselekedeteinkben olyas valami, ami környezetünk számára terhes, s ami felzaklatja az emberek idegeit. Csak igen kevés ember akad, akiknek egész lényéből csak finomság árad. Ha aztán némely dolgot fölfedezünk magunkban, legyünk rajta, hogy a hibát lehetőleg kiküszöböljük, s amíg ezt el nem érjük, — ez pedig rendszerint életünk végéig tartó munkát jelent — szelíd alázattal s hálás lélekkel mindig nyugodtabban és türelmesebben viseljük el a mások részéről tapasztalt kellemetlenségeket. E kölcsönös hálás figyelem, türelem nélkül nem állhatna fenn az emberi társadalom. Az egymás iránti kölcsönös türelem, egymás gyarlóságainak megértése, egymás terhének elviselése első feltétele minden emberi együttélésnek és összemunkálásnak a családban, a ház lakói között, a hivatásos munkában és a társas életben. Emberi mivoltunk birodalmának nagy törvénye ez, amely nélkül minden, még a legnagyobb, leghatalmasabb emberi alkotás is széthullik és rombadől. De más is javasolja ezt.

A legfőbb okot, amely bennünket türelemre ösztönöz, az apostoli szónak csak második része tartalmazza. „És így, folytatja Szent Pál, — teljesíteni fogjátok Krisztus törvényét.” Melyik az a „krisztusi törvény”, mely nemcsak emberi életünkben, hanem a krisztusi, apostoli, keresztyén felfogás világában is kiemelkedő jelentőségű? Emlékezzünk itt csak Krisztus szavaira: „Ha valaki utánam akar jönni . . . vegye fel keresztyét mindennap és kövessen engem.” (Luk. 9, 23.) Amit az apostol tehernek mondott, a Mester keresztnék nevezett. Amit az apostol „egymás terhének” mond, Krisztus azt a te keresztednek mondja. Valóban, mivel magának Istennek szándéka, hogy emberek között éljünk, és nem a véletlen, hanem ő szánta nekünk a kereszti terhét, ezért kell egymás

fogyatékoságát kénytelen-kelletlen saját keresztünknek, nekünk szánt keresztnek tekintenünk, — viselnünk, s ezáltal Krisztus nyomába lépünk. Ime, lásd, ő is hordotta keresztjében másnak terhét. Akadékoskodtak, kellemetlenkedtek neki nemcsak a főpapok, hanem gyakran földies, önző gondolkodású apostolai is. Nemcsak Pilátus és Heródes, hanem Jakab és Péter is terhet rótt rá, terhet rótt rá nemcsak a zsidónép, hanem az egész emberiség; minden ember terhét hordozta, súlyától fájdalmas seb szakadt föl vállain. „A mi fájdalunkat ő viselte,” (Iz. 53, 4.) és viseli még most is. Mindnyájan terhére vagyunk Istennek. Mily félelmet keltő gondolat: terhére vagyok Istennek! Mi volna velem, ha Isten helyet engedne szívében ellenszenvének irántunk. Mi volna, ha Isten elveszítené türelmét, és téged, parányi porszemecskét, kellemetlen férget, lerázna ruhája szegélyéről, és a semmiségbe taszítana? Mi volna velünk, ha Isten béketűrése megúnva nyűgösködésünket, keresztje terhét ledobná a földre, s ott hagyna bennünket? — De örvendjünk; továbbra is elvisel bennünket. Térdeljünk le elfogódott lélekkel Jeruzsálem utcáinak köveire, amerre a kereszthordozó Isten járt, és midőn titokzatos terhével elvonul előttünk, mondjuk neki: Uram, köszönöm, hogy elviseled az én terhemet, bűneimet és gyarlóságaimat; Uram! engedd, hogy kövesselek! Aztán vegyünk el keveset keresztje terhéből, csak néhány ember gyarlóságát vegyük magunkra, és mint egykor cyrenei Simon, kísérjük, kövessük keresztünk és nyomorúságunk hordozóját, és teljesítsük szavát: „Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást, amint én szeretlek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egymást.” (Ján. 13, 34.) Emeljük áldozatos lélekkel vállunkra a „mi keresztünket”; vegyük magunkra mások terhét, hordozzuk türelemmel környezetünk gyarlóságát, ne legyünk barátságtalanok, ne panaszkodjunk mások háta mögött. Csak az nevezheti magát teljes joggal kereszténynek, aki az Üdvözítőnek örökké felejtethetetlen példájával adott törvényét teljesíti, aki Krisztushoz hasonlóvá válik.

AKIK JOGAIKBÓL SOSEM ENGEDNEK.

„Az Úr szolgájának nem veszednie kell, hanem mindenki iránt nyájásnak kell lennie!”

(2. Tim. 2, 24.)

1872-ben egy kis könyv jelent meg, melyet csakhamar sok nyelvre lefordítottak, s mindenütt tetszésre talált, Ihering „Kampf ums Recht” c. könyve. Lángoló lelkesedéssel kiált a jogbölcslő az emberek felé. „Harc-cal kell kivívnod jogaidat!” Utolsó lehetetünkig tartó harchoz való jogunkat kötelességként állítja oda, s minden engedekenységet „a kényelem moráljának”, „beteg, béna jogérzék jelének és eredményének” mondja; a jog terén a nyers, pőre materializmust hirdeti. Mit szól a kereszténység e kérdéshez, mit mond Krisztus, a megtestesült igazságosság és szeretet?

Máté leírásában (26, 63.) találjuk az örökké szép mondatot: „Jézus pedig hallgat vala.” Krisztusnak e beszédes hallgatása ugyanazt mondja, amit az Úr egy másik helyen a következő szavakban fejez ki: „Én pedig mondom nektek, ne álljatok ellent a gonoszságnak!” (Mt. 5, 39.) Ily „gonoszság” az is, ha valaki tévedéséhez makacsul és szenvedélyesen ragaszkodik. Nem Krisztus szándéka, hogy — ahol ily téves fel-fogásra akadunk, bármennyire biztosak legyünk is dolgunkban, — minden áron érvényesítsük is igazunkat, és másnak makacskodására ugyancsak makacssággal válaszoljunk. Már a józan emberi bölcsesség is tartson vissza a véleményeltérés esetén erről a „jogainkért való küzdelemtől.” Mi épúgy hajlunk a tévedésre, mint ellenfelünk, s ha győzelmünkben mégoly biztosak

vagyunk is, mégis csak tévedhetünk. Még ha a győzelem pálmája kezünkben van is, mit nyerünk vele? Némi tiszteletet, megbecsülést s dicsőséget mások szemében? Igaz, de rendszerint csökkentjük a szeretetet is mások szívében! A társaság diadalmaskodó hőseit ritkán szeretik.

De nem készítet-e a felebaráti szeretet is arra, hogy felemeljük szavunkat, s nem tiltja-e a közömbösséget mások tévedésével szemben? A szeretet mindig szívesen fogja az igazságot, mint e föld egyik legdrágább kincsét, a tévelygő elé tárni, de nem fogja embertársára ráerőszakolni, — legkevésbé olyan jelentéktelen dolgokban, melyek körül a társas szórakozásokban parázs vita kerekedik. Ha a császár szakállja körül támadt vita végül szerencsés véget ér, a sok vitatkozással, okoskodással embertársunknak nem igen tettünk szívességet, sőt talán felingereltük, megaláztuk, megszégyenítettük. A felebaráti szeretet az ütköző vélemények harcában, főkép az igazság bűsz harcosaival szemben Krisztus álláspontjára helyezkedik: hallgat. XIII. Leónak az alázatosság gyakorlásáról tárgyoló könyvében, melyet a pápa még mint Perugia püspöke írt, található e praktikus, minden fontos dologra kiterjedő rövidke életszabály: „Szórakozás közben ne mondj ellent senkinek, ha kétes dolgokról esik szó, melyek lehetnek igazak is, nem is! Tehát engedj olyan dolgokban, melyeknek semmi jelentőségük sincs, még ha más állításának helytelenségéről meg volnál is győződve. Minden más alkalommal, midőn az igazság védelméről van szó, lépj fel bátran, de szenvedélyesség s mások lebecsülése nélkül, s biztos lehetsz, hogy könnyebben hullik öledbe a győzelem pálmája higgadság, mint heveskedés s mások megvetése által!”

De mi történik, ha nem pusztá vélekedésekről, hanem fontos és kétségtelen dolgokról esik szó? Ha a folytonos bizonykodás harcos bajvivója nemcsak holmi helytelenségeket állít, hanem egyenesen jogtalanságot követ el? Ha arcunkba vág, ha szinte ruhánkat rántja le rólunk? Nem kell-e legalább ilyenkor kirántani a

kardot hüvelyéből „a jog védelmére”? Hallgasd az örök szeretet szavát: „Tedd hüvelyébe kardodat!” (Ján. 18, 11.) s így folytatja: „Aki megüti jobb arcodat, fordítsd oda neki a másikat is!” (Mt. 5, 39.) és „aki . . . köntösödöt akarja elvenni, engedd át a palástot is!” (Mt. 5, 40.) Az Üdvözítő világgá hirdette, hogy a szeretet felette áll a jognak, s jóval Nietzsche előtt hintette azt a gondolatot, hogy a világnak nem ez a legnagyobb, legnemesebb jelmondata: „Mindenkinek a magáét”, hanem „mindenkinek a magamét!” Természetesen ez az ideál, melyet a mai világ embere sohasem akar, és nem is tud tökéletes fokban megvalósítani. Senki sem tudta ezt jobban Krisztusnál; ő maga is védte jogát, midőn a poroszlót megkérdezte: „Miért ütsz engem?” (Ján. 18, 23.) De ha nem is mindig, mégis gyakran lehetséges az engedelkenység gyakorlása. Különösen akkor kell szívesen engednünk, ha nem fontos dolgokról, hanem kicsinységekről van szó, amelyek nem érdemlik meg, hogy miattuk talán sok ember békéjét felkavarjuk, s hogy pénzben, egészségben, időben nagyobb áldozatot hozzunk. „Az ember — mondja Hebbel találóan, — csöppnyi jogát gyakran az által változtatja nagy jogtalansággá, hogy túlzó hévvel viaskodik érte” — nagy jogtalansággá önmagával szemben, — és gyakran embertársaival szemben is. Mert bár a betű szerint a jog mellettünk áll, a jog szelleme olykor ellenünk szól; és minden „jog” az igazság szelleme nélkül erkölcsileg jogtalanná válik, mégpedig annál inkább, minél görcsösebben s kínosabban ragaszkodnak hozzá és szállnak síkra érte. Summum ius summa injuria! Különösen, ha a vélt „jog” kétessé, bizonytalanná válik, ha két jogi felfogás is lehetséges, akkor a keresztény ember a biztos szeretet mellé áll a bizonytalan joggal szemben. Nem fenyeget veszély, hogy az ily engedelkenység megbénítja igazság-érzetünket, s a jog elveszíténé élethívását. Époly kevéssé veszít értékéből a jog az engedelkenység által, mint a pénz bőkezűség által. Noha Krisztus ideálja e világban csak részben valósítható meg, ez

az ideál nem igen távolodik el a gyakorlati való
élettől. E jogról való lemondás csak a világ javait
szállítaná le kellő értékére, általa csak a világ javaihoz
és jogaihoz való túlzott ragaszkodás gyengülne, amely
oly könnyen feledteti velünk a legértékesebb, a leg-
szentebb királyi jogunkat: az ajándékozás és meg-
bocsátás, a szeretet jogát.

BETEGEK.

„Beteg voltam.“

(Mt. 25, 36.)

Mások még mindig elviselhetik valahogy életüknek nehéz, szegény sorát az emberek szeretete nélkül is, de a betegek valósággal csak mások szeretetéből élnek. A szeretetre való rászorultságban még csak a gyermekek hasonlíthatók hozzájuk. Egyformán rászorult mások szeretetére a bölcsőben ringó gyermek s a már-már sír szélén álló öreg ember. De az ember könnyebben szereti a gyermekeket, mint a betegeket. A betegek gyakran lehangoltak, zúgolódók, érzékenyek, igényesek, önzők. Ám a betegség is ad az embernek szeretetreméltó vonást. A betegség teszi az embert igazán újra emberré; leveti róla hivatalos vagy díszes öltözetét, megtöri büszke kiállását, bárki legyen is az, s mint másokra szoruló egyszerű emberteremtést, a szenvedés párnájával bélelt ágyba fekteti. A betegség egyszerűbbé, alázatosabbá tesz. Egy ismert protestáns lelkésznek, aki gyakran és hosszabb idő óta látogatója volt egy művész-családnak, azt mondták egyik napon: most pedig bevezetjük házuk szentélyébe is. Abba a szobába vezették, melynek küszöbét eddig még nem lépte át. Gyógyíthatatlan betegségben ott feküdt a szülők egyik leánykája, szelíden, csendesen! „Ahol fájdalom van, szent ott a föld!” A német költőnek e szavát a betegek ágya mellett, kórházakban éli át az ember legmélyebben. A beteg igazán emberi vonásaiban valóban megcsillog valami isteni fénysugár. A „fájdalom embereként” betegágyán nyugvó ember, akinek külsőleg úgy eltorzult talán az arca, hogy nincs többé rajta

„sem ékesség, sem szépség”, s tán Istentől elhagyatva lelkiileg is „szomorú . . . mindhalálíg” (Mk. 14, 34.), nem hordja-e magán bizonyos értelemben Krisztus sebhelyeit? Nem fekszik-e ott ágyán második keresztrefeszített Krisztusként? Nem tudunk róla, hogy Krisztus Urunkat valaha betegség környékezte volna meg, de bármit rejtse is magában az Evangélium hallgatása, utolsó óráiban valóban beállt a szenvedők sorába. Akkor, midőn lázban, a szomjúság kínzó gyötrelmében a kereszten függött, — s „tetőtől-talpig nem volt rajta ép hely” (Iz. 1, 6.) — joggal mondhatta: „Beteg voltam.” Ekkor minden betegnek megadta a jogot, hogy mondhasssa: „Krisztussal együtt keresztreszegeztettem.” (Gal. 2, 19.) „Senki se okozzon nekem kellemetlenséget, mert én az Úr Jézus jegyeit viselem testemen!” (Gal. 6, 17.)

„Senki se okozzon nekem kellemetlenséget!” Evvel minden bizonnyal a szeretet első megnyilatkozására utal, amelyre a betegnek szent joga van. Szenvedését, gyötrelmét nem szabad lármás beszéddel és fecsegéssel, figyelmetlenséggel s egyéb oktalanságokkal megkétszerezni. Ha minden idegszálában szenved valaki, nem közeledhetünk hozzá durván. De az sem volna helyes, ha a betegről teljesen elzárkóznánk. Barátai és ismerősei, főképp pedig rokonai ne hagyják magára szenvedő nyomorában. El kell menniök hozzá és szolgálniuk kell őt. Mindenki a maga módján: akár vigasztaló, bátorító szóval, szórakoztatással, gondolatainak a betegségtől való eltérítésével, esetleg ápolással, vagy csak egy kézszorítással, kis csokor virággal, vagy bármely örömet szerző kedveskedéssel. A visszataszító s eltorzító vonás, melyet a betegnek talán külseje mutat, ne tartson bennünket vissza a látogatástól, s ne zavarjon bennünket. A szeretet — finom tapintattal — nem érezteti a beteggel, hogy közelsége nekünk áldozatot jelent. Nemcsak a szeretet elragadtatásából, hanem tudatos gyengédségből történt, hogy hősi lelkek, Szent Ferenc és Szent Erzsébet a betegek csúnya fekélyeit saját kezükkel ápolták, és sebeiket csókkal

illették. Jézus is, a beteglátogatók és a betegek iránti szeretet példaképe, a lélek mély ismerője, nem utálkozott hozzányúlni a beteghez. Megérintette a beteg szemét, (Mt. 9, 29.) a beteg füleit és nyelvét, (Mk. 7, 33.) s rátette kezét a belpoklosra. (Mt. 8, 3.) Jézus és tanítványai tudták, mily jóleső a betegnek, ha testi fogyatkozásai miatt nem zárják ki megszokott életköréből, s nem ütköznek meg nyomorúságán.

De a beteg lelki fogyatékoságai miatt sem szabad közelségétől visszaborzadnunk. A beteg olykor-olykor csüggedt, kétségbeesett, magával és mindenkivel meghasonlott, zúgolódó, tele van panasszal és aggodalommal, s hozzá még önző, igényes is. Ilyenkor aztán nem kellemes a negyedórai látogatás, még kevésbbé éjjelnappali ápolásuk. De a beteglátogatást és ápolást nem kell kellemes foglalkozásként felfogni, hanem az irgalmasság cselekedeteként, amellyel az ember a beteg nyomorából elvesz valamit, s részben megosztja vele. A beteg könnyen panaszkodik, ki akarja magát beszélni; — hallgassuk meg, bármily egyhangú is szavuk; így megkönnyebbül a szívük. Egyszer ezt, máskor azt kéri. Tegyük meg nekik, ha ebben enyhülést találnak. Vigyünk vidámságot, békét és főkép fáradhatatlan nagy türelmet a betegszobába, és gondoljunk arra, hogy a betegnek nyújtott minden korty vizet annak ajánljuk fel, aki a kereszten így kiáltott fel: „Szomjúhozom!” (Ján. 19, 28.) Ne tekintsen ránk is szemrehányó arccal, ha majd a világ életének alkonyán minden elhanyagolt beteg nevében fölemeli panaszos szavát: „Beteg . . . voltam és nem látogattatok meg engem!” (Mt. 25, 43.)

BŰNÖSÖK.

„Hát te mit mondasz?”

(Ján. 8, 5.)

Dramai elevenességében, gyengéd finomságában páratlan az egész világirodalomban Krisztus és a házasságtörő asszony története. Pedig hatalmasan kiüt-közö tendenciája van: ne vond meg a testvéri szeretetet a bűnöstől sem. Mint nappal és éjszaka áll egymással szemben. Emitt az, akiben a bűnnek egyetlen foltja sincs, a tiszták között a legtisztább, akinek lényét az örök szentség el nem kápráztató, de mégis erős fénye vonja körül; amott a bűnös nő, a csúnya tetten ért asszony, a gonosz szellem torzító erejétől lealacsonyított emberi lény. Széles világ választja el őket, ég és föld távolsága van közöttük, s mégis közel jutnak egymáshoz, találkoznak. Krisztus hidat épít a távolság fölé. Az Üdvözítő a bűnös asszonnyal szemben a legcsekélyebb mértékben sem engedett erkölcsi komolyságából és szent szigorából; elveinek tisztaságát szóban és tettben a legkisebb mértékben sem tagadta meg. Nem burkolta homályba a bűnt, nem mosolyogta le, mint gyengeséget, sem mint betegséget nem mentegette, vagy épen más világnézeti alapon meg nem tűrte. A modern világ azáltal ver hidat a jó és rossz közé, hogy magáévá teszi a költő boszorkánydalát: „Szép a rút, rút a szép!” Nyoma sincs Krisztusnál mindennek. A hidat, mely a tiszta és bűnös embert összeköti, más pillérekre akarja lerakni. Az első pillérre utal a vádlókhöz intézett emeszávaival: „Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ!” (Ján. 8, 7.) Más szóval: építsétek

ezt a hidat az igazságosság erős pillérére! Alapjában véve bűnösök vagyunk mindnyájan; „ha azt mondjuk, hogy nincsen bűnünk, mi magunk csaljuk meg magunkat és nincsen bennünk igazság.” (Ján. 1, 8.) Mi talán másban, de mi is bűnösök vagyunk, s hogy a másik nagyobb bűnös-e, ennek eldöntése egyáltalán nem áll módunkban. Így hát vagy megkövezzük a bűnöst, de ebben az esetben magunkat sem szabad kímélnünk, vagy szeretjük a bűnöst, de ekkor nemcsak bűnös énünket, hanem bűnös embertársunkat is szeretnünk kell.

Miután első szavára egyik vádló a másik után elillant, az isteni Mester kimondta a második szót: „Én sem ítélek el téged.” (Ján. 8, 11.) Jól halljuk itt az Isten szívében lakozó részvevő szeretetnek kicsengő hangját. Ime, a hídnek második pillére: részvevő szeretet. Jézus látja ennek az asszonynak egész nyomorát. Látja, mily rombolás jár a bűn nyomában, mily borzalmas pusztulás a lélek szentélyében, s ez részvétre indítja. De még mélyebbre lát, e roncsok alatt emberi lelket lát, de még nem örökre halálra váltan, látja atyjának legszebb, legnemesebb alkotását, Istennek gonddal ápoltt gyermekét, akit a mennyei Atya oly szerető gonddal karol át, mint az édesanya púpos, nyomorék, torzultarcú gyermekét. Mindez felkelti szeretetét, nagy, hatalmas szeretetét, amely „mindent elvisel”. (1. Kor. 15, 7.) Ez adja meg a másik pillért, amelyre ráfeszülhet a legtisztább ember és a legnagyobb bűnös közötti híd.

E hídon megy hát át az Üdvözítő és kinyilvánítja érzületét vele szemben. Csak rövidke mondat ez: „Én sem ítélek el téged, — menj el és többé ne vétkezzél!” Mindez e rövid szavakban foglalható össze: részvét, bizalom, szeretet, segítő készség! Hisz épen ezekre van szüksége a bűnösnek; nem ítéletre, hanem irgalomra és jóságra. P. Faber írja: „Ha valakinek kedves szolgálatot teszünk, valószínű, hogy ezáltal egy bűnnel kevesebbet követ el, mint amennyit különben elkövetett volna.” „A jóindulatú tett már nem egy el-

esett embert állított talpra, aki azután uráért vívott harcában sok ellenséget terített le, s végül is győztesként vonult be a mennyei városba a szentek ujjongása és a magasságok Urának köszöntése közben." „A jóindulat több bűnöst térített meg, mint a vakbuzgóság, ékesszólás vagy pusztá elmeél, s e három utóbbi sosem térített meg egyetlen embert sem, ha a jóindulat nem volt kísérőjük." Szent Ferenc türelmes jósága a megrögzött, gonoszlelkű bélpoklost a legmélyebb megálázkodásra és bánatra indította. Magának Istennek jósága, Isten kegyelme évről-évre megszámlálhatatlan bűnöst, hazugot, gonoszlelkű embert, dorbézolót, képmutatót, kéjelgőt, önzőt, gőgöst, istenkáromló lelket fordít meg, és térít a jó útra. Ki tudja, saját magunk számára is nem az egyetlen és utolsó út-e ez a menyyei Jeruzsálembe, — Isten irgalmas jósága? „Boldogok az irgalmasok, mert majd önekik is irgalmaznak." (Mt. 5, 7.)

ELLENSÉGEK.

*„Ne hagyd magad legyőzni
a rossztól!”*

(Róm. 12, 21.)

Gyakran hangzott már el a mondat: nem is igazi ember, akinek nincsen ellensége. Bizony igaz; lehetnek a legjobb embernek is ellenségei, magának Krisztusnak is voltak ellenségei. Önként ébredhet bennünk olykor alig magyarázható ellenszenv másokkal szemben, vagy tán a kenyérharc, versengés, az élet sodra támaszt személyi ellentéteket az emberek között, vagy épen szándékos sérelem is érheti az embert. Az udvariaság, vagy a figyelem hiánya, a könnyelmű vagy rosszindulatú szóbeszéd, érdekeink rosszakarató keresztezése, meg a személyes sértegetések mind ellenséges érzületnek tünetei.

Ezek azonban még csak egyoldalú ellenségeskedések, s talán nem is tudjuk azokat megakadályozni; de ha nem is áll hatalmunkban, hogy ne legyenek ellenségeink, az mégis módunkban van, hogy magunk ne legyünk ellenséges érzülettel másokkal szemben, és hogy a gonosz ellenségeskedés fellobogó tüzét visszafojtsuk magunkban. „Ne hagyd magadat legyőzni a rossztól!” int az apostol; vagy más szóval: ne fizess rosszat rosszal. Ne bosszuld meg, ha embertársad fájdalmat okoz neked! Vajjon a kő, melyet reád dobtak, valóban olyan súlyos volt-e? Első felindulásunkban minden sértés vagy okozott kár álomszerűen torzított nagyításban tűnik fel előttünk, de napok múltával mindinkább nevetséges csekélységgé zsugorodik össze, semmivé válik. Nem érdemes bosszankodni vagy

szót vesztegetni miatta, legföljebb mosolygunk rajta. Sokszor azt is mondják: nem az keserít el bennünket, amivel megbántottak, hanem a lelkület, amelyből fakadt; a gőg, a büszkeség! De ha feltesszük is, hogy embertársunk lelkét effajta gonoszság tölti el, és nem is bánja, nem is érzi tettének szégyenletes voltát, vajjon nem érdemli-e meg kétszeresen szánakozásunkat? Megkapta már büntetését, nincs szükség rá, hogy mi is üssünk rajta. A bűn magában hordja legkeményebb büntetését. De ha a sértést nem akarjuk megbocsátani a sértegető kedvéért, tegyük meg saját érdekünkben. Saját magunk érdeke kívánja, hogy a reánk dobott követ vissza ne dobjuk.

Örölsz, ha társad kővel megdobáltad,
kemény kővel ütötted őt;
tudd meg: Isten a vétkezőt
veri s megrakja kővel tarisznyádat!

(H. Nordeck.)

Mily súlyos kövek terhét hordja némely ember, amelyet másokra dobált, vagy talán dobálni készül! A bosszú nem teszi a szívet boldoggá, inkább nyomasztólag nehezedik rá. A bosszúvágyó ember lelke, amint egy jó megfigyelő mondta, tele van a jelenben vagy a múltban magán és máson esett sérelmek emlékével. Veszedelemet rejt számára a jövő, nyugalanság kavargó lelkében. Tehetetlensége, hogy nem elégítheti ki jogosnak vélt vágyait, gyűlöletet szít benne minden ellen, amit lát. Minden gyanút kelt benne, s dühre ingerli. Nem könnyebbül meg, sőt kétszeres súlylyal nehezedik szívére, ha bosszúját kitöltötte. Újabb rossz tett tudata nyomja lelkét, egy fokkal mélyebbre süllyedt ismét, s fájdalmasan ráeszmél arra is, amit egy indián bölcs mondott: „Ellenségeskedés nem jut nyugalomhoz ellenségeskedés által”, s hogy a rossz tettek az az átka, hogy mindig csak rossz gyümölcsöt terem.

De ha a bosszúvágy annyira befészkelte volna magát lelkünkbe, hogy sem a magunk, sem embertársunk java érdekében nem akarunk lemondani róla,

hát legalább retentsen vissza Istenhez szálló gondolatunk, fönségétől való félelmünk. A bosszúállás Isten fölségjogainak bitorlása. Az egyik ilyen örök fölségjogot evvel a hatalmas szóval hirdeti ki Isten: „Enyém a bosszúállás.” (Dt. 32, 25.) Igaz, érvényesülnie kell az igazságnak. De ki tett meg bennünket, gyarló, tévedésre és szenvedélyességre hajló embereket az igazságosság végrehajtóivá? Azt hisszük talán, hogy Isten igazságosságát kell teljessé tennünk, amelyről hirdeti az Írás szava, hogy „rettenetes az élő Istennek kezébe esni” (Zsid. 10, 31.), vagy pedig meg kell előznünk Őt, akiről írva vagyons: „megfizetek én”. (Dt. 32, 35.) Az apostol e szavakkal tartja vissza a bosszúvágyókat e merész vállalkozástól: „Ne tegyetek magatoknak igazságot kedveseim, hanem adjatok helyet az isteni haragnak, mert megvan írva: Enyém a bosszúállás, én majd megfizetek — úgy mond az Úr.” (Róm. 12, 19.) Magát az Údvözítőt is ez a gondolat éltette földi életében. „Ki midőn szidalmaztatott, nem szidalmazott, midőn szenvedett, nem fenyegetődött, hanem átadta magát az őt igazságtalanul elítélőnek.” (I. Pét. 2, 23.) Ha az örök Bíró fölségjogait saját Fia érintetlenül hagyta, hogy mer a közönséges ember azokhoz nyúlni? A bosszúállás bizonyos fokban praktikus atheizmus, gyakorlati pogányság. Aki bosszúálló, Isten jogait bitorolja. Félj az Istentől, s tarts távol magadtól minden bosszúálló gondolatot.

II.

„Te győzd le a rosszat jóval!”
(Róm. 12, 21.)

A szeretet, felebaráti szeretet, ellenségszeretet nem olyan jámbor *laissez aller* minden gonoszsággal szemben, aminőnek talán egyesek látják. A szeretet nem nézi közömbösen, mint jár-kel és garázdálkodik a gonoszság e földön. A szeretet mindent leküzdő győzelmes erény, de fegyvertársul a gonoszság ellen nem az

erőszak s megint csak gonoszság, hanem a jóság szolgája. Meg akar küzdeni a rosszal, de a győzelmet csak jósággal akarja kivívni. Azért a szeretet nem elégszik meg avval, hogy nem fizet rosszat a rosszért. Ez csak kezdete a megbocsátásnak; egyenesen azon fáradozik, hogy a rosszat jóval viszonzozza. Tudja, hogy a győzelem jobban kivívható támadással, mint védekezéssel. Ha rosszindulattal bántalmaztak bennünket, rendszerint rögtön rossz, keserű, bosszúálló gondolatok, érzelmek és vágyak törnek föl lelkünkben, és fárasztó, megfeszített küzdelembe kerül, míg ezeket az újra meg újra feltolakodó gondolatokat háttérbe szorítjuk. Akaratunk teljes latbavetésére van szükség.

Csak egy mód van rá, hogy e rohamszerű támadásnak hamar véget vessünk: tégy valami jót. Törj át hősi lendülettel a gonosz kísértések során, tégy valami jót annak, aki fájdalmat okozott neked, vagy legalább imádkozzál érte: látni fogod, a bosszúvágy bátortalanul visszahúzódik, s élvezed a győztes férfilélek benső örömét és szabadságát.

Vidám lélekkel tekintesz a jövőbe, derűs örömmel a múltba, s a jelennek nagyszerű élménye tisztábbra hangolja szíved dobogását. Boldogítóbb dolog adni, mint kapni, de a legboldogítóbb adás a megbocsátás. Kevés boldogság van a földön, amely hasonló volna ahhoz a mély és tiszta győzelmi örömhöz, amely a teljes megbocsátás győzelméből árad. Kapcsolódik ez örömmel a felfokozott erő és hatalom érzésének tudata. Harcban teremnek a hősök. Egy középkori misztikus mondja: a leggyorsabb ló, amely az embert a tökéletességhez juttatja, a fájdalom; de semmiféle más fájdalom sem viszi az embert előbbre és teszi nagyobbá és tökéletesebbé, mint a mások által neki okozott, de szeretettel viszonzott fájdalom. A jóság gyakorlása az ellenséggel szemben jobban segít az előhaladásban, mint minden egyéb jócselekedet. „Az ellenségnek megbocsátani — mondja egy misztikus — nagyobb dolog, mintha valaki a világ végéig tartó futásban felvérezné a lábát.” Ez aztán igazán a gonoszság legdicsebb le-

küzdése, mert így a rossz a jóság útján válik ismét jóvá.

De a rossznak a jóság útján való titokzatos jóra fordulása tovább terjed. — Nemcsak a megbocsátó lelkében virágzik ki, hanem azon túl is utat tör magának. Az ember nem pusztán önmagáért való lény, tagja egy nagy közösségnek is. Ha az ember rosszat-rosszal viszonzoz, nemcsak saját szívét fonja körül mindjobban a bűn, hanem halmozza ezáltal a világnak amúgy is tengernyi gonoszságát és szenvedését. Aki pedig másnak megbocsát, nemcsak saját lelkéből, hanem az egész világból távolítja el a bűn mérges fullánkját, amely oly sok bajt idézett elő családok, községek, népek életében. Azáltal, hogy a rosszat jóval viszonzozza, ismét új szeretetet visz bele a világba, s e szeretet elvetett magja újra csak jót terem. Talán épen az ellenség, akinek megbocsátottunk az első, akin a szeretet jótékony hatása jelentkezik. A legtöbb embernek ugyanis több szeretetre van szüksége, mint amennyit megérdemel. A szeretetnek lobogó lángja, kiáradó melege a jéghideg szívet is megolvasztja. A megbocsátó szeretet pünkösdi tűzként szállt le már egyesekre, és készítette őket jobb felfogásra, nagyobb megértésre, s eltöltötte szívüket bánattal, szerény alázattal s jóakarattal. A megbocsátó szeretet nem egy elkeseredett ellenséget tett újra hűséges jóbaráttá és sok ádáz gyűlöletet változtatott benső szeretetté, és ezáltal oly csodás változást idézett elő, minőt a bosszú sohasem hoz létre.

A szeretet hasonlít a rózsabokorhoz. A rózsabokor a fekete földet káprázatos színpompába, díszes formákba öltözteti, és belőle kiömlő, kiáradó illattal telíti a levegőt. A szeretet is eltünteti a világ minden gonoszságát: a rágalmat, a piszkos önzést, a haragot, a félreértést, a sértegetést áldássá, örömmé, békés szeretetté változtatja. A siralom völgyét Isten országává avatja. Halld Krisztus szavát: „Hallottátok, hogy mondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket; jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok üldözői-

tekért és rágalalmazóikért, hogy fiai legyetek Atyátoknak, ki mennyekben vagyon." (Mt. 5, 43—45.)

III.

*„És megharagudván ura, átadá
őt a poroszlóknak.”*

(Mt. 18, 34.)

Egyik legmegkapóbb példabeszédében az Üdvözítő az adóshoz hasonlít bennünket, ki nem tudván megfizetni adósságát, térdre borul hitelezője előtt, s így könyörög: „Légy türelemmel irántam, — és mindent megfizetek neked!” E szónak: adósság, mely úgyszólván sarkpontját teszi e példabeszédnek, valóban megrázó szerepe van minden ember életében.

Isten adósaiként lépünk e világba, s Istennek naponkénti jótéteményeivel s a magunk bűneivel mindig nagyobb adósaivá leszünk. Ibsen megdöbbenve kiált fel: „Mily hegymagasságnyi adósság emelkedik e kicsi szó fölé: élet!” Minden nappal kisebb lesz a lehetősége annak, hogy az adósságot letörlesszük, és mindig nagyobb aggodalom szállja meg az ember lelkét, ha a leszámolásra gondol, és a legnagyobb rettegés akkor fogja el, ha majd végül itt lesz a végelszámolás napja. A legnagyobb szentek is, Szent Ágoston, vagy szíénai Szent Katalin is csak „Miserere”-t rebegő ajakkal mertek a halál szemébe nézni. Ám az Úr irgalmas és megváltó szóval közeledik az aggódo lélek felé: „Vigasztalódjál, elengedem adósságodat, ha te is megbocsátasz az ellened vétkezőknek.” Erre a föltételre figyelmeztet a szívtelen szolgáról szóló példabeszéd és minden elmondott Miatyánk.

Különösképen feltűnő, mily hathatósan idézi Krisztus újra meg újra ezt a föltételt övéi emlékezetébe; akarta, hogy minden Miatyánk figyelmeztesse őket erre.

Ha kissé meggondoljuk, magunknak is el kell ismer-

nünk a feltétel helyességét. Az Istentől való bocsánatkérésben Isten szeretetét kérjük. Isten azonban csak azt szeretheti, ami minden gyengeség és gyarlóság mellett is a lélek mélyén valamiképen hozzá hasonló. Ámde senkisé is oly nagy ellentétben Istennel, mint a gyűlölködő. Még ha Isten akarná is, a bosszúálló mégsem vehetne részt Isten boldogságában és örök életében, mert nem más ez a boldogság, mint Isten megbocsátó, örök szeretete. Ha valaki utolsó pillanatában sem bocsát meg adósának, az örökélet kapui nem nyílnak meg előtte. De kockázatos dolog volna e nagy megbocsátást a halál órájára halasztani, mert ki tudja, vajjon szívből fakadó-e a megbocsátás, melyet a halál félelme vált ki belőlünk. A megbocsátás a keresztény élet remekműve, — a remekmű elkészítése azonban nagy kitartást, gyakorlást és a mű tökéletes befejezését kívánja. A szívtelen szolgáról szóló példabeszéd ezen első szembeötlő alapgondolatán kívül a megbocsátásnak még más, mélyebb indítóokát is tartalmazza. Ha mélyebben belenézünk e példabeszéd tartalmába, Szent János szava jut eszünkbe: „Ebben áll a szeretet; nem mintha mi szerettük volna az Istent, hanem mivel ő előbb szeretett minket.” (1 Ján. 4, 10.) Isten szívesen elengedi adósságunkat, sőt már elengedte régen, mielőtt megszülettünk volna. Isten a „minket vádoló okmányt, mely ellenünk szólt, megszüntette, eltette az útból és feltűzte a keresztre.” (Kol. 2, 14.) E megbocsátás keresztje a keresztség, a gyónásban kapott feloldozás s az engesztelő lakoma az Úr asztalánál. Itt érezzük azt az örömet, mely az evangéliumi adós lelkét eltöltötte, midőn az Úr felemelte térdeiről, és szabadon bocsátotta. Abban az örömben részesülünk, amelyre az apostol az egész világot felszólítja: „Örüljete az Úrban mindig, újra mondom, örüljete!” (Fil. 4, 4.) Ebben a nagy örömben szívesen elengedjük, szívesen elfeledjük a néhány fillérnyi adósságot, az itt-ott reánk szórt rossz szót vagy sérelmet. Valóban, aki felebarátjának megbocsátani nem akar, sejtelve sincs még arról, mit tett vele Isten. Azt hiszi talán, hogy csak jelentéktelen az adós-

sága Istennél vagy éppen azt gondolja, mit egy ismert gúnyolódó mert káromolva kimondani: „Isten mester-sége a megbocsátás.” De az örökkévalóságban, ha majd bűnével és az ítélő Istennel szembe kerül, fel fogja ismerni hálátlanságát és szármalmas nyomorúságát — mikor az „Úr megharagszik” és átadja őt a poroszlók-nak.

HONFITÁRSOK ÉS IDEGENEK.

„A filiszteusok barátaimmá lettek.”
(Zsolt. 107, 10.)

Egyik legrégibb keresztény emlék írja a keresztényekről: „Hazájukban laknak, de csak mint bérlakók.” Arra mutat ez, hogy a kereszténynek hazafiúi szeretete más, mint a pogányé. Nem kisebb, hanem még mélyebb és átfogóbb.

A keresztény szereti hazáját, földjét, ahol született, felnevelkedett és ahová szép napoknak vagy talán nehéz időknek emléke fűzi. Nem úgy szereti, mint a pogány, ki földies lényét tekinti az örökélet kútforrásának. A keresztény lélek jobbik felével elfordul a világtól, és bekapcsolódik Isten világába, amelyhez rokoni kötelék fűzi. Hazáját, amint a testét is, magasabb, fennköltebb szeretettel szereti. Szereti, mint a mennyei Atya alkotását, ragaszkodik hozzá, mert ott születvén, a legmélyebben élte át szépségét, s az egészen átítatta lelkét. Így szerette Szent Ferenc Umbriát és Jézus a Szentföldet.

Szereti hazája népét saját halhatatlan értékének egyéni érzelmeivel. Szereti nemzetét a felebaráti szeretet szellemében, szereti úgy, mint hozzá legközelebb álló embertársát. A hazával szemben lelkébe idézi a parancs szavát: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” Így a keresztény patriotizmus nem akar csekélyebb áldozatot hozni, mint az antik világ patriotizmusa, sőt nagyobb áldozatra is készen kell állnia. A spártai asszony a harcból hazatérő futárnak, aki őt fiának elestét hozta hírül, az felelte: „Nem ezt akarom tudni! Mondd, győzött-e Spárta?”; a keresztény harcos és

költő, az üstműves H. Lersch is épen így énekel a huszadik század nagy világháborújában:

Hagyj elmenni, ó, hagyj, anyám!
Nem használ itt könny s zokogás;
megvédni megyünk a hazát.
Hagyj elmenni ó, hagyj, anyám!
Búcsúzó szavad, ó, hagyd megcsókolni szádon.
Még ha mi elhullunk is, — édes hazánk álljon!

A keresztény tud hazájáért, nemzetéért meghalni, de tud élni is érte. Leteszi lelkiismeretesen a haza oltárára ajándékát és adóját, közreműködik népe szellemi, erkölcsi és szociális fellendítésén; úgy dolgozik hazája szolgálatában minden szépnek, igaznak előmozdításán, hogy belőle más népre és országokra is áldás fakadjon. Ez a keresztény hazaszeretet, mely saját népe legszebb javával együtt az egész emberiség javát is akarja és munkálja.

A keresztény ember saját népe iránti szeretetének nagyobbnak kell lennie más népek iránti szereteténél, de azt nem szabad elnyomni. Ha ezt tenné, nem volna többé felebaráti szeretet, hanem az önző szeretet bélyegét viselné homlokán. A tőlünk több ezer mérföldnyi távolságban élő népek is csak felebarátaink. Vérrokonaink ők is Krisztus vérében, amely egyképen folyt el értük is, mint saját népünkért. Nyelv-rokonaink mindnyájan: ők is, mi is, ugyanazt a Credo-t és Miatyánkot imádkozzuk, lényeges rokonság köti hozzánk őket, mert nemcsak emberek, hanem keresztények, Krisztus vérével megváltott emberek ők is, mint mi. Tábori levelezőlapra írták nekem, hogy egy gyilkos golyótól elesett francia katonánál a következő írást találták: „Római katolikus vagyok, s a lelkiismeretszabadság nevében követelem, hogy katolikus módon temessenek el, amint katolikus volt életem is.” Ily szavak olvasásakor eltűnik minden ellenérzés, és magasabb vonalú patriotizmus szállja meg az ember lelkét, a nagy, egész világot átfogó, krisztusi szeretet. Ilyen elmélyült és átfogó patriotizmus szép emlékét őrizi egy franciaországi tömegsír. Egyszerű díszítésű síremlék alján ezek a

sorok állnak: „Pour les soldats allemands, nos frères en Jésus-Christ, morts pour leur patrie, pleurés par leurs familles. Les femmes françaises.” (A német katonák, Krisztusban testvéreink emlékére, akik meghaltak hazájukért s akiket sirat családjuk. A francia asszonyok.) A keresztény szeretet igyekszik háborúban is, békében is az idegen népek vágyainak, céljainak és történetének, sajátos egyéniségének, hibáinak, balfogásainak megértésére. Sőt rajta van, hogy jótulajdonságait is megismerje és megszeresse, szerencsétlenségében részvétellel osztozik, és együtt örvend vele fényében és dicsőségében; kész arra is, ha szükség van rá, hogy más nép érdekében hatalmából és dicsőségéből valamit feláldozzon. Szóval: a keresztény hazaszeretet — épen mert szeretet és nem önzés — óhajtja a békés, megértő, önzetlen szeretet erkölcsének érvényesülését a politikai életben s a gyakorlati politikában is. A pogány hazaszeretet átka lett a világnak, — csak a keresztény szeretetben találja meg a világ a maga üdvét, békéjét, nyugalját, jólétét s legnagyobb kultúráját. A pogány hazaszeretetet borzalmas vérnyomok jelzik a világtörténelemben; csak a keresztény szeretet nyomán fakad áldás a népek történetében.

MÁSVALLÁSÚAK.

„Hogy mindnyájan egyek legyenek.“
(Ján. 17, 21.)

Valaki egyszer ezt a maró megjegyzést kockáztatta meg: van elég vallásfelekezet arra, hogy gyűlöljük egymást, de nincs elég arra, hogy szeressük egymást. A véres vallásháborúk, elkeseredett pártküzdelmek, amelyekkel tele vannak a keresztény századok, látszólag borzalmas bizonyítékai e megjegyzésnek. Természetesen nem volna helyes, ha ebből azt a következtetést vonnók le: legyen kevesebb vallásosság, kevesebb hit! Épen az ellenkező figyelmeztetés hangzik felénk a történelem könyveiből. Több hitet, tökéletes vallásosságot, több szeretetet!

„Az ellentét gyűlöletet szül“, mondta egy emberismerő; főképp a gondolkodásban és hitben való eltérésekre áll ez. Származzék ez akár abból, hogy embertársunknak már eltérő felfogásában is szemrehányás kicsengését véljük kihallani elmaradottságunkkal és balgaságunkkal szemben, akár abból, hogy a más felfogásúak pusztá jelenlétét már kellemetlen támadásnak, érvelésnek vesszük saját, gyengélábon álló hitünk ellen, akár onnan, hogy buzgó lelkek az igazság iránti tiszta, lángoló szeretetből szenvedélyesen gyűlölnek a tévelyt és amellet észrevétlenül felcserélik a személyt és az ügyet egymással. Szóval, ha más gondolkozásúak jogaik határait nem lépik is át, közeli a veszély, hogy szeretetlenek legyünk irántuk.

Azonban, ha gyűlöljük is a tévelyt, bárhol bukkanunk is rá, szeretnünk kell az igazságot is, akárhol találkozunk is vele. Egy vallási rendszerben sincs

csupán csak tévedés, minden más felekezetben és vallásban megvan valami az örök igazságból, az Egyháztól kapott családi örökségképen, amelytől egykor elszakadtak. Épen az isteni igazság e töredéke ad nekik melegséget, életet és ez önt követőikbe gyakran oly sok szeretetet és lelkesedést. Ha a felekezet vallási tételei és gondolatai tisztán tévedést tartalmaznának is, a győzelmes isteni igazság legalább az egyes emberekben érezteti valamiképen hatását; javítja és enyhíti a tévedést. A protestantizmus azt tanítja, hogy a jó cselekedeteknek nincs értékük, de a protestánsok mégis oly csodás műveket hoztak létre, mint Wichern és Bodelschwingh alkotásai. A napsugár nemcsak a nappal fénylő özőnében ragyog, hanem kora hajnalban és késő alkonyatkor is, egészen az éjszakai sötétség beálltáig hinti fényét. Az igazság nemcsak az igazhívő fejében és szívében található, hanem a nemkatolikus életében, törekvéseiben is fel-felvillanhat. Isten mindenütt jelen van; egy katolikus misztikus felveti a kérdést: „Hol van az Isten? Ne mondd itt vagy ott, azon a hegyen, vagy ebben a kápolnában; nem illik, hogy palásttal burkold be fejét, s mint valami tárgyat, önzésed padja alá rejtisd!”

De a más-hitűekben lappangó rosszindulat és homály, maguk a tévedések sem vezethetők vissza pusztán rosszakaratra, hanem különböző körülmények, tények egész sorának eredményei: jóakarat, de helytelen és rossz logika, félreértés és hiányos szaktudás, kellemetlen tapasztalatok és rossz szokások szüleményei. Isten minden bizonnyal nem rója fel úgy némely más-hitűnek tévedését, mint egyes igazhívőnek szeretetlenségét; egyszer majd egybegyűl a mennyei birodalomban az emberek tömege, és jönnek majd keletről és nyugatról, minden felekezetből, mindennemű pártból . . . Szeressünk mindenkit, akit jóakarat vezérel, — ők az örökkévalóság katolikusai. Majdan az örökkévalóságban biztosan teljesülni fog Krisztus forró vágya, hogy „eggyé legyenek” a hitben és szeretetben. Amíg e vágnak megvalósulását a hitre vonatkozólag el nem

érjük, forrjon össze mindenki a szeretetben. Nincs abban Krisztus szelleme, s nem tiszteli Krisztusnak végső óhaját az, akinek a szeretete nem terjed túl az Egyház falain, egy párt keretein. Kell, hogy bátyafal övezze az Egyházat, de a szeretetet nem korlátozzák semmiféle falak. Nézd, még a jópásztor is sövényt kerített nyája számára, de nem a szeretete számára; ez messzebbre terjedt minden karámnál, felölelte az összes hegyeket, pusztaságokat, minden eltévedt báránynak. Miben nyilvánuljon meg hát ez a szeretet a gyakorlatban? A türelemben, mondják. De nem, a keresztény szeretet több, s egyúttal kevesebb is a türelemnél. A türelem nagyon is sok, ha téves tanításra vonatkozik. A tévéllyel szemben türelmes csak a kételkedő, a hitetlen lehet, azonban a keresztény soha. Türelem a téves tanítással szemben lusta gondolkozást jelent, s az igazság szeretetében való szegénységre vall. Türelem a tévéllyel szemben felségjogi sérelem az igazsággal szemben és szeretetlenség az emberek iránt, akiknek szellemi életére a tévely mérget és pusztulást jelent. Az a keresztény, aki hisz az igazságban és szereti az emberiséget, nem lehet türelmes. Még a protestáns Lagarde is csatlakozik e gondolatokhoz: „Végül is tisztán kell látnunk, hogy nincs annak vallása, aki azt, amit vallásnak tart, kizárólagosan és egyedül helyesnek s a lelkek megmentésére pótolhatatlannak, szinte kikerülhetetlen feltételnek nem tekinti. A történelemben kizárólag türelmetlen vallással találkozhatunk, — csak helyesen kell a szót érteni. Amely vallás e feltételezett értelemben nem türelmetlen, már nem is vallás többé, hanem csak isteni dolgokról alkotott elmélet, amely a nemzetek és egyes emberek életére egyaránt oly mérgező hatással van, mint a kéksav az emberi testre. A türelem szó liberális értelemben az az ellenség, amely ellen küzdenünk, harcolnunk kell, mert az ilyen türelem minden komoly ügynek halálát jelenti.” Ezért követeli épen az igazság és a szeretet az emberiség iránt, hogy résztvegyünk a világosság harcában a sötétség ellen, s rajta kell lennünk, hogy a tévelyt a lehe-

tőség szerint háttérbe szorítsuk. Ebben a küzdelemben a cél szeretetlen és tisztességtelen eszközöket természetesen sohasem szentesíthet.

Amint a tévellyel szemben túlzás a türelem, épúgy nagyon is kevés a *tévelygővel* szemben. Csak e szó, „szeretet” jelzi teljes kötelességünket. Ha másnak eltérő véleménye még akkor sem fogadható el, ha azt szokott kifejezéssel, „szent meggyőződéssel” vallja is, — csak az igazság „szent” — mégse nevessük ki meggyőződését hirdető embertársunkat, s ne vetemedjünk arra, hogy e miatt kigúnyoljuk, üldözzük vagy tapintatlansággal, szeretetlenséggel neki bármikép fájdalmat okozzunk. „Interficite errores, diligite homines!” — figyelmeztet már Szent Ágoston. „Halál a tévelyre, de szeressük az embereket!” Aki nem találja meg a helyes formát, hogy e két követelménynek eleget tegyen, inkább hallgasson a meggyőződések harcában és kísérje csendes imával a nagy harcot, amint ugyancsak Szent Ágoston tanácsolja: „Ne kötekedjünk velük, csak imádkozzunk értük.” Amint a vallási béke sem lehet buzgó törekvést és minden harcot kizáró temetői béke, épúgy a vallási harcban sem hiányozhatik a békés lelkület. Mert értékben és méltóságban a szeretet nem áll az igazság mögött, isteni jelleg ragyog mindkettőn.

„EMBEREK.”

„*Ime, az ember!*”

(Ján. 19, 5.)

Vannak, akiket gyűlölet és közöny tölt el minden-
nel szemben, és Chamfort szerint még sokkal nagyobb
volna a számuk, ha függetleníteni tudnák magukat az
emberektől. Viszont az is igaz, hogy sokan csak gőg-
ból és hiúságból öltik magukra az emberiszony álarcát,
mert azt gondolják, hogy ezáltal a szellemi fölény lát-
szatát kelthetik. Pedig emberkerülésük csak alakos-
kodás. Mások meg képmutatásból játsszák az ember-
kerülősdit, hogy önzésüket, fősvénységüket, durvalelkű-
ségüket és renyheségüket a filozófus köpenye alá rejt-
hessék. Kioltják a világosságot az emberi élet kiraka-
tában, hogy ne lássák a foltokat jellemükön. Csak
kicsiny az olyan emberek száma, akik megvetésből és
elkeseredésből fordultak el embertársaiktól, mert undor-
ral kiáltanak fel: Ecce homo! Nézd, ilyen nyomorult
az ember!

Magábanvéve nem érthetetlen, hogyan juthattak
ily felfogásra, hogyan fejlődött ki ez az érzület bennük.
Vessünk csak mélyebb pillantást az emberi életbe,
az ember természetébe, s az emberi sors megrendítő
képe tárul elénk. Mily nyomorult teremtség is az ember!
Sokszor rútság éktelenkedik rajta; nyomorult, törpe
termet; az egész ember kicsiny homoktúrás, parányi
porszem, futó szél játéklabdája, vagy férgék könnyű
martaléka. Az ember — hangzik jól ismert nyers
szavakba öntve —: sárból lesz, s egy ideig gázol a
föld sarában, s újra csak sárrá lesz. Sár, ez az ember
teste, mint az állatok teste is, melyhez különben oly

sokban hasonlít. Aztán a szellem, az ember nagy ki-váltsága az állattal szemben, vajjon arra szolgál-e, hogy őt az állat fölé emelje? A régi emberismerő Mephisto hangoztatja a Teremtő előtt:

Élhetne talán kissé jobban,
ha nem adtál volna égi fényt, mely szemében lobban;
észnek hívja, mit neki adtál:
csak arra jó, hogy rosszabb legyen az állatoknál.

Valóban, mennyi tudatos gonoszság, hálátlanság, jellemtelenség, mily sok szándékos hazugság, igazságtalanság rútitja az embert; oly dolgok mindezek, amelyekről az állatnak fogalma sincs! S minél több ember van együtt, annál szomorúbb a helyzet! Hol találunk az állatok világában oly esztelen, gyilkos pusztítást, oly örült hajsztát, aminőt épen napjainkban tapasztalunk az emberek között. Szinte megértjük a fölírást, amely Párizs állat-temetőjének egyik síremlékén olvasható: „Minél jobban megismerjük az embert, annál jobban szeretjük az állatokat.” Úgy van, az emberek megszeretik az állatokat, s már nem szeretik embertársaikat. A megvetésből és az emberektől való megundorodásból emberiszony és emberkerülés fejlődik. Nemeslelkű egyének, férfiak, nők ezrei, akik alapjában véve megértő, jóságos lelkek, s akiket jó gondolatok, helyes eszmék, világot boldogító tervek hevitenek, abba-hagyják jóirányú tevékenységüket és fáradozásaikat, s magára hagyják a világot testi-lelki nyomorában. Miért is kínoznák magukat a világért, ha csak hálátlanság a jutalmuk? Miért is bajlódnának, ha úgy is csakhamar feledés homályába vész a jótevők neve, vagy épen félreértés, gúny, üldöztetés lesz osztályrészük? Miért segítsenek a világon, ha a világ a segítő kezét eltolja magától? Miért is oktassák, neveljék, lelkesítsék a jóra az embereket, ha munkájukat sohasem koronázza siker. — Vonulj vissza otthonodba, te nemes emberbarát, ápolj virágaidat: a nap felé fordítják majd kelyhüket. Műveld földedet; fel fog virulni, termést hoz majd neked, s aratni fogsz. Ápolj, becézd állataidat: hasznodra válnak, örömet találod bennük! Az

embereket pedig hagyj magukra: értük, — ujjadat se mozdítsd többé! De az emberekkel szemben táplált ellenséges érzület még magasabb fokra hághat: az emberiszony valósággal elkeseredett gyűlöletté fajulhat, amely átkozza és pusztulásba kergeti az emberiséget, kéjeleg gyötrődésében. Valóban vannak ily ellenségei az emberiségnek. Nemcsak a homo iniquus, az Istennek ellentmondó démoni szellem, szokásos néven a „gonoszlélek”, ily embergyűlölő és emberkínzó. Akad azok között is, akik emberarcot viselnek, olyan elvetemült lény, akik ily lelkülettel telítve örömeiket lelik abban, hogy embertársaikat halálra gyötörjék. Ismeretes mindenki előtt az egyik világhódító római császár nyilatkozata: szeretné, ha az emberiségnek egyetlen feje volna, hogy hóhér által leüttesse.

Vagy gondoljunk a francia forradalom vérengző hiénáira, Marat-re vagy Robespierre-re. Nyugodt lélekkel rámondhatjuk napjainkban is azokra, akik nem hagyják nyugton a népeket, hanem újra csak nyomorba, éhségbe, gyilkos harcba uszítják, hogy mindezt nem csupán önzésből, haszonlesésből, hiúságból teszik, hanem egyben démoni gonoszság, káröröm és ördögi gyűlölet viszi és tüzeli őket rá.

Az embergyűlölet ez utolsó és legádázabb fajtától, mint szörnyű, rémületes dologtól, önként visszariad az ember. Így nincs szükség az ilyen érzület kereszténytelen voltának megokolására és bizonyíttatására. De alázat hiánya és nem keresztény vonás az emberkerülésnek más módja is, általában minden ellenséges érzület. Az ember visszahúzódik a csőcseléktől, amelynek emberiség a neve, megveti azt gyarló, bűnös volta miatt. — De nem tartozik maga is e csőcselékhez? Nem hordunk-e magunk is ilyen gyarlóságot, törékenységet testünkben, lelkünkben? A te tested is csak por és hamu. Egykor férgek martaléka leszel! A te lelked is tele van önzéssel, érzékiséggel, renyheséggel. Lapozgass csak életed könyvében, s nem sokkal szebbet, nemesebbet fogsz ott találni, mint az emberiség történelmében. Ne gondold, hogy angyal vagy, akit arra kényszerítenek, hogy

piszkos utcákon járjon. Volt ilyen angyal, főképp egy ember, aki a bűnös világ közepett is ment volt minden bűntől és hibától. De nézd, épen nála nem található semmi az emberek megvetéséből, a tőlük való undorodásból. Nekünk, akik végtelenül kisebbek vagyunk Krisztusnál, annál kevesebb jogunk van erre.

Az emberekkel szemben táplált ellenséges érzület az alázatosság hiánya, de az igazságosság hiánya is. Legyünk igazságosak! Amint mérlegre teszünk minden nyomorúságot, mérlegre kell tennünk mindazt a magasztos értéket is, amelyet az emberben, az emberiség történetében találhatunk. Az emberi test, ha mégoly nyomorék és torz is, még mindig gyönyörű, művészi alkotás torzója. E kicsinyke ember, akit egy szikladarab porrá zúz, összelapít, s akit a mezei csorda bikája játéklabdaként röpit a levegőbe, — „oly eszközöket tud kitalálni és munkába állítani, amelyek gránithegyeket őrlnek porrá; úgy gyúrja az izzó vasat, mint a puha téstát; a lesímult tenger az országútja, a vihar és tűz vontatólőként szolgálnak neki.” Az emberi szellem harcba száll az anyaggal, hatalma alá hajtja, áthatol rajta, s eszével magasan föléje emelkedik. Ily meg-gondolások újra csak a nagy Keppler imádságos felkiáltását juttatják eszünkbe: „Atyám, mi indított arra, hogy a szegényes, kicsinyke, gyarló földi teremtményt ily magasba emeld, oly magasságokba, hogy szinte isteni fönségben áll előttünk, mint messze világok fölött uralkodó király; mert eszével a te gondolataidat másolja!” Egy másik hatalmas szellem pedig így nyilatkozik: „Az emberi szellem egyetlen gondolata magasabban szárnyal az élettelen világ bármely megnyilvánulásánál és nagyobb értéke és jelentősége van, mint az öntudatlan világmindenség egészének.” Természetesen az emberiségbe vetett hitünk égi magasából újra csak kiesünk, ha az ember erkölcsi állapotára gondolunk. Azonban itt sem minden csak nyomorúság és bűn. Vannak a világtörténelemnek nagy, értékes tettei is, s nem hiányoznak a hétköznapi életből sem. Vannak jó, nemeslelkű emberek is a világban, és ha Ádámban az

elbukott bűnös embert állítják elénk e felkiáltással: „Ecce homo!”, szembeállíthatjuk vele a második Ádámot, a Szentet, a Bünnélkülit, a Fölségest: Ecce homo! — nézd, ez is ember! Ha egyfelől gonosz emberként Herostratost, a feslett erkölcsű Caligulát, Nerót, a vérebet, vagy Herodest nevezhetjük meg, a másik oldalon felsorakoztathatunk olyan szent neveket, mint János, Ágnes, Ferenc és Terézia: Ecce homo! Nézd, ezek is emberek, igazi, javaemberek! És hány más becsületes lélek van még: egyszerű emberek, mesteremberek, vagy földművesek, cselédlányok vagy tanítónők, akiknek nevét senki sem ismeri, de a rájuk emlékező gondolat elég arra, hogy újra fölébredhet az emberiségbe vetett hitünk.

Különben, ha még mindenki nagy bűnös volna is, akkor sem volna keresztényhez illő dolog az embergyűlölet, mert hiánya volna ez a buzgó, jámbor lelkiületnek. Aki az embereket megveti, nem tudja megérteni Isten szándékait; annak tulajdonképen Istent is meg kell vetnie, mert az emberek, bármily nyomorúság is most az életük, Isten képére és hasonlatosságára teremtett lények. Az ember egyedüli hasonmása Istennek a földön. Takarja, fődje bár piszok és szenny, legyen rokkant avagy torz, — mégis csak az élő Isten képmása, s aki gyalázza és lábbal tiporja, magát Istent, a mennyei Atyát gyalázza. Aztán nem kell-e így Krisztusnak megváltói tevékenységét is balgaságnak tekintenünk! A második isteni Személy leszállt a föld porába, vállalta a kereszthalált, nem kerubokért és szeráfokért, hanem értünk, emberekért, mégpedig nem egyesekért, a kevés kiválasztottért, Szűz Máriáért és Jánosért, hanem mindenkiért: a latorért, hóhéraiért, a zsidókért és pogányokért, Neroért és Diocletianért, szóval mindenkiért. „Az én vérem”, mondja az utolsó vacsorán, „mely érettetek és sokakért kiontatik.” Végül a Szentlélek szüntelenül árasztja kegyelmét az emberekre; világossága sugarával kutat utánuk, kegyelme erejével toborozza őket, nyomon kíséri utaikon a gonosztevőket, kopogtat az élvezethajhászonak, a

dözsölőnek szíve ajtaján, figyelmezteti a jellem hajótöröttjeit, a hazugot, fölkeresi a fősvényt búvóhelyén. Ha maga Isten száll le hozzánk, földi férgekhez, akkor nekünk sem szabad elfordulnunk saját vérünktől. Minden bizonnyal nem ok nélkül engedi meg Isten, hogy olykor-olykor igazában átéljük emberi nyomorúságunkat, kicsiségünket, szálnalmas mivoltunkat, s mintegy az Ő szemével nézzünk bele az emberiségbe. Vissza akar riasztani ezáltal attól a modern ember-istenítéstől, amely egyenesen Istennek káromlása. Ismert asszony írja, hogy a „modern anyának” fia Parsifal-kérdésére: „Anyám, mi az Isten?”, ezt kell válaszolnia: „Fiam, te vagy az Isten!” — Itt valóban szükség van rá, hogy Isten alaposan megmutassa emberi gyarlóságunkat s azt mondja: „Nem Isten, hanem állat, szálnalmas bolond vagy te!” Saját magunk döresége láttatja be velünk, hogy támogatnunk kell egymást. Az emberektől való undorodás helyett annak az érzületnek kell felébrednie lelkünkben, amely oly hatalmas lánggal lobog Isten szívében: égő vágy lobogjon bennünk is mások megsegítésére, gyógyítására, megtérítésére, s vállalkozzunk lelkes készséggel az emberiség megmentésére szolgáló apostolságra, lankadatlan, szent, megváltói munkára.

A SZERETET JUTALMA.

ÖRÖM.

*„ . . . hogy örömem teljék benne-
tek és a ti örömetek teljes le-
gyen . . . ”*

(Ján. 15, 11.)

Bár a szeretet nem bérért dolgozik és nem vár jutalmat, mégis jóleső a megállapítás: „Ha szereted az embereket és szolgálod őket, semmiféle titkolódzással és csellel nem vonhatod ki magadat a jutalom alól.”

A jutalom, amely minden szeretetet nyomon követ, az öröm, öröm a szó legmélyebb és legfőleme-
lőbb értelmében.

A fiatal Tolsztojnak olyan élménye volt egy alkalommal, amely bár jelentéktelennek tűnt fel, mégis mély, feledhetetlen emléket hagyott lelkében. A szülői házban segített a szolgának az asztalt teríteni. E csekélyke szolgálata után csöndes, eddig ismeretlen boldogság érzete támadt szívében, mely e gondolatot ébresztette benne: „Mily rossz voltam eddig! oh, bár-
csak lehetnék jó és boldog a jövőben!”

Ami az ifjút ez alkalommal megragadta, elsősor-
ban a csodálkozás volt azon, hogy a kicsi, apró dol-
gok, szolgálatok, néhány kézmozdulat, egy-két lépés
is már mily nagy és erős örömet válthatnak ki az
emberi szívben. Megtudta, mily drága áron építik
maguknak az emberek az öröm ciszternáit és ássák
az öröm forráskutait, s mégis rendszerint csak gyen-
gén felbuggyanó, csekély kis erecskét találnak. Még a
művészet nyújtotta öröm, a legnagyobb zsenik művé-
szete sem telítik meg a szívet avval a ritka, hatalmas
erővel felbuzgó örömmel, amelyet a jólelkű ember

él át. „Úgy látszik“, mondja P. Faber, „a jóindulat ismeri a lélek mélyén az öröm titkos forrását, amelynek vizét — titkos rejtekének elárulása nélkül — fel-duzzaszthatja, s eláraszthatja vele az ember szívét.“ A boldogság árja üdíti fel a gyermek lelkét, aki önzetlenül megosztja kenyerét társával, sőt a milliárdos A. Carnegie-t sem a pénz tette boldoggá, hanem adakozó bőkezűsége. Holta után egy milliárdnál nagyobb összeget hagyott hátra, hogy szebb világ maradjon utána, mint aminő akkor volt, mikor ő lépett az élet útjára. Ezt vallotta magáról: „Boldogságom az adakozás. Örül a lelkem, hogy boldogságot hinthetek magam körül és ezrek arcát földeríthetem.“ Végül a nagy művész és életismerő Goethe is erre a meggyőződésre jut: „Csak az boldog, aki adhat!“

E lelket elárasztó öröm abban különbözik egyéb örömöktől, hogy átlátszó és tiszta legalsó rétegeiben is. Ezt az örömet nem zavarja meg sem másnak könnye, keserősége, sem a csalódás, mint egyéb örömöket. Ebbe nem vegyül bele a kötelességmulasztás és a lelkiismeretfurdalás bántó tudata. Nem tartozik azokhoz az örömhöz, amelyekért magának Istennek kellett szenvednie. Ennek az örömnek még a túlcserélt sorsa is megengedett, és nem billenti ki a lelkeket egyensúlyából; tiszta, paradicsomi, nemes öröm ez.

Valóban örök kincsünk ez az öröm, amellyel a szeretet jutalmaz meg bennünket. „Minden földi boldogság kiapad, csak a melegen szerető szív boldogsága nem, amely a részvétben és örömben osztozni tud.“ (O. v. Leixner.) Nemcsak abban a pillanatban ragyog fel a szívben az örömnek ezüstös sugára, amikor szeretetet gyakorlunk valakivel szemben, hogy aztán, mint más öröm, egy nap, vagy rövidebb idő alatt is kialudjék, hanem végighúzódik ezüstfonalként az egész életen. Még a nyolcvanéves lelkét is besugározhatja, ha egy szerető jótett emlékét idézi fel újra, pedig azt tán ötvenéves korában tanúsította valakivel szemben. Sőt még a halál órájában is jóleső érzéssel töltheti el a lelket az ilyen visszaemlékezés. A szere-

tetből kiáradó öröm az egészen ritka örömök egyike, amely halálunk órájába is belenyúl. Hatalmas hulláma elárasztja az utolsó napok kietlen pusztaságát, amelyben különben a legszebb napok emléke is keserűvé válik.

Önként vetődik fel a kérdés, micsoda mélységekből buzog fel az örömnek e patakozó hulláma? Ez az égi, tisztaságot és erőt lehelő, soha nem múlt szeretet azt az örömet sejteti meg velünk, amelyről az Údvözítőnek az utolsó vacsora termében elhangzott szava biztosít bennünket. Az isteni Mester a búcsú óráiban arról beszélt, hogy az Ő öröme legyen tanítványaiban. E figyelemreméltó szóval nevezi meg ennek a titokzatos örömnek forrását: *de fontibus Salvatoris törnek azok elő, annak forrásaiból, aki minden szeretet foglalata, Istennek forrásvizeiből. Istennek örömtől áradozó szívéből fakadnak, s csapnak át az ember szívébe, aki kicsinyben Isten nagy szeretetét utánozza. Úgy törnek fel, mint „az örökéletre szökellő vízforrás”. (Ján. 4, 14.)* Ha örökre szomjazol, ha szárazságot, pusztaságot érzel és nincsen vigasz, öröm s lendület szívedben, vagy ha épen Tolsztojjal a világ örömein érzett undor következtében már-már kétségbeesel az élet fölött: tedd meg azt, amit e tépelődő lélek tett: tégy jót sokkal, vagy legalább egy emberrel, adj egy darab kenyeret az éhezőnek, egy korty vizet a szomjazónak, s látni fogod, hogyan éled újra a lelked a „tökéletes öröm” isteni forrásvizétől.

BÖLCSESEG.

*„Az a bölcsesség pedig, mely felül-
ről származik . . . telve irgalom-
mal.”*

(Jak. 3, 17.)

Abban a koronában, amellyel a szeretet övezi a jó ember homlokát, ha a legegyszerűbb nép fia, vagy egy öreg anyóka is az, aki iskolás kora óta soha nem lapozgatott más könyvet, mint imakönyvét, — az ily szerető lelkű ember láthatatlan koronájában gyönyörű drágakő tündököl: a bölcsesség drágaköve.

Nem a könyvekben megfogalmazott bölcsesség ez, hanem „az a bölcsesség . . . mely felülről származik”, mely a szeretet ajándéka. Az a filozófia, amely mitsem törődik az egész világ nyomorával és szenvedésével, s csak problémák után futkos, csak problémákon tépelődik, felállíthat ugyan nagy rendszereket, megállapíthat összefüggéseket, de nem lesz a legnagyobb bölcsesség forrása; sőt Szent Pál egyenesen kimondja: „és legyen bár prófétáló tehetségem és ismerjem bár az összes titkokat és minden tudományt, ha szeretetem nincsen, semmi sem vagyok.” (1. Kor. 13, 2.)

Természetesen az ilyen tudás még mindig magasabb színvonalon áll annál a filozófiánál, amely a szeretetet és részvétet nemcsak figyelmen kívül hagyja, hanem egyenesen kárhoztatja. A szenvedély mélyéből táplálkozó bölcsesség, az elméleti igazság és a gyakorlati élet veszedelmes összekeverése lehet csak, ha a XIX. századvégi divatfilozófus ezt írja: „Tanácsoljam-e nektek a felebaráti szeretetet? Inkább tanácsolom az emberkerülést!”

De az a filozófia sem a legnagyobb bölcsesség, amely a szeretetet és a részvétet csak *hirdeti*. Ismeri a bölcsességhez vezető helyes utat, de nem maga a bölcsesség. A legnagyobb bölcsesség több a szónál. A bölcsesség tett és élet. Az a legnagyobb bölcsesség birtokosa, akiben van szeretet és gyakorolja azt. Igaz, a szívben lakozó szeretet magában véve még nem jelenti, hogy tudósok is vagyunk. A szerető jóság még nem jutat széleskörű ismeretek birtokába, nem avat tudóssá, de a szerető szív bizonyos mértékben mégis az értelem világosságává válik, és különös fontosságú irány- és fénypontokat ad az értelmi élet számára. A szeretet kiemeli az embert hétköznapi kapcsolataiból és szükségletei köréből, s e magas, szabad, tágas horizontú magaslaton sokat megláttat vele, amit mások csak félszemmel látnak, vagy a mélyből nézve csak nehezen vesznek észre. Sohasem lesz a jólelkű ember, ha egyszerű gyárimunkás is, oly szűk látókörű ítéleteiben, mint az, akinek szívében nem lakozik szeretet, ha még oly szép, tehetséges és képzett ember is. A jóság nagy hőseinél, akiket szenteknek nevezünk, még ha oly egyszerű lelkek voltak is, mint az ismert ars-i plébános, gyakran figyelemreméltóan mély és világos látást tapasztalunk nehéz problémákban, főképp az Isten- és emberismeret kérdéseiben. Nem kell mindig csodával magyarázni ezt a „felülről származó” bölcsiséget. Az igazi Isten- és emberszeretet magasságában a legkönnyebben megnyílik előttünk Isten világa, s kitérülnek az emberi élet titkai. „Mindaz, aki szeret . . . ismeri az Istent.” (1. Ján. 4, 7.) „Aki szereti testvérét, az a világosságban marad.” (1. Ján. 2, 10.) Minél nagyobb jóság van az emberben, annál közelebb jut az örök szeretet álláspontjához, s ezáltal az örök szeretet bölcsességéhez. P. Faber egyik legszebb gondolatát e szavakban fejezi ki: „Annnyit mondhatunk, hogy a keresztény szeretet a legmélyebb felfogás az emberi életről, s a legjobban közelíti meg Isten gondolatát; ezért nemcsak a legigazabb, hanem az egyedül igaz felfogás.”

Mondhatnók, a szeretet nem más, mint Istennek gondolata, amely az ember szívében tovább él, amelyet mélységében az emberi értelem nem tud egészen felfogni. Pilátus kérdésére: „Mi az igazság?” — nem felelhetünk érzékelhetőbb módon, mint e szóval: „Az igazság szeretet.”

Mindazok, akik a bölcsesség különböző templomait látogatják, Platon akadámiáját, vagy a legmodernebb iskolák csarnokait, ha az igazi bölcsességet keresik, nem mellőzhetik azt a templomot, amely fenn, magas hegytetőn áll, a szeretet templomát.

ÉLET.

„Mi tudjuk, hogy a halálból átvitettünk az életre, mivel szerettük testvéreinket.“

(1. Ján. 3, 14.)

Az embernek legnagyobb, a lelke mélyéből feltörő vágya: élet, erősebb, mélyebb, örök élet! Ezért mondjuk a szeretet legnagyobb és legértékesebb jutalmának. Ha bepillantathatnánk Istennek, a mennyországnak életébe, látnók, hogy e földi lét csak igen halvány árnyéka az igazi életnek. Amit az emberek életnek neveznek, az evést-ivást, a lőtást-futást, henyélést, élvezetet, nélkülözést, nem érdemli az „élet“, „ember-élet“ nevet, inkább halál a neve. A rothadás szaga üli meg nehéz felhőként a nagyvárosokat, amelyben emberek élnek, inkább távol egymástól, mint egymás mellett. Ezért menekültek ki egyesek a csendes természet ölébe, hogy életüket a magányban megőrizték és megerősítsék. „Kimentem“, így szól egyikük, „az erdőbe, hogy okosan élhessek, s csak az élet alap-tényeire irányítsam tekintetemet. Nem akartam, hogy halálom óráján esetleg arra a felfedezésre jussak, hogy sohasem éltem.“ Igaz, a magány és egyszerűség, a korlát és szigor eszköz arra, hogy az életet az ellaposodástól, elsekélyesedéstől megóvjuk. Ha szűk mederbe szorítjuk a patakot, mélyebb, rohanóbb lesz a folyása. De ezáltal még nem lesz gazdagabb a vize. Nem lesz erősebb és gazdagabb az élet gondolkodás, tépelődés és olvasás által sem. Mert minden megoldott kérdés, hét új megoldatlant vet fel bennünk. Nem lesz mélyebb, gazdagabb a szépség élményével sem; minden élvezet

ad nekünk valamit, de együttal el is vesz, — élet-erőnköt rabolja meg. Az életet valóban hatalmassá és teljessé csak a szeretet teheti.

Ezt az élettörvényt egy filozófus ebbe a formába öntötte: „Annyi benned az élet, amennyi a szeretet”, s egy másik ebben a mondatban fejezi ki ezt: „Azáltal tartjuk fenn életünket, hogy nagylelkűen odaadjuk.” A szeretet eltávolítja a gátakat, amelyek eltorlaszolják az élet forrásvizeit: az önzést, irigységet, a haragot, szeszélyeket, és szabaddá teszik a szent forrásokat; mélyebbre süllyeszti szondáját, s felszabadítja a lényünk legmélyéről feltörő, legszebb s legjobb gondolatoknak útját, a legszentebb és legnemesebb örömeknek és fájdalomnak, leghatalmasabb erőknél duzzadó forrását. „Csak így lép az ember”, írja egy modern lélekbúvár, „az élők, a felvilágosultak, új életre kelők, az igazi emberek sorába, akik az élet értékét ismerik, s munkálják Isten dicsőségét s az igazság diadalát. Mindaddig csak fecseg, dadog az ember, s vesztegeti céltalanul napjait, kapott kincseit, tehetségeit, minden igaz öröm nélkül, gyenge, beteg, haszontalan lényként, amely nem vet számot a dolgokkal.”

Amint az egyes ember élete, az egész emberiség is legszebb javát a szeretetnek köszöni. A legjobb gondolatok, a legjobb könyvek: Szofoklesz tragédiái, Dante Isteni színjátéka és a mindenekfölött álló Evangélium, a szeretet könyvei; minden igaz művészet mélyén, egyik legnagyobb művész szavai szerint, föllelhető a szeretet; az emberiség legkiválóbb teljesítményei a szeretet művei.

De e természetes étellel, melyet a szeretet ad és erősít, még nem merült ki minden. Minden természetes életnek egyszer vége szakad, s ha az ember még e szavakat is fölírhatja sírkövére, amelyeket Pestalozzi sírján olvashatunk: „Világosság, szeretet, élet”, — mit használ: sírkő csak sírkő s az, akit alája temettek, halott, s mit vele a sírba süllyesztettek, az embert nem elégíti ki; az örök élet után kiáltó szó tör fel az

emberi lélek mélyéből. Minden lélek Shakespeare Kleopatrájának szavát veszi át:

Adjatok ünneplő mezt s koronát, —
öröklét után ég bennem a vágy.

De van élet, mely halált nem ismer, a lélek természetfölötti élete. „Éltet”, hangzik a zsoltáros szava, „Éltet kért tőled s te megadtad neki.” (Zsolt. 20, 5.) Szent János gyakran beszél „örök életről”, „Istenben való születésről”, és figyelmeztet arra a belső kapcsolatra, amely e földi élet és a szeretet között fönnaáll. „Mi tudjuk, hogy a halálból átvitettünk az életre, mivel szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, halálban marad.” (1. Ján. 3, 14.) A teológia különbözőképpen felel a kérdésre, hogy a léleknek ez az örök élete lényegileg egyezik-e a nagy, Istent és világot átfogó szeretettel. A szeretetnek több közös vonása van Isten életével: mint Isten élete, nincs alávetve az idő hatalmának: „a prófétálások végetérnek, a nyelvek — megszűnnek, a tudomány — elenyézik, — a szeretet soha meg nem szűnik.” (1. Kor. 13, 8.) Isten szándékai, gondolatai, tettei Isten örök szeretetének megnyilvánulásai. Szeretet az örök élet, ezért „aki szeret, Istentől született.” (1. Ján. 4, 7.) De ha a lélek természetfölötti élete lényegében nem azonos is a lélek Istentől kapott maradandó szeretetével, mégis biztos, hogy az Isten-szeretet és a felebaráti szeretet elengedhetetlen feltétel a természetfölötti élet elnyerésére és pótolhatatlan eszköz ezen élet táplálására és gyarapítására, amint az izzó láng is a szénből ered és a szén táplálja azt. Így csak a szerető lelkű emberről mondhatjuk, hogy nem fog meghalni; csak az ilyen ember, csak a szeretet imádkozhatik nagy bizalommal: Credo in vitam aeternam. Csak aki Istent és az embereket szereti, hordja magában elhintett magként az életet, amely, ha egyszer fekete földbe kerül is, újra csak világosságra ébred.

VISZONTSZERETET.

„Aki áldással vet, áldással is arat.“
(2. Kor. 9, 6.)

A szeretet önmagában hordozza jutalmát, mert örömet, békét és benső szabadságot ad az embernek, de mások részéről is jutalomban részesül. A közmondás: „A világ hálátlansággal fizet“, csak részben igaz. Az embernek minden veleszületett gyarlósága és hálátlansága mellett is egészen önkénytelenül, ezerszer inkább fog annak segítségére sietni, ki őt szereti, mint az olyan embernek, aki gyűlölettel és közönyös lélekkel áll vele szemben. Senki sem érez különös indítást arra, hogy a szeretetlen ember érdekében akár csak kezét is mozdítsa. De mire megy az ember mások segítsége nélkül? Mit tehet a magában álló ember, ha az egész világ ellene fordul, vagy csendes ellenállást tanúsít vele szemben? Inkább a hangyához hasonlítható, mint Istenhez; még ha óriások ereje és roppant hatalma volna is birtokában, nem hordozhatja sokáig Atlasként a világot vállain. Sokan a legjobb akarat, a legnagyobb tehetség birtokában is csak keveset értek el, vagy teljesen tönkre mentek, — csak azért — mert magukra maradtak. Napoleon, Cézár és sok más nagy ember végül is letört terveivel, alkotásaival együtt; történetüket e szavakkal zárhatnók: „Sok mindent nélkülözhet az ember, csak az embereket nem.“ Így hát aki nagyot alkotni és elérni akar, biztosítsa maga számára mások segítségét, szóval: legyen szeretet benne és gyakorolja azt. Áll ez az atyára a család körében, a nevelőre az iskolában, a népvezérre, az állami élet újjászervezőire, a papra, a nép lelkipásztorára, sőt az olyan józanságot követelő munka számára, mint a

gyarmatosítási tevékenység, Livingstone szabályként állította fel: „Csak állandóan gyakorolt jóság és jóindulat egyengetheti számunkra az utat Afrikában.” Van a szeretetnek pótszere is, amely látszólag hasonló szolgáltatokat tehet: a hízélgés. „Aki nem érez magában szeretetet”, mondja például Goethe, „meg kell tanulnia a hízélgést, különben nem boldogul”. Csak-hogy a hízélgés hazugság, a hazugság azonban sánta lábón jár, nem megy sokra, nem boldogul vele az ember. A hízélgés befolyást biztosít ugyan, de csak-hamar az ellenkezőjébe csap át. Az erő hatalmat ad, de egyszer mégis csak nagyon gyengének bizonyul; egyedül a szeretet biztosítja azt a nagy, királyi hatalmat, mely bizton uralkodik és kormányoz, szinte mindenható hatalmat ad, mellyel nagy alkotásokat hoz létre. A legnagyobb és legszebb értékeknek kellene kárba veszniök a világban, ha hűséges, odaadó munkatársak segítő közreműködését nem biztosítanók. Nagy alkotások létrejötte részben nekik köszönhető. De nemcsak az emberek segítségének biztosítására van szükségünk; lelkünk erős vágya is, hogy az emberek szeretetét, s evvel együtt magukat az embereket is megnyerjük. Az ember Istennek olyan teremtménye, amely az északi sark dermedtő magányában, havas, jeges világában nem fejlődhetik. Egyesek talán ezt lehetségesnek tartották. De nem is igazi emberi élet ez már. Fagyos itt a szív is, az ész is. Az ember olyan teremtmény, akinek az élet reggelén, delén és alkonyán az emberek közelségének meleg, barátságos napsugárára van szüksége. De így panaszkodnak egyesek: jól tudom és érzem, mire van szükségem, de az nincs meg, nem találom meg ebben a világban. Az emberek olyan hidegek, szeretetlenek, keményszívűek és igazságtalanok. Így panaszkodott egyszer a Nap is, hogy alant a föld is oly sötét és barátságatlan; valójában pedig maga a napkirálynő burkolódzott néhány napon át hatalmas felhőbe, s amint egy felhőrezen át nagy, fénylő, tüzes szemének csak néhány sugara verődött a földre, máris vidáman kacagott fel hozzá a föld, noha tél

volt. „Akarod, hogy szeressenek?“, mondja a pogány Seneca, „akkor csak szeress magad is“. Engedd, hadd áradjon ki belőled a szeretet fénysugára s látni fogod, hogy még ragyogóbban sugárzik rád vissza jutalmul. A Teremtő nem engedi meg, hogy a szeretet egyetlen szikrája is kárba vesszen, s talán évek, évtizedek után újra visszatér abba az emberszívbe, amelyből kiindult.

Szólaltasd csak meg a szeretet hangját, s hallani fogod a szeretet visszacsengő szavát is. Isten, aki a merev és kihalt sziklafallal is, kedves echó szavában viszonztatja a nekiverődött hangokat, úgy alkotta meg az emberi szívet, hogy a szeretetnek egyetlen hangja se vesszen kárba. Űsd meg a szeretet hangját, s a jó Istentől szeretetre hangolt és szeretetre teremtetett emberi lélek önként összecsendül a szeretetben. Hallasd csak a szeretet hangját beszédedben, adj kedves csengést hangodnak, nyisd barátságos szóra ajkadat, hosszabb, vagy rövidebb időn belül barátságos, jóságos szó csendül majd vissza feléd. Adj csak hangot szeretetednek, cselekvésedben, tetteidben, s egy szép napon, ha nem várod is, egyszerűségében kedves jótett, szerény kedvesség, vagy nagy, jelentős szolgálat lesz jutalma jótettednek. Csendítsd csak meg a szeretet hangját gondolataidban, — engedd ez ünnepi harang szép szavának tovaengését gondolataid és hangulataid messze birodalmába. Átlép, — nem tudod hogyan, — de átcsap lelked birodalmának határain, elszáll felebarátod lelkébe, s abban a talán bús, — bánatos szomszédos birodalomban is kedves gondolatokat és hangulatokat ébreszt, s neked is újra csak szeretetet hoz vissza. Igaz, gyakran csak későn, igen későn jön a visszhang. Talán gyűlölet, ellenszenv, félreértés, vagy rosszkedv fojtja el látszólag a visszhangot. Csak bátorság! A szeretet kicsiny szava gyakran túlharsogta s legyőzte a régóta táplált előítéleteket s a leghevesebb ellenkezést is. De ha ezt nem érheti el az első szó, mondd ki a másodikat, harmadikat, csendítsd meg hetvenhétszerhétszer a jóság harangszavát . . . A szeretet mégis csak erősebb, mint a gyűlölet . . . Amor vincit omnia!

ISTEN SZERETETE.

„Istent soha senki sem látta. Ha szeretjük egymást, Isten bennünk lakik.”

(1. Ján. 4, 12.)

Ha sehol a föld kerektségén nem találna visszhangra a szeretet, az égben biztosan visszhangja kél. Ha minden jó szót gúnnyal, minden darab kenyeret kövel fizetnének is az emberek, Isten mindig a legértékesebbel, a legjobbal jutalmaz: szeretetével. Ha szeretjük egymást, bennünk van az Isten.

Ha Isten mindent és mindenkit szeret, bizonyos fokban még az utolsó betörőt is, egészen biztosan azokat szereti legjobban, akik barátságos lelkületben, nemes gondolkozásmódjukban és cselekvésükben igazán az örök Szeretet gyermekeinek bizonyulnak. Isten Fia minden bizonnyal azokkal szemben van különös szeretettel, akik szívének legnagyobb vágyát, szóban kifejezett legkedvesebb parancsát teljesítik. Nekik szól leginkább az ígélet: „Ha parancsaimat meg fogjátok tartani, megmaradtok szeretetemben.” (Ján. 15, 10.) Végül a Szentlélek, az Istenben lakozó nagy szeretet lelke, hogyne símulna különös módon azokhoz, akik lélek az ő lelkéből, tűz az ő tűzéből, szeretet az ő szeretetéből. Megkülönböztetett helyük van a háromszemélyű Egyisten szívében s a Szentháromságnak szívük a legkedvesebb otthona. „Hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála.” (Ján. 14, 23.) Boldogok, akiket Isten szeretete kísér, bármerre vezet is útjuk. Bármit tesznek: akár alusznak, akár ébren vannak, láthatatlanul oldalukon áll, lelkükben lakozik. Az élet

legszebb kincse az övék, ha a legszerényebb, legegyszerűbb emberek volnának is, ha mégoly kis pontot jelentenének is a világban.

Különben nem is oly láthatatlan bennük Isten szeretete. Gyakran láthatóvá válik Istentől származó különös áldás alakjában. Nem egyszer tűnt már fel, hogyan zúdul nagy összeomlás kegyetlen lelkű emberekre, mint zuhannak le váratlanul tekintélyük, boldogságuk magasságából szegénységbe és szégyenbe és gyakran nagy, súlyos bűnökbe. — Isten áldása és kegyelme elhagyta őket, s intő példaként állnak a világ szeme előtt. De az is feltűnő jelenség, hogy Isten a jó embereket sohasem hagyja el egészen. A zsoltáros is elmélkedett már ezen: „Boldog, ki a szűkölködőnek s a szegények gondját viseli! A nyomorúság napján megmenti őt az Úr. Az Úr tartsa meg őt és éltesse és ne adja át ellenségei dühének! Az Úr segítse őt fájdalmainak ágyán!” (Zsolt. 40, 2—4.)

Bizony igaz: Isten gyakran egészen feltűnő módon viszi a jólelkű embert boldogságról-boldogságra. A Szentírás másutt még hathatósabban mondja: „Ki megkönyörül a szegényen, az Úrnak ad kölcsön, s Ő megfizet néki tettéért.” (Példb. 19, 17.) Egy szentéletű ember, akit bőkezűsége miatt ócsárolni akartak, azt mondta: „Ugyanazon az ajtón, amelyen keresztül az alamizna kijut, visszatér Isten áldása!” Azonban Isten mindennél többet ad neki. Nemcsak külső boldogsággal halmozza el, hanem észrevétlenül bőven elárasztja kegyelmeivel is. Hogy a szentek életük nagy kegyelmét megőrizték, s állandóan új kegyelmeket érdemeltek ki, minden bizonnyal gyengéd, mély, testvéri szeretetükkel érték ezt el. Végül Isten láthatatlan szeretete, mint Isten közelségének boldogító érzete, lesz a jó lelkű ember jutalma. Isten közelsége: az elérhető legnagyobb boldogság, a legboldogítóbb élmény a földön; ha a boldogság e napja felragyog lelkünk birodalmában, elfakul tőle minden más öröm, melyet valaha élveztünk.

Imádva borulok le itt,
ó, édes sajtó, titkos fájdalom!
Köröttem mintha láthatatlanon
imádkoznának velem híveid.

Az ég ma csupa fény-özön
közel és távol ünneplő titok,
olyan teljes, születésre-nyitott:
ma az Úr napja ránk köszön!

Ez az óra, amelyben az Üdvözítő szava teljesül:
„Szeretni fogom és kijelentem neki magamat.” (Ján.
14, 21.) Ily napfelkelték: Isten kiváltságos jutalma a
testvéri szeretetért. „Aki szereti testvérét, az a világos-
ságban marad.” (1. Ján. 2, 10.) A szent testvéri
szeretetnek csak röpke kis szavára, kicsi tettére van
szükség, s a lélek birodalmában a távolból felragyog
az örömnél égi fénysugára, s ha valaki hosszabb időn
át gyakorol jót vagy nagyobb tettben mutatta meg
szeretetét, vasárnap ünnepi hajnala derül fel újra
lelkében. A felebaráti szeretet isteni hivatásának
gyakorlása a legjobb eszköz arra, hogy a sötétségből
világosságra, Isten távolából Isten szerető közelségébe
jussunk.

Ó, hányszor, hányszor kérjük az eget,
pedig érezzük: nincs, ami segítsen.
Hisz mindannyiunk annyit szenvedett,
S nem hisz a szeretetben itt lenn.

Kinek lelkére ilyen bú oson,
s fásultan vonul el magába, —
nézzen maga körül s gondoljon
másoknak boldog csillagára.

S ha valahol olyan lelket talál,
kiért önzetlen szállhat föl imája,
örüljön: sejtelve melléje áll,
s a szenvedések íráját megtalálja.

Akárki légy, ha tennen bánatodban
másét enyhíti örömmel a lelked,
szívedben — hol legtitkosabban dobban —
Isten szívét szeretve megőlelted.

(Bewer, Göttl. Lieder.)

Fölöttünk Isten láthatatlan szeretete, körülöttünk Isten tapasztalható áldása, bennünk Isten érezhető közelsége — valóban Isten jutalmának és szeretetének „jó és tömött, megrázott és kiáradó mértéke!” (Luk. 6, 38.)

ISTEN ELNÉZŐ IRGALMA.

„Kölcsönös szeretettel legyetek egymás iránt szüntelenül, mert a szeretet — befödi a bűnök sokaságát.”

(1. Pét. 4, 9.)

P. Faber jegyzi meg finom érzékkel, hogy a szerető szavak békés nyugalom érzetét keltik fel bennünk; azt a békét, mely a megbocsátott bűn tudatát kíséri. Ez az érzés nem üres csalódás. A testvéri szeretethez mindig közel áll a bűnbocsátás; a testvéri szeretet egyik legkedvesebb ajándéka: „A szeretet befödi a bűnök sokaságát.”

Már a világ is sok bűnt megbocsát a jószívű és szeretetreméltó embernek, de Istennek komoly ítélkezésében is nagy szerepe van a testvéri szeretetnek. Nem lehet a bűnbocsánat szentségének sem hatása, ha a bűnbánóban még elemi fokban sincs meg a felebarátjában is az Istent szerető lelkület. De a szeretetnek a gyónáson kívül is büntörlő ereje van. Kisebb bűn gyónás nélkül is eltörölhető, és Isten igazságosságának engesztelést és vezeklést követelő igénye is kielégülést nyerhet egyedül a felebaráti szeretet által. A szeretet szinte Istentől rendelt bűnbánati szentségnek tekinthető a mindennapi *kisebb* botlások és hibák eltörlésére — természetesen tágabb értelemben véve. Már az Ószövetségben hangzik Isten intő szava: „A víz eloltja a lobogó tüzet. Az alamizsna ellenáll a bűnnek!” (Sir. 3, 33.) Isten követé, Dániel, ugyanígy szól a bűnös Nabukodonozorhoz: „Király, tessék neked az én tanácsom: váltsd meg alamizsnával bűneidet és a

szegények iránt való irgalommal gonoszságaidat!" (Dán. 4, 24.)

Az Újszövetség pedig, mely gazdagabb a bűn fekélyével vert emberiségnek megsegítésére és gyógyítására szolgáló eszközökben, — a szeretet fontosságát a bűnös ember számára mégsem kisebbíti, sőt még hathatósabban ajánlja figyelmünkbe és idézi emlékeztünkbe. Péter figyelmezteti az ifjú egyházközséget: „Kölcsönös szeretettel legyetek egymás iránt szüntelenül, mert a szeretet befödi a bűnök sokaságát.” (1. Pét. 4, 8.) A szeretet büntőlő ereje épen a kereszténység első századaiban sokkal jobban megszívlelt igazság volt, mint manapság. „Bár az ember” — írja egyik egyházatya — „nem lehet bűn nélkül, de Isten irgalmából jótettekkel, főképp alamizsna által mindenki föl-szabadíthatja magát a bűn járma alól”. Kiérezzük az ilyen szavakból, hogyan pótolták hajdan a felebaráti szeretet gyakorlásával a ma szokásos gyakori szentgyónást.

Kössük össze lassan mind a kettőt: a gyakori szentgyónást és a felebaráti szeretet buzgó gyakorlását. Isten kiengesztelését szolgáló tetteink között, amelyeket a szentgyónásban vagy azonkívül végezünk, bizonyára a felebaráti szeretet gyakorlása legkedvesebb Isten előtt, legépületesebb a világ számára, saját magunknak is leghasznosabb és legüdvösebb. Nemcsak a gyónás előtt és után kellene az embernek önként vállalt jótettként valakivel szemben kedvességet gyakorolni. Takarjuk be az est leszálltával az elmúlt nap nyomorúságát és bűnét valamely szerető tettel, szívből fakadó megbocsátással, más hibáinak feledésével, másért elmondott imával, utolsó barátságos búcsúszóval. Nyugodtabban indulunk így a sötét éjszakába és lépünk át a holnapba.

Igy bizony nyugodtabban fekszünk le, még ha a halál éjszakája s az örökélet hajnala várakoznék is ránk. Valóban aggódo félelem és borzongás reszket át a lelken, midőn a súlyos szavakat mondja ajkunk: Dies irae, Dies illa lacrimosa! „Könnyel árad ama

nagy nap, hamvukból ha föltámadnak — a bűnösök s számot adnak!" „Reszket szívem sóhajtozván, — vét-kemtől vet lángot orcám, — légy kegyelmes Uram hozzám!" (Sík S.) Ha majd meghalunk, ezernyi bűnt hurcolunk át magunkkal mindnyájan az örökkévalóságba. Még ha egy órával előbb a halálos ágyon aggályosan pontos, bánatkönnyekkel öntözött, a szív legmélyéből fakadó gyónást végeztünk is, akkor is a lélek sok kis gyarlóságát és sebet, a bűnös élet szomorú, megszegy-enítő „maradványát" visszük át az örökkévalóság vilá-gosságába. Ott majd hamar ráeszmélünk: Isten szemé-ben, Isten angyalai előtt nem vagyunk elég tiszták arra, hogy előtte megállhassunk. Akkor majd szeret-nénk a szegyénytől és rémülettől elsülyedni. Legalább is jaj annak, aki egykor életében csak kevés szerete-tet és irgalmat gyakorolt, aki soha más gyengeségével szemben megértéssel nem volt, másnak sebeit nem kí-mélte, másnak hiányait, meztelenségét be nem fedte. „Mert irgalom nélkül való ítélet vár arra, aki nem cselekedett irgalmasságot." (Jak. 2, 13.) A tisztítóhely maró, égető tüze emészti az ilyeneket, akikben kevés volt a jóság s a jót ritkán gyakorolták: a szeretetlene-ket, a szűkkeblűeket, önzőket, szeszélyeseket, zsörtölő-dőket, gyanakvókat és kíméletleneket. Csak keserű lelki kín árán lesz újra egészséges, tiszta, gyengéd, szelíd, jóságos lelkük, — tiszta jóság és szeretet. Ek-kor majd ők is beléphetnek Isten országába, az örök szeretet birodalmába.

E fájdalmas tapasztalattól kímélik meg magukat, akik életükben jóságosak és szeretőlelkűek voltak. Az ő hibáikról nem szól majd Isten ajka, fogyatékságai-kon nem akad meg szeme, sebeiket nem érinti ujjá. „A szeretet befödi a bűnök sokaságát." Herzfeldi Szent Ida, szász herceg özvegye, kőkoporsót készíttetett magának, s naponként megtöltötte azt szegényeknek szánt adományokkal. — Valóban nem volt oka félnie a sírtól, a koporsótól! A halálos bűn kerülésén kívül a legjobbat teszi az ember a halál órája számára, ha ápolja szívében a szeretet szellemét, s gyakorolja gondo-

latban, szóban, tettben a szeretetet s így szöv-fonja magának a jóság ruháját. Az igazi szívjóság az ember legjobb halotti ruhája. „Boldogok az irgalmasok, mert majd őnekik is irgalmaznak.” (Mt. 5, 7.)

A MENNYORSZÁG.

„Én vagyok . . . igen nagy jutalmad!”

(Gen. 15, 1.)

Minden jutalom, melyet Isten az embernek a földi életben ad, csak előíze, megsejtése annak a jutalomnak, amelyben életünk végén részesít bennünket. Isten végső ajándéka minden jóért: a mennyország. A szeretetnek is mennyország a jutalma. „Jöjjetek Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot!” (Mt. 25, 34.)

Mi a mennyország? Kicsiny töredéke Isten boldogságának. Szeretetünk nem egyszer csak keserűséget aratott: hálátlanság és aljasság, jóakaratumk félreismérése, félremagyarázása, jóságunkkal való visszaélés volt gyakran jóságunk keserű jutalma. Nem egyszer keserű csepp hullott életünk kelyhébe. De ím, amint az örökkévalóság küszöbét átléptük, egyszerre az egész lelket eltöltő, leírhatatlan édesség vegyült poharunkba, s minden keserűséget távoztat belőle. Isten örök kelyhének cseppje ez, — csöppnyi öröm az ő örömeiből, az ő szívének boldogságából. „Házad dús javaitól megrészegülnek. Gyönyörűséged patakjával itatod őket.” (Zsolt. 35, 9.)

Mi a mennyország? Isten dicsőségének némi kisugárzása. A jóságnak, a szív e fennkölt nemességének, a földön rendszerint csak kevés jutott abból a méltóságból és tiszteletből, amelyben a szellem arisztokráciája, a zseni, az előkelő név oly bőven részesül. Csak elvétve kap szerény kitüntetést a fejedelmektől, a hatalom birtokosaitól: érdemrendet vagy ehhez hasonlót;

közelebbi ismerősök szűk kis körétől megkapja a nagy megbecsülés és tisztelet nemesi levelét is. De ezért sok ember részéről annál több megaláztatást, lekicsinylést, gúnyt és lebecsülést kell elviselnie: megalázzák s maga is szívesen megalázkodik. Am most, az örökkévalóságba való belépéskor megkapja jutalmát érdeme szerint: „Jutalmuk az Úrnál vagyon . . . Ezért nyerik el az ékesség országát s a szépség koronáját az Úr kezéből.” (Bölcs. 5, 16. 17.) Ezt a koronát, melyet Isten ad a jólelkű embernek, saját fönségének és dicsőségének aranyából kovácsolták. A jó öreg cseléd, a nemes, készséges lelkületű férj, az önzetlen, áldozatra kész feleség, s mind, aki teljesítette az isteni Mester nagy parancsát, résztvehet az Atya és Fiú dicsőségében. „Én pedig a dicsőséget, melyet nekem adtál, közöltem velük.” Így imádkozik isteni példaképünk. (Ján. 17, 22.)

Mi a mennyország? Részesedés Isten örökkévalóságában. A szeretet nem kis időt, nem egy órát áldozott a földi életben arra, hogy másoknak szolgáljon, segítsen, szívességet gyakoroljon. Munkájával, nélkülözéseivel, önmagáról való megfélemléssel tán hónapokkal vagy évekkel rövidítette meg életét, sőt talán a megtestesült szeretet példájára, életét maradék nélkül kockára tette: „Abban ismertük meg az Isten szeretetét, hogy ő életét adta miértünk; tehát nekünk is kell életünket adnunk testvéreinkért.” (1. Ján. 3, 16.) Nem egy orvos, pap, vagy misszionárius, nem egy katona, matróz, betegápoló nővér és anya követte az apostolnak e szavát. A feláldozott rövidke földi életért örökkévalóság lesz a szeretet osztályrésze, amelyben élhet és szerethet, örülhet s folytathatja munkáját, élvezheti boldogságát, méginkább elmélyülhet s mindig magasabbra szállhat. „A szeretet soha meg nem szűnik.” (1. Kor. 13, 8.) Amint maga Isten túléli mindent, ami van és lesz, az egész élő világot, s az örökkévalóság végtelen mezején, mint szűk termekben jár-ke, vele és benne túléli a jólelkű ember is minden mást, e föld minden hatalmát, tudományát, művészetét és szépségét: Neki is örök élete lesz. A mennyország részesedés

Isten örökkévalóságában. De még ez sem elég; a mennyország ennél is több. A mennyország maga Isten. Isten így szól minden jólelkű emberhez: „Én vagyok igen nagy jutalmad.” (Gen. 15, 1.) Hasonlóan mondja a szeretet apostola: „Aki megtartja az ő parancsait, az őbenne marad és ő abban.” (1. Ján. 3, 24.) Az örök szeretet saját magát adja ajándéknak annak, aki a földön szegényes emberi szeretetét adta oda testvéreinek. Az isteni Én adja magát annak, aki a földön emberi énjéről megfélemedezett, és feláldozta másért. Hordozhatja szívében az örök szeretetet minden gazdagságával és gyönyörével együtt. Szíve kincse lesz az örök szeretet, s vele új, boldog, örök élet osztályosa.

Valóban, ha valakinek szívét olyan jóság töltötte volna el, mint Szent Jánosét, — az örök szeretet annál is milliószor nagyobb, tágabb és mélyebb. Ha a kettőt összehasonlítjuk egymással: az egyik égen ragyogó nap, a másik kicsinyke gyertyaláng. „Túlradó jutalma ez a szeretetnek.” Örvendjete azért ti jóságos, megértő, szolgáltrakész, készséges, önzetlen, bőkezű, barátságos lelkek, „örüljete és vigadjátok, mert jutalmatok bőséges mennyekben!” (Mt. 5, 12.)

SZERETETHEZ VEZETŐ UTAK.

SZENT BUZGALOM.

„Nekifeszülök annak, ami előttem van.”

(Fil. 3, 13.)

A világ apostolának ebben az életére és buzgóságára oly jellemző vallomásában nincs meg részletes, névszerinti felsorolása annak, amit Szent Pál elérendőnek s az élet győzelmi pálmájaként maga előtt látott; de a szeretet, melyet e világon legnagyobbnak tartott, minden bizonnyal ott szerepelt közöttük.

„Nekifeszülök annak, ami előttem van.” — A vágyakozásnak szava ez! Kiérezzük belőle, mint vágyakozik és törtet a szentnek lelke fölfelé, előre, a tökéletes szeretet felé. Szép már az is, ha valaki vágyakozik a szerető szív szent, tiszta magasába. — Ha arról álmodozik, mikép tudna jól, türelmesen, kedvesen, Isten igaz gyermekeként testvérei között élni. — Ha lelke vágyakozva nyújtja ki karjait e távolból délibábként feléje ragyogó álmokép után. Az álom, hogy jó emberré váljak: legszebb álma a vágyakkal, álmodozásokkal gazdagon átszőtt emberi léleknek. Ez az álom fénnel övezi a szívet, s már magában ez is rövid időre jóvá, kedvessé teszi.

E vágy ősforrása s első föltétele minden erénynek, melyeknek tartós birtokába akar jutni az ember. Akinek lelkében semmiféle vágy sincsen a nagyobb, a szebb után, hanem csak tompa, méla önelégültség, az sohasem jut el az élet kiemelkedő magasába, még kevésbé annak szabadabb, napsugárral elárasztott ormára, a szív tökéletes jóságára. „Jaj nektek, kik most tele vagytok!” (Luk. 6, 25.) „Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést

nyernek." (Mt. 5, 6.) Ápoljuk hát vágyakozásunkat e tisztább, erősebb szeretetre, ha időnként önként felbuzog lelkünkben. Ne engedjük, hogy szívünk e félenken előtörő nemes gerjedezését ismét kiszorítsa a lélekből valamely nagyobb erővel fellépő, hidegebb lehető gondolat.

"Nekifeszülök annak, ami előttem van", — a bátorság szava ez. Az apostol megrendítő pontossággal ismerte útjának nehézségeit, törekeny, gyarló voltát, mégsem zavartatja magát: csupa bizakodás és remény. "Mindent meg tudok tenni abban, aki nekem erőt ad." (Fil. 4, 13.) "Nekifeszülök annak, ami előttem van." Ily bátor szó hangozzék mindenki ajkán, aki a jószág pálmája után vágyakozik. A csüggettség erős, álnok ellensége minden nagy, nemes törekvésnek. Nem egy ember szívében él a becsületes vágy, hogy jó, önzetlen emberré váljék, de nincs benne semmi lendület s ölbetett kézzel lemond róla — mert nincs hozzá bátorsága. Igaz, magábanvéve nincs is azon csodálkoznivaló, ha valaki épen ilyen vággyal szemben veszíti el bátorságát. Akaratunkat, egész lényünket buján behálózza a szeretetlenség s az ember — főképp egyes sikertelen próbálkozás után — úgy látja, hogy e sok gaz és bogáncs kiirtásának a végére egész életen át tartó kertész munka árán sem jutna el, — pedig aztán jön még csak a legfontosabb feladat: e megtisztogatott talajon a szeretet új életet hozó égi hajtásának elplántálása, nevelése, ápolása. De honnan vesz erre időt, erőt és türelmet? Csak félre minden csüggedéssel, te bátortalan kertész! Ha nagyon nehéz is a munka, egészen biztos: megteheted — mert meg kell tenned. Emberi szíved kertjében Isten a szeretetnek egyetlen nemes rózsáját se várná, és nem követelné a legnagyobb szigorral tőled, ha az e vadonban minden jóakarat mellett sem volna kitermelhető. Különben is nem hagy magunkra munkánkban. Ahol komoly jóakarat van, Isten kegyelme ott jár oldalunkon. Isten mindenható kegyelme és az emberi jóakarat karöltve csodákat művel. Nem egy komor, tövissel teleszórt

kedélyt varázsoltak át világos, kedves, barátságos virágoskertté, amely gyönyörűségére vált az égnek és földnek. Még ha sohasem jutnánk is el e munka végére, s ha e kertnek csak kicsi része, egyetlen szöglete, csak egy virágágya volna is lassacskán kiművelhető, még az ily részleteredmény is ezerszeresen megér minden fáradságot és küszködést. Ha eszményképünk teljes szépségét nem tudnók is elérni, a küzdelemnek mégis meglesz a jutalma. Mert ha csak valamivel is közelebb jutunk hozzá, s ha csak kisfokban lettünk is szeretetreméltóbbak és jobbak, már ez is oly szép eredmény, hogy életünk minden más sikerét árnyékba borítja, s halálunkban is édes vigaszunk lesz. Munkára fel, bátran előre!

„Nekifeszülök annak, ami előttem van” — az erő, a határozott akarat szava ez. Nemcsak sóvár, epekedő vágyakozás, nemcsak bizakodó reménykedés, vasakarat is van ebben az apostoli szóban. Ízmok duzzadását, húrok feszülését, a legnagyobb, a végső erők neki-lendülését, munkába állítását érezzük ki belőle. Akarat a győzelem titka. Mihelyt valaki komolyan, nemcsak ajkával, de egész lényével mondja: „akarok”, ereje megkétszereződik, s a nehézséget félig legyőzte. Ha teljes elszántsággal akarod, hogy belőled jó ember váljék, vágyad máris félig teljesült. Ahol azonban az akarat hiányzik, a legszebb vágy is hiábavaló. „A mennyek országa erőszakot szenved — és az erőszakosak ragadják el azt.” (Mt. 11, 12.) Így hát, mivel oly gyakran mondjuk „akarok”, mondjuk ki azt abban a szent értelemben is, amely magának az isteni akaratnak részben való megnyilvánulása: „akarok” jóemberré válni. Nem nyugszom addig, míg e célt el nem érem. Kereszténységemet csak látszatkereszténységnek fogom tartani, amíg a szeretet birtokába nem jutok, és nyomorult kontármunkának tekintem életemet, míg a szeretet nem lesz úrrá bennem. Akarok minden áron! „Akarok” — e szó erejének át kell járnia egész életemet. E szent akaratot megőrzöm hűséggel, megújítom minden gyónásban, minden reggeli és esti imám-

ban, minden siker, de méginkább minden balsiker után. — Minden nap, minden héten, egész éven át, egész életünkben álljon homlokunkon e szó: „akarok”. Ha szeretetlenségünket gyengeségünkkel akarnók majd mentegetni, ne kelljen Istentől válaszképen hallanunk: több erő volt benned, mint komoly akarat!

„Nekifeszülök annak, ami előttem van”, — hatalmas erő, de egyúttal józan okosság és bölcs mérséklet szava is ez. Szent Pál nem tör akármilyen ideál után, hanem a közelebb fekvő, az előtte álló eszmény után. Minden ember tudja, vagy legalább is érzi, mi a legközelebbi feladata. Az egyik felismeri, hogy elsősorban a szerető hallgatást kell megtanulnia, a másiknak nagyobb szolgálatkésztségre és szívességre kell szert tennie, ismét másnak mindenekelőtt arra van szüksége, hogy barátságossá váljék. Az előbb általánosan kimondott szónak „akarok”, oly tartalmat kell kapnia, amely szűkebb körre határolt cél felé tör. Ha nem így tennénk, a legjobb, a legerősebb akarat is meg hiúsulna. A szeretetnek teljes kincsét egyszerre megszerezni valóban igen nehéz munka volna. Előbb részletekben kell a jót elsajátítatunk, mindenekelőtt a legközelebbi feladatokkal kell megbirkóznunk. Ha e részletmunkát el nem végezzük, s helyette más, könnyebb, kedvesebb dolgok után nyúlunk, vétünk Isten akarata ellen, aki bölcs nevelői okokból cselekvésünk rendjét meghatározta. Előre kirajzolja az irányt, az utat, amely a tökéletes szetethez vezet. Ha első feladatunkként kitűzött munkánkat végezetlen otthagyjuk, és előre kitérünk, hogy könnyebb, érdekesebb utakon járunk, vétkezünk Isten akarata és saját magunk ellen. Isten kegyelme így majd nem kísér többé bennünket, s az így elhasznált idő és fáradság nem hoz már kegyelmet és sikert. De ha valaki jóakarattal belelendült a helyes vágásba, amelyen Isten kegyelme készséggel kíséri, akkor lépésről-lépésre, mindig vidámabb, harciasabb lendülettel, majd meg talán lihegő, nehéz léptekkel, — de minden lépéssel előbbre, mindenegyes nappal jobban közeledik élete céljához, mindig feljebb és fel-

jebb, mindig előbbre a tökéletes szeretet felé. A kicsinyben, a legkisebb dologban való gyakorlat hozza létre a nagy szeretet mesterművét. Boldog az ily mester, boldog a győztes!

NEVELÉS.

„Neveljétek őket fegyelemben és az Úrnak intelmével!”

(Ef. 6, 4.)

Az erényre való törekvést, e legnagyobb, legszebb, de egyúttal legnehezebb küzdelmet a legtöbb ember csak érettebb korban kezdi, sőt gyakran csak akkor, midőn a földi élet ősze be-beköszönt már, és szelvedebb, higgadtabb vágyak, már az élettől való búcsúzás gondolatai járják át a lelket. Pedig mily fontos volna, ha mindenki már az emberélet tavaszában kezdené. „Minden jó dolog időt kíván” — ép ezért oly nemes cél elérésére, mint a léleknek a tökéletes jószág fennkölt magasába való emelkedése, életünk második felének időszaka nagyon rövid — vagy késő is már. Csak az ifjúkorban van még lendülete a léleknek, akkor még nem fásult el, nem kövesedett meg. Az ifjú törzs még könnyen tör fel a magasba, könnyen hajlik a nap felé; az öreg, bütykös, meggörnyedt fának azonban nehéz a magasba törnie. E hasonlat, mely minden lelki fejlődésre áll, leginkább ott válik valóra, ahol a lélek a tökéletes jószág kifejtésére vágyik. „Kell, — amint maga Nietzsche is nyomatékosan hangsúlyozza, — kora ifjúságától kezdve kell tanulnia az embernek szeretni, kora ifjúságától kezdve kell tanulnia a jószágot. Ha a nevelés és a véletlen semmiféle alkalmat sem szolgáltatna ezen érzelmek gyakorlására, lelkünk szárazzá és a szerető lelkű emberek e gyengéd érzelmeinek megértésére alkalmatlanná válik.” Annak, aki húsz, harminc éven át barátságtalan, gyanakvó volt gondolkodásában, közönyös, vagy bosszúvágyó érzelmeiben, önző és kíméletlen cselekedeteiben, ha most

mégis újra jó emberré akar válni, igen sok fáradságába kerül, hogy egész lénye és fejlődése teljesen új irányba lendüljön. Boldog, aki már ifjúságától kezdve a szeretet égi világossága felé tört.

De természetesen az ifjú kedély sem fejlődik önmagától pontosan ebben az irányban. Ha nincs is olyan multja, amely gátlóan lép fel benne, van benne mégis némi örökség az emberi nem szomorú multjából: az ősi, — az eredeti bűn, amely a lélek fejlődését újra meg újra hamis és helytelen vágányokra tereli. Ha a gyermekben e gátló és ellenálló körülmények kisebbek is, mint a felnőttben, a szellemileg fejlettebb emberben, a gyermekben mégis csak hiányzik a kitartó akaraterő, hogy ezekkel az akadályokkal, önzésre, bosszúra ösztönző hajlamokkal s hasonló nehézségekkel megbirkózzék. Hiányzik benne a kellő ember- és lélekiismeret, s így akaratának és cselekvésének helytelen irányát nem tudja idejekorán felismerni. Nincs meg benne a kellő szellemi érettség sem, hogy a szeretet értékének, szépségének igazán tudatára ébredjen, s hogy abból kiindulva maga keresse és megadja fejlődésének helyes irányát. Szóval segítő támaszra van szüksége a fiatal, tapasztalatlan csemetének. Szeretetre, jóságra, vallásunk nagy törvényére nevelnünk kell őt. „Neveljétek őket figyelemben és az Úrnak intelmével!” — A nevelésnek e rendkívüli fontosságú célját mégis oly sokszor elhanyagolják; még a mélyen vallásos családokban sincs a szeretet a nevelési célok első vonalában. Hangsúlyozzák a tisztaságot, a nyíltságot, a jámborságot, különös súllyal az engedelmességet, de a szeretetre csak ritkán nevelik a gyermekeket ilyen tervszerűséggel és kitartással. Sőt még a jámbor és becsületes emberekben is sok szeretetlenség tapasztalható. Még P. Faber is megállapítja, hogy a jámbor emberek ritkán jóindulatúak. Ez a valóság hathatós intelem a nevelő számára, hogy gondolkozzék róla és tartson lelkiismeretvizsgálatot. A nevelőnek nem szabad félreismernie a szeretetlenségre való hajlam kezdő jelenségeit, s a gyermekben azokat csak ártalmatlan

kicsiségnek tekinteni és csak épen tudomásul venni. Mutassa ki nagy megdöbbenését akkor is, ha azt tapasztalja, hogy a gyermek önző, bosszúvágyó, kíméletlen: ha a nagyobbik félalmát követeli magának, ha a munka könnyebb végét fogja, ha ellenfelét bepanaszolja, ha mások játékát zavarja, s nem csak akkor, ha hazudik és rendetlenkedik. Olvashassa le a gyermek a nevelő arcáról, hogy e hibák nagy bajok forrásai. Szükség esetén fel kell használnunk a szigor és büntetés minden eszközét, hogy a gyermeket a dolog komolyságáról meggyőzzük. Természetesen a nevelés nemcsak a kinövések lefaragását jelenti, hanem inkább magának a jónak kiemelését, kifejlesztését, előmozdítását és ápolását. Alkalmazkodva a gyermekkor tapasztalataihoz s értékeléseihez, amelyek mindkét nemnél különbözők, iparkodnunk kell a jószívűség és önzetlenség nagyságának, szépségének és fontosságának megértetésére. Természetes és természetfölötti motivumokkal lelkesítsük őket vallásunk nagy törvényének megtartására; szüntelen hangozzék az ifjúkorban: „Nemeslelkű, szolgálatkész és jó legyen az ember.”

Sem az önnevelésben, sem mások nevelésében nem szabad megfélemlenünk arról, hogy minden növekedés, fejlődés csak fokról-fokra haladhat előre, s hogy a jóságból fakadó emberi nagyság is elemeire bontandó fel. A gyermek fejlődésében ezeket az elemeket egymásután kell kifejleszteni; először azt, amelyre az ifjúnak különösen szüksége van, s aztán lépésről-lépésre kell tovább haladni. De arról sem szabad megfélemlenünk, hogy mind a lelki, mind a fizikai fejlődést a munka és gyakorlás mozditja elő a leghathatósabbban. Állandóan alkalmat és bátorítást kell adni a gyermeknek arra, hogy a szeretet és önzetlenség szolgálatában gyakorolja magát. Némely cserkészkönyvben található pl. a „napi jótett” törvénye. Még finomabb és hatásosabb volt egy angol egyesületnek próbálkozása a módosabb osztályok gyermekeiben a szociális gondolkodás és tevékenység felkeltésére. „Részvét-Liga” néven most már egész Angliára kiterjedő gyermek-

szövetséget alakítottak, amelynek tagjai arra kötelezték magukat, hogy a gyermekvédő liga javára takarékoskodni fognak. Zsebpénzükből és megszolgált filléreikből gyűjtenek e célra, könyöradományokat elfogadni nem szabad. Évenként kétszer kap minden tag takarékosági lapot, amelyre a megtakarított összegeket a gyermek kedélyvilágához alkalmazkodó módon följegyzik. Sok ezer pengőre rúgó összeget vonnak meg maguktól így a gyermekek évenként a szegények számára. De nem ez a legértékesebb és a legnagyobb haszna az ilyen ifjúsági egyesületeknek. Ha e törekvéseket általában talán inkább a filantropia és az „etikai kultúra” jegyében működő szervezetekben, mint a jámbor egyesületekben ajánlják és ápolják, ezt abból magyarázhatjuk, hogy számukra, akik oly sok ősi erkölcsi és vallási értéket eldobtak maguktól, többnyire csak az emberszeretet maradt az egyetlen érték, s így egyetlen nevelési cél. Ami azonban számukra az egyetlen, nálunk is a legnagyobb érték.

KÉPESSÉGEK.

„Meg is teremté az Isten az embert: a maga képére.”

(Gen. 1, 27.)

Nincs leverőbb annál a tudatnál, hogy valamit egészen előlről kell kezdenünk. Ha a jóság útjára akarunk lépni, ettől a tudattól megkíméljük magunkat.

Mert az első indítást erre maga Isten oltotta belénk: a végtelen szeretet saját képére és hasonlóságára alkotta az embert. A keresztségben, amelyben Isten műve bennünk teljes befejezéshez jutott, a megszentelő kegyelem égi javával együtt azt a hármadrága kincset is ajándékozta nekünk, melyek közül az utolsó a legnagyobb, a legértékesebb: hitet, reményt, szeretetet. A lélek már a keresztségben megtelt jóakarattal, amelynek ugyan nincs eléggé tudatában; de mint Isten igaz gyermekének, könnyű és természetes, Teremtőjének és a Teremtőben minden teremtménynek szerető átölelése. E lelki csodát már az Ószövetségben hirdette a próféta: „És egy szívet adok nekik és új lelket öntök beléjük; elveszem testükből a kőszívet és hús-szívet adok nekik.” (Ez. 11, 19.) Az Újszövetség küszöbén pedig, mint már megtörtént dolgot, az apostol ajka hirdeti e pünkösti csodát: „Isten szeretete kiáradt szívünkbe a Szentlélek által, aki nekünk adatott.” (Róm. 5, 5.) De mégha e természetfölötti isteni adományoktól mentes emberi szívet tekintjük is, rátalálunk benne a Szentírásban hirdetett Istenhez való hasonlóságának nyomaira.

Minden ziláltsága és gyarlósága ellenére, a természetes ember is magánhordja Atyjának arcvonásait, Atyja fönségének dicsőségét. Minden emberi szívben

megvan az ösztön a társas életre, a közlékenységre, a barátkozásra. Nemcsak a fizikai szükséglet, hanem megmagyarázhatatlan lelki vágy is üzi, hajtja ellenállhatatlanul, hogy másokkal érintkezzék és baráti kapcsolatot ápoljon. Innen magyarázható a léleknek az a szükséglete is, hogy örömét, boldogságát megosztja másokkal, s az öröm a benne részesülők számával nem csappan, sőt növekszik. Amint természetes ösztöne arra hajtja az embert, hogy részt adjon másoknak örömében, örömét találja abban is, hogy közlékeny, adakozó legyen. „Ha az irgalmasság bűn volna”, — mondja Szent Bernát — „azt hiszem, nem állhatnám meg, hogy el ne kövessem.”

Különösen erős a részvétnek Istentől kapott természetes adománya. Nemcsak Krisztus Szíve indult meg a siránczó anya láttán, nemcsak Szent Pál mondhatja: „Ki szenved, hogy én ne szenvednék? Ki botránkozik meg, hogy én ne égnék?” (2. Kor. 2, 29.), hanem még a durva és nyers lelkek is együtt szenvednek lélekben a fájdalom gyötörte emberrel. E részvétet lealacsonyították, s emberi gyöngeségnek bélyegezték, a szív balgaságának tartották, amelyhez az észnek semmi köze sincs; a természet magasabb kifejlődése elleni bűnnek minősítették, s azt tartják, hogy e fejlődésnek a gyenge, a beteg csak útjában áll. Nem Nietzsche lépett fel először a részvét szenvedélyes ellenségeként, már Spinoza tartja emberi mivoltunk legszegényesebb vonásának; sőt már Seneca állítja: „A szelidséget minden jó ember ápolja, a részvétet azonban kerüli.” Valójában pedig a sokszor meggyalázott és lemosolygott részvét épúgy természetes ösztöne az embernek, mint a modern időkben annyira felmagasztalt, majdnem imádott fajfenntartási ösztön. A természet nem mindig csak újat akar alkotni, hanem a veszélyben forgó, a gyenge, a beteg megmentésére is törekszik. Azért indítja a többieket érezhető részvét által arra, hogy a bajbajutottakat segítsék, a fájdalomtól megszabadítsák. Dosztojevszkij egyenesen azt állítja: „A részvét az emberiség fennmaradásának legfontosabb, ha ugyan

nem egyedüli törvénye." Sőt védelemre talált az az állítás is, hogy a részvét nemcsak a faj fönntartására, hanem további kifejlődésére is igen nagy jelentőségű. Orosz gondolkodók és kutatók szálltak harcba e mondat igazságaért: „A kölcsönös segítségnyújtás époly természeti törvény, mint az egymás elleni harc, de a faj kifejlődésére az előző sokkal fontosabb az utóbbinál."

A természettudomány e gondolatait, amelyek a részvétet magasztalják és áldják, kiegészíti a hit, amely azt egyenesen szentnek mondja. A hívő szemében a részvét az utolsó szép visszaemlékezés arra a régi, a teremtés korába visszanyúló tényre, amelyet Bossuet e szavakkal ecsetel: „Midőn Isten az ember szívét megteremtette, először a jóságot oltotta bele." Számunkra a részvét utolsó szent vonás abból az Istenhez való ősi hasonlóságunkból, amelyben a világ irgalmas, részvevő szívé Ura egykor bennünket megteremtett. Míg Seneca hidegen figyelmeztet: „A bölcs letörli másnak könnyeit, de nem sír vele együtt", az Újszövetség igaz, meleg szóval biztat: „Sírjatok a sírókkal!" (Róm. 12, 15.)

Nem lehet életünk célja hajdan Istentől kapott gazdag adományaink utolsó maradványának is eltékozlása és elpusztítása. Az Úr, aki az égi talentumokat adta, elvárja, hogy használjuk és kamatoztassuk. Isten haragja ott lebeg mindenkinek élete és halála fölött, akiben várározásai nem teljesülnek. Jaj a renyhe, lusta szolgának, aki talentumait és épen legszebb talentumait elásta. Ha azt hisszük, hogy minden más talentumunkat: a zenében, művészetben, tudományban, praktikus tevékenységben kapott tehetségünket nem szabad parlagon hevertetnünk, sokkal komolyabban és sokkal nagyobb buzgalommal kell gyarapítanunk és fejlesztenünk legszebb, igazán emberi és egyúttal isteni talentumunkat — a jóság talentumát. Az önévelés és az iskola álljon teljes erővel e cél szolgálatába.

A SZERETET VALLÁSA.

Aki az élet partjai és szigetei mentén úgy akar elhajózni, hogy a szeretet arany-rakományát mindenütt gyarapítsa, s ha végül e nehéz, drága teherrel az örökkévalóságba akar bevetorlázni, jó vezetőre, kormányosra van szüksége: vallásos hitre. Nélküle rendszerint megint csak visszajut önző kényelmének kikötőjébe.

A vallásos hit Kolumbus bátorságát és kitartását önti belénk. Sürgeti, hogy a jóság hajójának szabad utat nyissunk, amerre csak emberek laknak. Bátorítja és áldozatra lelkesíti az embert. Millet mondja nagyanyjáról, a hívő Bretagne igaz gyermekéről: „Vallásossága elragadóan szép volt. Erőt adott neki arra, hogy nemesen, önzetlenül szeressen! E jámbor asszony mindig készen állt mások segítésére, mások hibáinak megmentésére, mások iránti részvételre, mások támogatására.” „Nézzétek, hogyan szeretik egymást!” — mondták hajdan a pogányok a keresztényekről, s még a mai modern időkben is (Ethische Kultur, 1910. XXIII. sz.) hall az ember ilyen kérdést: nem vallásos emberek csak megközelítőleg is fellelkesülhetnek-e olyan önzetlenségre, mint a keresztények? Egyesek el akarják hitetni velünk, hogy ehhez nincs szükség a vallás szavára: saját szívünk szava ugyanazt a szolgálatot teljesíti. Épen úgy ösztönöz, hogy itt segítsünk, vigasztaljunk, amott adjunk, ismét másutt megbocsássunk. Szóval: hogy nemeslelkűek, készségesek és jók legyünk. De ha elfogadnók is, hogy e hang valóban saját szívünk hangja, és nem pusztán a kereszténységnek utolsó visszhangja, amely még a hitetlen népben, a hitetlen emberben sem szokott oly hamar egészen elhalkulni, a kereszténység még akkor sem bizonyulna feleslegesnek. De a nemes lélek hangját elég gyakran

túlharsogja más hang, az önzés lármája, amely elűzhetetlen árnyékként kíséri a halandó embert mindenüvé. Egyszer csak elnémul a jó lelkiismeret szava, s csak a bosszúság, az áldozattól való visszahúzóódás, a fáradtság, az érzéki kívánság, a kapzsiság, a bosszúvágy, a becsület-hajhászás szava hallatszik. A hangok majd szirénhangok édességével csalogatnak, majd parancsszó erejével hatnak, s áldozatul esik nekik sok „jószívű” ember, és más utakra tér.

Ámde, — mondják — a szeretetre indító őszön hangján kívül ott van még az értelem szava is, amely megmutatja a helyes utat, kijelöli a szeretet világjáró útját. Épen napjainkban bíznak az emberek oly határtalanul a tudományosan felvilágosult gondolkozásban. A ma embere a szociológiából és biológiából tanulta, hogy az altruisztikus érzés és cselekvés — egyszerűen, mint természetes szükséglet — vallás nélkül is megmagyarázható. A monista W. Ostwald is tarthatna „vasárnapi prédikációt” a felebaráti szeretetről. Igen, prédikálhat az embernek az értelem, tudomány, a könyvek hideg nyelvén, — de megkapni, a szenvedélyek varázsától megszabadítani s e varázst megtörni — nem tudja. Mert az értelem szavát csakhamar elnémítja a szenvedély egyetlen kérdése: Miért? Miért helyezzem mások jólétét a magamé elé, vagy a magaméval egy sorba? Miért szeressem felebarátomat, mint saját magamat? Gúnyolódva szól a szenvedély: „Isten előtt mindnyájan egyenlők vagyunk. Isten előtt! Nos hát, ez az Isten már meghalt. A csőcselékkel pedig nem akarunk egyenlők lenni.” (Nietzsche.) Ha aztán Ostwald a tudós hideg, száraz hangján mondja: „Nem, nem egyes embernek, — a köznek kell magadat alávetned! Szeresd felebarátodat szociális értéke szerint! Szeresd népedet és az emberiséget jobban, mint saját magadat!”, — vagy ha A. Comte melegebb, tüzeesebb hangon imádást és áldozatot követel az emberiség isteni lényé számára, az önzés époly hatásosan és époly pathetikusan válaszol: miért rendelje magát alá az „én” az emberiségnek? Ha az emberiség isten,

akkor az „én” is nagy isten! Aki csak logikusan gondolkodik, meg kell vallania, hogy itt az ösztön okoskodását az értelem is igazolja. Maga Nietzsche, az ösztönök hűséges pártfogója vallja, hogy a szeretet aranya után tengerre kifutó hajó legbiztosabb kormányosaként a vallási hitet kell választanunk: „Jaj az olyan szeretetnek, mely nem tud a részvét fölé emelkedni!” „Az embereket Isten kedvéért szeretni: ez volt mindig a legnemesebb érzelem, amelyet az ember eddig elért. Hogy az emberek iránti szeretet szent indítók nélkül csak ostobaság és állatiasság, — hogy az emberszeretetre ösztönző hajlam csak magasabb ösztöntől kaphat mértéket, finomságot, kaphatja szemernyi savát, porszemnyi ambráját — bárki volt is, aki ezt először átérezte és átélte, bármennyire dadogott is a nyelve, midőn megkísérelte ezt a gyengédséget kifejezésre juttatni, örök időkre szent marad előttünk!” Krisztust, a kereszténység hitét, a szeretet vallását akarjuk kis élethajónk kormányosává megtenni és megtartani. Csak Krisztus lehet életünk hajójának kormányosa. Bármily gyakran és hangosan kiált is felénk a szenvedély: állj, fordulj vissza! — hallja meg a gyenge lélek Krisztus bátorító szavát: Én pedig mondom neked: Isten nevében, előre!

„Úgy viszont ti minden gondotokat arra fordítsátok, hogy . . . a jámborsággal a testvéri szeretetet, a testvéri szeretettel pedig a felebaráti szeretetet szolgáljátok.” (2. Pét. 1, 5—7.)

KEGYELEM.

*„Nálam nélkül semmit sem
tehettek!”*

(Ján. 15, 5.)

Nevelésre, jóakaratra, gyakorlásra van szükség, hogy tökéletes szeretetre jussunk. De ha az ember az örökkévalóságot akarja elérni, minden szükséges eszköz között az első és utolsó itt is, mint mindenütt: „a kegyelem”! A testetöltött kegyelem mondja: „Én vagyok az Alfa és az Omega.” (Jel. 1, 8.)

Sokat kell küzdenie annak, aki az önzésből, szeretetlenségből a „jó ember” magasába akar emelkedni. Az anyag merevsége, vagy csiszolatlan nyersége semmiképen ne szegje kedvünket, ne lohassza le bátorságunkat. Michelangelo egyszer elmélyedve állt egy alaktalan márványtömb előtt. Midőn megkérdezték, miért néz oly merően a köre, a mester így válaszolt: angyal van a kőben, azt akarom kiemelni. Igaz, mester beszélhetett csak így. Mi pedig kontárok vagyunk. Hogy a jóság angyala váljék lényünk fa- és kőanyagából, nagyobb mester tanácsára és segítségére szorulunk. Szükség van rá, hogy állandóan oldalunkon álljon, s hogy saját kezével simítson, javítgasson. Tapodtat sem haladhatunk nélküle munkánkban, egy vonással sem közeledhetünk saját erőnkől kitűzött ideálunkhoz. „Nálam nélkül”, szól gyarló, gyámoltalan tanítványaihoz az isteni Mester, „semmit sem tehettek!”

De nem gúnyosan mondja ezt; ebben a szavában is szeretet és segítő készség hangja cseng. Isten kész kegyelmét és segítségét nyújtani mindenkinek. Isten boldogan szórja tele a világot minden széppel és jóval,

világosságot gyújt, harmóniát teremt, a szférák zenéjét varázsolja elő. Szívesen jön segítségünkre, hogy emberi világunkat is fénnel és harmóniával töltsse. Isten örömet találja abban, hogy mindent lénye hasonlatosságára alkosson: a napot az égen, az éjszaka csendes csillagfényét, a nyugtalanul hullámozó végtelen tengert, a szűzies gyermeki ártatlanság fényében ragyogó hegyormokat, a virágos mezők, ünnepi örömtől körülzsongott erdők életfakasztó tavaszát; nekünk is szívesen segít, hogy újra tükörmásaivá: jóságos, irgalmasszívú s önzetlen emberekké váljunk. Szívesen nyújtja segítő kezét tanítványi munkánkhoz, mesterművünk elkészítéséhez. Kegyelmének halk, de érthető sugallata tudtunkra adja, hol kell a sarkot lecsiszolni, a merevséget kiküszöbölni, ezt vagy azt a vonást szelídebben megvonni. Helyes irányt szab akaratunknak, erőt ad kitartásra, s egy-egy gyöngéd vonással sajátkezüleg rajzolja ki a finomabb vonalakat. Így alakította ki Szent Erzsébetnek, Páli Szent Vincének és ezer és millió másnak jellemét. Mellettünk is ott lesz Isten. Nem erőszakolja ránk magát, — de mindig közel van hozzánk, csak hívjuk, kérjük Őt. Maga mondja: „Kérjetelek és adni fognak nektek!” (Mt. 7, 7.) C. F. Meyer ismert költeményében Michelangelot szólaltatja meg éjjeli imájában, amint a Sixtus-kápolnában ül s kezében a Bibliát tartja:

Megfogtalak, öleltelek, örök Való,
hatalmas vonásokkal zártalak;
én tettem rád napfényes takarót,
s testet adtam, mint isteni szavak.

Lobogó hajjal szállva szállsz az égen
Napoktól újabb Napokig tovább;
embereid felé repülve mutat képem,
mint irgalmas, kegyes Isten-csudát.

Semmi-erőmmel, ím, megteremtettelek:
engem — én szenvedélyek rabszolgája! —,
hogy nálad nagyobb művész ne legyek,
képed után moss szabadra s tisztára!

Valamikor sárból lett első ember-álmod,
keményebből leszek én, újabb anyagod.
Mester, ide már több kell: vedd föl kalapácsod,
örök Szobrász-Isten, vágj! Én köved vagyok!

Amit e költeményben Michelangelo mond, ugyanazt mondja a valóságban a másik hatalmas alkotószellem és nagy mester, Beethoven: „Csak egyet kérek Istenem, ne hagyd abba javításomon dolgozó munkádat! Engedd, bármi módon történjék is ez, hogy hozzád térjek, s jótettekben gazdag legyen életem.” Hasonló bensőséggel kellene mindnyájunknak újra meg újra Istenhez, a csodahatalmú művészhez kiáltanunk segítségért és tanácsért, akinek kezében viaszpuhává válik az emberi szív. Minden Miatyánkban mondjuk szívből: Jöjjön el a Te országod, a szeretet országa, olvassza be lelkünket is új kis tartományként ebbe az országba! . . . Szabadíts meg a gonosztól, a szeretetlenségtől, a keményszívűség gonoszságától, minden gonoszság kútfejétől: a gyűlölet szellemétől, az örök gyűlölet országától. De főképp reggel, midőn napi munkánkra indulunk, köszöntsük a Mestert és kérjük őt, hogy a nap folyamán álljon mellettünk segítő kezével és tanácsával, s esténként is, midőn búcsút veszünk tőle, tárjuk fel előtte alázatosan napi munkánkat hibáival és balgaságaival együtt, és kérleljük meg újra, hogy legyen továbbra is türelmes velünk szemben. Ha ünnepnapokon, mint szívünk vendége és barátja, betér hozzánk a szentáldozásban, kérhetünk megint, kérjünk is tőle sok kegyelmet, segítséget és vigaszt. Olyan ember számára, aki jóságban és szeretetben gazdagodni kíván, éppen a „szeretetalakoma”, a szentáldozás csodás jó alkalom arra, hogy kegyelmet kapjon, s a tökéletesség útján nagy lendülettel előre törjön. De ha a jó Isten meghallgatta kérésünket, engedjük, hogy segítségét valóban érvényesíthesse is bennünk; kövessük szívesen tanácsát! Ha azt mondja: vágd itt bele a vésődet! üsd le ezt a kiszögellő sarkot!, teljesítsük szavát, még ha nehezünkre esik is éppen ott belevágnunk, éppen azt lefaragnunk. A tökéletesség, mondja a lelkiélet egyik mestere, Isten sugallatainak

tanulékony felhasználása. Az életszentség magas fokára juthat az ember, ha „egyetlen ily sugallatot valóra vált”. Említsük még a legnehezebbet: ha Isten maga nyúl a kalapácshoz, s gyengéd vagy talán erős ütéssel jön segítségünkre, — épen azokat szokta erősebben sujtani, akiket tökéletes jóságra, szelídségre akar juttatni — maradjunk csendben, és adjunk szabad kezet Istennek: tegye, amit akar. Mi kértük segítségét, — ne utasítsuk vissza, ne lázongjunk ellene. Életünk alkonyán, végóránkban ujjong majd a lelkünk. Nem baj, ha izzadság verődik ki homlokunkon, ha elfáradtunk, ha nagyon fáradtak vagyunk is már, — mert Isten szent akarata, szívünk leghőbb vágya teljesült, a mű kész: a jóságos ember!

A SZERETET PÉLDAKÉPEI.

KRISZTUS.

A jó, szeretőlelkű emberek végtelen sora élén, akik valaha éltek, akiknek nevét már senki sem tudja és semmiféle könyv meg nem őrizte: papok, orvosok, tudósok, hitvestársak, anyák, cseléd lányok, munkások, öreg szolgálok végnélküli menete élén, — amelynek nem akad mása, — halad Jézus Krisztus, az örökké áldott Isten. Nemcsak azért, mert ő a megtestesült örök isteni szeretet, — emberi lényét is oly nagy, tiszta, egész világot boldogítani akaró jóság telítette, aminőt eddig nem tapasztalt s nem is fog tapasztalni a világ. Krisztus — egy angol költő kifejezése szerint — mint ember is a szerető lelkek vidáman lejtő karának élén halad.

Forró szeretettel felkarolja a gyermekeket, az egyszerű lelkeket, és jóságos lélekkel közeledik az előkelőkhöz, a művelt elemhez is, Nikodémushoz és Pilátushoz. Ő a Jópásztor, aki minden társadalmi előítélet nélkül minden bűnöshöz leereszkedik. Elmegy Zacheushoz, megtűri közelében Mária Magdolnát, megértő kegyességgel ítéli meg a házasságtörő asszonyt, s új életre kelti, magához veszi őket, mint a jobb latort. Szeretetével átölel barátot és ellenséget. A kereszt kízó fájdalmában gondoskodik Anyja jövőjéről, aki földi életet adott neki, s imádkozik ellenségei üdvéért, akik keresztre feszítették. Megengedi, hogy János keblén pihentesse fejét, s hogy Júdás csókja érintse homlokát.

Részvétellel csillapítja a nép éhségét, feltámasztja az özvegynek meghalt gyermekét, gyógyítja a bélpoklosokat és rokkantakat, vigasztalja a szomorúakat és tanítja a tévelygőket. Szeretete felülmúlt minden szeretetet, szeretetének nem volt határa.

„Ez okból hajtom meg térdemet a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja előtt . . . s fel tudjátok fogni az összes szentekkel együtt, mi a szélesség és hosszúság, a magasság és a mélység, és megismerhessétek Krisztusnak szeretetét is, mely meghaladja a megismerést, beteljetek az Istennek egész teljességével.” (Ef. 3, 14. és 19.)

ISTEN ANYJA.

Ha a női szív jóságáról beszélünk, mindig az irgalmasság Anyjára, a szomorúak vigasztalójára, a szeretetreméltó Anyára gondolunk először, akinek tiszteletére századok hosszú során át koszorúkat fontak, himnuszt énekeltek, gyertyák, szívek lángjával áldoztak. Egészen világos, hogy jóság és szeretet telítette az ő szívét is, akit az angyal szava szerint a kegyelem teljességgel árasztott el. Ment volt minden gyűlölettel és szeretetlenségtől.

Csak keveset tudunk egyszerű, rejtett életéből, de jóságos szívének bizonyítására ez is elég. Finom gyengédség vonja körül azt a jelenetet, midőn a kánai menyegzőn Jézushoz közeledik, s halkán, kérő szóval mondja: „Nincs boruk!” Érti, hogy még nem jött el Fiának órája, de nyugtalanítja szívét a szegény mátka-pár zavara, s kopogtat az isteni Mindenhatóság kapuján, hogy megnyiljék, ha nem jött is el még Fiának órája. És íme, a szeretet, mely mindent remél, nem hiába remél; a zavart csakhamar csodálat váltja fel, a szorongó aggodalom örömmé változik. Ez volt közbenjáró szeretetének első megnyilvánulása, — első a sok közül. Nézz csak régi búcsújáróhelyeink templomainak falaira: egyszerű jámborságról és háláról tanúskodó

emléktáblák sok ezrein olvashatók a szavak, a kánai lakodalmas nép egykori felkiáltása: Mária segített!

AZ APOSTOLOK.

Mária mellett a kereszt alatt állt a jószívű János apostol is. Ő volt az Üdvözítő legkedvesebb tanítványa. Bizony! azért is, mert tiszta szívében tisztább szeretetet lángolt. Krisztus Szívén pihent s az ő szíve is felmelegedett. Egykor a „mennydörgés fiainak” egyike: kitörő szenvedély és túláradó buzgalom, de később mindinkább érettebb, higgadtabb és jóságosabb lett. Mily nemes, finom lélek szól lágy, szelídhangú, újra csak szeretetre intő három leveléből. Ha e leveleket olvassuk, megértjük a régi szép legendát: az ezüsthajú, egészen megfőrt, százéves apostol, midőn az összegyűlt nép közé vitték, egyre csak ezt mondogatta: „Fiacskáim, szeressétek egymást!”

•

Jakab, az Üdvözítő rokona is a szeretet apostola volt. Az isteni Mester Evangéliumának hirdetésében főképp ő szólaltatta meg és csendítette bele a világba a szociális hangot. Életéről kevés biztosat tudunk. A tizenkét törzshöz írt tömör, népies nyelvű levele sok gyakorlati tanácsot tartalmaz: vigyázzunk a nyelvünkre, legyünk szelídek, tartózkodjunk a rágalmazó ítélettől, törődjünk testvérünk lelki üdvével. De különös nyomatékkal, prófétai erővel buzdít a szeretet gyakorlására és az osztályuralom pártos szellemének leküzdésére. E levél néhány fejezetéből kiérezzük az emberi és keresztény módon érző szív hangos, heves dobogását, amely szenved a gazdag és szegény közötti ellentét miatt. Ennek az ellentétnek elsímítását és megszüntetését a kereszténységtől várja. Jakab adta először a felebaráti szeretet parancsának ezt az ünnepélyes nevet: „*Királyi törvény*”. (Jak. 2, 8.)

Megsértjük *Szent Pált*, ha az apostolok koszorújában a szeretet példaképeként őt is nem említenénk. Szent Pált nem tüntette ki a természet puha, lágy kedélyvilággal, napsugaras szeretetreméltósággal, pedig ő írt legszebben az egész világirodalomban a szeretetről. Ellenkezőleg! Kedélyvilága alapján fanatikus, erőszakos, részvétet nem ismerő, komor volt. De Krisztus és a kereszténység hatása alatt lelke lassanként felderült, és kedves, szép öröm melegágya lett. Ebben vigasztaló példája mindenkinek, akít a természet kemény, tetterős jellemmel ruházott fel. Azelőtt nem volt barátja az embereknek, most mindenkinek szolgája, megértő, jószándékú s részvevő szívé. Ilyen természetű emberek nem tudnak könnyen a szeretet finom, lágy hangján beszélni. Szent Pál leveleiről így ír egyik alapos ismerőjük: „Szigor, férfias komolyság, szívet megrendítő érzelmek váltakoznak bennük a szelídséggel, nyájassággal és részvéttel . . . int, büntet és vigasztal; nagy lendülettel kezdi, hevesen folytatja, aztán megint nyájasan szól a lélekhez, kitárja szíve szebb érzelmeit mások javáért; kíméletes és féltő gonddal ügyel arra, hogy másokat meg ne sértsen.” A tett emberében a szeretet is természetszerűleg tettekben nyilvánul meg. A világ apostolának tetteit nem kell felsorolni; az egész világ ismeri vándorlásait, hithirdető munkáját, megvesszőztetéseit, többszörös bebörtönözését, üldöztetéseit, virrasztásait, fagyoskodását és éhezését, hajótöréseit és a lelkek szolgálatában ért halálát.

Ha valakiben, szent Pálban öltött testet a szeretetnek az a formája, amelyet lelkipásztori buzgalomnak nevezünk.

TABITA.

Kicsiny, de kedves képet fest az „Apostolok Cselekedetei”-nek 9. fejezete a kereszténység kezdő korszakának e jóságos lelkű gyermekéről. „Joppében

pedig egy nőtanítvány vala, a neve Tabita, ami fordításban Dorkásnak hangzik. Ez teljességgel jócselekedetekre és alimizsnálkodásra adta vala magát. Történék pedig ama napokban, hogy megbetegedett és meghalt. Miután megmosták, kiterítették a felső teremben. Mivel Lidda közel van Joppéhoz s a tanítványok meghallották, hogy Péter ott van, két férfit küldének hozzá és kérék: Ne késlekedjél hozzánk jönni. Péter erre útra kelt és elment velük. Midőn megérkeztek, felvezették őt a felső terembe: s az özvegyek mind körülvették őt sírva és mutogatva a köntösöket és ruhákat, miket Dorkás készített nekik. Péter azonban mindnyájukat kiparancsolá, azután térdreborulva imádkozék, majd a holttesthez fordulva szóla: Tabita, kelj föl! Erre az fölnyitá szemét s meglátva Pétert, felült. Ő meg kezét nyujtá neki és felsegíté. Azután odaszólitá a szenteket és özvegyeket s bemutatá őt nekik élve." (Csel. 9, 36—41.) A hangosan síró özvegyektől körülvelt, békésen szendergő Dorkás képe alá a költő e szavait írhatnók:

Sírtál, mikor megláttad a világot,
pedig mosoly várt mindenütt rád.
Adjá Isten, hogy — ha szemed lezárod —
míg mások sírnak, mosolyogjon szád!

A RÓMAI NŐ.

A hatalmas, vasléptű és gyakran szívtelen római népből is, amely anyafarkast rajzol címerébe, nemes, széplelkű embert termelt ki a Bárány vallása. Örökké fennmarad Paulának, Fabiolának és nagyanyja mellett főkép az ifjabb Melániának neve. A Valériusok híres családjának gyermeke roppant nagy gazdagság, nagy hírnév örököse volt. Azonban nem az ősi vagyon szabta meg élete sorsát, hanem Krisztustól kapott öröksége, nagy felebaráti szeretete. A szeretet indítására az Appiai út mentén fekvő kicsi birtokukra vo-

nult vissza férjével, akiben szintén a Valériusok vére csörgedezett és Krisztus szelleme élt. Kedves egyszerűségben szolgálták itt mindketten a sok vendéget és idegent, s nyitva állt ajtajuk a szenvedők, az elnyomottak számára. Itt történt meg a rómaiaknál eddig még hallatlan dolog: rabszolgák és rabszolganők együtt ültek az asztalnál urukkal, a szenátus tagjával és úrnőjükkel, a császárné bizalmasával. De még tovább mentek: a több ezer rabszolga közül mindenkit felszabadítottak, aki csak kívánta, s Melániának Itália, Szicília, Hispánia és Afrika földjén fekvő összes nagybirtokait, amelyeknek csak évi hozama milliókra rúgott, az évek során eladták, és vagyonukat szétesztették a szegények között. Így Melánia és férje végül a szó szoros értelmében szegények lettek. Ez az erős asszony lerázta magáról sok generáció roppant nagy igazságtalanságát, amelyet az antik társadalmi rend rabszolgaságával és kapitalizmusával magában foglalt. Midőn Melánia 437. december 31-én meghalt, ismételten teljesült az Úr példabeszéde: olyan a mennyek országa, mint a kereskedő, aki igaz gyöngyöket keres; ha egy értékes gyöngyöt talál, elmegy, eladja mindenét, amiye van, és megveszi azt — a nagy szeretet és az örök boldogság gyöngyét.

A PUSZTA ATYÁI.

Istennek hatalmas alakjai, harcos hősei voltak, akik a puszta magányában rettenthetetlen bátorsággal szálltak harcba testtel és a sátánnal. Annál megindítóbb, mily gyengéd finomsággal és áldozatos lélekkel gyakorolták a testvéri szeretetet.

A Makarius apátnak hozott szőlőfürt története mutatja, hogyan törekedtek a szeretet és az önmegtagadás egybekapcsolására. A friss gyümölcsöt megkívánó apát átvette a szőlőfürtöt — de nem fogyasztotta el; tovább adta másik testvértársának. Ez ismét elajándékozta. Más jobban rászorul — gondolta utolsó birto-

kosa, — s ő is tovább adta. A szőlőfürt végül is, miután sok cellán keresztül vándorolt, visszajutott a jó öreg Makáriushoz. A következő elbeszélés is megvilágítja, hogy a szeretetet tartották az aszkézis legszébb és leggyengédebb megnyilvánulásának. Az agg Paesiust, a legelhagyatottabb pusztá remetéjét, meglátogatta egyszer az ősz, aggastyán János remete, nagy, népes kolostor főnöke. „Mi nagyot tettél — kérdezte János — a negyven év alatt, amióta nem láttuk egymást?” A remete így válaszolt: „Sohasem látott a nap étkezés közben.” „Engem pedig — válaszolt az apát — sohasem látott ingerülten!” A nagy Makárius apát-ról mondták, hogy benne szinte Isten jár a földön. Amint Isten az éj homályával betakarja a világot, ő is úgy betakarja mások bűneit, mintha nem is látta, nem is hallotta volna. Midőn Makárius együtt volt testvéreivel, ezt a szabályt tartotta: „Ha megkínálnak borral, iszom a testvérek kedvéért; de ahány pohár bort iszom, annyi napon át nem iszom vizet.” Ezt oly pontosan megtartotta, hogy egyik tanítványa arra kérte testvéreit, hogy ne kínálják többé borral, különben meghal a szomjúságtól cellájában. Egy alkalommal meglátogatott egy öreg remetét, aki betegen feküdt s megkérdezte, van-e különösebb kívánsága? Midőn a beteg olyat kívánt, amit a pusztá szegénysége nem tudott megadni, elment messze Alexandriába, hogy szenvedő testvértársának a kívánt dolgot meghezozza. Gyengéd finomságról tanúskodik e kis történet is: Egy alkalommal a pap nyilvánosan felszólított egy súlyos bűnbe esett testvért, hogy hagyja el a templomot. Erre felállt Bessarion apát és így szólt: „Én is bűnös ember vagyok!” — s a megszegényített testvérel együtt szintén kiment.

Midőn Pafnucius apát jó tanácsot kért Makáriustól, ezt mondta tanítványának: „Ne sérts meg senkit, ne ítéld el senkit! Tartsd meg ezt, s megmenekülsz.”

AZ ASSISI SZENT.

Nem hozott létre nagy szociális műveket, nem nagy hőse a szorosabb értelemben vett karitásznak, mégis talán ő a kereszténységnek legjóságosabb lelkű, legkedvesebb szentje.

Értelmét, akaratát, kedélyét, egész lényét szent, tiszta szeretet sugározta be. Ez a szeretet kezdetben benne, a rendkívül finom lelkialkatú emberben, talán csak az egymásrautaltság erős tudata és mély átélése volt. De Krisztus vallása által megneemesült és fönséges isteni érzéssé és hatalmas tetterővé fejlődött. A napot, a szellőt, madarakat és halakat, a bárányt és a farkast sajátos kedvességgel testvéreknek, nővéreknek becézi; de az embereket is, — s ez nehezebb, — meleg, igaz érzéssel szereti. Ezt a szeretetet a mindennapi érintkezésben finom tapintattal és hősi önfeláldozással tetteben is megnyilvánította. Egyik testvére éjszakának idején nagy éhségről panaszkodott. Erre Szent Ferenc, a szigorú aszkétikus szabályok ellenére, rögtön terítettett; hogy pedig a testvér ne szégyenkezzék, maga is együtt étkezett vele az összes testvérekkel együtt. De szeretete nagyobb arányokat is öltött. Ápolta a belpoklosokat betegségük legvisszataszítóbb állapotában, elajándékozta testéről levetett köpenyét, eladta a templom újszövetségi evangéliumos könyvét a szegények segélyezésére. Meggyőződése volt, hogy így jobban kedveskedik Istennek, mintha a testvérek a könyvből olvasnának. A tolvajokat, rablókat sem akarja kizárni a társadalomból. Kívánja, hogy szeretettel felkarolják őket, mert meg volt győződve, hogy a szeretet mindenkít megtérít.

Ilyen tetteivel gyakran keltette azt a látszatot, hogy inkább a mennyei szeretet hírnöke, mint e nyers, hidegen számító világ embere. Pedig semmisem ontotta oly gazdagon az áldást e nyers, földi világra, mint az a kiáradó nagy szeretet, mely az assisi Szent szívében élt.

SZENT ERZSÉBET.

Ha megemlékeztünk Szent Ferencről, ki ne gondolna rögtön fennkölt lelkű tanítványára, a rózsák csodájának hősnőjére, a karitás nagy női pártfogójára, Szent Erzsébetre is.

Erzsébetnek kedélyvilágát nem ragyogta be ugyan a derűs délvidéki égbolt vidám napsugara, amely Szent Ferenc életét bearanyozta. De mint a keresztény vallás igaz gyermekében, ugyanaz a napsugaras, mélyen-érző, erős, nagy szeretet élt benne. Már gyermekkorában szívesen osztogatta zsebpénzét a szegények között, s állandóan ott settenkedett a konyhában és az éléskamrában, hogy a szegények számára összeszedjen valamit. Stolz A. írja: olyan volt, mint a kis madárka, szüntelen repdes ide-oda, hogy fiókáinak élelmet szerezzen. Már e gyermeki buzgalomban megragyogott a nagy Szentnek jövőendő fölséges élete. Wartburg fejedelemasszonya felkereste alattvalóinak kunyhóit, hogy az éhezőket kielégítse, a szomorúakat megvigasztalja, a betegeket ápolja, az újszülötteket gondozza és a halottakat felravatalozza. Valóban példaképe volt a karitatív tevékenységben munkálkodó női léleknek. Hősi fokban gyakorolta a szeretetet. Maga ápolta a belpoklosokat, csókkal illetve undort keltő fekélyeiket, és éhinség idején várait, várkastélyait is eladta. Szegényen halt meg. Amit mindig oly nagyon szeretett, végül is osztályrésze lett. A világ a maga módján égbekiáltó hálátlansággal jutalmazta ezt a szeretetben föláldozott életet. De semmiféle hálátlanság sem tudta szeretetét megrendíteni, mert nem színelte, a karitás köpenyébe burkolt szatócsszellem, hanem igaz, aranyból öntött jóindulat s a legönzetlenebb szeretet volt az.

Aki ily önzetlenül és nagylelkűen teljesíti a „királyi törvényt“, valóban királyi jelleget hord lényén. Midőn Szent Erzsébet csontmaradványait kiemelték a sírból — legenda elbeszélése szerint — Frigyes császár oda-lépett a ravatalhoz, és a Szentnek fejére arany koronát helyezett és ezt mondta: Mivel életedben nem

tehettem föl fejedre a császári koronát, most tisztellek meg koronával, mint Isten országának királynéját.

NÉRI SZENT FÜLÖP.

Ha a derült kedély a szeretet jele, akkor Néri Fülöp már vidám lelkülete miatt is — de nemcsak e miatt — szent, és hőse a szeretetnek. Florencben töltött ifjú éveiben is feltűnt már, hogy sohasem kavarta fel lelkét a bosszúság vagy harag gerjedelme. Nagyon szerette pajtásait, s mindig megértő jósággal érintkezett a szegényebb sorsúakkal is. Gyengéd, fehér arcát, élénk kék szemeit állandóan leírhatatlan kedves mosoly szellemfinomságú fénye ragyogta körül. Már abban az időben ő volt „a jó Pippó”. E néven ismerték, becéztek később, főképp derűs, kedves szülővárosában, Florencben. Fiatalember korában úgy érezte, hogy Isten a reformra szoruló Egyház fővárosába világi apostolságra hívja. A szeretet néma apostolságával kezdte munkáját. Szegényes cellájából naponként elindult a kórházak látogatására. Legyőzött minden undort, idegenkedést; a leghűségesebb ápolója, vigasztalója, lelki gondozója volt a betegeknek és a haldoklóknak. Nagy csodálattal nézték az ifjú tevékenységét, amely akkor még újság erejével hatott. Egymásután csatlakoztak hozzá többen a papságból, a nemesi osztályból s az egyszerű népből. Így alapította meg a Rómába özönlő zarándokok ápolására társulatát, melyet ismertek és dicsértek az egész keresztény világban. Fülöp különös szerepével végezte a zarándokok lábmosását.

Tízéves világi apostolkodás után felvette a papi rendet, hogy saját jó szíve kincsein kívül Isten szívének kincseit is osztogathassa. Odaadással vállalta a „Jópásztor” szerepét. Főképp a gyóntatószékben tanúsított hősiek áldozatkészségével mutatta meg lelkipásztori buzgalmát. Gyakran töltötte az éjszakának egy részét is a gyóntatószékben. Már kora hajnalban rendszerint

vagy negyven személyt meggyóntatott. Azok számára, akik szobájában szokták szentgyónásukat elvégezni, ajtaja küszöbénél tartotta a kulcsot, hogy bármikor bemehessenek. Minden áldozatot meghozott, ha egy-egy bűnös megtérítéséről volt szó. Ebédjét érintetlenül ott hagyta, sőt még kedves imáját is félbeszakította.

Negyvenöt éven át volt így Rómának első lelkipásztora. De e nagy, igen komoly munkája mellett is állandóan megőrizte az ifjúság üde mosolyát. Az állandó önfeláldozásban s a bűnnel folytatott szakadatlan harcában nem vált búskomorrá. Sőt szívesen öltötte magára a tréfás, pajzán humor fegyverét s így érdemelte ki a „humoros Szent” nevet, amellyel Goethe csodálkozása is megajándékozta. Midőn Néri Szent Fülöp 1595-ben, Úrnapja éjjelén kilehelte lelkét, mennyei derű ragyogott még sokáig arcán.

SZENT TERÉZ.

1515-ben, Néri szent Fülöp születési évében, Isten másik nagy lélekkel, szent Teréziával ajándékozta meg a világot.

Széles, nyílt homlokkal övezett arcán, élénken csillogó barna szemeiben zseniális szellem, igazi férfiakarat villogott, de egyúttal mélyenérző lélek szeretetreméltósága is mosolygott. Szívének sebéből, amelyet — állítása szerint — vízióban az isteni szeretet tüzes szeráfnyilától kapott, rendíthetetlen jószág áradt. Jóhiszemű volt gondolataiban; minden szava is csupa jószág a közvetlen érintkezésben. Főkép alárendeltjeivel szemben volt szelíd, kedves és őszinte. Szerető tréfával is gyakran fűszerezte beszédét. De így érzett a környezetén kívül élőkkal szemben is. Mások hibáiról úgy hallgatott, mintha kiestek volna emlékezetéből. Erős egyénisége, munkavágyó szeretete nem tűrte a tétlenséget. Ha nem volt is arra hivatott, hogy a karitás nagy műveit vigye végbe, az benne volt életrendjében,

hogyminden nap tegyen jót valakivel. Ellenségeit sem zárta ki szeretetéből, pedig volt dolga velük. Nem neheztelt rájuk, sőt az avilai püspök így jellemezte: „Ha valaki Terézia szeretetébe akar jutni, leghathatósabb eszköze erre, hogy hírnevében vagy más javakban megkárosítja.”

Írásainak néhány mondata, mint magakészítette önarckép, tegye teljessé egyéniségét:

Sohase mondj ki valamit, mielőtt meg nem fontoltad és az Úrnak fel nem ajánlottad volna, hogy így sértő szó soha el ne hagyja ajkadat! Ne vitasd minden áron jogaidat, főképp jelentéktelen dologban ne tedd ezt! Beszélj mindenkivel fegyelmezett kedvességgel! Soha semmin sem gúnyolódjál! Mindíg szerényen és alázatosan utasíts rendre másokat! Az érintkezésben igazodjál mások lelki hangulata után, örvendj az örvendezőkkel, szomorkodjál a szomorkodókkal! Csak magadról hallgass és ne beszélj rosszat másról soha! Légy mindenkivel szemben szelíd, magaddal szemben szigorú! Megérténők csak a felebaráti szeretet értékét és méltóságát, — semmi másra nem vetnők magunkat!

PÁLI SZENT VINCE.

A XVI. századnak ez az embere, a tevékeny, szervező felebaráti szeretetnek a katolikus egyház kebelében, sőt az egész világon valóban a legkiemelkedőbb alakja.

Páli Szent Vincében megvolt a nagy organizátor minden adománya: nagy, könnyen hevülő, természetfeletti hitétől a miszticizmusig fokozódó szeretet, az időszerűnek helyes meglátása, szervező tehetség, töretlen, tetterős akarat, s végül józan emberismeret, tapasztalatra támaszkodó életbölcse ség. A szegény zsellérszorongó gyermekének nélkülözése kkel teli ifjú sága s hányatott élete kifejlesztették benne az emberek iránti részvétet s megnyitották szemét. Tengeri kalózok hur-

colták el s egyideig rabszolgaként élt Tunisban. Később a királynő udvari papja, majd egy külvárosi plébánia lelkipásztora s a nyilvános bűnösök lelki gondozója volt. Egy fiatal gályarab láttán lágy, puha szíve erőt vett rajta s hirtelen elhatározással — így mondják — magára öltötte a gályarab bilincseit, és néhány héten át a gályapadokon ült, a társadalom aljas népe között. A kezén és lábán támadt gyűrődések halála napjáig tanúskodtak hősies szeretetéről. E nagy, tüzes lélek sokat alkotott: még mint Chatillon-les-Dombes plébánosa alapította az első szeretet-társulatot. Világi személyekből álló egyesület volt ez a betegek és szegények látogatására. Társulata csakhamar sok helyen követésre talált. Az égbekiáltó vallási nyomort saját tapasztalatából ismerte meg a gályarabok között, — s ez adta meg neki a nép-misszió gondolatát. Nagy buzgalommal állt a missziós munkába néhány társával, s azt a Lazarista Rend megalapításával állandósította. Midőn közben kitűnt, hogy a nők szabad társulatai rendszeres betegápolásra nem elegendők, kongregációt alapított hajadonok számára is, akik korlátlanul szentelheték életüket a betegek szolgálatára. Megengedte, hogy elhagyhassák a régi rendek lényegbe nem vágó rendelkezéseit, hogy annál zavartalanabbul szolgálhassák a régi, beteg- és szegényápoló rendek szellemét. A szent alapítónak elgondolása szerint kolostoruk a szegények lakása, cellájuk a bérzsoba, kápolnájuk a plébániatemplom, keresztfolyosójuk a város utcái, vagy a betegzsoba, klauzurájuk az engedelmesség, rácsuk az Úr félelme és fátyoluk a szent egyszerűség. Így jött létre az irgalmas nővérek kongregációja, vagy — Szent Vince elnevezése szerint, — a keresztény szeretet kongregációja. Állta a századok minden viharát, s óriási arányokat öltött; ma kb. 38,000 tagot számlál 3,577 székhelyen. A nagy szervező áldásosztó szeretete tovább él az egész világon a kongregáció fölséges munkájában.

A SZELIDSÉG SZENTJE.

Mester és példakép volt Szalézi Szent Ferenc a szeretet minden terén, mégis szelidsége miatt fogják örökké dicsőíteni az Egyházban. „Nem hiszem — mondja tanítványa Chantal J. Franciska, — hogy szóval ecsetelhető volna a rendkívüli szelidség, amelyet Isten Szentjének lelkében, arcán, szemében és szívében elhintett.” Páli szent Vince is így kiált fel: „Ha a genfi püspök ennyire jóságos, hát milyen jó lehetsz Te Istenem!” Midőn egy fanatikus szerzetes arra vetemedett, hogy az épen megjelent gyönyörű Philotheát a szószéken nyilvánosan elítélje és elégesse, a szent püspök semmiféle elégtételt nem követelt, csak ezt a megjegyzést tette: Azon csodálkozom, hogy csak egy ilyen szigorú bírám akadt. Azonban a Szentnek szelidsége nem a természet ajándéka volt. Hosszan tartó önmegtagadás árán lett ő „az epenélküli galamb”. Igen sokszor kellett — amint maga mondta — torkon ragadnia a haragot, hogy elfojtsa és letiporja. Még püspök éveiben is nagy kísértésbe esett egyszer, midőn egyik prédikációjának befejezése előtt csengetéssel megzavarták. Midőn egyszer megkérdezték, miért nem háborodott fel jobban, mikor egy fiú saját édesanyját megverte, így válaszolt: „Nyiltan be kell vallanom, félttem, hogy negyedóra alatt elveszítem azt a kis szelidséget, amelyet huszonnégy éven át tartó fáradtsággal, mint a harmatot, cseppenként gyűjtögettem szegény szívembe.”

Élete folyása sem tette könnyűvé Szent Ferencnek, hogy ily szelidség birtokába jusson. A szaléziek lovagvárában, Annecyben született. A tüzesvérű ifjú egészen más pályát választott, mint az inkább világiás gondolkodású apa óhajtotta, s csak nehezen tudott apja ellenállásán győzedelmeskedni. Mint pap, azt a súlyos feladatot vállalta, hogy savoya-i Chablais vidékét a katolikus Egyház számára visszahódítsa. Számptalan nehézséggel, megnemértéssel és rosszakarattal kellett megüzdenie. Azonban minden gúnyra és gőgre oly szelíd-

séggel válaszolt, hogy még a legmakacsabb lelkeket is meghódította; 72,000 tévelygőt kutatott fel a jó pásztor, és hozott vissza az Anyaszentegyházba. Midőn később Genf püspökévé szentelték, tövissel teleszórt munkaföldjén számtalanszor nyílt alkalma, hogy szelídségét újra meg újra próbára tegye.

Midőn 55 éves korában lelke Istenhez szállt, a halott arcának feltűnő nyugalma és békéje a halálban is bevált életelvét tükröztette: „Jobb lesz, ha inkább a túlnagy szelidségről, mint túlnagy szigorrról kell majd számot adnom.”

TARTALOM.

A fordító előszava	5
A szeretet méltósága	7
A szeretet lényege	11
A szeretet neme és foka	15
A szeretet gondolatai	19
A szeretet szavai	24
A szeretet tettei	29
Szeretetalkalmak	32
Szív nélküli szeretet	36

A SZERETET ELLENSÉGEI.

Önzés	43
Kapzsóság	47
Harag	51
Bosszúvágy	55
Neheztelés	58
Ellenszenv	61
Gyűlölet	64
Irgység	67
Káröröm	72
Gonoszság	75
Érzékiség	79

A SZERETET ADOMÁNYAI.

Figyelmesség	85
Szívesség	88
Előzékenység	91

Segítés a bajban	94
Alamizsna	97
Vigasz	101
Béke	105
Öröm	109
Lélekápolás	112
Imádság	116
Megbecsülés	120
Bizalom	123
Tisztelet	127
Dicséret	132
Feddés	136
Ártatlan tréfa	139
Hallgatás	142

EMBEREK.

A felebarát	153
Férj és feleség	156
Gyermekek	160
Szülők	164
Testvérek	168
Jóbarátok	173
Szolgálattevők	177
Szegények	182
Gazdagok	186
Uralkodó elem	189
Kellemetlen emberek	192
Akik jogaikból sosem engednek	195
Betegek	199
Bűnösök	202
Ellenségek	205
Honfitársak és idegenek	213
Másvallásúak	216
„Emberek“	220

A SZERETET JUTALMA.

Öröm	229
Bölcsesség	232
Élet	235
Viszontszeretet	238
Isten szeretete	241
Isten elnéző irgalma	245
A mennyország	249

SZERETETHEZ VEZETŐ UTAK.

Szent buzgalom	255
Nevelés	260
Képességek	264
A szeretet vallása	267
Kegyelem	270

A SZERETET PÉLDAKÉPEI.

Krisztus	274
Isten anyja	275
Az apostolok	276
Tabita	277
A római nő	278
A puszta atyái	279
Az assisi Szent	281
Szent Erzsébet	282
Néri Szent Fülöp	283
Szent Teréz	284
Páli Szent Vince	285
A szelidség Szentje	287

